

בצילא דמהימנותא

בקודש פנימה • דברי תורה • שיחות קודש

פר' ויחי • ג - ט טבת

תשפ"ה • שנה כ"ה • גליון יב (אלף ר"ס)

יומין דחנוכה

בימי האורה, אורה זו תורה, זכיייה זכיננו ל"נר מצוה ותורה אור", בהילו נרו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א על ראשינו, בהשמיעו במקהלות עם ועדה - מערכות סדורות ופלפולים עמוקים בשמעתא דחנוכה והמסתעף, לשמחת כל שוחרי תורה בעלי תריסין ובני עלייה, שהתבשמו על מוצאות פיו הטהור, בעומק עיונה של תורה.

לתועלת הלומדים והמעיינים אנו פורשים בקובץ זה את תוכן הפלפולים מלילות החנוכה שנאמרו בעלייה, ערוכים וכתובים בארוכה, שמחים ומאירים כנתינתן מסיני, דבר דבור על אופניו.

אם המציאות נקבע לפי דיני התורה או לפי ראיית העין והמסתעף

משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה, כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה, אמר אי זכאי גמרתיה לשמעתיה מעיקרא, והא גמרא, נפק"מ לגירסא דינקותא. וכבר הלכו בה שואלים לבאר סברת אביי, דמאי שנא אם ר' ירמיה אמרה להאי טעמא או ר' יוחנן, היה לו לקבל האמת ממי שאמרה. כן מקשים מאי פריך והא גמרא, הא נצטער על שעד עתה לא ידע להאי דינא דאסור להשתמש לאורה ונכשל באיסור זה.

להלן בסוגיא (שם ע"ב), אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום נר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי. ואמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב

בסוגיית הגמ' בשמעתתא דחנוכה (שבת כ"א ע"א) אמר רב הונא, פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול, אמר רבא מאי טעמא דרב הונא קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה. ורב חסדא אמר, מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת, קסבר כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה. א"ר זירא אמר רב מתנה ואמרי לה א"ר זירא אמר רב, פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת, א"ר ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, אמרוה רבנן קמיה דאביי

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

ידידינו הנכבד ומאד נעלה, רב חנינא ורב חסדא, נודע בשערים לשם ולתהלה, איש האשכולות, נדיב ונכבד ומאוד נעלה,

הרה"ח ר' מנחם מענדל רייך שליט"א

אב"י בקרית הבעש"ט פ"ת

שהרים תרומתו קודש להדפסת מעיינות הקודש בשבוע זה
הדפסת דברי הפלפול שנשא כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א
ביומין דחנוכה העעל"ט

ויהא רעוא שבזכות עזרתו הנדיבה יתמשך עליו ועל ב"ב שפע חיים טובים וארוכים,
ברכה והצלחה, וימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה לעלם ולעלמי עלמייא

מאי, ת"ש כבר אמרה תורה ושמרתם מצותי ועשיתם אותם ובאו חכמים ופרשו וחקרו ועשו סייג לתורה. ופליאה דעת להבין מה פשט שאלתו בזה, וכבר נדחק בזה הגר"י פיק בשאלת שלום שם שהוא כספר החתום ואין לו שום פרוש.

בסוף הסוגיא (כ"ד ע"א) אחר ששנה דין הדלקת נרות שבת בשמן שריפה, איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון, כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן, או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן. ותמהו בתוס' (ד"ה איבעיא) דהך מילתא הוי ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה.

במדרש (הובא בזע אברהם על המדרש פרשת וישב; כתב סופר פרשת ויצא עה"פ וילך ראובן) הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף מן הבור, ועל פתחינו כל מגדים זה נר חנוכה, חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך זה תורה שבכתב ותורה שבע"פ. ויש לבאר השייכות דהני תלתא מילי.

- א -

מציאת הפך של שמן המשחה

יעקב לבדו, שאמרו ז"ל (עיין מזרחי שם) אל תיקרי לבדו אלא לבדו, מאין בא לו זה הכד, דכשיעקב שם האבנים מראשותיו והשכים בבוקר ומצאן אבן אחת ונתבצר לו כד של שמן ויצק על ראשה, וחזר הכד ונתמלא, אז ידע יעקב שהוא מזומן לברכה, ואמר אין זה ראוי להניחו כאן, והוא השמן שנמשחו ממנו המשכן וכל כליו והמזבח ואהרן ובניו והמלכים, ועדיין כולו קיים כמו שאמרו חז"ל (הוריות י"א ע"ב) ואותו שמן קיים לעתיד לבוא שנאמר שמן משחת קדש זה יהיה לי לדורותיכם וכו', כשראה יעקב שכל כך נסים עתיד להיות בו סיבן עצמו והביאו, כן מצאתי, עכ"ל הש"ך. והוסיף הברכת שמואל: והנה פשוט הוא בעיני שגם אותו הפך נתגלה גם כן לבני חשמונאי, שהיה חתום בחותמו של כהן גדול וכו' עיי"ש (וכן כתב מר בריה בקב הישר פרק צ"ו, וע"ע מגלה עמוקות פרשת ואתחנן אופן ס"ו).

תנחום מאי דכתיב והבור ריק אין בו מים, ממשמע שנאמר והבור ריק איני יודע שאין בו מים מה ת"ל אין בו מים, מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו. ויש לבאר השייכות דהני תרי מאמרים אהרדי, ואי משום שרצה להביא כל המימרות דרב תנחום, היה לו להביא אידך מימרא בחגיגה (ג' ע"א) חגר ברגל אחת פטור מן הראיה.

עוד בסוגיא (כ"ב ע"א) אמר רבה, נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח, והיכא מנח ליה, רב אחא בריה דרבא אמר מימין, רב שמואל מדפתי אמר משמאל, והלכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין. ותמוה מה נתינת טעם הוא זה כדי שתהא וכו', וכי יש איסור שעמנו או כלאים כשהמזוזה והנר חנוכה מונחים יחדיו באותו מקום. ובשאלתות (פרשת וישלח) הוסיף, ובעל הבית בטלית מצויין באמצע. וצל"ב השייכות דציצית לכאן. ומסיק בשאלתות, הלכתא

(א פותחין בכיבוד אב באמרי שפר מכ"ק אאמו"ר זצללה"ה בשפע חיים (ח"פ לחנוכה סימן נ"א) לבאר דברי הגמ' בשבת (כ"א ע"ב), מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון וכו', שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. מבואר מדברי הגמ', דהיה בפך שמן להדליק בו יום אחד, אך בשאלתות (פרשת וישלח שאלתא כ"ו) כתב ולא היה בו להדליק אפילו יום אחד וכו'.

והנראה לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ובהקדם מה שהביא בברכת שמואל (פרשת מקץ, והובא בים התלמוד בפתיחה אות ל', ובשו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ג סי' מ"ד סוד"ה והנה אמרתי) מדברי הש"ך על התורה בפסוק (בראשית לב, כה) ויותר

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ר משה בן מוה"ר שמואל רפאל רייך ז"ל

תנצבה.

להם שמן טהור זה ליתן במנורה ולהדליק בו.
 ג) ובמס' כריתות (שם) תנו רבנן, שמן המשחה
 שעשה משה במדבר בו שלקו העיקרין דברי ר'
 יהודה, א"ל רבי יוסי והלא לסוך העיקרין אינו
 סיפק (ופרש"י דשמן לא הוה אלא י"ב לוגין ועיקרין הו
 טובא), כיצד עושה הביאו העיקרין ושראום במים
 (ופרש"י שיבלעו המים ולכשיציף עליהן השמן לא
 יבלעוהו) והציף עליהן שמן המשחה וקלט את הריח
 וקיפחו. אמר לו ר' יהודה, וכי נס אחד נעשה בשמן
 המשחה, והלא נסים הרבה נעשו בו מתחלתו ועד
 סופו, תחילתו לא היה אלא י"ב לוג ובו נמשח
 המשכן וכליו ואהרן ובניו כל שבעת ימי המלוואים,
 ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים, וכולו קיים
 לעתיד לבא וכו'. מבואר מזה, דלשיטת רבי יהודה
 נעשה שמן המשחה בדרך נס, ולדידיה לא היה
 שום רבותא כמה שדלק שמן זה זמן מרובה דהא
 הרבה נסים נעשו בו.

ויש לומר דרבי יהודה אזיל לשיטתו (שבת כ"א
 ע"ב) בהא דתנן בדלקה בירה בנרו של חנוני דאם
 הניח חנוני נרו מבחוי' חיוב, ורבי יהודה אומר בנר
 חנוכה פטור, ומבואר בסוגיא דטעמו לפי שגור חנוכה
 מצוה להניחה בתוך עשרה (עיין ר"ן), והיינו משום
 דסבירא ליה דעיקר הגם לא היה בהדלקתו לזמן
 מרובה אלא במציאת פך השמן טמון בקרקע וכנ"ל.
 ד) ובפנים יפות (פרשת תשא) הקשה לדעת רבי
 יהודה ששליקת העיקרין היה בנס, מאי קאמר קרא
 (שמות ל, לג) איש אשר ירקח כמוהו וגו' ונכרת
 מעמיו, הא לא הועיל כלום ברקחתו דאפילו לסוך
 את העיקרין אינו מספיק. וצריך לומר דאפילו הכי
 חייב רחמנא. ונראה דזה תליא בפלוגתא דאביי
 ורבא (תמורה ד' ע"ב), דאביי סבר כל מילי דאמר
 רחמנא לא תעביד אי עביד מהני דאי לאו הכי
 אמאי לוקה, ורבא סבר אי עביד לא מהני ולוקה
 אמאי דעבר אמימריה דרחמנא, ואתיא דרבא כרבי
 יהודה דהא בשמן המשחה לא הועיל מעשיו
 ואפילו הכי חייב כרת.

ועל פי דבריו יש לבאר הטעם שהיה הפך חתום
 דייקא בחותם כהן גדול, וכבר נתעורר בזה א"א"ז
 בבני יששכר (כסלו מאמר י' אות ג') וכי כך היה דרכו
 של כהן גדול לחתום כלי השמנים בחותמו הרי לזה
 היו ממונים על היינות ושמנים וכו' עיי"ש. ולהנ"ל
 אתי שפיר, דלא היה זה משמנים המיוחדים
 למנורה אלא של שמן המשחה.

ויתכן דשמן המשחה שנשלקו בו העיקרין או
 שנקלט ריחם (עיין כריתות ה' ע"א, ויובא להלן) לא
 היה כוחו יפה לדלוק כמו שמן טהור, או שהיה
 מבעיר וכלה יותר מהר, ובשביל הדלקת יום אחד
 היה צורך במידה יותר גדולה ממידתו מערב עד
 בוקר בשמן הרגיל. ובכן שתי הגירסאות שבש"ס
 ושבשאילתות עולות בקנה אחד, דאמנם היה בו
 כדי להדליק יום אחד אילו היה זה שמן רגיל, אבל
 כיון שנשתנה על ידי העקרין לא היה בו להדליק
 אפילו יום אחד.

ב) ובוה יש לומר בטעם המאן דאמר דהנחה
 עושה מצוה (שבת כ"ב ע"ב). כי בעצם הדבר שהשמן
 הספיק לשמונת הימים לא היה נס מחודש, דהרי
 שמן המשחה שעשה משה במדבר הרבה נסים
 נעשו בו מתחילתו ועד סופו, תחילתו לא היה אלא
 י"ב לוגין, כמה יורה בולעת כמה עיקרין בולעין כמה
 האור שורף, ובו נמשח משכן וכליו אהרן ובניו כל
 ז' ימי המלוואים ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים
 וכו' וכדאי' בכריתות (שם), והגם המיוחד בחנוכה
 היה כמה שמצאו פך שמן זה, ועל כן קבעו הזכר
 לנס בהנחה ולא בעיקר ההדלקה.

ומטעם זה מצוה להניחה למטה מעשרה טפחים
 (שבת כ"א ע"ב), ואף דמנורה שבמקדש גובהה
 שמונה עשר טפחים (מנחות כ"ח ע"ב), כיון דעיקר
 נר חנוכה אינו אלא לזכר מה שנמצא השמן טמון
 ומונח בקרקע (עיין תוס' שבת כ"א ע"ב, ד"ה שהיה).

ובדרך זה יש לומר בטעם המאן דאמר דכבתה
 אין זקוק לה, דאין החיוב לעשות זכר לנס במשך זמן
 ההדלקה, כיון שעיקר הגם היה רק כמה שנודמן

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

דברות הקודש בגליון זה נודבו ונדפסו

לע"נ מוה"ד נתן אריה ליב בן מוה"ד אלימלך הלוי בלומענבערג ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

והוסיף עוד לפי הגירסא בתמורה שם (ו' ע"ב) מאי בינייהו דאביי ורבא, שינוי קונה איכא בינייהו, דלאביי שינוי קונה ולרבא שינוי אינו קונה. לפי זה יש לומר דרבי יהודה לשיטתיה אזיל, גבי נותן צמר לצבע וכו' (ב"ק ק' ע"ב), דשינוי אינו קונה סבירא ליה דאי עביד לא מהני אפילו הכי חיוב, והיינו לשיטתו כנ"ל דנסים הרבה נעשו בו, עכתו"ד.

ה) ויבואר בזה הא דכי אמרוה רבנן קמיה דאביי לא קבלה, דאביי לשיטתו דסבר אי עביד מהני דאי לאו הכי אמאי לוקה, וקשה אמאי עגוש כרת בעושה שמן המשחה, וצריך לומר כרבי יוסי שלא נעשה בנס (ועיין נחלת יעקב על רש"י שמות ל, לא), ונמצא דבחנוכה היה נס מיוחד גם בהדלקה, וממילא אזדא לה הך טעמא לומר כבתה אין זקוק לה, לכן לא קיבלה משום שהיה סבור דאין הדברים עולים יפה אלא לשיטתו של רבי יהודה, ולדידה לא סבירא ליה הכי. אך כאשר אמרוה

- ב -

ז) בעיקר דברי הברכת שמואל הנ"ל דהחשמונאים מצאו הפך של שמן המשחה והדליקו בו את המנורה, יש לתמוה טובא האידך היו יכולים להדליק המנורה בשמן זה שנקלט בו ריח של סממנים אחרים ולא היה שמן זית זך. וראיתי בשבת של מי (בסוגיין) שכתב, ואם תראה בספר קב הישר (פרק צ"ו) שכתב דפך של שמן שמצאו היה פך של שמן המשחה, אל תטעה בכוננתו לומר דהשמן שמצאו היה שמן המשחה, דזה אי אפשר לאמרו, דגמרא ערוכה היא בכריתות דשמן שעשה מרע"ה כמדבר שלקו העיקרים וכו' ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים וכולו קיים לעתיד לבא, וכן פסק הרמב"ם (פ"א מכלי המקדש ה"ח) דבבית שני לא היה שמן המשחה, אלא כוונת הרב ז"ל לומר דהיו משתמשים באותו פך כשהיו צריכין לימשח בשמן המשחה, והכהנים שבאותו זמן מילאו הפך ההוא משמן זית זך להעלות נר תמיד וחתמו וגזזו, לא שהיה שמן המשחה ממש, זו היא כוונת הרב דגברא רבה אמר מילתא וצריך לדקדק ולבארה וכו' עיי"ש. ולפי דבריו נמצא, דלא הדליקו כלל בשמן המשחה, ואם כן לא קשה מידי. אך הדר תבריה השבת של מי לגזיזיה בקונטרס

משמיה דר' יוחנן דסבר שינוי קונה (ב"ק צ"ד ע"ב), ואם כן סובר כאביי דאם עביד מהני דאי סלקא דעתך לא מהני אמאי לקי, ומהא דלוקה הרוקח שמן המשחה על כרחך שלא היה במעשה נסים וכרבי יוסי, ובכל זאת אמר כבתה אין זקוק לה, שמע מינה דלאו הא בהא תליא, לכן הדר קיבלה.

ו) ועל פי הדברים האלה יש לדרוש בטעמא דבית שמאי דיום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וכו' כנגד ימים הנכנסין (שבת כ"א ע"ב). דאזלי לשיטתם דשינוי אינו קונה (ב"ק צ"ג ע"ב), ואם כן אי עביד לא מהני ואפילו הכי חיביה רחמנא, והכי נמי שמן המשחה נעשה בנס, וכיון שמצאו אותו השמן מיד ידעו שזה יספיק לכל שמונת הימים, על כן סוברים שעושים זכר לנס דמציאת השמן בזה שמדליקים כנגד ימים הנכנסים, כלומר דבידוע היה מיד שידילקו ממנו עוד כך וכך ימים. אתו"ד אאמו"ר זצללה"ה.

שומר שבת (הגהות והשמטות על הספר, ונדפס בסוף הספר) על דבריו הנ"ל וז"ל, אמנם אחר זמן ראיתי בספר דברים אחדים (להגאון החיד"א זצ"ל) בסוף הספר (דרוש ל"ב) שכתב משם הגאון מר אביו של הרב בעל קב הישר בעל ברכת שמואל, דכתב בפשיטות שהיה פך של שמן המשחה חתום ובכללם מה שהשגתי בפנים (עיי"ש בדברים אחדים שכתב דלא אכחד דכל דברי הרב כאן מרפסין איגרי וכו' גם מ"ש בתוך דבריו שנמשחו בו כלי בית המקדש ומשכן הוא היפך תלמוד ערוך בשבועות (ט"ו ע"א) דאמרינן התם כל הכלים שעה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתם מחנכתן וכו', ויותר תימה הפלא ופלא בשמן המשחה דכתיב אשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו יאכלו אליהו ז"ל והצרפית ואלישע יברך לאשת עובדיה בשמן הזה למוכרו ולשלם ליהורם ולחיות בו וכו'), והניח הכל בקושיא, ונפלא ממנו דבריו הקדושים, ובראותי כך אז אמרתי דתו לא מצינן לפרש דברי הרב קב הישר כאשר פירשתי בנדפס, אלא הדברים כפשטן וצריך להבינם, עכ"ד. ומעתה עלינו למשכוני נפשין ליישב האידך היו יכולים להדליק המנורה בשמן המשחה.

קלוטה כמי שהונחה ולבוד אם חשיב כמציאות

הפנימי שהוא המתיר את המבוי דבוקה לכתלים וסתימה מעלייתא היא).

ובריטב"א שם הביא מש"כ רש"י דמשו"ה לדברי המתיר אוסר כיון דאין הסתימה מחוברת לכותלים ויש אויר בינתיים והכא לא מחיצה ממש היא להכשיר ע"י לבוד עכ"ל, וכתב הריטב"א ז"ל פירוש לפירושו שאילו היה מחיצה ממש יורדת משם היינו אומרים לבוד מסוף הכותלים לאותה מחיצה היורדת דהא ליכא אלא טפח בינתיים כשיעור רוחב הקורה וכל פחות מג' כלבוד דמי, אבל השתא דליכא מחיצה ממש א"א לומר לבוד למטה כלפי אויר שאין בו כלום לעשות לו לבוד, והוסיף הריטב"א עוד ומיהו בר מהכי נראה דהכא אין לומר לבוד דא"כ הרי אתה רואה עובי הקורה כאילו אינו ונמצא שאין לנו קורה רחבה טפח, עכ"ל. ושורש פלוגתתם הוא, אם ההלכה קובעת את המציאות ודין לבוד מחשיבו כאילו היה באמת מחובר יחד בטבע, דהרי אם יחברו ממש לא יושאר לו שיעור טפח, ודעת הריטב"א דהלכה קובעת את המציאות הטבעית ולכן אי אמרינן לבוד רואין אותו כאילו היה חידו החיצוני מחובר ממש לכותל, וכיון דא"א שיתחבר חודו החיצון אל הכותל אם לא שיסלקו את עובי הקורה, א"כ אי נימא בכך דין לבוד שוב אין לך קורה טפח, והיינו משום דהדין וההלכה הוא שקובע את המציאות להיות כפועל ממש, אבל דעת רש"י דהלכה של לבוד לא משוי כאילו היה בפועל ממש מהודק, רק שמועיל כאילו היה יחיד, וכיון דבאמת נשאר על מהותו הטבעי שבפועל הוא רחב טפח, נשאר עליו שיעור טפח.

זמן תוספת שבת אם הוי לילה

ערבית היה אומר בשעתו, ומש"ה אין ראוי לספור עומר בליל שבת אחר קידוש עד הלילה וכו', אלו דברי הרש"ל. וכתב ע"ז הט"ז, ואף שאין משיבין הארי לאחר מותו וק"ו בשועל כמוני מ"מ אחוה דעתי שדברי הרב מאוד תמוהין ואין הדעת של ענ"ד סובלן וכו', ובאמת סברא שכתב הרב עליו הוא אינו קיום כלל, דודאי מי שמוסיף מחול על הקודש הוא עושה ע"פ ציווי תורתנו כבר חלף והלך ממנו חובת היום מה שהיה עליו קודם זה והוא כמו בלילה ומחר ממש וכו', עיי"ש באריכות.

ח) ואפ"ל בדרך פלפול, דהנה דברנו מכבר במה שדנו האחרונים בדבר שתלוי במציאות אם דנים לפי ראות עינינו בבחי' אין לדיין אלא מה שענינו רואות, או דההלכה קובעת את המציאות וכל שע"פ דת של תורה נקבע הדבר באיזה ענין אין אנו משגיחין כלל במציאות המוחשית. והנה"ק מקווי'גלוב בשיח השדה (שער הכללים כלל י"ב ד"ה והנה בהריטב"א) האריך בזה, והביא מדברי הגמ' בשבת (דף צ"ז ע"ב) בזורק לרה"ר ואמר עד דנפקא לרה"ר תנוח, דלר' יהודה כיון דקלוטה כמי שהונחה דמיא אתעביד ליה מחשבתו וחייב, הרי דאף שבמציאות לא נתקיימה מחשבתו שעדיין לא נח ברה"ר מ"מ כיון שע"פ דין תורה קלוטה הוי כמי שהונחה נחשב כאילו בפועל ממש אתעביד מחשבתו ונח ברה"ר.

עוד הביא שם מהגמ' בעירובין (דף ח' ע"ב) בעי מיניה רמי בר חמא מרב חסדא נעץ שתי יתידות בשני כותלי מבוי מבחוץ והניח קורה על גביהן מהו (פי' שלא הניח הקורה על גבי ב' כותלי המבוי, אלא נעץ ב' יתידות בעובי הכותל לצד רה"ר ונמצא שהקורה בולטת ונמשכת לחוץ יותר מהכתלים וחודה הפנימי דבוק וסמוך לכותלי המבוי), א"ל לדברי המתיר אסור (פי' לדעת מי שמתיר להשתמש תחת הקורה בכל מבואות דעלמא, דקסבר חודו החיצון של קורה יורד וסותם, א"כ כאן אין מועיל קורה זו להתיר המבוי כיון שחודו החיצון שהוא המתיר את המבוי אינו ע"ג כתלים וחודה הפנימי דבוק וסמוך לכותלי המבוי), לדברי האוסר מתיר (פי' לדעת מי שאוסר להשתמש תחת הקורה כיון דחודו הפנימי יורד וסותם, א"כ כאן מותר להשתמש במבוי הזה כיון שחודו

ט) ועפ"ז אמרנו לבאר פלוגתת הפוסקים (או"ח סימן תרס"ח), דהט"ז (סק"א) מייתי שם מהרש"ל בתשו' (סי' ס"ח) שראה הג"ה בשם מהר"ר טעביל שלא היה אוכל בכניסת יום שמיני עצרת עד הלילה דא"כ היה צריך לישב בסוכה כיון דעדיין יום הוא, ואין ראוי לברך לישב בסוכה בשמ"ע, ולימנע מלברך עון גדול הוא, ואין לומר דכיון דמוסיף מחול על הקודש א"כ עבר היום, זה אינו, נהי דמוסיפין בתפילה כדאשכחן רב צלי של שבת בער"ש אבל לא להשוות לילה שהרי קרי"ש של

הבדלה הו"ל הפת כאילו אינו ואין כאן בושת לפת עיי"ש, והיינו דהטו"ז אזיל לשיטתו דהדין קובע את המציאות ולכן כיון דאסור לאכול הפת הו"ל כאילו אינו קיים בעולם, וכן אזיל לשיטתו בהל' מקוואות (סי' ר"א ס"ק מ"ז) דגוד אחית הוי כאילו בפועל המים ירדו למטה עיי"ש, ודפח"ח).

(י) על דרך זה ביאר הגאון מראגנשוב (צפנת פענח הל' מתנות עניים פ"ג הט"ז, עמ' 86 מדפה"ס) דברי הגמ' בחולין (קל"ח ע"ב) שלח תשלח את האם במי שאתה מצווה לשלחו יצאו מוקדשין שאי אתה מצווה לשלחן אלא להביאן לידי גזבר, אמר רבינא הלכך עוף טהור שהרג את הנפש פטור משילוח מ"ט דאמר קרא שלח תשלח את האם במי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לבי"ד, ופריך היכי דמי אי דגמר דיניה בר קטלא הוא, ופרש"י ומהיכן נמלט עיי"ש. ונתקשו הראשונים (ר"ן וריטב"א שם) מאי קושיא, אטו לא משכח"ל שנמלט על נפשו מיד בעליו אחר גמר דינו. וביאר הצ"פ עפי"מ שכתב הרמב"ם בהל' מאכ"א (פ"ד הכ"ב) נאמר בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו והאיך היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא נבילה, אלא לא בא הכתוב אלא להודיעך שכיון שנגמר דינו לסקילה נאסר ונעשה כבהמה שמהא ואם קדם ושחטו שחיטה כשרה הרי"ז אסור בהנאה עכ"ל. וזהו דפריך דאחר שנגמר דינו בר קטלא הוא, כלומר, דשוב נתהפך להיות ממש כעוף טמא שפטור משילוח הקן כמבואר במתני' שם, וא"כ תו לא איצטריך קרא, עכ"ד (וע"ע בספר המפתח בהל' מאכ"א שם מה שציין עוד בזה), הרי דאע"ג שבעצם הוא עוף טהור וראוי לקיים בו מצות שילוח, מ"מ ההלכה שאוסרתו לאכילה ומחייבת להורגו מחשיבתו כאילו נשתנה מהותו להיות כעוף טמא.

תנאי בעשיית דבר איסור אם הוי כתנאי שא"א לקיימו

התוס' (כד"ה הרי זו) כיון דעל כרחק איירי דכפליה לתנאיה דאמר לה אם אין לך עלי שאר כסות ועונה הרי את מקודשת ואי לאו אל תהי מקודשת, דהא לר"מ אי לא הוי תנאי כפול בלאו טעמא דמתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל, ותימה א"כ אמאי היא מקודשת הרי התנה בפירוש שאם יהא לה עליו שכו"ע אינה מקודשת, ותירצו בשם הר"י דאי לאו דילפינן מתנאי בני גר ובני ראובן הו"א

וכ"ק אאמו"ר וצללה"ה בשו"ת דברי יציב חאו"ח (סי' רכ"ז) האריך לבאר פלוג' הרש"ל והט"ז, דנחלקו אם מצות תוס' שבת מחשיב את חלק התוספת להיות כלילה ממש, דהטו"ז ס"ל דחלק התוספת חשיב כלילה ממש ואילו הרש"ל ס"ל דלא הוי כלילה ממש, ואזיל לשיטתם במה שנחלקו לגבי סעודת שבת בזמן תו"ש, דבטו"ז (סי' רצ"א סק"ו) הביא בשם ספר חסידים (סי' רס"ט) שבליל שבת צריך שיהיה גמר הסעודה בלילה, ורש"ל נהג שלא אכל בליל שבת עד הלילה, ול"נ כיון דתוס' מחול על הקדש הוא דאורייתא ע"כ יצא שפיר אפי' גמר קודם לילה עכ"ד (עיי' מג"א סי' רס"ז סק"א). וראוי להבין במה תליא פלוגתתם.

וי"ל דשורש הדבר הוא בכך, דהטו"ז ס"ל דכיון שציותה תורה להוסיף מחול על הקודש, הרי ע"י דין תורה לעשותו כשבת נשתנה המציאות הטבעית ונעשה לילה ממש, ואף שלפי המוחש עדיין השמש על פני הארץ, מ"מ המציאות הטבעית נמדדת ע"פ דין התורה, וכיון שע"פ דת של תורה נשתנה לדונו כלילה הרי הוא כאילו בפועל ממש החשיך, ונעשה כלילה לכל הלכותיו, וא"צ עוד לברך עליו לישב בסוכה, וכמו"כ יוצא יד"ח סעודת שבת בזמן תוס' שבת, אמנם הרש"ל רוח אחרת היתה עמו וס"ל כדעת רש"י הנ"ל דאין המציאות נחשבת ע"פ ד"ת אלא כפי הרגשת הטבע הנראה לעין, וכיון דבהאי עידנא שהוסיף הלילה כיום יאיר א"א עוד לדונו כלילה, ובדין לברך עליו לישב בסוכה, וכן אין יוצא חובת סעודת שבת בהאי עינא. (ומכבר הוסיף לי חכם אחד דעד"ז יל"פ מ"ש הט"ז (סי' רצ"ט סק"ח) במ"ש המחבר שלא יביא לחם לשלחן קודם הבדלה עיי"ש, והקשה הט"ז דכיון דאין רשאי לאכול קודם

יא) לא אמנע מלהזכיר מה ששמעתי בענין זה מגיס' היקר כ"ק האדמו"ר מזוועהל זצ"ל, שאמר לי באחד השיחים מה שביאר עד"ז דברי התוס' בכתובות (דף נ"ו ע"א) דבגמ' שם האומר לאשה הרי את מקודשת ע"מ שאין לך שאר כסות ועונה הרי"ז מקודשת ותנאו בטל דברי ר"מ וכו', ומסיק בגמ' משום דהוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה וכל מתנה ע"מ שכתוב בתורה תנאו בטל, והקשו

לרקיע דהוי כמפליג בדברים ואינו תנאי. והר"י שלא תירץ בן ס"ל דאין המציאות נמדדת ע"פ דיני התורה, ולכן כיון שאפשר במציאות לעשותה אין זה דבר שאי אפשר להיות לכך לא נחשב כמפליג בדברים, ודו"ק ודפח"ח.

ועפ"י האמור, א"ש דהריטב"א דנקט כהך תירוץ דר"ת אזיל לשיטתו בעירובין דס"ל לענין לבוד שההלכה קובעת המציאות, וכנ"ל מהשיח השדה, ודו"ק.

יב) וכדרך זה אפשר לבאר פלוגתת אב"י ורבא בגיטין (דף פ"ד ע"א) אהא דת"ר הרי זה גיטך על מנת שתעלי לרקיע ע"מ שתרדי לתהום ע"מ שתבלעי קנה בן ק' אמה ע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך אינו גט, רבי יהודה בן תימא אומר כזה גט, כלל אמר ר' יהודה בן תימא כל תנאי שאי אפשר לקיימו בסופו והתנה עליו מתחילתו אינו אלא כמפליגה בדברים וכשר, אמר רב נחמן אמר רב הלכה כר' יהודה בן תימא וכו'. איבעיא להו, הרי זה גיטך ע"מ שתאכלי בשר חזיר מהו, אמר אב"י היא היא, רבא אמר אפשר דאכלה ולקיא. ויל"ב כמאי פליגי אב"י ורבא אם אכילת בשר איסור נידון כאפשר לקיימו. וי"ל דאב"י ס"ל דדין התורה קובע את המציאות וכל שאסור לעשותו עפ"י תורה חשיב כמו שא"א לעשותו במציאות וממילא הוי בכלל תנאי שא"א לקיימו, משא"כ רבא ס"ל דדנים את המציאות לפי החושים הגשמיים ולא לפי דיני התורה, וע"כ כיון שאפשר במציאות לאכול בשר איסור חשיב כתנאי שאפשר לקיימו, ודו"ק.

אם עכו"ם קרויים אדם וגר שנתגייר בקטן שנולד דמי

ואפ"ל דר"מ ס"ל דדנים המציאות לפי ראות העין הגשמי וע"כ גם גויי הארצות קרויים אדם כיון שבמציאות החמרית אין חילוק בינם לבני ישראל, אבל ר"ש ס"ל דהתורה קובעת את המציאות ומצד גדרי התורה אין העכו"ם קרויים אדם אלא נמשלו לבהמות (וראה במדרש תנחומא (פרשת וישב אות ג') מעשה באנטונינוס שבא לקיסרין ושלח אחר רבינו הקדוש, והלך עמו ר"ש בנו ור' חייא הגדול, ראה ר"ש שם לגיון אחד נאה ומשובח ראשו מגיע לקפאלירס של עמודים, א"ל לר' חייא ראה כמה פטומין עגלין של עשו, נטלו רבי חייא והוליכו לשוק

דשום תנאי אינו מבטל את המעשה ואפילו לא יתקיים בסוף המעשה קיים, והשתא דילפינן מהתם דמהני התנאי לבטל המעשה אמרינן דדווקא כשאינו מתנה עמש"ב דומיא דבני גד ובני ראובן שלא התנו על מה שכתוב בתורה עכ"ל.

ואמנם בגליון נדפס בשם תוס' ישנים וז"ל, ואומר ר"ת דהוי מפליג בדברים ואין זה תנאי כלל שיתקיים התנאי למ"ד מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והוי כמו על מנת שתעלה לרקיע כב"מ (דף צ"ד ע"א) עכ"ל. וכ"כ הרשב"א והריטב"א שם, דכיון דמתנה על מה שכתוב בתורה אינו אלא כמפליגה בדברים וכאומר על מנת שתעלי לרקיע עיי"ש.

ולכאורה דבריהם צריכים תבלין, דתינח התם כב"מ בנתן גט ואמר הרי"ז גיטך ע"מ שתעלי לרקיע ע"מ שתרדי לתהום ע"מ שתבלעי קנה של מאה אמה ע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך, שפיר ס"ל לר"י בן תימא דאינו אלא כמפליגה משום שאמר דבר שאינו שייך במציאות, אבל בני"ד הרי אומר דבר שאפשר להיות במציאות דהיינו שמקדשה באופן שלא יתחייב בשכו"ע, אלא דמפאת חיוב התורה לא מצי למיפטר נפשיה וא"כ הדק"ל אמאי חלין הקידושין ומפנ"מ הו"ל כמפליג בדברים, וההכרח לומר בסברת ר"ת, דכיון שחייבתו תורה בשכו"ע א"כ כל שאומר לעבור על מה שצוותה תורה הו"ל דבר שאינו במציאות כלל, והיינו משום דדין התורה היא שקובע אם הדבר הוא במציאות או לא, וכיון שאסרה תורה לעשותו הרי"ז שוב לא שייך לעשותו והו"ל כע"מ שתעלי

אם עכו"ם קרויים אדם וגר ויש לתלות בהך מילתא הא דנחלקו תנאי אם עכו"ם קרויים אדם, דביבמות (ס"א ע"א) אמר ר"ש בן יוחאי קברי עכו"ם אינן מטמאין באהל שנאמר ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם עיי"ש, ואמנם בסנהדרין (נ"ט ע"א) אמר רבי מאיר דאפילו נכרי העוסק בתורה הרי הוא ככ"ג שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לזים וישראלים לא נאמר אלא האדם, וכתב רש"י דר"מ לית ליה אתם קרויים אדם ולא עובדי כוכבים קרויים אדם, ור"ש היא דדרש לה במס' יבמות עיי"ש.

חדשה אשר פנים חדשות באו לכאן, ממילא דאין בו אפילו שמץ עון ממעשיו הקודמים, משא"כ ר' חנניא סבר דלא הואי כקמן שנולד א"כ נשאר בו רושם פגם מעונותיו הקודמים ולכך מעונין ויסורים באים עליהם משום שלא שמרו ז' מצות ב"נ.

ויתכן דשורש פלוגתתם תלוי בהנ"ל, דר' יוסי ס"ל דהמציאות נקבע עפ"י דיני התורה וממילא גר שנתגייר כיון שכל זמן שהיה גוי לא נקרא אדם עפ"י תורה ועתה כשנתגייר נעשה אדם חשיב ככריה חדשה ופנים חדשות באו לכאן, ומשום כך פסק הרמב"ם (פ"ד מאיסורי ביאה הי"א-י"ב) דעכו"ם שנתגייר וכו' הרי הוא כקמן שנולד, וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא עכו"ם וכו' אינן שאר בשר וכו', מדין תורה מותר לעכו"ם שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיירו אבל חכמים אסרו דבר זה כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה וכו' עיי"ש. אבל ר' חנניא ס"ל דהמציאות תלוי לפי ראות עינינו ולא לפי דיני התורה, וגר שנתגייר כיון שבמציאות הוא אותו בריה כמו קודם שנתגייר ולא נשתנה מאומה לא חשיב כקמן שנולד. (ועיינן בחתם סופר (ע"ז דף ס"ד ע"א) ובאור תורה להגה"ק מאוסטרווצא (פר ויצא אות י"ח) שכתבו דהא דגר שנתגייר כקמן שנולד דמי משום דעכו"ם לא מיקרי אדם יעו"ש).

חולין וקדשים הוי ב' מינים

הוא כקדשים דאסור בגזירה ועבודה, וכיון שיש בו ענין חולין וענין קדשים הו"ל הוא עצמו כשתי מינים והמנהיג לוקה משום כלאים, וכ"פ הרמב"ם (פ"ט מכלאים הי"א) כמ"ש הכסף משנה שם דהרמב"ם ס"ל כרש"י דחולין וקדשים שני מינים הם, ועפ"י ז' מובן שפיר דכיון דחולין וקדשים הו"ל ב' מינים, לכן כאשר מקדיש חולין הרי הוא משנה את מין הבהמה לעשותה לדבר אחר ממה שהיתה עד עתה שאין לך מעשה גדול מזה, וז"ש בדיבורו עושה מעשה שהרי נולד מין חדש שלא היה תחילה עכ"ד, [ויש להוסיף דעפ"י ז' א"ש דרבי יצחק לשיטתו דאיהו אמר בתמורה שם דמה שעושה מחולין קדשים הו"ל מעשה, והיינו דחולין וקדשים שני מינים הם, על כן ס"ל דהמנהיג בשור פסוהמ"ק לוקה דחולין וקדשים ב' מינים נינהו, ודו"ק].

ועפ"י ז' מבואר היטב ענין הגר שנעשה אדם אחר

והראהו סל של ענבים ושל תאנים והזכובין עליהם, א"ל רבי חייא זכובין אלו ואותו לגיון שוין, כשעלה ר"ש אצל אביו, א"ל כך אמרתי לר' חייא וכך השיב לי, א"ל כל כך נתן רבי חייא הבבלי ממש שהשוה אותן לזכובין לפי שלגיונים אלו אינן ספונין לכלום אבל זכובין הקדוש ברוך הוא עושה שליחותו בהן וכו' עיי"ש, הרי דהלגיונים אינם חשובים אפילו כזכובים). ואין הדברים סותרים למה שהבאנו לעיל בפ' דברי ר"ת שבתוס' ישנים הנ"ל, דס"ל לרבי מאיר דהתנאי נגד התורה הוי כע"מ שתעלי לרקיע, משום דדין התורה קובע המציאות. דהרי האמור כאן בשיטת ר"מ דעכו"ם איקרי אדם הוא רק אליבא דרש"י שם, ואולם הרי התוס' שם כתבו דר"מ נמי ס"ל דעכו"ם אינו בכלל אדם אלא בכלל האדם, יעו"ש, ולפי"ז התוס' לשי' שפיר נקטו דלר"מ ההלכה קובעת המציאות, ודו"ק.

ובזה יבואר פלוגתא דתנאי אם גר שנתגייר כקמן שנולד דמי או לא, דכמבואר בגמ' יבמות (דף מ"ח ע"ב) תניא ר' חנניא בנו של רבן גמליאל אומר מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסורין באין עליהם מפני שלא קיימו שבע מצות ב"נ, ר' יוסי אומר גר שנתגייר כקמן שנולד דמי אלא מפני מה מעונין מפני שאין בקיאות בדקדוקי מצוות עיי"ש. ומשמע דר' יוסי סבר דגר חשיב כקמן שנולד והו"ל בריה

(יד) וביותר יש לומר, דהנה בשו"ת אבני ציון (ח"ד סי' כ"ט) ביאר דשורש הדבר דהגר הו"ל בריה חדשה הוא מהא דאיתא בתמורה (דף ג' ע"א) א"ר יצחק א"ר יוחנן משום ר"י הגלילי כל ל"ת בתורה עשה בה מעשה לוקה לא עשה בה מעשה פטור, חוץ מנשבע ומימר ומקלל וכו' (ושם בע"ב) א"ל רבי יוחנן לתנא לא תתני ומימר משום דבדיבורו עשה מעשה, ופרש"י דבדיבורו עושה מעשה שעושה מחולין קדשים, ונתקשו המפוי' דאיזה מעשה עביד בעשותו מחולין קדשים הלא לא נשתנה מהות הבהמה כשחל עליה שם הקדש, וביאר הגרי"ע בלקח טוב (כלל ו' אות ב' ד"ה ודע דהא) עפמ"ד במכות (דף כ"ב ע"א) א"ר יצחק המנהיג בשור פסולי המוקדשין לוקה שהרי גוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים, ופרש"י דהואיל והוא מקצת חולין שהרי מותר באכילה מחוץ לפתח אוה"מ ובמקצת

לעבודתו במצוות פסח מצה ומרור, וכתוב בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, ונתקדשנו ע"י קבלת המצוות והתורה"ק, לכן בדין הוציאנו תיכף ממצרים דהקדש מפקיע השעבוד, וז"ש המגיד ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו לתת טעם על יציאת ממצרים קודם הזמן וכו' עיי"ש. והא דהקדש מפקיע השעבוד היינו משום דכאשר נתקדש נעשה סוג אחר לגמרי ואינו אותו הדבר שהיה קודם, דהרי חולין והקדש שני מינים הם, ונמצא דמין זה לא נשתעבד מעולם.

וז"ש בצאת ישראל ממצרים מכח דהקדש הפקיע השעבוד והיינו דחל על בני קדושה עילאה, ומהי"ט גר שנתגייר הו"ל כקטן שנולד, ומעתה שפיר נשא יעקב ב' אחיות כנ"ל, באשר לכך באותו זמן יצאו גם בית יעקב מעם לוועז כלומר, שע"ע היה מקום להוציא לעז על בית יעקב אלו הנשים לומר דלקח יעקב ב' אחיות שלא כדין, אמנם כאשר בצאת ישראל קודם הזמן דע"י ההקדש נעשה כבריה חדשה וסוג אחר, וממילא דשוב לא היה מקום לרנן על רחל ולאה דהרי נתגיירו ושוב לא היה בהם שום קורבה יען כי היתה יהודה לקדשו רצ"ל דמי שנעשה יהודי נעשה כהקדש אשר פנים חדשות באו לכאן, ישראל ממשלותיו שכבר קודם מ"ת היו לאבותינו דין ישראל ואהני להו הגירות להיות נחשב כקטן שנולד וכאמור, עכתו"ד ודפח"ח.

ודעת לנבון נקל, דהך מילתא דחולין וקדשים חשיבי שני מינים שייך לומר רק אי נימא דהמציאות נקבעת עפ"י דיני התורה, דהרי לפי ראות העין הגשמי הפשוט אין ניכר שום חילוק בין חולין לקדשים והוי מין אחד (מלבד צדיקים וקדושים זכי הראות שיכולים להבחין בזה), אלא מאחר שהתורה קבעה שזה קדשים וזה חולין נידון כשני מינים כמו שור וחמור שניכר חילוק המין ביניהם. משא"כ אי נימא דאין המציאות נקבעת לפי דיני התורה אלא לפי המציאות המוחשית, ליכא למימר דחולין וקדשים הוי שני מינים דסו"ס במציאות הוי מין אחד, ודו"ק.

לגמרי, דהנה אמרינן בגיטין (דף ל"ח ע"ב) אמר רבה אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות, מ"ט גופיה לא קדיש (פרש"י שאינו ראוי לא למזבח ולא לבדק הבית), לדמי לא קאמר (היה לו לומר דמי עבדי עלו, רש"י), דלהוי עם קדוש קאמר (ישראל גמור דכתיב בהו כי עם קדוש עתה) עיי"ש, והיינו ע"ד מאה"כ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט, ו) וכן הוא אומר, קודש ישראל לה' (ירמיה ב, ג) דישאל המה כהקדש, ומעתה מבואר היטב דהגר הו"ל כקטן שנולד משום דכאשר נתגייר מעתה חל עליו קדושת ישראל וממילא נעשה סוג ומין אחר לגמרי ממה שהיה ע"ע, דהרי כאמור אפי' בבהמה חולין והקדש שני מינים הם, א"כ מכ"ש כשנכנס לקדושת ישראל דהו"ל בריה חדשה לגמרי. ועיין בתשו' חוות יאיר (סי' ע"ט) שכתב כי הענין שגר שנתגייר כקטן וכו' מפני שקבלת עול תורה ומצוות מכפר על כל תועבת ה' אשר עשה ועתה שנתגייר ה"ה כעשה תשובה והוי כבריה חדשה עיי"ש ובשו"ת אמרי כהן (סי' י"ב), וע"פ האמור יומתק ביותר דהרי חולין וקדשים שני מינים הם וממילא דהו"ל בריה חדשה וכקטן שנולד.

ועפי"ז ביאר בטו"ט מאה"כ (תהלים קיד, א) בצאת ישראל ממצרים וגו', ובהקדם דנודע מה שתירצו קמאי (חוקוני פר' ויצא ל, כ"ח, מהר"ש יפה ב"פ"ת ב"ר פט"ז ס"ט, שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תרצ"ו הובא במהרש"א יומא דף כ"ח ע"ב), בהא דנשא יעקב ב' אחיות דכיון דנתגיירו שוב לא היה שום קורבה ביניהן דהרי קיי"ל (יבמות כ"ב ע"א וצ"ז ע"ב, בכורות מ"ז ע"א) דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ואמרינן (יבמות דף צ"ח ע"א, סנהדרין דף נ"ח ע"א) דגר יש לו שאר האם ואין לו שאר האב עיי"ש, ואיתא בילק"ר בשם ספר התמונה דרחל ולאה היו אחיות מן האב ולא מן האם, על כן לאחר שנתגיירו הותרו שתיהן (ועיין אמירה נעימה בפר' ויצא).

והנה הקשו המפוי' היאך יצאו ממצרים קודם שנשלם גזירת הקב"ה ועבדום וגו' ארבע מאות שנה, ותי' החיד"א (שמחת הרגל ד"ה מתחילה עובדי ע"ז) עפי"מ דקי"ל דהקדש מפקיע מידי שעבוד, והקב"ה ברוב רחמיו קדשנו במצרים וקרבונו

גם חנוכה שהאיר היום שיוכלו להדליק המנורה בזמנה

הסדר על מכוננו כראוי לבית אלוק וכמו כן עמלו לחפש שמן טהור להדלקת המנורה, וכל זה נמשך כמה שעות, עד שלפתע נוכחו לראות כי כבר פנה יום ונעשה לילה, או אז חלשה דעתם של מתתיהו ובניו הכהנים הקדושים שלא יוכלו לקיים מצוות הדלקת המנורה בזמנה, שהרי לדעת הרמב"ן (שמות יב, ו) הוי המצוה לכתחילה להדליק המנורה בין הערביים קודם שקיעת החמה (וידוע שיטות הראשונים בזמן הדלקת המנורה ואכהמל"ב, וכבר הארכנו בזה במקו"א), והפילו תחינתם לפני השי"ת שרצונם לקיים המצוה בשלימות כתיקונה, ונעשה להם נס שחזר וזרח להם החמה והיו יכולים להדליק המנורה בזמנה מבעוד יום. נמצא דבאמת כשגמרו לטהר את ההיכל כבר היה כ"ה בכסליו כדברי הרמב"ם, אלא שעל ידי שנעשה להם נס וזרחה החמה נהיה שוב כ"ד בחודש כמ"ש המאירי. ומיושב קושיית הבית יוסף, דהגם ביום הראשון היה שאחר שכבר שקעה החמה חזרה שוב וזרחה להם כדי שיוכלו לקיים המצוה בזמנה מבעוד יום.

ויבואר בזה אומרינו בנוסח ההודאה שכתפילה 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה' וכו', דהגם היה שהאיר היום ועל ידי זה היו יכולים לקיים המצוה בזמנה כראוי, וע"כ 'קבעו שמונת ימי חנוכה בהלל והודאה', דגם ביום הראשון היה נס. [והיטב אמר בזה נכדי היקר הרה"ג הר"מ הלברשטאם שיחי' לפרש עפ"י מאה"כ מאת ה' היתה זאת שנקבע גם יום ח' ל'זאת' חנוכה, וכ"ת היא נפלאת בעינינו דהא ליום א' הספיק השמן, עז"א זה 'היום' עשה ח' מה שנהפך הלילך ליום, ועל כן נגילה ונשמחה ב"ו ב"ו בנימט' ח', שקבעו שמונת ימי חנוכה אלן].

ועל פי האמור יש לבאר הפלוגתא אם הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה, דאם הדלקה עושה מצוה העיקר הוא מעשה ההדלקה ואם כבתה אין זקוק לה כמבואר בלשון המחבר בשו"ע (סימן תרע"ג ס"ב), משא"כ אם הנחה עושה מצוה אם כבתה זקוק לה. וי"ל דמ"ד הנחה עושה מצוה סבר דצריך לדלוק כל השיעור, והיינו משום דהגם היה כדברינו שהאיר היום שיוכלו לקיים מצות

(טו) נודע קושיית הבית יוסף (או"ח סימן ע"ר) מדוע תיקנו שמונת ימי חנוכה, הלא בליל ראשון לא היה שום נס כיון שהיה להם שמן כדי להדליק יום אחד. וכ"ק אאמו"ר זצללה"ה בשפע חיים (ח"פ לחנוכה סי' ל"ב) כתב ליישב, דהנה מבואר ברמב"ם (פ"ג מחנוכה ה"ב) וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה וכו', והיינו בתחילת הלילה (ראה פר"ח או"ח סימן ע"ה, ובנין שלמה על הרמב"ם), ואז התחילו לפנות את ההיכל ולטהר את המקדש כמבואר בנוסח ההודאה, וכן נתעסקו בחיפוש אחר שמן טהור להדלקת המנורה, וכמבואר בבבב"א (שבת כ"א ע"ב) בדקו ולא מצאו אל פך אחד שמן וכו', ומסתבר שבתוך כל העסק הזה כבר עבר התחלת זמן הדלקת המנורה, והוצרכו להדליק באיחור מה, ומכל מקום לא נתאחרו הרבה ועוד הספיקו לקיים מצוותה ברוב שעות הלילה. ויש לומר דזה היה הגם בליל ראשון, שנודמן להם שמן תוך זמן קצר ועוד עלתה בידם לקיים מצות הדלקה ברובה ככולה, ועיי"ש מש"כ בזה.

ויתכן לומר בזה, דהנה לשון הרמב"ם הוא שגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחודש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד וכו', אבל המאירי (שבת כ"א ע"ב, ד"ה נס זה) כתב ותגבורת זה היה בכסליו בכ"ד בו ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור וכו'. ובהכרח לבאר במה פליגי הרמב"ם והמאירי הרי אנו יודעים כי אלו ואלו דברי אלוקים חיים ודבריהם תורה מן השמים, והאיך יתכן שיחלקו במציאות אימתי היה הנצחון. (ודכירנא כי בילדותי בעת שלמד עמי אאמו"ר זצללה"ה מסכת ברכות (דף כ"ח ע"א) לענין הפלוג' כמה ספסלים נתווספו בביהמ"ד שנתמנה ראב"ע, והראה לי ספר מלא רצון (נדפס בשנת ת"ע), שמיוסד לבאר כל היכא דאיכא פלוגתא בש"ס במציאות דשפיר יתכן ששני הדיעות הם אמת).

וי"ל כי בסוף יום כ"ד בכסליו נתגברו החשמונאים במלחמה כנגד היוונים ונצחום, ונכנסו להיכל לטהר את בית המקדש ולפנות את שיקוצי וגילולי היוונים שהכניסו להיכל, וכן להחזיר את

היום, וא"כ לא דלקה המנורה כל השיעור מערב עד בוקר, ע"כ תיקנו גם בנר חנוכה דהעיקר הוא ההדלקה ואם כבתה אע"פ שלא דלק כל השיעור אין זקוק לה, ודו"ק.

בגדר יום ולילה אם תלוי באור וחושך או במידת יום ולילה

באשכבתיה דרבי מזומן הוא לחיי העוה"ב, ההוא כובס כל יומא הוה אתי קמיה ההוא יומא לא אתא, כיון דשמע הכי סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית, יצתה בת קול ואמרה אף ההוא כובס מזומן הוא לחיי העולם הבא. ובשיטה מקובצת שם, דגרסינן בירושלמי ר' נתן בשם ר' מנא מעשה נסים נעשו באותו היום, ערב שבת היה ונכנסו כל העיירות להספידו ואישרוניה תמני עשרי כנסיות ואתוניה לבית שרייה, ותלא לון יומא עד שהיה כל אחד ואחד מגיע לביתו וממלא לו חבית של מים ומדליק את הנר, כיון ששקעה חמה קרא הגבר, שריין מציקין אמרין דלמא דחלינן שבתא, אתא בת קול ואמרת להון כל מי שלא נתעצל בהספידו של רבי יהא מבושר לחיי העולם הבא בר מן קצרא, כיון דשמע כן סליק לאיגרא וטליק גרמי' ומית נפקת ברת קלא ואמרת ואף קצרא ע"כ. והשתא ניחא שהרג הכובס את עצמו מדעת משום דחילל שבת ולא נתעסק בהספידו ולהכי סליק לאיגרא ונפל לאגמא ומית דהיינו סקילה כדן המחלל שבת. וכן שמעתי מפ' הר' קלונימוס ז"ל בירושלים תו', עכ"ל. הרי לן, דאע"פ שזרחה השמש ונתארך שעות האור ביום נחשב כבר לשבת, דאי לאו הכי מפני מה היו מצטערין וחוששין שחיללו שבת עד שהוצרכו לבת קול, וכן הכובס לא היה לו לחשוש, אלא מוכח מזה דמיד בהגיע זמן הרגיל והמבעי של שקיעת החמה לפי סדר הילוכו הרגיל נחשב ללילה אע"פ שממשיך להאיר בדרך נס.

וקשה דא"כ מה הועיל לו לנקדימון שזרחה השמש הרי סו"ס הגשמים ירדו אחר שכבר חשכה היום, וא"כ אע"פ שנעשה נס וזרחה השמש מ"מ בכה"ג דינו כלילה והגשמים ברשות ההגמון ירדו, והיאך פטר נקדימון א"ע מלשלם כפי שהתחייב. וביאר דאמנם הגשמים ירדו אחר שקיעת החמה אמנם לפני זמן צאת הכוכבים, ובזה נתווכחו נקדימון וההגמון, דנקדימון טען כדן דעד צאה"כ יומא הוא וא"כ הגשמים ירדו לפני כלות זמן המוגבל, וההגמון

הדלקת המנורה כל זמנה מערב עד בוקר, וע"כ תיקנו לזכר גם בנר חנוכה שידלוק כל השיעור ואם כבתה זקוק לה. משא"כ מ"ד הדלקה עושה מצוה ס"ל דהדליקו בלילה כ"ה ולא היה הנס שהאיר להם

מז) ואולם באנו בזה למה שדנו קמאי בכגון זה שנתארך היום ע"י נס ולא שקעה החמה בעונתה אם נידון כיום או כלילה, והיינו האם מדת היום נמדד לפי מספר השעות דהיינו שבחלוף כ"ד שעות חלף יום ונכנס יום חדש, או שהזמנים תלויים במציאות החושך והאור. דהנה בגמ' תענית (כ"ה ע"א) ת"ר פעם אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים ולא היה להם מים לשתות, הלך נקדימון בן גוריון אצל אדון אחד אמר לו הלויני י"ב מעיינות מים לעולי רגלים ואני אתן לך י"ב עינות מים ואם איני נותן לך הריני נותן לך י"ב ככר כסף, וקבע לו זמן, כיון שהגיע הזמן ולא ירדו גשמים בשחרית שלח לו שגר לי או מים או מעות שיש לי בידך, שלח לו עדיין יש לי זמן כל היום כולו שלי הוא וכו', במנחה שלח לו שגר לי או מים או מעות וכו', נקדימון נכנס לביהמ"ק כשהוא עצב נתעמף ועמד בתפלה אמר לפניו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך עשיתי שיהו מים מצויין לעולי רגלים, מיד נתקשרו שמים בעבים וירדו גשמים עד שנתמלאו י"ב מעינות מים והותירו, עד שיצא אדון מבית המרחץ נקדימון בן גוריון יצא מביהמ"ק, כשפגעו זה בזה א"ל תן לי דמי מים יותר שיש לי בידך, א"ל יודע אני שלא הרעיש הקב"ה את עולמו אלא בשבילך אלא עדיין יש לי פתחון פה עליך שאוציא ממך את מעותיי שכבר שקעה חמה וגשמים ברשותי ירדו, חזר ונכנס לביהמ"ק נתעמף ועמד בתפלה ואמר לפניו רבש"ע הודע שיש לך אהובים בעולמך מיד נתפזרו העבים וזרחה החמה, באותה שעה, א"ל האדון אילו לא נקדרה החמה היה לי פתחון פה עליך שאוציא ממך מעותיי. מבואר מדברי הגמ', דעל ידי שזרחה חמה אף שכבר הגיע זמן לילה מכל מקום נחשב כיום.

ובמירת כסף (פרשת בראשית, דרוש ב') עורר בזה מהא דאי' כתובות (ק"ג ע"ב) ההוא יומא דאשכבתיה דרבי נפקא בת קלא ואמרה כל דהוה

טען דמיד אחר שקיעה"ח לילה הוא, וז"ש דהיה לו רק פתחון פה ולא טענה אמיתית, ובאמת מצד הדין המוציא מחבירו עליו הראיה ולא היה ההגמון יכול לחייבו ואפ"ה כדי למנוע לזות שפתיים ביקש נקדימון מהשי"ת הודע שיש לך אהובים בעולמך, והיינו דביקש רק לקדש שמו דמצד עצם הפטור ל"ה צריך לכך, ועי"ש שהאריך בדבריו הנפלאים. ועכ"פ מבואר מדבריו, דבמעשה הנקדימון בן גוריון ירדו הגשמים אחר שקיעת החמה ונחשב כיום והגם היה רק למנוע לזות שפתיים, ואמנם בהגיע זמן צאה"כ שהוא לילה אע"פ שמאיר השמש עפ"י ג' נס יש לו כבר דין לילה.

ולפי זה אין מקום לדברינו הנ"ל שזרחה להם חמה ונעשה יום שיוכלו להדליק במנורה בזמנה בין הערביים, דלא הועלנו בזה מאומה, כיון שיש לו דין לילה וממילא לא נתקיים המצוה בזמנה כראוי. (ז' אמנם בפרקי דרבי אליעזר (פרק נ"ב) שבעה מופתיים נעשו בעולם שלא נראו כמותן וכו', המופת הששי מיום שנבראו שמים וארץ השמש והירח והכוכבים וכל המזלות היו עולין להאיר על הארץ ואינן מערערין זה עם זה, עד שבא יהושע ועשה מלחמתן של ישראל והגיע ערב שבת וראה בצרתן של ישראל שלא יחללו את השבת, ועוד שראו חרטומי גוים כובשים במזלות לבא על ישראל, מה עשה יהושע פשט ידו לאור השמש ולאור הירח והזכיר עליהם את השם ועמד כל אחד במקומו ששה ושלשים שעות עד מוצאי שבת שנ' וידום השמש וירח עמד עד יקום גוי אויביו, ויעמד השמש בחצי השמים ולא אין לבא כיום תמים, וראו כל מלכי הארץ ותמהו שלא היה כמהו מיום שנברא העולם שנ' ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לא יהיה כן לשמוע ה' בקול איש כי ה' נלחם בישראל (ועיין מהרש"א ע"ז דף כ"ה ע"א דצ"ל שלא היתה מלחמת מצוה דא"כ בלא"ה שרי להו לחלל שבת). הרי להדיא, דבזה שעמד השמש ולא שקעה החמה נחשב להם לערב שבת, דאל"ה מה אהני להו במה שעמד השמש.

וכבר האריך טובא בהאי ענינא הרב החיד"א בשמחת הרגל (בפיסקא א"ר אלעזר בן עזריה וכו'), ובתו"ד דבשו"ת יד אליהו (סי' נ"א) הביא קושיית המפרשים על מש"כ במדרש (שמו"ר יט, ה) שבאותו

לילה שיצאו ישראל ממצרים מלו את עצמם, דהרי לחד מ"ד אפילו מילה שלא בזמנה אין מלין בלילה, ותירץ די"ל דכיון דאותו לילה כיום יאיר כמ"ד בזה"ק (בשלה, דף לח ע"א) ותנא הוה נהיר ליליא כיומא דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקוב"ה, הה"ד (תהלים קל"ט, יב) ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה. על כן הו"ל כמו יום לכל הדינים שבתורה ושפיר מלו בהאי שעתא, והביא מה שפירשו עפי"ז מאה"כ (שמות יב, מד) ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם, דבמד"ר (בראשית פר' ג' ס"ו) ויקרא אלקים לאור יום א"ר אלעזר לעולם אין הקב"ה מיחד שמו על הרעה אלא על הטובה ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה, ולחשך קרא אלקים לילה אין כתיב כאן אלא ולחשך קרא לילה, (וכ"ה במד"ת פר' תזריע פ"ט), וא"כ היאך כתיב ליל שימורים הוא לה' הוא הלילה הזה לה' דמזכיר שם השם על הלילה, אך לפי"ד הזוה"ק הנ"ל ניחא שהרי האיר להם אותו הלילה כיום ולכן שפיר ייחד כאן הקב"ה את שמו, וז"ש הוא הלילה הזה לה' לאפוקי שאר לילות שאין מתייחסים לה' דאין הקב"ה מייחד שמו עליהם.

והיטב פי' מהר"ח אלפאנדרי ז"ל מאה"כ לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמש (תהלים ע"ד, ט"ז), דהכוונה לך יום היום מתייחס אליך שמצינו שמייחד שמו על יום דווקא גבי אורה נזכר שמו ית' משא"כ בחושך אין כבודו ליחסו אליו ית' ולייחד שמו עליו, והשתא אמר אף לך לילה כלומר מצינו לילה אחת שנתייחסה אליך והוא ליל הפסח שיצאו ישראל ממצרים דכתיב ליל שימורים הוא לה' ומאי שנא לילה זו עז"א אתה הכינות מאור ושמש כלומר אותה הלילה היתה מאירה להם כיום וזרחה להם השמש ולכך נתייחסה אליך וזהו אף לך לילה כלומר לילה אחת היתה ופרסמה הכתוב.

והוסיף החיד"א דבזה יל"פ הכתוב גם חושך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה (תהלים קל"ט), דהיינו דתחושך לא יחשיך ממך כלומר שאינו מתייחס אליך, אמנם כאשר לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה פסח מצרים שהיתה מאירה כשמש, אז כחשכה כאורה שקולים להתייחס אליך, כלומר כחשיכה שהוא הלילה כאורה שהוא

בכך ב' שיטות בענין גדר יום ולילה אם תלוי בחושך ואור או דתלוי במדת היום שכעבור כ"ד שעות חלף והלך לו היום. וכ"ק אאמו"ר זצלה"ה במנחת יהודה וירושלים (דרוש לפר' עקב אות ג') האריך בענין זה, ובתו"ד הביא מ"ד בגמ' חגיגה (י"ב ע"א) ואמר רב יהודה אמר רב עשרה דברים נבראו ביום ראשון וכו' אור וחושך וכו' מדת יום ומדת לילה דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ויש לבאר ענינה דמלבד בריאת האור והחושך יהא מדת זמן ליום ומדת זמן ללילה, שהיום והלילה לא יהא נמדדים לפי האור וחושך אלא במידת הזמן, דהיינו לא בזריחת השמש ושקיעתה, כי גם כשלא ישקע החמה בזמנה ויאיר עדיין מ"מ כיון שעבר מדת היום יהא דינו כלילה עיי"ש. ויש להמתיק בתוספת נופך, שהרי ביום הראשון לא נתלו עדיין המאורות כ"א ביום רביעי כמ"ש הגמ' שם בהמשך וכ"ה ברש"י בראשית (א, יד), א"כ עדיין לא שמשו המאורות כתיקונם השמש לממשלת היום והירח וכוכבים ללילה, ומ"מ קרייה רחמנא וקבעה להיות יום אחד ומזה ידעינן למדת יום ולמדת לילה דהיינו שאינו תלוי באור וחושך אלא בזמן המעותד ליום ולילה.

ובהמשך דבריו שם (אות ד' ד"ה ולהנ"ל) דאמנם לפימ"ד במדרש (ג, ה) עה"פ ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, א"ר יודן שבו היה הקב"ה יחידי בעולמו שלא היה בעולמו אלא הוא, אתיא כר' יוחנן וכו' דבשני נבראו המלאכים הה"ד (תהלים קד) המקרה במים עליותיו השם עבים רכובו המהלך על כנפי רוח וכתיב (שם) עושה מלאכיו רוחות וכו' עיי"ש, והובא בפרש"י עה"ת, לא דרשינן מהאי קרא לענין מדת יום ולילה, ומעתה נמצא דהך מילתא אם היום והלילה תלוי במדת הזמן או באור וחושך, תליא בכך אם דרשינן מ"ש ויהי ערב וגו' על מדת יום ומדת לילה, או להא דהיה הקב"ה יחיד בעולמו עיי"ש. וע"ע מה שהאריך בזה אאמו"ר זצלה"ה בשו"ת דברי יציב (או"ח ח"א סימן ק"ח-ק"א) בהרחבה גדולה.

יט) ועפי"ד דלמ"ד דדרש ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד להא דנבראו מדת יום ומדת לילה, והיינו דיום ולילה לא יהא נמדד לפי האור וחושך אלא לפי מדת הזמן, א"כ י"ל דנידון זה אם היום והלילה תלוי באור וחושך או במידת הזמן תלוי בפלוגתא הנ"ל אם המציאות נקבע לפי ראות עינינו או עפ"י

היום שקולים הם להתייחס מאחר שהלילה הנו מאירה, וגם רמז כחשיכה כאורה שמצד אחד היה דינו כלילה שהרי הפסח אינו נאכל אלא בלילה, ומאידך נדון כיום שהרי מלו באותו זמן, וא"כ לילה בשנים עלתה לה למצות היום ולמצות הלילה, וז"ש ולילה ביום יאיר כחשיכה כאורה, יעו"ש בדבריו הנפלאים. (וראה עוד בגן רוה פר' בא ובדברי חנוך שם מה שציין בענין זה לכמה ספרי קמאי, וראה שער יששכר, מאמר שפת הים לז' של פסח, והביא את הדברים גם בספרו מנח"א ח"ד סי' מ"ב. וכ"פ הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע הו"ד בפרד"י החדש סו"פ שלח. וכבר קדמם בס' מים יחזקאל לבעל הכנסת יחזקאל, פר' בא. וע"ע בתשו' תורת חסד סי' כ"ה אות ו').

ועיין עוד מ"ד במד"ר קהלת (פר' ט' ס"ז) אבא תחנה חסידא נכנס לעירו ערב שבת עם חשיכה וחבילתו מונחת לו על כתפו, ומצא מוכה שחין אחד מוטל בפרשת דרכים אמר ליה רבי עשה עמי צדקה והכניסני לעיר, אמר אם אני מניח חבילתי מהיכן אתפרנס אני וביתי, ואם אני מניח את מוכה שחין אני מתחייב בנפשי, מה עשה המליך יצר טוב על יצר רע והכניסו למוכת שחין לעיר ובא ונטל את חבילתו ונכנס עם דמדומי חמה, והיו הכל תמהין ואומרים זה הוא אבא תחנה חסידא, אף הוא הרהר בלבו ואמר תאמר שמא חללתי את השבת, באותה שעה הזריח הקב"ה את החמה דכתיב (מלאכי ג) וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וגו' באותה שעה הרהר בלבו ואמר תאמר שלא נתקבל שכרי, יצתה בת קול ואמרה לו לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך נתקבל שכרך עכ"ל. הרי דאע"ג שלפי שעות היום כבר הגיע זמן שקיע"ח מ"מ כיון שזרחה השמש נחשב ליום. (וכבר אמרתי בזה מה ששמעתי מידידי הג"ר שלמה ישראלי ז"ל שאמר לי בשם אביו הרה"ח ר' ירמיה ישראלי ז"ל תלמיד אאמו"ר זצלה"ה, שפירש בזה מאה"כ (תהלים צז, י-יא) שומר נפשות חסידיו, רמז להאי חסידא שלא נכשל ח"ו בחילול שבת, מיד רשעים יצילם שגם לא ילעזו עליו ולא יחשדו שחילל שבת, וזה ע"י אשר אור זרוע לצדיק שחזר והזריח אור השמש, ואפ"ה לישרי לב שמחה שיצאה בת קול לך אכול בשמחה לחמך שלא יחשוש שינוכה משכרו בעוה"ב, ודפח"ח).

יח) העולה מזה, דפליגי המדרשים בענין זה ויש

תלוי כלל באור וחושך הנראה לעין אלא במידת יום ולילה שקבעה התורה, ודו"ק.
נמצא דבכך תליא דבר זה דנימא דהנס ביום הראשון היה שהשמש חזרה להאיר בכדי שיוכלו לקיים מצות הדלקת המנורה בזמנה, דאי דינו כלילה לא אהני להו מידי כיון שממילא דינו כלילה, משא"כ אי דינו כיום שפיר אהני להו שיוכלו לקיים המצוה כתיקונה.

דיני התורה, דא"נ דהמציאות נקבע לפי מה שנראה לעיני האדם וא"כ יום ולילה תלוי באור וחושך שנראה לעין דכאשר השמש זורחת הוי יום וכשנעשה חושך הוי לילה, בהכרח דלא דרשינן להא דברא הקב"ה מדת יום ומדת לילה אלא כמ"ש המדרש, ורק א"נ דמציאות הנראית אינו כלום, כי הכל נקבע עפ"י דיני התורה שזהו המציאות האמיתית שפיר י"ל דאין היום והלילה

סמיכות מאמרי ר' תנחום

את רחל באחרונה ע"כ אינו הגון למלכות. על כן מתחילה לא היה יכול להביא הא דדרש רב תנחום והבור ריק וכו' מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, דהרי העידה התורה (שם, כא) וישמע ראובן ויצילהו מידם, ואם היה בבור נחשים ועקרבים לא הוי בכך הצלה דהרי הו"ל בגדר ברי הזיקא כמו ששנינו (יבמות דף קכ"א ע"ב) דמי שנפל לבור נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת.

ורק לאחר שהקדים הך דדרש רב כהנא משמיה דרב תנחום דנר של חנוכה שהניחה למעלה מב' אמה פסולה כסוכה וכמבוי, והקשו תוס' דהו"ל ימעט כמו גבי מבוי דאמרינן התם מבוי דרבנן תני תקנתא, ותירצו דלא רצה להאריך יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה דלמעטה כמו שהיא דולקת אי אפשר כדמוכח לקמן יעו"ש, והיינו משום דהדלקה עושה מצוה והדלקה במקומה בעינן (עיין רמ"א או"ח סימן תרע"א ס"ו). והטעם דהדלקה עושה מצוה ואין צריך שידלוק כל השיעור, משום שגם בימים ההם הדליקו את המנורה לאחר שכבר שקעה החמה ולא דלקה המנורה כל שיעור המצוה דמערב עד בוקר, דהיום והלילה הם לפי מדת היום והלילה ולא לפי ראות העין כי המציאות נקבע על פי התורה, מעתה לפי"ז חולין וקדשים אף שנראה לעין כמין אחד מ"מ עפ"י תורה נידון כשני מינים, ומכ"ש דגר שנתגייר כשנכנס לקדושת ישראל דהו"ל כבריה חדשה וכקמן שנולד, וממילא דלאה ורחל שנתגיירו לא נחשבו כשתי אחיות, וא"כ שפיר ראוי יוסף למלוכה דהוי ממוכר שבאחיך, ע"כ הדר הסמיק הא דדרש רב תנחום מאי דכתיב וכו' מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, דמעתי מובן מה שלא חשש ראובן להכניסו לבור

(כ) עפ"י הדברים האלה נבוא לבאר סמיכות מאמרי רבי תנחום. ובהקדם די"ל בטעם דמ"ד דהדלקה עושה מצוה ואין צריך שידלוק כל השיעור, משום דס"ל שהנס ביום ראשון היה בכך שאחר שכבר שקעה החמה חזרה להאיר וכנ"ל, ואמנם מכיון דדרשינן מויהי ערב וגו' יום אחד דנבראו מדת יום ומדת לילה, א"כ כאשר כבר החשיך היום אע"פ שחזרה השמש להאיר לא נהיה אז דין יום, כי שעות אלו כבר היו שייכים למדת הלילה, נמצא שביום הראשון לא דלקה המנורה כל שיעור המצוה דמערב עד בוקר, דהא כאמור יום ולילה אינו תלוי באור וחושך אלא במידת לילה ויום, כי התורה הוא קובעת את המציאות, וא"כ אף שלמראית עין נראה כאילו הוא יום מ"מ כיון שעפ"י תורה הוי מידת לילה דינו כלילה לכל דבר, לכך לזכר תקנו דגם אם לא דלקה נר החנוכה מלא שיעור הזמן יצא יד"ח, ולכך הדלקה עושה מצוה וכבתה אין זקוק לה. אבל מ"ד הנחה עושה מצוה ס"ל דאין התורה קובע נגד המציאות כפי שנראה לעינינו, ולא דרשינן מ"ש יום אחד לענין מדת יום ומדת לילה. ולכן כאשר חזר והאיר הו"ל דין יום ממש, וא"כ שפיר הדליקו כדי, לכך כבתה זקוק לה והנחה עושה מצוה, ודו"ק.

עוד נקדים מה שכתבו המפרשים (ראה בגין דוד פר' וישב אות כ"ג) דמחלוקת השבטים על יוסף היה בגין שהם טענו על שיוסף רוצה למלוך עליהם כאומרם אליו המלוך תמלוך עלינו וגו', כי סברו שאינו ראוי למלכות כיון שהמלך צריך להיות מקרב אחיך ודרשו חז"ל (יבמות דף ק"ב ע"א) ממוכר שבאחיך, שלא יהא בו פגם משפחה, ויוסף שבא מאיסור שני אחיות כיון שיעקב נשא

נחשים ועקרבים כי ידע שהצדק עם יוסף אשר לו ראוי כתר המלוכה, ובוודאי תתקיים בו ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ, ולא יגעו בו הנחשים ועקרבים לרעה, ודו"ק.

- ד -

בגדר ביטול ברוב

איסור אינו משלים לשיעור כזית שיצא בו ידי"ח המצוה. ומעתה הוא הדין לענין אתרוג המורכב, מכיון דחלק הלימון שיש בו אינו ראוי למצוה, שוב לא אהני ביה ביטול ברוב לענין שישלים השיעור לקיום המצוה, והוי אתרוג החסר ופסול.

וביסוד זה כתב בחידושו בדיון מצה של טבל (בסוף הספר סימן ה') ליישב קושיית התוס' בסוכה (ל' ע"א, ד"ה משום), למ"ל קרא דלא תאכל עליו חמץ וגו' למידרש מינה דאינו יוצא ידי"ח במצוה של טבל, תיפוק ליה דהוי מצוה הבאה בעבירה דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצוה עיי"ש. ולפי הנ"ל י"ל, דאיצטריך קרא בכה"ג שנתערב מיעוט טבל ברוב חולין ואכל מזה כזית מצוה, דלטעם דהוי מצוה הבאה בעבירה שפיר יצא ידי"ח דהרי אין כאן איסור טבל מכיון שנתבטל ברוב, משא"כ עתה דגלי קרא דאינו יוצא ידי"ח במצוה של טבל, א"כ הוי מצוה שאינו ראוי למצוה, ושוב לא מהני ביטול האיסור שיהא ראוי להשלים בו השיעור דכזית מצוה.

ושוב כתב דמצא הדבר מפורש בתוס' (זבחים ע"ח ע"א, ד"ה הפיגול) אהא דאמר ריש לקיש הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור, אי אפשר שלא ירבה מין אחד על חבירו, שמע מינה תלת וכו' וש"מ התראת ספק לא שמה התראה. ופרש"י (ד"ה אי אפשר) כשהוא לועס אותם בפיו נבלל מין לתוך חבירו מיעוטו של זה ברובו של זה ובטל המיעוט ברוב, והבטל בכל מין נוסף על המבטל ונהיה כמוהו ונקרא בשמו ונגרע ממינו וכו', ונמצא שאין באותו מין כשיעור דבציר ליה שיעוריה, ולא ידעינן הי מינייהו בצר ליה, וכי מתרינן ביה לא ידעינן משום מאי נתרי ביה וכו', ואע"ג דבמסקנא וודאי חד מינייהו עבר, בשעת התראה מיהא ספק הוא בכל אחד אם יעבור עליו והתראת ספק לאו התראה היא, עכ"ל. והקשו התוס', היכי מיחייב כלל משום דחד מינייהו, דמיעוט הבטל ברוב לא מצטרף עם הרוב להשלימו לכשיעור, דאפילו היתר לא מצטרף

(כא) במה שדברנו לעיל אם המציאות נקבע לפי דיני התורה או לפי ראות העין, יש לבאר מחלוקת הראשונים בענין איסור שנתבטל ברוב אם מותר לאכול כל התערובת בבת אחת אע"פ שבודאי אוכל גם את חתיכת האיסור בתוכו, דדעת הרא"ש (חולין פ"ז סימן ל"ז) דמותר לאכל הכל כיון שהאיסור נתהפך להיתר, וכן פסק הטור (יו"ד סימן ק"ט), אמנם הבית יוסף שם הביא מהרשב"א (תורת הבית הקצר ב"ד ש"א) דס"ל דאסור לאוכלם בבת אחת, והסמ"ג (לאוין ק"מ וקמ"א) מחמיר טפי שצריך שיזרוק אחד עיי"ש. וי"ל בשורש פלוגתתם, דהרא"ש ס"ל דכיון שאמרה תורה אחרי רבים להטות דמיעוט איסור בטל ברוב היתר, א"כ אע"פ שהמיעוט איסור ישנו במציאות בתוך התערובת, מ"מ דין התורה קובע את המציאות, ועל כן הוי המיעוט כמי שאינו ולכן מותר לאכול הכל בבת אחת. אבל הרשב"א והסמ"ג ס"ל דאזלינן בתר המציאות הנראה לעינינו, וכיון שבודאי ישנו מיעוט איסור בתוך התערובת אין לאכול הכל בבת אחת.

כב) עוד יש לתלות בזה, דהנה בשו"ת נפש חיה (או"ח סי' ב', ד"ה אך משום) כתב לדון בדיון אתרוגים המורכבים, ובתו"ד כתב דיש לפסלו מכיון דמורכב מלימון א"כ הוי אתרוג חסר דפסול, אך הביא מהאחרונים שרצו לומר דלא מיקרי חסר כיון שבטל חלק הלימון ברוב אתרוג. וכתב שלא שייך לומר ביטול ברוב בזה, דהנה יש להסתפק באופן שנתערב מועט מדבר שאינו ראוי לצאת בו ידי חובת מצוה ברוב שראוי לצאת בו, אם בטל ברוב שיצא ידי"ח בכזית ממנו שיש בו תערובת מיעוט שאינו ראוי לצאת בו ידי"ח, והעלה דאינו בטל ברוב לענין שישלים זה שאינו ראוי לשיעור. והוכיח כן ממה שכתב במשנה למלך (פ"ז ממעילה ה"ו) בהיתר שנתבטל ברוב איסור, דנהי דאסור אבל לחייבו מלקות וקרבן לא שמענו עיי"ש, והיינו דאע"ג דהיתר שבטל ברוב איסור הו"ל כמו האיסור מ"מ אינו לוקה דהא סוכ"ס לא אכל שיעור כזית, והכי נמי י"ל לענין מצוה דהמיעוט

ח"א פ"א) דיבש ביבש היתר ברוב איסור אין היתר נהפך לאיסור, וכתב דדבר זה במחלוקת שנויה בין רש"י ותוס' בזבחים הנ"ל, עיי"ש בדבריו. ויל"ע בענין זה במהרי"ט אלגאזי (חלה פ"ג מ"ז, אות י"ד) שכתב בתו"ד, דשאר מינים שנתערב עם החטים, האוכל כזית מהעיסה חייב משום טבל, ואדם יוצא י"ח מצה כשאוכל כזית ממנה, דכיון דאיכא שיעור מדגן ורובא דגן וטעמא דגן, אף דלא שייך גרירה בהו מ"מ חיובא דגופייהו הוא דהכל נהפך להיות כדגן עצמו, דכיון דהדגן הוי רובא, וטעמו דגן, הרי שאר המינין דהוו מיעוטא בטלי ברוב וחשיב הכל כדגן, עיי"ש באריכות דבריו. מבואר ג"כ מדבריו, דמיעוט שנתבטל ברוב מצטרף להשלים לשיעור.

ובשו"ת תורת חסד (או"ח סימן ל"ד אות י"ב) הביא מש"כ השואל (כפי הנראה מתוכן התשובה הוא בעל הנפש חיה) לחדש, דלא שייך ביטול ברוב לענין שיצטרף לשיעור הנצרך לקיום המצוה, וכתב דהך מילתא אם המיעוט הבטל ברוב משלים לשיעור תלוי במהות הביטול, דאי הוי כמו ביטול המציאות שגוף הדבר הבטל הוי כמי שאינו בעולם, א"כ אינו משלים לשיעורו של המבטל שהרי הוא כמי שאינו כלל. משא"כ אי נימא דענין הביטול אינו ביטול המציאות רק ביטול מהותו של הדבר, דאיסור שנתבטל בהיתר אכד ממנו שם איסור מחמת שנתבטל ברוב, אבל גוף הדבר הרי ישנו במציאות, ולפי"ז יכול גם להשלים שיעורו של המבטל מכיון שהמיעוט ישנו בעולם רק שכבר איננו איסור עוד, עיי"ש בדבריו.

כד) ונראה דהך פלוגתא אם המיעוט מתהפך להיות כהרוב ומצטרף להשלים לשיעור, תלוי בנידון הנ"ל אם דין התורה הוא שקובע את המציאות או דהמציאות הנראה לעיני בשר ודם לא משתנה, דאי המציאות נקבעת עפ"י דיני התורה א"כ כיון שהתורה אמרה אחרי רבים להטות דאזלינן בתר רוב, שמעינן מינה שהמיעוט משתנה להיות כמו הרוב ממש, ועל כן מצטרף גם להשלים לשיעור, משא"כ אם דיני התורה אינו משנה את המציאות, א"כ הדין דאחרי רבים להטות הוא דהרוב גובר על המיעוט, אבל אינו משנה את מציאות המיעוט להיות כהרוב, וממילא אינו מצטרף להשלים לשיעור, ודו"ק.

לאיסור כ"ש איסור לא מצטרף לאיסור, וא"כ אפילו את"ל דהתראת ספק שמה התראה הכא פטור, דא"א שלא יתערב מכל אחד ואחד משהו בחבירו ובצר ליה שיעורא, וע"כ פירשו באו"א יעו"ש. מבואר להדיא מדברי התוס', דמיעוט היתר שנתבטל ברוב איסור אינו מצטרף לשיעור כזית ללקות עליו, עיי"ש.

ומדבריו יוצא, דאמנם רש"י שכתב דיש כאן כזית איסור, אלא דאינו לוקה משום דלא ידעינן על מה להתרות בו, ס"ל דמיעוט היתר שנתערב ברוב איסור מצטרף לשיעור כזית, וכמו שכתב רש"י בלשונו דהבטל בכל מין נוסף על המבטל ונהיה כמוהו ונקרא בשמו, וכמו שהובא לעיל.

כג) והגאון הנ"ל כוון בזה לדברי ראשונים בשיטת התוס', דבשיטמ"ק הנדפס על הגליון (שכנראה עדיין לא נדפס בזמנו) הקשה כקושיית התוס' זו"ל, וא"ת ואפילו התראת ספק שמה התראה יפטור שהרי אין שיעור באחד מהן כיון דאיסורין מבטלין זה את זה, שהרי לא היה כי אם שני זיתים, זית פיגול וזית נותר, וכי נבלל מיעוט של פיגול בנותר חשיב אותו המיעוט כאילו הוא נשרף, ונמצא דבציר שיעור כל אחד ואחד, וא"כ על איזה מינייהו הוי מחייבת ליה. וי"ל דלכך פירש הקונטרס דהבטל נתוסף על המבטל להיות כמוהו, ולא חשיב המיעוט כנשרף, אלא מיעוט הפיגול שנבלל בנותר חל עליו איסור נותר ומשלים הנותר מה שמחסר ממנו ונבלל בפיגול, וכן להיפך, ולכך איצטריך לומר משום התראת ספק הוא דפטור, עכ"ד. הרי דביאר השיטמ"ק שיטת רש"י, דהמיעוט הבטל מצטרף לרוב המבטל ומשלים לשיעור האיסור.

ובהמשך דבריו הביא השיטמ"ק בשם הר"פ דפליג על רש"י, דלא מצינו שהאיסור המועט הנבלל ברוב איסור שיפקע שם איסורו מעליו ויחול עליו איסור אחר יעו"ש, והיינו כשיטת התוס' דמיעוט איסור בטל לגמרי ברוב ולא מצטרף לשיעור דהוי כמאן דליתא. ועכ"פ חזינן דכבר פליגי הראשונים בהך מילתא אם המיעוט הבטל מצטרף לרוב המבטל להיות כמוהו.

ושו"ר בפרי מגדים (פתיחה להלכות תערובת, ח"ג פ"ה) שהביא מה שכתב במנחת כהן (שער התערובת

בגדר ההיתר דבן פקועה

זאת אין צריכה שחיטה אין הולד ניתר בשחיטת אמו, ולא מרבינן מריבויא דבבהמה תאכלו אלא היכא דניתר בשחיטת אמו אבל כאן שאין אמו צריכה שחיטה הו"ל כלא נשחטה יעו"ש. ונראה דרב אשי ומר זוטרא פליגי בזה, דרב אשי דסבר דפודין בבן פקועה סבר כדעת הב"ח והטו"ז דבן פקועה לא הוי כשחוט אלא שמותר מגזיה"כ דכל בבהמה תאכלו, ומשום הכי כיון דרהיט ואזיל שה קרינא ביה, משא"כ מר זוטרא סבר כדעת הש"ך דבן פקועה הוי כשחוט ואינו נידון כחי ומשו"ה אין פודין בו, אתו"ד.

ולדרכנו יש להוסיף דפליגי בכך, דמר זוטרא ס"ל דכיון שהתירה התורה בן פקועה בכך נקבע במציאות דנחשב שבאמת ה"ה שחוט כי הדין קובע את המציאות, וממילא דכיון דנידון כשחוט ממש א"א לפדות בו. אבל רב אשי ס"ל שאין הדין קובע את המציאות, לכך כיון שהוא חי בפנינו א"א להחשיבו כשחוט, לכך אף דגזיה"כ דא"צ שחיטה מ"מ שפיר פודין בו, ודו"ק.

ויש לדון עוד עפ"י במ"ש הפרי מגדים (סימן שכ"ח א"א סק"ט) בתו"ד שם לענין שחיטה לחולה בשבת כתב, וז"ל, "אם יש בן פקועה הטעון שחיטה מדבריהם, טוב ע"י עכו"ם איסור דרבנן ממה שיעבור ישראל איסור שבת מן התורה", משמע דשחיטת בן פקועה הו"ל מלאכה מה"ת, (ועיין תשו' חת"ס יו"ד סי' י"ד). ולכאורה י"ל דתלוי ביסוד ההיתר דבן פקועה אם משום דהוי כשחוט או מגזיה"כ דכל בבהמה תאכלו, דאי הוי כשחוט לית ביה משום נטילת נשמה מה"ת, משא"כ אי מותר מגזיה"כ ואינו נידון כשחוט שפיר אית ביה משום נטילת נשמה מה"ת ודו"ק.

כה) על דרך זה אפשר לבאר הפלוגתא בחולין (ע"ה ע"א) לגבי בן פקועה, דרבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי יוסי הגלילי מטמא טומאת אוכלים וצריך הכשר, וחכמים אומרים אינו מטמא טומאת אוכלין מפני שהוא חי וכל שהוא חי אינו מטמא טומאת אוכלין עיי"ש. וצריך להבין במאי פליגי הני תנאי. ויתכן לומר, דר"י הגלילי סבר דכיון שהתורה נתנה לבן פקועה דין שחוט כדנפק"ל מכל בבהמה תאכלו, אע"פ שבמציאות הוא חי והולך על רגליו מ"מ התורה קובעת את המציאות ונידון כשחוט ומטמא טומאת אוכלין, אבל חכמים סברי דדין התורה אינו משנה את המציאות וא"כ בן פקועה שחי במציאות אינו מטמא טומאת אוכלין, ודו"ק.

כו) ולעיל בחולין (ע"ד ע"ב, וכ"ה בבכורות י"ב ע"א) איבעיא להו, מהו לפדות בבן פקועה, אליבא דר"מ לא תיבעי לך דכיון דאמר טעון שחיטה שה מעליא הוא, כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי שחיטת אמו מטהרתו מאי, כיון דאמרי שחיטת אמו מטהרתו כבשרא כדיקולא הוא, או דילמא כיון דרהיט ואזיל ורהיט ואתי שה קרינא ביה. מר זוטרא אמר אין פודין, ורב אשי אמר פודין, ע"כ.

וביאר בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סימן ק"ל אות ב') פלוגתת רב אשי ומר זוטרא, עפ"י דנחלקו הפוסקים, דהב"ח (ביו"ד סימן י"ג) והטו"ז (שם סק"ט) כתבו, דבהמה דעלמא שבאה על בת פקועה ונשחטה הפקועה ונמצא בה ולד גם אותו הולד ניתר בשחיטת אמו, דריבויא דכל בבהמה מרבה דככל ענין שנותר האם באכילה ניתר גם הולד באכילה אגב אמו אם נמצא בתוכו עיי"ש, אבל הש"ך (ס"ק י"ד) פליג וס"ל דכיון שהבת פקועה

- ה -

ישוב האיך הדליקו המנורה בשמן המשחה שמצאו

שמן זית זך ולא היה ניכר כלל שנקלטו בו טעמן וממשן של סממנים אחרים, ויל"פ בזה לשון הברייתא בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן וכו', והיינו כי לא ידעו איזה סוג של שמן היא, וכן לא ידעו האם הוא שמן זית זך שכשר למנורה, על כן בדקו אותו היטב וקראו למומחים שיבדקוהו כראוי וימצא בבירור שהוא שמן זית זך. ומעתה

על פי האמור יש לבאר דברי הברכת שמואל דהדליקו המנורה בשמן המשחה, והבאנו לעיל מה שנתקשו בדבריו איך אפשר להדליק בו והא בעינן שמן זית זך, ואילו שמן המשחה היה שמן זית שבישלו בו עיקרין לרוב, וקיבל את טעמן וממשן, דיש לומר דבשעה שמצאו הפך של שמן המשחה נוכחו לראות שיש בשמן כל הסימנים של

מה רמייתא בת רמאה לאו בליליא הוה קרינא רחל ואת ענית לי, אמרה ליה אית ספר (במד"ת ישן ובמד' הגדול גרס סופר) דלית ליה תלמידים, לא כך היה צווח לך אבוך עשו ואת עני ליה] וכל הדו"ד הללו הם תמוהים מה אמר לה יעקב ומה אהדרה ליה לאה, וכי דיברה לאה ליעקב אבינו כדרך אנשים קלי דעת המקניטים זה את זה.

אך הכוונה בזה דלאה אמרה ליעקב אבינו, ממך למדתי זה הרמאות ואבוך ענה כך שאמר בא אחיך במרמה, דמה שאמר יעקב אנכי עשיו בכורך לא היה בכך דבר שקר, כי הלא יעקב הוא עמוד האמת וכמו שנאמר (מיכה ז, כ) תתן אמת ליעקב, אלא דמכיון שלבש בגדי עשיו והיה לו סימני עשיו נעשה דינו כעשיו ממש, דע"י הסימנים משתנה המהות, וזה שאמרה לו לאה, דכמו שאמרת אנכי עשיו כי הסימנים משנים מהות האדם כמו"כ מהאי טעמא בלילה היתה באמת רחל ממש, ודפח"ח.

ועל דרך זה יש לומר לענינינו, דכיון שראו לפי כל הסימנים והבדיקות שבדקו שזה שמן זית זך היו יכולים לסמוך על זה ללא עוררין, וממילא דמה שהדליקו בה את המנורה היה כדת וכדין, ודו"ק.

ובזה יש ליתן טעם למה שתיקנו דהרואה נר חנוכה מברך (שבת כ"ג ע"א), וכבר עוררו התוס' (סוכה מ"ז ע"א, ד"ה הרואה) דלא מצינו שתיקנו כן בשאר מצוות. ולדברינו י"ל, דרצו לרמוז בזה דמה שהדליקו המנורה בשמן שמצאו הוא רק משום שסמכו על ראיית עיניהם שזה שמן זית זך, והבן.

וכח) וביתר שאת יש לומר, דהנה כ"ק אאמו"ר זצללה"ה בשפע חיים (חו"פ לחנוכה סימן קצ"ה) הביא דברי הש"ך וברכת שמואל הנ"ל, והקשה דאיך זה נהנו הצרפית ואשת עובדיה משמן משחת קודש הלזה (וכבר הבאנו לעיל מהחיד"א בדברים אחדים שהקשה כן). עוד הקשה דהא מפורש בכתוב (שמות ל, כג) שנצטוו בעשיית שמן המשחה, וכן בש"ס (הוריות י"א ע"ב) שמן שעשה משה במדבר וכו', וכל הטורח הזה למה אם כולו קיים ועומד מימות יעקב אבינו. על כן נראה ברור דאותו כד של שמן חולין היה, אלא שלסיבת היותו שמן של גם וברכה, דכמה שלקחו ממנו לא נתמעט במאומה ועדיין היה כולו קיים, היה שמור לדורות להשתמש ממנו לעת הצורך. ונתנו ממנו גם בשמן המשחה שעשה

כיון שדיני התורה קובעים את המציאות, והרי מדין תורה הולכים אחר הסימנים וסימנים דאורייתא, ואין לדיין אלא מה שעיינו רואות, והואיל והכירו בסימנים וראו בעליל שהשמן שבפך הוא שמן זית זך הדליקו בה, ואמנם לאחר זמן נודע להם ברוח הקודש או מחכמי המסורת שהיה מקובל אצלם שאותו הפך היה של יעקב אבינו והיה בה שמן המשחה, ומ"מ לא חששו כלל על מה שהדליקו ממנה דהיות והם בדקו היטב על פי הסימנים הנראים וראו בו סימני שמן זית היה לה דין שמן זית ממש, כי לא היו צריכים להתחשב במה שנודע להם אח"כ שהיה שם שמן המשחה, כי דין התורה הוא הוא המציאות האמיתית, וכיון דקבעו ע"פ דין שזה שמן זית נשתנה דינה להיות שמן זית ממש.

ויש להסמך לדברינו מה שכתב הגאון מהר"נ גשטטנר ז"ל בספרו להורות נתן (פרשת ויצא; וראה קונטרס ונתן הכהן, עמ' קל"ו) שהביא מקור גדול לדבר זה שההלכה קובעת את המציאות האמיתית, מדברי המהר"ל (גור אריה עה"ת, פר' ויצא) עה"פ (בראשית כט, כה) ויהי בבקר והנה היא לאה, ופרש"י דבלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, והיא מסרה ללאה. וכתב המהר"ל דלכך כתיב ויהי בבוקר והנה היא לאה, אע"ג דגם בלילה היתה לאה, אלא דחשבוה לרחל, משום דכיון שרחל מסרה הסימנים ללאה, וקיי"ל דסימנים דאורייתא, והוי סימן מובהק, על כן כל עוד שלא ניכר הערמת לבן נחשבה לאה לגבי יעקב כאילו היא רחל ממש, ורק בבוקר כשהכיר שלא הועילו הסימנים היתה לאה עי"ש, הרי דכיון דהתורה אמרה שסומכין על סימנים ממילא נהיה בכך כאילו נהפכה להיות רחל ממש, ורק בבוקר והנה היא לאה.

וביאר שם עד"ז מ"ש בדעת זקנים לבעלי התוס' (בפר' ויצא) עה"פ ויהי בבוקר והנה היא לאה וגו', שיעקב אמר ללאה רמאיתא בת רמאי בלילה קראתי לך רחל וענית לי השתא קרינא לך לאה וענית לי, אמרה ליה גבר דלית ליה תלמידוי, אבוך קרי לך עשו וענית ליה קרא לך יעקב וענית ליה, [ומקורו במד"ר (פ"ע סי"ט) עה"פ ויאסוף לבן את כל אנשי המקום ויעש משתה, כינס כל אנשי מקומו וכו', וכל ההוא ליליא הוה צווח לה רחל והיא עניא ליה, בצפרא והנה היא לאה, אמר לה

לשושנים שיכלו להדליק המנורה שמונה ימים. ועל כן בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורננים. ובוה יש לבאר כוונת הכתוב (תהלים ס, ו) נתת ליראיך גם להתנוסס, דעל ידי הגם שנעשה ליעקב אבינו בפך שמן שמצא נמשך ונתנוסס הגם חנוכה בימי החשמונאים.

אלא דעדיין יש לעיין, האיך יצאו חובת הדלקת המנורה בשמן כזה שעירבו לתוכו מאותו שמן שהיה בפך של יעקב אבינו שלא היה שמן זית זך הראוי למנורה, הרי גם אם מיעוט השמן נתבטל ברוב מ"מ כיון דבתוך הפך היה שיעור מדוד לצורך המנורה, א"כ בהכרח שהוציאו קצת מן השמן שבפך כדי להכניס קצת משמן הסגולי הזה, נמצא דשוב נחסר משיעור השמן הראוי למנורה, ובאנו בזה למחלוקת הנ"ל אם המיעוט שנתבטל מצטרף להשלים את השיעור הראוי, נמצא דרק אי נימא דהמיעוט נתהפך לגמרי להיות כמו הרוב והיינו משום דדין התורה קובע את המציאות וכנ"ל, דלפי"ז שפיר מצטרף המיעוט להשלים את השיעור שפיר היו יכולים לצאת ידי"ח הדלקת המנורה בשמן זה, ודו"ק.

ביאור מה שסיכבו מן השמים שפך השמן שימצאו יהא נמשך ע"י יעקב אבינו

הב' שסמכו להכריע כי מיעוט השמן שעירבו בשמן שבפך מצטרף להשלים לשיעור כיון שמדין תורה משתנה המיעוט להיות כרוב וכנ"ל, ודו"ק.

ל) ויתכן להוסיף עוד, דהנה בברכות (כ"ז ע"ב) פליגי תנאי אם תפילת ערבית חובה או רשות, ובפני יהושע (שם כ"ו ע"ב, ד"ה איתמר) ביאר דפלוגתתם תליא במה שנחלקו אמוראי (שם) אם תפילות אבות תקנום או כנגד תמידין תקנום, דמאן דסבירא ליה רשות על כרחך סבר דכנגד תמידין תקנום ומש"ה תפילת שחרית ומנחה חובה משא"כ תפילת ערבית שאינה אלא כנגד אברים ופדרים דלא מעכבי כפרה, ועוד שעיקר מצותן להקטירן ביום, לכך הוי רשות. ומ"ד תפילת ערבית חובה סובר דתפילות אבות תקנום, ולפי"ז כולו שלש תפילות כי הדדי נינהו דמאי שנא.

ושו"כ הפני יהושע (שם על תוד"ה יעקב) דאפ"ל דגם למ"ד תפילות אבות תיקנום הוי תפילת ערבית רשות, דהנה כתיב (בראשית כה, יא) ויפגע במקום וילך שם כי בא השמש וגו', ובגמ' חולין (צ"א ע"ב)

משה, אשר כמה נסים נעשו בו מתחלתו ועד סוף וכו', ובו נמשח משכן וכליו אהרן ובניו כל שבעת ימי המילואים, ובו נמשחו כהנים גדולים וכולו קיים לעתיד לבא (הוריות שם), וכל זאת על ידי ששמו בו טיפה מכד השמן של יעקב אבינו שעל ידי כך חל בו ברכת הריבוי. וכמו כן בימי חשמונאים כשנודמן להם פך שמן זה שפכו אותו למנורה, ובכך נתקדש השמן והפך נשאר מלא כבתחילה שהרי כולו עומד לדורות, עכתו"ד.

ועל דרך אאמו"ר זצ"לה"ה י"ל עוד, דלקחו מעט שמן מאותו פך של יעקב אבינו שהיה משמן המשחה ושפכו לתוך פך שמן זית טהור שמצאו בכדי שיחול עליו הברכה ויכלו להדליק ממנו שמונה ימים. ויש לפרש בזה הפיוט (מעוז צור) ומנותר קנקנים נעשה גם לשושנים, וצ"ב למה נקט קנקנים לשון רבים. ולהאמור יש לומר, דעל ידי ב' הקנקנים נעשה להם הגם והיינו דמצאו פך אחד של שמן זית זך טהור, ועל ידי שעירבו בו קצת מן הפך שמן של יעקב אבינו שהיתה משמן המשחה (שהיה מונח במקום ידוע, אלא שלא יכלו להדליק בה כי לא היתה שמן זית זך) נעשה גם

כט) ובדרך דרוש יש לבאר, דלכן סיכבו מן השמים שגם השמן יהא נמשך דייקא ע"י יעקב אבינו, לפי שהוא לקח מעשיו הברכות משום שסמך על הסימנים שהיה ניכר כעשיו שידיו שעירות כמוהו, ולכך הו"מ לומר אנכי עשיו כיון שע"י הסימנים נשתנה מהותו להיות עשיו, וכמו"כ נאמר בו ויהי בבוקר והנה היא לאה, דכל זמן שלא נתוודע לו בבירור שהוא לאה היה לה דין רחל ממש בהיותו סומך על הסימנים וכנ"ל מהמהר"ל, זאת ועוד, כי מן השמים נתגלגל שיקח שתי אחיות כי באמת הותרו לו מטעם דגר שנתגייר כקמן שנולד וכנ"ל, דעל ידי הגיור נשתנה מהות האדם לגמרי ונהיה בריה חדשה ממש, ובוה הורה זקן דדיני התורה משנים את המציאות ואין הולכים לפי ראות העין הגשמי וכנ"ל, ומזה נקבע לדורות שגם בימי החשמונאים יכלו להדליק המנורה בפך שמן שמצאו, וזה לפי ב' המהלכים הנ"ל, הן במה שאמרנו שסמכו על הסימנים שזה שמן זית זך אע"פ שבתחילה היה הפך של שמן המשחה, והן למהלך

אדרבי יהודה (ברכות כ"ו ע"א) שהזמן מפלג המנחה, כדקיימא לן דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד (שם כ"ז ע"א ובתור"ה דרב), ולפי שתפלת ערבית רשות אין מודקדקין בזמנה (רמב"ם פ"ג מתפילה ה"ז), אבל כאן שחובת ההדלקה דוקא בלילה מהיכי תיתי שיכול להדליק קודם זמן מצותו.

וביאר אאמו"ר זצללה"ה, דהנה כתב הרמב"ם (פ"ג מחנוכה ה"ב) וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בכ"ה בחדש כסליו היה וכו', אבל המאירי (שבת כ"א ע"ב, ד"ה נס זה) כתב ותגבורת זה היה בכסלו בכ"ד בו. ונראה לומר שאכן גברו על אויביהם ביום כ"ד, אלא דבהיות ויושב תהלות ישראל ית"ש היה יושב ומצפה לחידוש העבודה, וקיום מצות הדלקת המנורה שלא נעשית מימים ימימה, על כן הביא חמה שלא בעונתה, כאופן שמיד בנצחונם חלה עליהם חובת ההדלקה. נמצא דבאמת תגבורת זה היה בכ"ד בו כדברי המאירי, אלא שעל ידי נס החשיך היום ונהיה אז כ"ה בחדש כמו שכתב הרמב"ם (והוא באופן הפוך ממה שאמרנו לעיל). והרי דבר זה, אם יש בו דין כ"ד או כ"ה, תלוי כמה שדנו האחרונים בכגון זה אם כבר חל בו דין לילה, האם מדת היום הוא דוקא בכ"ד שעות, או שהזמנים תלויים במציאות החושך והאור, והארכנו מזה במקום אחר (שו"ת דברי יציב או"ח סימן קח-קיא) ובדבר העובדא (תענית כ' ע"א) דנקדימון בן גוריון ואכ"מ.

ומיושב בזה קושיית התוס' (שבת כ"א ע"ב, ד"ה שהיה) האיך ידעו שלא הסיטו הכלי ולא נטמא בטומאת זיבה, דמזה גופא שנעשה נס ששקעה חמה שלא בעונתה בשביל שיוכלו להדליק המנורה ידעו שהשמן שבידם טהור וראוי להדלקה.

ובזה יש לתרץ קושיית הבית יוסף (או"ח סימן תר"ע) למה קבעו שמונה ימים, דכיון דשמן שבפך היה בו כדי להדליק לילה אחת נמצא שלא נעשה הנס אלא בשבעה לילות. דלהאמור נס גדול היה שם בליל ראשון, ובעוד שבשאר הימים היה הנס בשמן בלבד, שאין בזה חידוש כל כך, דגם בשאר זמנים מצינו (תנחומא פרשת תצוה אות ג') שנעשה להם נס והיתה דליקה כל השנה, הרי חיבה יתירה נודעת ביום ראשון שה' חפץ למען צדקו ושינה סדרי בראשית לצורך הקדמת קיום המצוה על ידי ישראל עם קרובו.

כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום, כד צלי בעי למיהדר אמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה מיד בא השמש. הרי דמה שהתפלל יעקב באותו זמן לא היה בדעתו לקובעה לתפלת ערבית אלא שרצה להתפלל דרך נדבה, כדמשמע לישנא דאמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי, אלא היות ששקעה לו החמה שלא בעונתה ונהיה לילה מש"ה נקבע זמן תפלת ערבית לאחר שקיעת החמה, לכך תפלת ערבית רשות כיון שיעקב עצמו לא התפלל אותה התפלה אלא דרך נדבה. ושוב כתב, דבדרוש האריך להוכיח שבאותה שעה היה מתפלל תפילת מנחה, לפי מה שמצא במדרש שהשקיע הקב"ה חמה שלא בעונתה שתי שעות ולאחר ששקעה לו החמה חזר והתפלל תפלת ערבית עיי"ש.

נמצא מדברי הפנ"י, דיעקב אבינו תיקן תפילת ערבית לאחר ששקעה החמה שלא בעונתה, וא"כ באנו בזה למה שהארכנו לעיל האם בכה"ג ששקעה חמה שלא בעונתה דינו כלילה כיון שנעשה חושך, או שדינו כיום דאזלינן לפי מדת יום ולילה, והיוצא מ"ז דאם דנין לפי ראות העין והוי דינו כלילה, ממילא התפלל יעקב אבינו תפילת ערבית בלילה, ולכך ס"ל להאי מ"ד דתפלת ערבית חובה כמו שאר התפילות שתיקנו האבות, אבל אם דנינן לפי מדת היום והלילה, א"כ בשעה שתיקן תפילת ערבית היה עדיין יום ולא הוי בזמנה, ע"כ ס"ל להך מ"ד דתפלת ערבית רשות, ודו"ק.

לא) ושמחתי מאוד ששוב מצאתי שכוונתי בזה לכ"ק אאמו"ר זצללה"ה בשפע חיים (ח"פ לחנוכה סימן כ"ח), ואעתיק תוכן דברי קדשו הנפלאים בזה. בשולחן ערוך (סימן תרע"ב ס"א) כתב, ויש מי שאומר שאם הוא טרוד יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה, ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק. ומקורו בבית יוסף (שם בסוף הסימן) בשם ארחות חיים דמי שהדליק מבעוד יום אפילו בחול מפני שהוא טרוד יצא, והוא שיהיה בפלג מנחה האחרון, דלא חמיר מהבדלה דאמרינן בה צלי של מוצאי שבת בשבת עיי"ש. ולכאורה תמוה מה ענין הבדלה ותפלת ערבית לנר חנוכה, דשם סמכינן

לכ) ועכ"פ זכיתי לכוין לדברי אאמו"ר וצללה"ה, דטעם המ"ד דתפילת ערבית רשות משום שיעקב אבינו תיקנה בשעה שהיה בעצם יום אלא שעל ידי גס שקעה חמה שלא בעונתה. ונמצא דהך אי תפלת ערבית רשות או חובה תלוי אי בכה"ג ששקעה חמה שלא בעונתה דינו כיום או כלילה וכנ"ל.

ולהנ"ל י"ל עוד, דכאמור מיד אחר הנצחון ביקשו לקיים מצות הדלקת המנורה, על כן ביום כ"ד מיהרו להקדים תוס' שבת מחול על הקודש, ואם הדין קובע המציאות הו"ל כלילה, כדעת הט"ז, וראוי להדלקה, משא"כ אם אין קובע המציאות, ובוה מיושב פלוגתת הרמב"ם והמאירי הנ"ל, דלעולם כ"ד הוי, אלא שנעשה ע"י תוס' כיום כ"ה, ודו"ק.

לג) ולדרכינו נראה לומר, דגם בזה שהתפלל יעקב אבינו תפילת ערבית בזמן ששקעה חמה שלא בעונתה, היה בכך הכנה לנס בימי החשמונאים שילמדו מזה שיכולים להדליק המנורה בפך שמן שנודמן ליעקב אבינו באותו מקום, דמזה שתיקן יעקב אבינו תפילת ערבית בזמן ששקעה חמה שלא בעונתה ומשום כך הוי רק רשות דהיה דינו כיום, והיינו טעמא דאף שלמראית עין נדמה שעתה לילה מ"מ דין תורה קובע את המציאות ולפי מדת יום ולילה שקבעה תורה עדיין הוא יום וכנ"ל, ומזה ידעו שיכולים להשתמש בשמן שימצאו לפי ב' המהלכים שביארנו לעיל, ודו"ק.

ולפיכך מצא יעקב אבינו אותו כד דייקא באותו פרק כשלן שם כי בא שמש, וכמש"כ בש"ך עה"ת הנ"ל דכשיעקב שם האבנים מראשותיו והשקים בבוקר ומצאן אבן אחת ונתבצר לו כד של שמן ויצק על ראשה וכו', כי באותו שעה נקבע כי היא ראוי לסמוך בימי חנוכה על ההלכה שהוא שמן זית זך הראוי למנורה, ודו"ק.

לד) המורם מדברינו, דאם דין תורה קובע את המציאות האמיתית היו יכולים להדליק בפך שמן המשחה שמצאו כיון שהיו לו סימנים של שמן זית וסימנים דאורייתא, אי נמי דאיירי שעירבו מעט משמן זה בשמן זית זך והמיעוט נהפך להיות כרוב ומצטרף להשלים לשיעור. משא"כ אם דין תורה

וביותר יש לומר לדרך זה, שהיה נס גם בעצם ההדלקה בליל ראשון, כי בפך שמצאו היה בו כדי להדליק יום אחד מהלילות הרגילים, ולא עבור הלילה הזאת שנתארכה, ונעשה בו נס שהדליקו ממנו כל הלילה הגדולה הזאת. ומיושב בזה חילוקי הגירסאות, שבש"ס דילן (שבת כ"א ע"ב) נאמר ולא היה בו להדליק אלא יום אחד, ואילו בשאילתות (וישלה כ"ו) איתא אפילו יום אחד והבן.

ועל פי האמור יבואר אומרנו בנוסח ההודאה שבתפלה והדליקו נרות בחצרות קדשך, ותמהו בזה דהרי ההדלקה בפנים בהיכל. גם דקדקו על מה שלא מזכירים כלל הנס שנעשה במנורה. אך להנ"ל רמז בזה שלפתע החשיך היום, והוצרכו להדליק נרות בכל חצרות עיר הקודש והמקדש. וכאן טמון ברמז מעשה הנס דליל ראשון, ששקעה חמה שלא בעונתה כאשר לעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, כהיום דיום היינו חמה (כראי' אידלי יומא אידלי קצירא), דהתשועה במה שהחמה שקעה שלא בעונתה, ואחר כך תיכף ומיד כשגברו על אויביהם עוד ביום כ"ד באו בניך לדביר ביתך והדליקו נרות וכו'. ולכן נמי תיקנו להדליק על פתח ביתו מבחוץ, זכר לנס שהחשיך היום והדליקו נרות ברחובות קריה. ועפי"ז יש לכאר שיטת הארחות חיים, דעל כן כשהוא טרוד התירו לו להדליק מבעוד יום, שיש בכך זכר לנס שנעשה כשבעצם היה עדיין יום, אלא דכיון שלמעשה נעשה אז לילה קבעו עיקר חובת ההדלקה בלילה דוקא, ומכל מקום בשעת הדחק התירו להדליק ביום דאיכא פרסומי ניסא לנס שנעשה ביום ראשון, שמשום חיבתם של ישראל שקעה חמה שלא בעונתה, וכמו אצל יעקב אבינו בשעתו שאמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה מיד בא השמש. ויש לומר שזה הטעם להא דקיימא לן תפלת ערבית רשות, שעמדו בזה הראשונים (ע"י שבת ט' ע"ב תוד"ה למאן דאמר, יומא פ"ז ע"ב ד"ה והאמר). דכיון דבשעה שיעקב תיקן תפלת ערבית בעצם היה עדיין יום, ורק על ידי נס שקעה חמה, אין חיוב גמור בתפלת הלילה. ואתי שפיר שלמד הארחות חיים מדין הקדמת תפלת ערבית גם לענין להקדים בהדלקת נר חנוכה, שאף שם היה נס דומה, עכתו"ד.

לה או אין זקוק לה, דאם קיימו בימים ההם מצות הדלקת המנורה כדת וכדין, י"ל דתיקנו גם בנר חנוכה דכבתה זקוק לה שיהא דומיא דמנורה שבמקדש, דאם כבתה בתוך זמנה צריך לחזור ולהדליקה (מנחות פ"ח ע"א). משא"כ אם הדליקו המנורה לזכר בעלמא ולא קיימו המצוה כראוי, עד"ז ג"כ תיקנו בנר חנוכה דאם כבתה אין זקוק לה, להראות דגם במנורה עצמה אם היה נכבה לא היו צריכים לחזור ולהדליקה כיון שממילא לא נתקיים המצוה כדבעי, ודו"ק.

אינו משנה את המציאות לא היו יכולים להשתמש בפך שמן שמצאו כיון שלא היה שמן זית זך הראוי למנורה, וצריך לומר דהדליקו המנורה לזכר בעלמא בכדי להגביר רוח טהרה בעולם ולקרב לבותיהם של ישראל לאביהם שבשמים, ועל דרך זה הולך כ"ק אאמו"ר זצלה"ה לדרכו בכמה דרושים (עיין שפ"ח חו"פ לחנוכה סי' קס"ו וסי' קע"ו) דהדלקת המנורה בימים ההם לא היה כתיקונה אלא זכר למקדש בעלמא.

ובזה יש לתלות פלוגתת המ"ד אם כבתה זקוק

- 1 -

ביאור הסוגיא דכבתה

שבת ולא להא דתנאי התנה וכו', ולית לן מקור להא מילתא דכל מציאות העולם נקבע ונמדד ע"פ דין התורה. עפי"ז א"ש דהיינו טעמא דר' יודן דלא דריש ויהי ערב ויהי בוקר לענין מדת יום ומדת לילה, אלא לענין שהיה הקב"ה יחיד בעולמו, כמו שהובא לעיל (אות י"ח), משום דס"ל כי אין המציאות נקבעת עפ"י דין תורה, וזה לשיטתו דדרש יום השישי לתוס' שבת ולא להא דתנאי התנה וכו', ודו"ק

(לה) ומעתה נבוא לבאר הסוגיא דכבתה, ובהקדם כמה הקדמות. דהנה אמרנו מכבר שורש לסברא זו דדין התורה הוא שקובע את המציאות האמיתית ולא מה שנראה בעיני שכל בו"ד שהכרעתו הוא לפי דמיון האנושי המוגבל, דמקורו נפתח בדרשת חז"ל (עבודה זרה ג' ע"א) מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום השישי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשי בראשית ואמר אם ישראל מקבלין תורתי מוטב ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, ויל"פ דזה היה התנאי שכל הארץ ומלואה נכפף תחת שלטון התורה, וכל המציאות יהא נמדד ע"פ דברי התורה הזאת, וכאשר הארכנו בזה כמ"פ מדברי הרמב"ם בפיה"מ (אבות פ"ה מ"ה וכ"ה במורה ח"ב פכ"ט) שהקב"ה התנה בתחילת הבריאה שהטבע ישנה את תפקידו עבור צורך התורה עי"ש, וכלשונו הזהב של האוחה"ק בפר' בשלח (שמות יד, כז) "כי תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ב"ה", והבאנו מ"ש כע"ז ברבינו בחיי שם, ודבר זה בא ללמדנו שהטבע בפני עצמה אינה כלום ואין לה מציאות אמיתית, יען שכל כולה כפופה ופועלת לפי מה שקובע התורה, ומה שאינה בהתאם למה שנקבע ע"פ דין התורה נחשב כדמיון שאין בו ממש, והבן.

וכבר קדם מאמרנו כמ"פ דהא אם דרשינן יום השישי לתו"ש או לתנאי התנה הקב"ה וכו' תליא בדין דספד"א אם מה"ת לחומרא או לקולא, וזה עפמ"ש הר"ן במס' ביצה (דף ט"ז ע"ב מדפי הרי"ף) דמה שצותה התורה להוסיף מחול על הקודש היינו חוץ מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק, שאל"כ לא היה צריך להזהיר על התוספת, דכביה"ש בלא"ה מחויב לשבות דספד"א מה"ת לחומרא, וע"כ דתו"ש הוא קודם לביה"ש. ועפי"ז כתב המנחת חינוך (מצוה שי"ג אות ט') דנראה מדברי הר"ן דלדעת הרמב"ם דספד"א מה"ת לקולא אין צריך להוסיף קודם ביה"ש, וכ"ה בפמ"ג (סי' רס"א סק"ח באשל אברהם). היוצלמ"ז דהך אי תו"ש הוי מבעוד יום או בביה"ש תליא בדין ספד"א, והנה בדרשת יום השישי דקאי על שעה יתירה וכו' משמע דצריך להוסיף זמן מבעו"י דהכי דריש לה יום השישי שמוסיף מבעו"י לשבת, וממילא מבואר דלמאן דס"ל דספד"א לקולא וסגי בתו"ש ביה"ש ע"כ דלא קאי קרא לתו"ש רק לתנאי, משא"כ למ"ד דספד"א לחומרא שפיר דריש לה לתו"ש, ודו"ק.

ואמנם במדרש (כ"ר ט, יד) יליף מקרא דיום השישי וגו' אמר רבי יודן זו שעה יתירה שמוסיפין מחול על הקודש וכו', וא"כ אתיא לחיוב תוספת

ראויה לביאה, וא"כ הפלוגתא אי יש חופה לפסולות הוא רק אי מניעת איסור חשיב כמניעה במציאות, דרב ס"ל דמניעת איסור אינו כמניעה במציאות, וע"כ יש חופה לפסולות אף דאסורה להינשא לו, אבל בפחות מבת ג' שנים דאינה יכולה להינשא במציאות מודה דאין חופה, משא"כ שמואל ס"ל דמניעת איסור הוי כמניעה במציאות, וע"כ אין חילוק בין פסולה לפחותה מבת ג' שנים עיי"ש.

לח) והשתא מבואר היטב, דכאשר אמרוה רבנן קמיה דאביי בטעמיה דרב דכבתה אין זקוק לה לא קיבלה, דסבר דרב לשיטתו דיש חופה לפסולות דמניעת איסור לא הוי כמניעה במציאות, והיינו דדין תורה אינו קובע את המציאות, וא"כ לא הוי יכולים להדליק בימים ההם בשמן שמצאו כיון שלא היה שמן זית זך וכנ"ל, ונמצא דהדליקו המנורה לזכר בעלמא וע"כ ס"ל דכבתה אין זקוק לה. אבל אביי לשיטתו דע"מ שתאכלי בשר חזיר הוי כע"מ שתעלי לרקיע א"כ דין תורה קובע את המציאות, ושפיר הוי יכולים להדליק בשמן שמצאו וכמו שנתבאר לעיל באריכות, וא"כ ראוי לומר דכבתה זקוק לה. אך כאשר אמרוה משמיה דר' יוחנן דס"ל דמימר שעושה מחולין קדשים חשיב מעשה, וא"כ דין תורה קובע את המציאות שנשתנה להיות מין אחר, ועכ"ז אית ליה דכבתה אין זקוק לה, ש"מ דלא תלוי בהא, ע"כ הדר קיבלה, ודו"ק.

נמצא דלא רצה לקבל רק הדין דכבתה אין זקוק לה, אבל הא דאסור להשתמש לאורה כבר קיבל מעיקרא, וע"כ פריך והא גמרא דמה נצטער כ"כ הא לא נכשל בשום איסור, ומשני דנפק"מ לגירסא דינקותא.

- ז -

ביאור הפלוגתא אם מניחין נ"ח מימין או משמאל

הראשונה עדיין נעשית אדרבה אית לן למימר דאין עושין מצות חבילות חבילות, וע"כ הכא כל זמן שהמזוזה בימין בו נעשית מצוה אין להניח הנ"ח על ידה, עיי"ש.

אמנם כבר דנו האחרונים (עיי' קהלת יעקב למהר"י אלגאזי אות א'; שו"ת כתב סופר או"ח סימן כ"ו וקל"ט), אם במצוה דאורייתא בהדי מצוה דרבנן שייך הא דאין עושין מצות חבילות חבילות, ובמאירי (פסחים

לו) ובמלא הרועים (ערך וסתות אות י"ז) הוכיח דר' יוחנן ס"ל דספד"א מה"ת לקולא עיי"ש בדבריו. וי"ל דרבי יוחנן אזיל לשיטתו בזה, דאמר בריש תמורה לא תיתני מימר משום דבדיבורו עשה מעשה שעושה מחולין קדשים, והבאנו לעיל (אות י"ד) מהגרי"ע דחולין וקדשים הוי ב' מינים וע"כ חשיב מעשה לעשות מחולין לקדשים, ומזה מוכח דדין תורה משנה את המציאות, והיינו דר' יוחנן לשיטתו דספד"א מה"ת לקולא וסגי בתוספת שבת בזמן ביה"ש, וא"כ לא יתכן לאוקמי קרא דיום הששי לתו"ש אלא להא דתנאי התנה וכו', ומכאן מקור נפתח להא מילתא דהמציאות כפופה לדיני התורה, ודו"ק.

ואביי נמי אזיל לשיטתו בזה, דס"ל דספד"א מה"ת לקולא (שב שמעתתא ש"א פ"ה, מלא הרועים ערך ספד"א אות י"ב), וא"כ יום הששי אתי לתנאי ולא לתו"ש וכנ"ל, וע"כ אית ליה בגיטין דהתנה ע"מ שתאכלי בשר חזיר הוי כע"מ שתעלי לרקיע והוי תנאי שא"א לקיימו, דכל שאסור לקיימו מחמת דין תורה חשיב כמו שא"א לקיים במציאות, וכמו שנתבאר לעיל (אות י"ד), ודו"ק.

לז) וביבמות (נ"ז ע"א) איתמר רב אמר יש חופה לפסולות (פרש"י כהן גדול שהכנים אלמנה בת כהן לחופה ולא בא עליה ומעיקרא נמי לא קידשה אפילו הכי פסלה מתרומא דבי נשא), ושמואל אמר אין חופה לפסולות, אמר שמואל ומודה לי אבא בתינוקת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה. והגרי"ע בבית האוצר (סוף כלל ע"ב) כתב לבאר, דרב ושמואל נחלקו אי מניעת איסור הוי כמניעה במציאות, דהא פחותה מבת ג' שנים לכו"ע אין לה חופה הואיל ובעצם אינה

לט) בדרך זה יבואר גם שנחלקו המ"ד אם מניחין מימין או משמאל. דהנה בשפת אמת (שם) כתב בטעם המ"ד דמניחין בשמאל, דאע"ג דמצינו סברא להיפוך דהואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרתא כדאיתא לקמן (ק"ז ע"א), וא"כ היה מן הראוי להניח הנר חנוכה על יד המזוזה, יש לומר דהיינו דוקא כאשר כבר נתקיימה המצוה הראשונה וחלף לה, אבל כל זמן שהמצוה

של תורה והיה שייך בה איסור חבילות חבילות, וזה שהדגיש ואמר כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין, רצ"ל שאין לקיים שני מצות כאחד ומכך נדע שהיה ההדלקה כדת וכדין.

אבל מ"ד דמניחין בימין, סבר כהני שיטות דדין תורה אינו קובע את המציאות, וא"כ מצד עיקר הדין לא היה ראוי להשתמש בשמן שמצאו להדלקת המנורה שהרי לא היתה שמן זית זך, וגם לא הועיל לערבו בשמן זית זך כיון שאין המיעוט משתנה להיות כהרוב ואינו מצטרף להשלים לשיעור, ועכצ"ל דהדליקו המנורה לזכר בעלמא, ועל כן לא היה שייך בה משום אין עושין מצות חבילות חבילות דהרי במצוה דרבנן בהדי מצוה דאורייתא לית לן משום חבילות חבילות, לכך תיקנו דייקא להניח נר החנוכה על יד המזוזה, לרמוז שלא קיימו אז מצוה של תורה בהדלקת המנורה ולא היה שייך בה משום עשיית מצוות חבילות חבילות, ודו"ק.

ביאור דברי השאלות בזה

ע"א מדפי הרי"ף) דאע"ג דלענין שבת לשווייה רה"י בעינן ג' מחיצות גמורות, בשבת של סוכה מותר לסמוך על מחיצות שבסוכה אם עשאה ברה"ר סמוך לפתחו להכניס ולהוציא הימנה בכולה, ואע"ג דבשאר שבתות לא משתרי אלא בשאר מחיצות שאינן של סוכה אפ"ה לשבת של סוכה שריא, דמגו דמהני לענין סוכה לאכול ולישן בתוכה מהני נמי לשבת דסוכה לענין שבת שיהא מותר לטלטל בכולה. וכי תימא וכיון דאסיקנא דרופן שלישית טפח בפחות משלשה וצורת פתח נמי מהני אמאי איצטרכי' מיגו לענין איסורא דאורייתא הא דופן מעליא היא נמי לענין שבת, וליכא מאן דאמר דלא סגי לענין שבת בג' מחיצות מדאורייתא, לאו קושיא היא, דאיכא גווני טובא דסגי בסוכה ולא סגי בשבת אפילו לדאורייתא, כגון פרוץ מרובה על העומד דשרי בסוכה ולא סגי בשבת כדאיתא בגמ' דוק ותשכח, וכגון שדופן מזרחית ארוכה הרבה שהיא מותרת בסוכה כנגד כל אורכה, כדאמרינן בסוף פרקין בגמרא (י"ט ע"א) שפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה ובשבת אינה מותרת אלא כנגד הקצר, בהני גווני צריכין מגו אפילו לדאורייתא, ומדרבנן ודאי פשיטא דלא סגי

ק"ב ע"ב) הביא בשם י"מ דמותר לברך על המזון ולהבדיל על כוס אחד, מפני שהבדלה אינה אלא מדברי סופרים וליכא משום עשיית מצוות חבילות חבילות עיי"ש.

והשתא י"ל דבהא פליגי, דמ"ד משמאל סבר כהני שיטות דדין תורה קובע את המציאות האמיתית ולא ראות העין הגשמי, וא"כ שפיר קיימו מצות הדלקת המנורה בשמן שמצאו כיון שהיו יכולים לסמוך מדין תורה על הסימנים שהיא שמן זית, וגם למהלך שעירבו מעט מהשמן לתוך השמן זית הרי נתבטל המיעוט ונשתנה מציאותו להיות כהרוב והצטרף להשלים לשיעור, לכן עדיף להניח הנר חנוכה בשמאל ולא על יד המזוזה, להורות דבהדלקת המנורה בימים ההם קיימו מצוה של תורה כראוי והיה שייך בה משום עשיית מצוות חבילות חבילות, על כן בדייקא מניחין בשמאל ולא על יד המזוזה, לרמוז לדין אין עושין מצות חבילות חבילות, ומכך נדע דבהדלקת המנורה קיימו מצוה

מ) והנה בישועות יעקב (או"ח סימן ט' סק"ד) כתב ליישב שיטת רש"י (נדה ס"א ע"ב) דאיסור כלאים הוי רק בשוע וטווי ונוז הצמר והפשתים יחדיו, ובתוס' שם (ר"ה שוע) הקשו עליו דא"כ כלאים בציצית היכי משכחת לה הלא חוטי התכלת חלוקים במסרק וטווי לכדם עיי"ש. ותו"ד דהא דס"ל לרש"י דבעינן בכלאים שיהיו שוע וטווי ונוז יחדיו היינו משום דרק עיי"ז חשיב חיבור גמור דקרינן בהו צמר ופשתים יחדיו, ומעתה כיון דקיי"ל (מנחות ל"ט ע"א) דקשר עליון דאורייתא, הרי דאמרה תורה שיהא מחובר הציצית לטלית עיי"קשר שיחברן זל"ז, לכן גם כשלא הוי שוע וטווי ונוז הו"ל חיבור גמור, דכיון דמהני הקשר לחברן לענין מצות ציצית מהני ג"כ לענין כלאים, דמיגו דהוי חיבור לענין ציצית הוי נמי חיבור לענין כלאים, דומיא דהא דאמרינן בסוכה (דף ז' ע"א) מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת, וכמו"כ בני"ד שהתורה ציוותה לחבר הציצית לטלית עיי"קשר י"ל דאחשביה להיות חיבור גם לענין כלאים, עכ"ד עיי"ש.

והנה בעיקר סברת הדבר דמגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת, כתב הר"ן (סוכה דף ג')

אע"פ שאין הצמר ופשתים שוע טווי ונוז ביחד, מ"מ כיון דהוי חיבור לענין ציצית מדין תורה חשיב כחיבור במציאות ומהני גם לענין איסור כלאים, ובאשר לכך הו"ל לאותו השמן דין שמן זית זך וכנ"ל, ונמצא שקיימו בימים הדלקת המנורה מן התורה כדת וכדין, לכן מניחין משמאל.

ומעתה תיקשי דאם דין תורה קובע את המציאות אמאי קיי"ל (ביצה ד' ע"ב) דאין מבטלין איסור לכתחילה, וכן פסקינן לדינא (יו"ד סימן צ"ט ס"ה), הא כיון המיעוט נתבטל ברוב ונשתנה מציאותו להיות היתר נמצא דאין כאן שום איסור (והבאנו בדרוש ליל ש"ק משו"ת בית יצחק (או"ח סימן ס' אות ה', יו"ד סימן קל"א אות ג') דאם רוב הוי בירור ודאי והמיעוט כמי שאינו מותר לבטל איסור לכתחילה מה"ת). לזה ממשיך בשאילתות הלכתא מאי ת"ש כבר אמרה תורה ושמדתם מצותי ועשיתם אותם ובאו חכמים ופירשו וחקרו עשו סייג לתורה, דאמנם באמת מה"ת מותר לבטל איסור ברוב כיון שנתהפך מציאותו להיות, אבל חכמים עשו סייג לתורה ואסרו לבטל לכתחילה ברוב, ודו"ק.

ביאור סמיכות מאמרי ר' תנחום באו"א

ונחלקו הני אמוראי בכך אם הדין הוא שעושה את המציאות וכו', דאם דין תורה קובעת המציאות ממילא כאשר ראו בה סימני שמן זית נקבע שזוהו שמן זית ממש וכנ"ל [או דעירבו משמן זה לתוך שמן זית ונתהפך המיעוט להיות כשמן זית ממש], ובכן שפיר הדליקו מפך השמן של יעקב, אבל אם לא היו יכולים לסמוך על הסימנים שהוא שמן זית דדין התורה אינם משנה את המציאות, לא הו"מ להדליק בשמן זה, ודו"ק.

והנה נאמר בתורה (בראשית לו, ב) ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, וברש"י שהיו אוכלין על אבר מן החי, והתמיה בוקעת ועולה היתכן לחשוד בכך את שבטי קה שיעברו על איסור שאפילו בני נח מוזהרים עליו, ובפרשת דרכים (דרוש א') כתב דאכלו אבר מן החי מבין פקועה ויוסף לא ידע שהוא מבין פקועה עיי"ש. וי"ל עפי"מ שהבאנו לעיל פלוגתת הב"ח והטו"ז עם הש"ך בולד שנמצא בבת פקועה שבא עליה בהמה דעלמא אם הולד נותר בשחיטת אמו, דהב"ח והטו"ז ס"ל

בלא מגו דהא בעירובין סגי בדופן רביעית או פס ארבעה בחצר או לחי או קורה במבוי כדאיתא בעירובין, עיי"ש.

והאחרונים האריכו לבאר בד"ז דלכא' מה ענין שבת לסוכה, דלענין שבת צריך שיהיה רשות היחיד בכדי שיהא מותר במלטול ואילו סוכה אין לה שייכות לדיני רשויות, דהרי גם אם עושה סוכה בתוך רה"י צריך לעשות מחיצות דהוי גזיה"כ בסוכה, ומה שייך לומר מיגו דהוי דופן לענין סוכה דיהא דופן לענין שבת. ובפשטות יש לבאר בזה, לפי מה שהבאנו דדין תורה קובע את המציאות ולא מה שנראה לעין הגשמי, ע"כ אמרינן דכיון שאמרה תורה שזה מיקרי דופן לסוכה נחשב שיש כאן דופן במציאות, וממילא דמהני גם לשבת. ועד"ז מבואר דברי הישועות יעקב, דכיון דקשר הוי חיבור לענין ציצית חשיב כחיבור במציאות, לכך ממילא מהני גם לענין חיוב כלאים, ודו"ק.

מא) ועד"ז יבואר מה שהוסיף השאילתות למ"ד משמאל 'ובעה"ב בטלית מצוייצת ביניהן', דבכך רצה להוכיח כשיטתו דדין תורה קובע את המציאות האמיתית, דחזינן דציצית הוי כלאים

מב) ודאיתנא להכי יבואר סמיכות מאמרי רבי תנחום באופן אחר. ובהקדם די"ל בטעם המ"ד דהדלקה עושה מצוה ואין צריך שידלוק כל השיעור, דהיינו משום דס"ל כי דבר זה שפך אחד הספיק לשמונה ימים לא היה דבר חדש כלל, דהרי הפך היה שמן המשחה של יעקב שמאז ומעולם לא נחסר הימנה כלום [או דעכ"פ הכניסו לתוך הפך מעט מאותו השמן וממילא שריא בה ברכה], וא"כ עיקר הגם בחנוכה היה מה שנתהפך השמן להיות שמן זית, ועל כן קבעו הזכר לגם שיהא הדלקה עושה מצוה, וגם אם כבתה אין זקוק לה לרמוז דלא במשך הזמן היה עיקר הגם. אבל מ"ד דהנחה עושה מצוה ס"ל דלא יתכן שהיתה מאותו פך דא"כ לא קיימו המצוה כראוי שהרי צריך שמן זית זך, ובהכרח דלא אמרינן דאותו הפך היה מיעקב אבינו, וא"כ גם גדול היה שם שמעט השמן הספיק לכל שמונת הימים, לכך תקנו לזכר שתהא הנחה עושה מצוה וצריכה לדלוק כל שיעור הזמן וכבתה זקוק לה.

דהולד מותר דהוי גזיה"כ דכל שבכהמה תאכלו, ואילו לש"ך אין הולד ניתן בשחיטת אמו כי הטעם דהותרה בן פקועה משום דהו"ל כשחוט לכך הולד שנוולד מבהמה אחרת לא נחשב כשחוט, וביארנו דפלוגתתם תלוי אם דין תורה קובעת את המציאות והו"ל כשחוט או דהמציאות הוא לפי ראות העין והיתר דבן פקועה מגזיה"כ. ומעתה י"ל, דהשבטים אכלו אבר מן החי מולד בת פקועה שנשחטה, ויוסף והשבטים נחלקו בפלוגתא הנ"ל אם הולד נותר בשחיטת אמו או לא.

ולזה כיון שאמר רב תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, והקשו תוס' (ד"ה נר) דהו"ל למימר ימעט כמו גבי מבוי דאמרינן (עירובין דף ב' ע"א) מבוי דרבנן תני תקנתא, ותירצו דלא רצה להאריך יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה, דלמעטנה כמו שהיא דולקת אי אפשר. וכתבו המפרשים הטעם דאי אפשר למעטה כמו שהיא דולקת משום דהדלקה עושה מצוה והדלקה במקומה בעינן, דלמאן דאמר הנחה עושה מצוה שפיר סגי למעטה כמו שהיא דולקת, ולא

- ח -

כתותי מיכתת שיעוריה בהדלקת נ"ח בשמן שריפה

באריכות דבריו.

והנה בתשו' שער אפרים (סימן ל"ח) נשאל ע"ד המעשה שבישלו חמאה בקדירה של בשר ונאסרה עבור שלא היה ששים לבטלו אי שרי להדליק בהן נר חנוכה, ובתו"ד הביא דברי הגמ' בסוכה (ל"ה ע"א), אתרוג של אשירה ושל עיר הנדחת פסול, מאי טעמא כיון דלשריפה קאי כתותי מיכתת שיעוריה. ושל ערלה פסול, מאי טעמא, פליגי בה ר' חייא בר אבין ור' אסי, חד אמר לפי שאין בו היתר אכילה, וחד אמר לפי שאין בו דין ממון. ובתוס' (נד"ה לפי) הקשו, דאתרוג של ערלה תיפוק ליה דמיכתת שיעוריה דמצותו בשריפה דקחשיב לה בתמורה פרק בתרא (ל"ג ע"ב) בהדי הנשרפין ואמרינן התם הנשרפין לא יקברו, ואפשר דאפילו מדאורייתא הויא ערלה בשריפה דילפינן לה מכלאי הכרם דכתיב בה פן תקדש ודרשינן (חולין ק"א ע"א) פן תוקד אש, ומהאי טעמא נמי פסול אתרוג של תרומה טמאה דמצותה בשריפה ולמה לן טעמא דהיתר אכילה. ותירצו דוודאי לא היה

מג) בפני יהושע (בסוגיין, ד"ה כגמרא אמר רב הונא) הקשה אהא דאמר רב הונא פתילות ושמונים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה, דבשלמא כולהו שמנים ופתילות דאסירי בשבת משום שמא יטה לפי שאין דולקין יפה שייד לאוסרן בחנוכה אף בחול כיון דסבירא להו כבתה זקוק לה, אבל שמן שריפה דאסור משום שמצוה עליו לבערו וחיישינן שמא יטה, א"כ אין שום טעם לאסור בחנוכה בחול. והביא דבירושלמי (שלהי תרומות) איתא להדיא, דהיכא שאין לו שמן של חולין מותר להדליק בשמן שריפה, נמצא דהיכא שיש לו שאר שמנים של חולין אסור להדליק בשמן שריפה, והשתא אתי שפיר דהא כל הני שמנים ופתילות שאסור רב הונא על כרחך איירי ביש לו שמנים כשרים, דאי אין לו שמן אחר לא יהא ספיקו חמור מודאי, ומפני חשש שמא יפשע כדכתב רש"י לא יתבטל לגמרי מצות נר חנוכה, ולכן אסור להדליק בשמן שריפה, ושוב מסיק דטעמא דירושלמי לא ידענא, עיי"ש

ויכול ליטלו עם הלולב ולצאת בו, רק הלכה למשה מסיני הוא דבעינן שיעוריה, והטעם הוא משום דבעינן דבר החשוב, וא"כ אין צורך השיעור מטעם שאין יכול לקיים המצוה בפחות מצד עצמותו רק דבעינן דבר החשוב, ע"כ שפיר אמרינן ביה דבדבר העומד לשריפה כתותי מיכתת שיעוריה, ולא חשיב שיעוריה אף שיש בו כשיעור משום שעומד לשריפה ולא הוי דבר חשוב. אבל בשמן הרי מצד עצמו לא נאמר בו שיעור כמה שמן צריך, והשיעור ניתן רק לענין משך הזמן שידלוק, ואם השמן יפה והפתילה דקה די בשמן מועט, ואם הפתילה עבה צריך שמן יותר, ואין כל השמנים והפתילות שוים, נמצא כיון שאין השיעור בצד עצמיות השמן רק בזמן ההדלקה, ואם היה אפשר בשמן כל שהוא שידלוק אותו הזמן היה די אף בשמן כל שהוא, א"כ בזה אינו שייך לומר כתותי מיכתת שיעוריה, דלו יהא השיעור כל שהוא סוף סוף כיון שוודאי ידלוק הזמן ההוא די, שהרי לא נותן שיעור בשמן רק בזמן, והרי סוף סוף ידלוק זמן ההוא ויוצא בו שפיר.

והוסיף דכל זה שייך לומר למ"ד דכבתה זקוק לה, דלדידיה עיקר המצוה שידלוק הזמן הזה וזהו שיעורה וזהו שיעורה שתהא דולקת כל משך הזמן האמור ולא שיהא דבר חשוב, אבל למ"ד דכבתה אין זקוק לה שאין צריך שידלוק כל הזמן הזה, א"כ הא דצריך ליתן שמן כשיעור ההדלקה הוא בשביל שיהא שיעור חשוב הראוי לדלוק זמן זה, א"כ שייך למימר ביה כתותי מיכתת שיעוריה, עיי"ש בדבריו. (ויש להעיר על דבריו, דגם למ"ד כבתה אין זקוק לה י"ל דהא דצריך ליתן שמן כשיעור הראוי לדלוק בזמן הזה לאו משום דבעינן שיעור חשוב, אלא משום דגם לדידיה לכתחילה צריך שידלוק במשך כל הזמן הזה).

אם צריך שיעור בשמן בשעת נתינתו במנורה

מיכתת שיעוריה כתב רש"י בסוכה (סוכה כ"ט ע"ב, ד"ה ושל עיר הנדחת) דלא חשיב שיעורא היינו דהוי שיעור אבל שיעור מועט, וכיון דכאן אף אי נימא דכתותי מיכתת שיעורא הו"ל כמאן דאיכא עכ"פ שמן בנר, ולא נחשב כמי שנעשה השמן כמו אפר, וממילא כיון דסוכ"ס הנר דולק ע"י שמן ראוי שיועיל להדליק בו (והיינו כסברת הגרש"ק הנ"ל דהוי שיעור בהדלקה ולא בשמן), ואפשר דגם אם השמן יהא נדון כאפר ג"כ יוצא בנ"ח דסוף סוף הוא

צריך, אלא שנחלקו בהנך טעמי לענין ערלה משום דנפקא מינה לענין מעשר שני כדמסקינן עיי"ש. נמצא מדברי התוס', דאתרוג של ערלה ותרומה טמאה פסולים משום דעומדין לשריפה וכתותי מיכתת שיעוריה. וכ"כ הר"ן (שם) דהטעם דאתרוג של ערלה ותרומה טמאה פסולים כל ז' ימים משום דכתותי מיכתת שיעוריה עיי"ש.

ומעתה בנידון דידן לענין נר חנוכה, דאמרינן בגמ' (שם כ"א ע"ב) מצותה משתשקע החמה עד דכליא ריגלא דתרמודאי וכו' אי נמי לשיעורא, והיינו דצריך ליתן שיעור שמן שידלוק כשיעור הזמן הזה, וכן פסקו הר"ף והרא"ש (שם) והרמב"ם (פ"ד מחנוכה ה"ה), א"כ בבשר בחלב דאסור בהנאה כתותי מיכתת שיעוריה ואי אפשר להדליק בו נר חנוכה. ולפי זה יש להקשות למ"ד דשמנים הפסולים שאין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה, הא שמן שריפה הוי בכלל, והאיך מותר להדליק בו הא כתותי מיכתת שיעוריה. וע"כ יצא לחלק ולומר, דבתרומה טמאה שמותר ליהנות ממנה בשעת ביעורה, דעיקר המצוה היא שישרוף הקדשים, ולולי החשש דשמא יטה היה מותר להדליק בשבת, ליכא למימר בהו דכתותי מיכתת שיעוריה ושרי להדליק בו נ"ח בחול, משא"כ בשר בחלב דאסור בהנאה ואין היתר ליהנות ממנה בשעת ביעורו שפיר אמרינן דכתותי מיכתת שיעוריה, עכתו"ד.

מד) והגרש"ק בספר החיים (סימן תרע"ג סעיף א', ד"ה עוד גרסינן) כתב ליישב הקושיא הנ"ל, האיך מותר להדליק נר חנוכה בשמן שריפה הא כתותי מיכתת שיעוריה כיון שעומד לשריפה, ומאי שנא מלולב ואתרוג שעומדין לשריפה דפסולי. דיש לחלק בזה, דוודאי אתרוג כל שהוא ג"כ אקרי אתרוג

אם צריך שיעור בשמן בשעת נתינתו במנורה
מה) בשו"ת חתן סופר (סימן ע' אות ד') הביא קושיית הרא"ם (בביאור על הסמ"ג הל' חנוכה, והובא במהרש"א ח"א שבת כ"א ע"ב ד"ה טמאו) דמה הרויחו בהדלקה בפך שמן טהור שמצאו, הא היוונים טימאו את המקדש וכליו א"כ נטמאה המנורה ושוב נטמא השמן בהדלקתו. וכתב ליישב, עפמ"ש השער אפרים הנ"ל דאסור להדליק נ"ח בבשר בחלב משום דעומד לשריפה וכתותי מיכתת שיעוריה, ויש לפקפק ע"ז דהא כל דין כתותי

למצוה אבל לא לעיכובא, עיי"ש.

ובכלי חמדה (פרשת אמור, אות ט') ביאר דברי הרא"ם, דאמנם בוודאי כי צריך שיהיה המנורה דולקת מערב עד בוקר (עיי"ש שהאריך בענין זה), אלא דאינו מעכב שתיכף בהטבת הנרות יכניס מיד כל השמן, כי יכול להוסיף גם אחר כך שמן לפי הצורך, לכן שפיר חילקו השמן לח' חלקים על דעת שאם יראו שהולך ליכבות יוסיפו עוד שמן שידלוק עד הבוקר. והביא ראיה לזה מהא דאמרינן במנחות (שם), איכא דאמרי מלמעלה למטה שיערו, ואיכא דאמרי מלמעלה למטה שיערו, מ"ד ממטה למעלה שיערו התורה חסה על ממונם של ישראל, ומ"ד ממעלה למטה שיערו אין עניות במקום עשירות. ולכאורה אמאי לא מוקמינן דפליגי בזה, אי מצוה ליתן כמדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר, ומדלא אמרינן הכי מוכח דלכו"ע אין צריך שיכניס מיד כל שיעור השמן.

ואמנם בקרן אורה שם תמה למ"ד ממטה למעלה שיערו, הא לא קיימו מצות הדלקת המנורה כיון שלא נתן בה כפי מידתה שתהא דולקת מערב עד בוקר, וכתב דיותר נראה דבשמן של חול שיערו עיי"ש, וכתב הכל"ח דבגמ' לא משמע כדבריו. אלא ודאי מוכח מכאן דהא דצריך ליתן מיד כל השמן היינו רק למצוה ולא לעיכובא. וכיון שכן שפיר חלקוהו לח' חלקים אדעתא שכאשר יראו שהולך ליכבות יוסיפו עוד שמן שידלוק עד הבוקר, ועשה להם השי"ת גם שאותו מעט שמן דלק כל הלילה, עכ"ד.

מבואר מזה דגם בקיום מצות הטבת הנרות אין מעכב שיתן מיד במנורה מלוא שיעור השמן שידלוק מערב עד בוקר, מעתה שיעור השמן דמנורה דומה לנר חנוכה דהוי שיעור בזמן ההדלקה ולא בשמן וא"כ לדברי החתנ"ם לא שייך בכה"ג כתותי מיכתת שיעוריה, ובהיות כן שפיר היו יכולים להדליק בשמן טמא, ורואה אני הדברים קל וחומר דאם יוצא המצוה גם כשנותן קצת שמן על דעת להוסיף אחר כך, כל שכן שאם נותן שמן כשיעור שיוכל לדלוק כל הלילה אלא שמדין כתותי מיכתת שיעורא לא נחשב כשיעור שלם בכה"ג בוודאי דמקיים המצוה כיון שסוכ"ם ברור שידלוק כל הלילה, ודו"ק.

דולק. ומיהו כל זה בנר חנוכה, אבל במנורה במקדש דכתיב יערוך אותו תן לה כמדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר ושיערו חכמים חצי לוג (מנחות פ"ט ע"א), משמע דבעי שיעור מה"ת.

וכבר נודע מה שהקשו הפני יהושע (שבת בסוגיין ד"ה מאי חנוכה) והחכם צבי בתשובותיו (סימן פ"ו) דלמה הוצרכו לנס חנוכה הא היו יכולים להדליק המנורה בשמן טמא דטומאה הותרה בצבור, ותירצו דהגם נעשה להראות חיבתן של ישראל שידליקו בטהרה יעו"ש. ולהנ"ל יש לומר, דלא היו יכולים להדליק בשמן טמא כיון שעומד לשריפה א"כ הו"ל כתותי מיכתת שיעוריה וליכא שיעור שמן ונמצא שלא היו מקיימים מצות יערוך אותו תן לה כמדתה, ומיהו כל זה בשמן שנטמא מקודם דהוא עומד לשריפה, אבל כשנותן בתוכו שמן טהור יצאנו מידי חשש זה, דהרי עיקר המצוה היא כשמטיב את הנרות ונותן שמן בתוכה כשיעור, וכשנתן הו"ל שמן טהור אלא שאח"כ נטמא עכ"פ קיים מצוותו. וא"ש דבשמנים טמאים לא היו יכולים להדליק דכתותי מיכתת שיעוריה כיון דלשריפה עומדים וליכא שיעורא, משא"כ כשעשו הטבת הנרות כתיקונה בשמן טהור, א"כ מה שנטמא אח"כ לית לן בה כיון דטומאה הותרה בצבור, והיינו דרק על ידי שהיה להן שמן טהור קיימו מצות הטבת המנורה כראוי, אתו"ד.

מו) והנה יש לדון בדבריו, דמ"ש דמשו"ה הוצרכו לשמן טהור כדי שיוכלו לקיים הטבת הנרות שהיה צריך ליתן השמן כשיעורה למנורה, ובשמן טמא דכתותי מיכתת שיעורא לא נתקיים מצות יערוך אותו, דב"ז אינו מוסכם לכל, דהנה נודע קו' הבית יוסף (או"ח סימן עת"ר) אמאי תיקנו שמונת ימי חנוכה הלא ליום הראשון היה להם די שמן ולא הוצרכו לנס, ובאופן אחד תירץ דמיד ביום הראשון חילקו השמן לח' חלקים, ובכל לילה ולילה הכניסו חלק א' במנורה ונעשה גם שדלק כל הלילה. והקשה ע"ז בפרי חדש (שם) דהאיך הותר להם לבטל מצות יערוך אותו וגו' תן לה כמדתה שתהא דולקת מערב ועד בוקר יעו"ש. ואמנם הרא"ם בפירושו על הסמ"ג כתב כדברי הב"י מדנפשיה, והוסיף דאע"ג דדרשו חז"ל מקרא דיערוך אותו וגו' תן לה כמדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר, היינו

בגדר כתותי מיכתת שיעורא אם הוי כמי שאינו במציאות או שנגרע מחשיבות השיעור

דאמרינן בגמ' שלחו מתם כתבו על איסורי הנאה כשר, ואע"ג דכתותי מיכתת שיעוריה לא איכפת לן אלא במידי דבעי שיעור בשופר ולולב, ומיהו באותן שצריכין להתבער למ"ד דכל העומד לשרוף כשרוף דמי משמע דלא הוי גט דכמאן דליתניהו דמי, עכ"ל. ונראה מדבריו דכתותי מיכתת שיעורא אינו משום דהוי כשרוף אלא משום שנגרע חשיבות השיעור, ורק לר"ש הוי כשרוף. וראה בזה ברמ"א (אבן העזר סימן קכ"ד ס"א) ובחלקת מחוקק (סק"א) ובבית שמואל (סק"ב) ובפרי חדש ובבית מאיר שם. וע"ע בשו"ת עמרת חכמים (או"ח סימן ח'). ובשדי חמד (ח"ג מערכת הכ"ף כלל נ"ד) האריך הרבה והביא חבל פוסקים הדנים בזה. וכן כ"ק אאמו"ר זצלה"ה בשו"ת דברי יציב (או"ח ח"ב סימן רס"ט ור"ע) הרחיב בענין זה, והגרא"ש שמרלר ז"ל ראש ישיבתינו הק' בספרו דברי אליהו עמ"ס סוכה (סימן י"ט) קיבץ היטב כל השיטות בזה, יעו"ש בדבריו הנפלאים.

ומעתה יש לומר דאמנם להני שיטות דכתותי מיכתת שיעורא אין פירושו דנחשב כאילו אין כאן אלא אפר, אלא דנגרע מחשיבות השיעור ואין כאן שיעור שלם, לפי"ז שפיר הוי יכולים להדליק המנורה גם בשמן טמא, שהרי כאמור לא בעינן שיכנים תיכף בשעת ההמכה כל שיעור השמן כי גם כאשר יוסיף אח"כ שמן לפי הצורך מתקיים המצוה כראוי. אבל להשיטות דכתותי מיכתת שיעורא היינו דהוי כשרוף וכמי שאינו קיים במציאות לא היו יכולים להדליק בשמן טמא, דכיון שעומד לשריפה הוי כאילו אין כאן שמן כלל, ואף דהשיעור אינו מעכב מ"מ צריך שיהא שמן, ודו"ק. (מח) וי"ל דהך פלוגתא אם כתותי מיכתת שיעורא הוי כשרוף וכמי שאינו קיים כלל או דנגרע מחשיבות השיעור, תלוי ועומד בנידון הנ"ל אם דיני התורה משנים את המציאות או דאין המציאות משתנה מחמת דיני התורה, דאם המציאות נקבע לפי דיני התורה ולא לפי מה שנראה לעין הגשמי שייך לומר דאף שהחפץ נראה לעין מ"מ כיון שעומד לשריפה משוי ליה דין תורה כמי שאינו במציאות, וא"ש דהרימב"א דנקט שאין נחשב במציאות, כי המציאות נקבעת עפ"י דיני התורה, אזיל לשי' בעירובין דנקט כן לענין לבוד,

מז) ברם יש לפלפל בזה, עפ"י מה שכבר האריכו בגדר כתותי מיכתת שיעוריה האם הוי כמי שאינו במציאות וכשרוף דמי, או דרק מגרע חשיבות השיעור דאין כאן שיעור שלם. דהנה ברש"י בסוכה (כ"ט ע"ב, ד"ה ושל עיר) כתב אהא דתנן דלולב של עיר הנדחת פסול, משום דלשריפה קאי דכתיב (דברים יג, יז) ואת כל שללה תקבוץ וגו', ולולב בעי שיעור ד' טפחים כדלקמן (ל"ב ע"ב), וכיון דהאי לשריפה קאי אין שיעורו קיים דכשרוף דמי, עכ"ל. ולכאורה משמע מסוף דברי רש"י דכתותי מיכתת שיעורא היינו דהוי כשרוף וכאילו לא קיים כלל, אך ממה שנקט דאין שיעורו קיים משמע דהוי רק גריעותא בשיעור (וכן נקט בחתן סופר הנ"ל בדעת רש"י), וכן מבואר ברש"י להלן (ל"א ע"ב, ד"ה באשריה דמשה) וז"ל, ולולב צריך שיעור, והאי כמאן דמיכתת שיעוריה כיון דלשריפה קאי עכ"ל, הרי שכתב דלשריפה קאי ולא דהוי כשרוף.

ואולם ברימב"א (שם כ"ט ע"ב, ד"ה לולב הגזול) כתב וז"ל, ובכלל זה כל שפסולו מחמת שעומד לשריפה כגון של אשרה ושל עיר הנדחת ושל ערלה ושל תרומה טמאה, דפסולא דידהו משום דקיימי לשריפה וכל העומד לשריפה כשרוף דמי וכאילו אין כאן אלא אפרו, וזהו שאמרו דכתותי מיכתת שיעורא עכ"ל. וכ"כ להלן (שם ד"ה של אשרה) וז"ל, של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה, אוקים בגמרא באשרה דמשה, פירוש אשרה שזכה בה ישראל שאין לה ביטול עולמית שעומדת לשריפה, וכל העומד לישרף כשרוף דמי וכאלו אפרו מונח וצבור כאן, והיינו דאמרינן דכתותי מיכתת שיעוריה עכ"ל. וכן להלן (שם ד"ה בשלמא יבש) בתו"ד וז"ל, דהשתא כתותי מיכתת שיעוריה כרבי שמעון דאמר כל העומד לשרוף כשרוף דמי עיי"ש. מבואר להדיא בדברי הרימב"א, דכתותי מיכתת שיעורא הוי כשרוף וכמי שאינו קיים כלל.

ובר"ן מצינו סתירה בדבריו, דבסוכה (דף י"ד ע"א מדפי הרי"ף) כתב, דכתותי מיכתת שיעוריה דכל העומד לישרף כשרוף דמי יעו"ש, הרי דכתותי מיכתת שיעורא הוא משום דהוי כשרוף. ואמנם הר"ן בגיטין (דף י' ע"א מדפי הרי"ף) כתב אהא

שחשודים על אבר מן החי (רש"י בראשית לו, ב),
דהדבר תמוה לחשוד בכך את שבטי קה שיעברו
על איסור שאפילו בני נח מוזהרים עליו, אלא
דאכלו ממנה אחרי שנתערב בבשר שחוט כשר
(וכ"כ בפרדס יוסף פרשת וישב), דהשבטים סברו
כחכמים דמין במינו בטל (מנחות כ"ב ע"א), ואילו
יוסף סבר דכה"ג לא מהני ביטול וכרבי יהודה
דאמר מין במינו לא בטל (שם) עיי"ש.

אם מין במינו בטיל או לא

איסור וזה היתר כיון שאין חילוק במציאות ביניהם
הוי מין אחד ולא בטיל, ודו"ק.

[הקשה לי אחד התלמידים על דברינו הנ"ל
דרבי יהודה ס"ל דאין דיני התורה משנים את
המציאות, דהא לעיל בתחילת דברינו (אות ח')
הבאנו מהשיח השדה שהוכיח דדיני התורה
קובעים את המציאות, מהא דרבי יהודה מחייב
במי שזורק חפץ לרה"ר ואמר עד דנפקא ליה
לרה"ר תנוח כיון דקלוטה כמי שהונחה דמיא
איתעבידא ליה מחשבתו וחייב, ואין זה מתאים
לדברינו דא"כ רבי יהודה סותר את עצמו.

ונתתי אל לבי לעיין בזה, וראיתי דלאו מילתא
דפשיטא מה שהוכיח השיח השדה מהגמ' הנ"ל,
דהנה הוכחת השיח השדה הוא דכיון שמחשבתו
היתה שתנוח והרי לא נח אלא נקלט באויר מ"מ כיון
דמצד הדין קלוטה כמי שהונחה דמיא מיקרי
שנתקיימה מחשבתו, אך הרשב"א שם כתב בשם
הרמב"ן אהא דאמר עם דנפקא לרשות הרבים תנוח,
לא שאמר סתם בלשון הזה עם יציאתה תנוח, דאם
כן תנוח ותעמוד משמע והרי לא נחה אע"פ שלענין
שבת הויא כמונחת, אלא הכי קאמר רוצה אני
שתהא כמונחת לענין שבת עם יציאתה שלא
אתחייב בהוצאה אלא בהנחת יציאתה לרשות
הרבים, ומשום הכי מחייב לרבי יהודה כיון דסבירא
ליה דקלוטה כמי שהונחה, עכ"ד. הרי מדבריו
דכוונת הזורק שאמר עם יציאתה תנוח היתה שתהא
כמונחת לענין שבת ושפיר נתקיימה מחשבתו, ושוב
לא מוכח מזה דהמציאות נקבע עפ"י דיני התורה.

אכן בשפת אמת (שם) כתב, דצ"ע בסברא זו
כיון דהיכא דלא נעשה מחשבתו פטור, וכי מפני
דס"ל דקלוטה כמו שהונחה דמי חשיב איתעביד
ליה מחשבתו הא מחשבתו היה שתנוח, ואפשר

משא"כ אם דיני התורה אינו משנה את המציאות
ליכא למימר דכתותי מיכתת שיעורא מחשיב
החפץ כמי שאינו קיים כלל אלא שמגרע מחשיבות
השיעור, ועל כן רש"י דנקט שאינו נחשב כמי
שאינו לשי' בעירובין הנ"ל, ודו"ק.

מט) ובמחלוקת יוסף והשבטים, ביאר כ"ק
אאמו"ר זצללה"ה (שפ"ח חו"פ לירח האיתנים דרוש
ע"ו) במה שהביא יוסף את דבתם רעה אל אביהם
ביאור פלוגתת ר"י וחכמים

והנה נודע דברי הר"ן (גדרים נ"ב ע"א) שביאר
פלוגתת רבנן ור"י במין במינו אי בטיל או לא,
דשניהם מקרא אחד דרשו דכתיב ולקח מדם הפר
ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה קרי ליה
דם השעיר אלמא לא בטיל, וקסבר רבי יהודה
דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל
דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו
אלא מעמידו ומחזקו, ומשום הכי סבירא ליה לר"י
בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל, ורבנן לא
משמע להו הכי דמכל מקום מין במינו דאיסור
והיתר אין דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי,
שאין ראוי לילך אחר דמיון בעצם אלא אחר
חילוקן באיסור והיתר, אלא היינו טעמא דדם הפר
אינו מבטל דם השעיר משום דכיון דשניהן עולין
כלומר שכשרים לזריקה אין מבטלין זה את זה, דכי
הכי דרבי יהודה אויל אחר דמיון העצם אוילו רבנן
אחר דמיון ההיתר, ולפיכך כל שחלוקין באיסור
והיתר אפילו מין במינו בטיל דהוה ליה כמין
בשאינו מינו עיי"ש.

ויתכן לפרש בשורש פלוגתת חכמים ור"י,
דלכאורה צ"ל סברת חכמים דכיון שחלוקין
באיסור והיתר חשיב מין בשאינו מינו, והרי עינינו
רואות במציאות שהם אותו המין ואין שום חילוק
ביניהם, וצריך לומר דסברי דדיני התורה קובעים
מציאות ממשית ולא ראיית העין הגשמי, ועל כן
איסור והיתר נחשבים כשני מינים (וצדיקים וכי
הראות יכולים להבחין בזה), וזה על דרך שהבאנו לעיל
מהגר"ע בלקח טוב דחולין וקדשים הוי כשני
מינים אע"ג דלפי ראיית עין הגשמי הוי אותו מין.
משא"כ רבי יהודה ס"ל דאזלינן בתר המציאות
הנראה לעין כי דין התורה אינו משנה את
המציאות הגשמית, ולכן מין במינו אע"ג דזה

דאי חשיב כמונח בקרקע לא הוי למעלה מעשרה יעו"ש באריכות, וכ"כ בקהלות יעקב (שבת סימן ו') עיי"ש. ולשיטת התוס' דקלוטה הוי כמונח באויר, כתב בתוצאות חיים (סימן י"א) דצ"ל דעיקר חיוב הוצאה הוא על שינוי החפץ מרשות לרשות אף שלא היה הנחה ברשות האחר עיי"ש.

ועפ"ז אמר בני הגרמ"מ שליט"א, דאמנם לשיטת רש"י דקלוטה הוי כמונח בקרקע שפיר מוכח מרבי יהודה דמחייב באמר עד דנפקא לרה"ר תנוח דהדין קובע את המציאות, דהא לא נח במציאות ומ"מ חשיב כמונח מחמת הדין דקלוטה כמי שהונחה. אבל לפירש התוס' דהוי כמונח באויר והחיוב הוא על שינוי החפץ מרשות לרשות, שוב לא מוכח דהדין קובע את המציאות, דהרי במציאות נמצא החפץ ברשות אחר והחיוב הוא על עצם שינוי הרשות אף בלא הנחה.

ומעתה א"ש, דיש לומר דהר"ן בנדרים אזיל בשיטת התוס' הנ"ל, וע"כ שפיר ס"ל בדעת ר"י דמין במינו לא בטיל משום דדין תורה אינו קובע את המציאות, ודו"ק, האמנם דהר"ן גופיה בשבת (דף ל"ט מדפי הרי"ף) נקט כדעת רש"י ולא כדעת התוס', אלא דכבר הכאנו באות מ"ז דמצינו סתירה בדברי הר"ן, ודו"ק].

עוד בביאור סמיכות מאמרי ר' תנחום

ודב"ז אם חלקו השמן תליא בכך, דאם היו יכולים להדליק בשמן טמא, לא היו רשאים לחלק השמן אפי' אם חשבו דאם לא יארע להם נס יוסיפו אח"כ עוד שמן, דהרי בוודאי דהמצוה לכתחילה להטיב את הנרות במלא שיעור השמן, וכיון דטומאה הותרה בציבור ויכלו להדליק בשמן טמא, לא היו רשאים לבטל מצות הטבת הנרות כראוי, ורק אם לא היו יכולים להדליק בשמן טמא, ולולי שחלקו השמן היה מתבטל ההדלקה שבעה ימים עד שיהא להם שמן טהור, י"ל דסברו דמוטב שיבטלו הטבת הנרות דלכתחילה ויכניסו רק מעט שמן בתקוה ובקשה שיהא להם נס ויסיפיק השמן, ואם לא יארע נס יוסיפו אח"כ שמן.

באשר לכך בתחילה לא היה אפשר לדרוש הא דדרש רב תנחום דנחשים ועקרבים יש בו וכו', דהרי התורה העידה על ראובן שהצילו, ולא יתכן שהכניסו לבור נו"ע דהו"ל ברי הזיקא כדאמרינן

באמת למ"ד דלא מיירי בהכי י"ל דכה"ג אפי' לרבי יהודה פטור, וטעמיה דמאן דס"ל הכי משום דכל היכא שאילו הוי נח היה חייב הלכה למשה מסיני היא דקלוטה כמו שהונחה עיי"ש. ומדבריו מבואר כהשיח השדה, דכיון שהללמ"מ דקלוטה כמי שהונחה נחשב שנה ונתקיימה מחשבתו, וא"כ מוכח דדין התורה קובע את המציאות, ולפי"ז תיקשי על דברינו הנ"ל בשיטת רבי יהודה.

ונראה דהנה נחלקו הראשונים בעיקר הדין דקלוטה כמי שהונחה דמיא אם הוי כמונח בקרקע או באויר, דרש"י בעירובין (ל"ג ע"ב, ד"ה אלא) כתב דכיון דלמטה מעשרה היא כמאן דמנחא אארעא דמיא דכל למטה מי' קלוטה דמה שהונחה דמיא עכ"ל, הרי דקלוטה באויר כמי שהונחה בקרקע דמי, וכן בגיטין (ע"ט ע"א) כתב רש"י דקלוטה בתוך האויר כמי שהונחה לארץ עיי"ש, וכ"כ ברכינו חננאל בשבת (ד' ע"א) (שם) לרבי עקיבא דסבר קלוטה באויר כמי שהונחה בקרקע דמיא עיי"ש. אמנם תוס' בשבת (ד' ע"א, ד"ה דאמרינן) כתבו דגם לרבי עקיבא דקלוטה כמי שהונחה דמי אם זורק למעלה מעשרה פטור דהוי כמקום פטור יעו"ש, ובשו"ת אבני נזר (או"ח סימן ר"מ) ביאר דתוס' פליג על רש"י וסברי דקלוטה הוי כמי שהונחה באויר

(ג) אחר הדברים האלה יבואר עוד סמיכות מאמרי רב תנחום. ובהקדם מש"כ בעמק החכמה (לחנוכה) דהך פלוגתא אי הנחה עושה מצוה וכבתה זקוק לה או הדלקה עושה מצוה וכבתה אין זקוק לה תליא בב' תירוצי הב"י באופן נס השמן, והיינו דאם חילקו תיכף השמן לח' חלקים ובכל לילה הכניסו חלק א' במנורה, נמצא דהנס היה שמעט שמן דלק כל הלילה, א"כ לזכר זה תיקנו דהנחה עושה מצוה ואם כבתה זקוק לה, לרמז על הנס שדלקה המנורה כל הלילה. אבל אם בהדלקה ראשונה הכניסו כל השמן והנס היה בכך ששוב נתמלא הפך או המנורה, א"כ הנס היה בעצם ההדלקה שנודמן להם שמן לכל השמונה ימים, ולא היה הנס על משך זמן ההדלקה, על כן תיקנו לזכר הנס שתהא הדלקה עושה מצוה להראות שהנס היתה בעצם ההדלקה בכל יום, ומהי"ט אם כבתה אין זקוק לה, עיי"ש.

הוה כמי שאינו בעולם כלל, אלא כאילו נתפורר ונגרע מן השיעור, והיינו דאין הדין משנה לגמרי את המציאות וכנ"ל. מעתה לא אמרינן דאיסור והיתר שני מינים הם, וא"כ מב"מ אינו בטל כיון דבמציאות איסור והיתר הם מין אחד דכל א' מחזק את השני, ובכך צדק יוסף בדיבורו שאוכלים אבמה"ח כיון דמב"מ אינו בטל ורצה להפרישם מאיסור, ומהאי טעמא ידע ראובן כי לא יארע לו שום מכשול שהרי לא נכשל בלשה"ר, עתה שוב הביא מה דדרש רב תנחום מים אין בו וכו', דלכך לא חשש מלהכניסו לבור נחשים ועקרבים כי ידע דיוסף צדיק אמת השומר פיו ולשונו ולא יוזק, ודו"ק.

ביאור המדרש נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון וכו'

יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל עיי"ש, וצ"ב דאטו משום שעוד הרבה שנים יצא יהושע מאפרים הקדימו יעקב אבינו עתה לפני מנשה, וביארנו במק"א דיעקב ס"ל דאזלינן בתר המחשבה דהוא העיקר, דמהי"ט הבכורה שייכת לו כי הוא היה הבכור ליצירה כמש"כ בספרי דרוש, ועל כן צירף את העתיד להיות כאילו כבר נעשה, וזה ע"ד דא"י בכמ"ק דכל העומד להיות כאילו הוה כבר, ואבוהון דכולהו שיטת ר"ש דכל העומד לישראל כשרוף דמי וכל העומד לזרוק כזרוק דמי, וכן כל העומד לפדות כפדוי דמי, וכתבו בטעמו של רבי שמעון משום דס"ל דאזלינן בתר המחשבה. ועל כן מכיון שיהושע עתיד לצאת מאפרים הוי ליה חשיבות כבר מעתה, והבן.

ובכן מבואר היטב, דכיון דאמר קרא ביום השמיני נשיא לבני מנשה וגו', והיינו משום דיעקב אבינו הקדים את אפרים לפני מנשה, והטעם לפי שעתיד יהושע לצאת ממנו, ומזה דכל העומד ליעשות כעשוי דמי, וא"כ דבר שעומד לישראל נחשב כאילו כבר שרוף והו"ל כתותי מיכתת שיעורא והיינו כמו שאינו קיים במציאות. על כן נתעורר לשאול כענין, ילמדנו רבינו נר חנוכה שהותיר בו שמן ביום הראשון אם מותר להדליק בו ביום השני, דכיון שהשמן עומד לישראל ביום השמיני א"כ כתותי מיכתת שיעורא וכשרוף דמי והוי כאילו אין כאן שמן ואולי כבר אסור להדליק

ביבמות, ורק לאחר שהביא הא דאמר רב תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי, ושמעינן מינה דהדלקה עושה מצוה לפי"ד התוס' דמש"ה לא נקט ימעט דהו"ל יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנה דלמעטה כמו שהיא דולקת אי אפשר, והיינו משום דהדלקה עושה מצוה כמו שהבאנו לעיל.

והטעם דהדלקה עושה מצוה הוא כי תקנו זכר לאופן הנס בימים ההם שבכל יום נתמלא פך השמן מחדש ויכלו שוב להדליק, והיינו דאין לומר דמיד ביום הראשון חילקו השמן לח' חלקים שהרי היה יכולים להדליק בשמן טמא, דאע"פ דעומד לשריפה וכתותי מיכתת שיעורא, מ"מ לא

נא) בדרך זה יתבאר מ"ד במדרש תנחומא (נשא פרשה כ"ט) עה"פ ביום השמיני נשיא לבני מנשה, ילמדנו רבינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מהו להדליק בה בשני, כך שנו רבותינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מוסיף עליו כל שהוא ומדליקו ביום שני, ואם הותיר ביום שני וכו', אבל הותיר ביום שמיני עושה לו מדורה בפני עצמו, למה כיון שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו וכו' עכ"ל. וצ"ב השייכות דהך שאלה לפסוק זה.

ולהנ"ל י"ל, דהנה הגרש"ק בספר החיים (שם) כתב דיש להוכיח דמותר להדליק בשמן שריפה, מהא דפסק המחבר בשו"ע (סימן תרע"ז ס"ד) דהנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו עיי"ש, ומדנקט ביום השמיני משמע דבשאר הימים אין צריך לעשות לו מדורה בפנ"ע ושורפו אלא מדליקו לנר חנוכה, וכ"כ הר"ן (דף ט' ע"א מדפי הרי"ף) בשם הגאונים והטור (שם). ולכאורה קשה, שהרי מותר השמן מנר חנוכה אין לו תקנה רק שריפה, ואם לא ידליקו לנר חנוכה צריך לשורפו, וכיון דאינו עומד רק לשריפה א"כ כתותי מיכתת שיעורא והאיך יוצאין בו בשאר הימים הרי אין כאן כשיעור קודם הדלקה, אלא על כרחך מוכח מזה כסברא הנ"ל דלא שייך כתותי מיכתת שיעורא כיון דאין השיעור בשמן אלא במשך זמן ההדלקה, עיי"ש.

ובמה שהקדים יעקב אבינו את אפרים לפני מנשה, כתב רש"י (בראשית מה, יט) לפי שעתיד

חנוכה הרי היו יכולים להדליק בשמן טמא דטומאה הותרה בציבור, אך כיון שבקריאת היום רואים שהקדימו את אפרים לפני מנשה, והיינו משום דכל העומד ליעשות כעשוי, וא"כ כתותי מיכתת שיעורא הוי כמו שאינו דכל העומד לשרוף כשרוף דמי, ונמצא דלא היה יכולים להדליק שמן טמא כדברי החתנ"ס, ולכן הוצרכו לגם חנוכה שיהא להם שמן טהור להדלקה].

ביאור המדרש הדודאים נתנו ריח וכו'

ביום הראשון, דיום הראשון תיקנו לזכר נצחון המלחמה יעו"ש, ונמצא דבתקנת נר חנוכה עצמה היה גם זכר לנצחון המלחמה, ועל כן תקנו להדליק על פתח ביתו מבחוץ לפרסומי ניסא שאז האירו בחוצות וליהודים היתה אורה וכו"ל.

וזה דבר המדרש, הדודאים נתנו ריח זה ראובן שהציל את יוסף מן הבור, רצ"ל דלא חשש כלל מלהכניסו לבור נחשים ועקרבים כי ידע שלא ייזק, כי יוסף צדק בשיטתו דמחה בהם על שאוכלים אבר מן החי, דאע"פ שנתערב ברוב בשר כשר לא הועיל דמין במינו לא בטיל, והיינו טעמא משום דאיסור והיתר הוי מין אחד דדין התורה אינו משנה את המציאות, וא"כ כתותי מיכתת שיעורא לא הוי כמי שאינו קיים אלא מגרע מחשיבות השיעור, ונמצא דהיו יכולים להדליק בשמן טמא אע"פ שמצוותו בשריפה דהא לא בעינן שיעור בשמן אלא במשך זמן ההדלקה, ומעתה לא הותר להם לחלק השמן לח' חלקים ולבטל המצוה דלכתחילה דיערוך אותו כיון שהיו יכולים להדליק בשמן טמא, וצ"ל דיום הראשון תיקנו לזכר נצחון המלחמה, ולזה ועל 'פתחינו' כל מגדים זה נר חנוכה, שהוא על פתח ביתו מבחוץ, להראות דבר זה שיצאו מאפילה לאורה והדליקו נרות בחצרות ירושלים. אלא דעל זה תיקשי מהא דנקטינן בכמה דוכתי דכתותי מיכתת שיעורא הוי כמי שאינו וכשרוף דמי, על זה המושך המדרש חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך זה תורה שבכתב ותורה שבע"פ, דמה"ת הוי רק כמפורד ונגרע חשיבות השיעור ורק מדרבנן החמירו שיהא כמאן דליתא, ודו"ק.

בה ביום השני, והשיב דמותר ביום השני דכיון שסו"ס דולק לא איכפת לן מה דחשיב כשרוף דאין כלל שיעור במדת השמן אלא במדת הזמן וכו"ל מהחתנ"ס, ודו"ק.

[אמר הכותב: עפי"ד מרן שליט"א יש ליתן טעם נחמד למה שקוראים ליום ח' דחנוכה זאת חנוכה, וכבר תמהו דאטו עד האידנא לאו יומין דחנוכה נינהו, אלא דע"ע לא ידענו מה גודל הרעש בנס

נב) ויבואר בזה המדרש הניצב בפתח דברינן. ובהקדם עוד מה שכתב כ"ק אאמו"ר וצללה"ה בשו"ת דברי יציב (או"ח סימן רס"ט) ליישב הקושיא שהביא בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ג ח"א סו"ס ק"מ) מהלומדים על המהרש"א בסוכה (ל"ה ע"א, בתוד"ה לפי בא"ד ומאן) שכתב דכתותי מיכתת שיעוריה לא הוי אלא מדרבנן עיי"ש, והרי ביבמות (ק"ג ע"ב) מוכח דהוי מן התורה (עיי"ש ברש"י ד"ה מאי לאו וכמהרש"א גופיה שם). דיש לומר דאמנם עיקר כתותי מיכתת שיעורא הוא מה"ת, אלא דמה"ת הוה רק כאילו פרורי פרור ונגרע מחשיבות השיעור, ומדרבנן החמירו לומר דהו"ל כמאן דליתא כלל, עיי"ש.

עוד נקדים מ"ש אאמו"ר וצללה"ה בשפע חיים (חו"פ לחנוכה סימן פ"ו) ליתן טעם על מה שמצוה להניח הנר חנוכה על פתח ביתו מבחוץ (שבת כ"א ע"ב), על פי מה שכתב ביוסיפון השתלשלות המאורעות בימי החשמונאים, ולא הזכיר כלל מנס המנורה, רק שנצחו במלחמה על אויביהם וליהודים היתה אורה והדליקו נרות בחצרות ירושלים. וביאר אאמו"ר הכוונה, דמתחילה כשהיו שרויים במצור ובמצוק היו מפחדים לצאת לחות בלילה וישבו בכתייהם נעולים על סוגר ובריה, ואחרי הישועה היתה רוחה ולכל בני ישראל היה אור במושבותם. ולכן תיקנו להניח על פתח ביתו מבחוץ, להראות על דבר זה שהאירו בחוצות וליהודים היתה אורה עיי"ש.

ודבריו אתיין שפיר ע"פ דברי הפרי חדש (או"ח סימן תר"ע) בישוב קושיית הבית יוסף בענין הנס

מלאכת מכה בפטיש בתיקון מצוה

(נג) כבר הבאנו קושיית המפרשים (פני יהושע בסוגיין ד"ה בגמ' מאי חנוכה, שו"ת חכם צבי סימן פ"ז)

דאתינן עלה מקרא דבקדש באש תשרף, ולזה עושה לה מערכה בפנ"ע ושורפה במזבח כדי שיקיים גם מצות שריפת קדשים טמאים.

והנה נודע דברי רש"י (ביצה כ"ז ע"ב, ד"ה חלה שנטמאת) אהא דתנן בהמה שמתה לא יזינה ממקומה וכו', דחלה שנטמאה אפי' להסקה או לתיתה לכלבו אסור ביו"ט דאין מבערין קדשים טמאים מן העולם ביו"ט אפי' ע"י אכילת בהמה, דקי"ל שאין שורפין קדשים ביו"ט, ולא תימא דוקא שריפה משום דהבערה שלא לצורך היא, דהא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט הבערה לצורך היא, דהדלקת נר ביו"ט צורך אכילה היא ומותרת, ואפ"ה בש"ש לא, והוא שמן תרומה שנטמאת, דגזירה כ"ה היא שאין קדשים טמאים מתבערים ביו"ט, דרחמנא אחשבה להבערתן דכתיב באש ישרף, הילכך מלאכה היא, עכ"ד.

מעתה יש לומר, דאע"ג דטומאה הותרה בציבור ושרי להדליק בשמן טמא, היינו דווקא בחול, משא"כ בשבת ויו"ט אף דמצות הדלקת המנורה דוחה שבת ויו"ט מ"מ כיון דבאותה שעה מקיים גם מצות שריפת קדשים טמאים תו לא דחיא שבת ויו"ט, דהרי שריפת קדשים אינו דוחה יו"ט אפילו באכילת כלב שאינו עושה שום מלאכה מ"מ המצוה אחשביה להבערה להיות בכלל מלאכה, ולכן גם להדליק בה את המנורה אי אפשר, דאע"פ שאין איסור מלאכה בהדלקתה בשבת מ"מ שריפת קדשים לא הותרה בשבת דמלאכה זו דרחמנא אחשביה להבערתן לא הותרה בשבת. ומעתה י"ל, דיום כ"ה בכסליו בימי החשמונאים חל בשבת, וא"כ יום השמיני גם חל בשבת, ונמצא שלא היו יכולים להדליק אז בשמן טמא, וע"כ היו צריכים לנס שיהא להם שמן טהור להדלקת המנורה, עכתו"ד ועיי"ש מה שהאריך עוד לפלפל בזה. ובאמת שהגה"ק מאוסטרובוצא זצ"ל באור תורה לחנוכה (אות ג') העלה בפלפולו כנ"ל שיום כ"ה בכסליו בזמן החשמונאים חל בשבת, וש"כ שזכה לכיון אל האמת עיי"ש בדבריו שחישב כן.

ובכלי חמדה (פרשת צו אות ה') הביא מה שכתב לחכם אחד וכו', ועל דב"ת שכתבת לי אם אמנם כי מוטעד אני מאד לעת כזאת, בכל זאת יען שיסוד

דמה היה השמחה הגדולה בכך שמצאו רק פך אחד של שמן טהור והדליקו ממנה שמונה ימים, הא שפיר יכלו להדליק אף לכתחילה בשמן טמא דהרי טומאה דחוויה היא בציבור, ומכ"ש למ"ד דטומאה הותרה בציבור דאפילו לא מהדרין בתר טהרה, והיו יכולים בשופי להדליק המנורה בטומאה.

ובס' עזרת ישראל (לחתן הגה"ק מהרי"ל אייגר זצ"ל מלובלין בעל התורת אמת, בסוגיין) כתב לתרץ בזה, ותו"ד עפ"י"מ דאיתא בזבחים (צ"ב ע"א) אמר רב הונא נסכים שנטמאו עושה להם מערכה בפני עצמה ושורפה משום שנאמר בקדש באש תשרף, וברש"י (ד"ה מערכה) כתב וז"ל, על הרצפה בעזרה ולא יוציאה לחוץ משום שנאמר בקדש באש תשרף, בפ' שני דפסחים (כ"ד ע"א) דרשינן האי קרא וכל חטאת אשר יובא וגו' ומרכינן מיניה כל פסולי קדשים שמחיצתו בעזרה שיהו נשרפים בעזרה כדכתיב בקדש לא תאכל באש תשרף עכ"ל. ואולם ברמב"ם (פ"ו מאיסורי מזבח ה"ה) כתב, וכל הנסכים שנטמאו עושה להם מערכה בפני עצמה ושורפן במזבח, מבואר מדבריו דשורפן ע"ג המזבח. ובלחם משנה כתב, דזה לא כדברי רש"י דשורפן על הרצפה בעזרה, וסברת הרמב"ם הוא מהא דקאמר עושה לה מערכה בפנ"ע, א"כ וודאי דאיירי ששורפה על המזבח במקום שיש מערכות האש וע"ז קאמר שישרפנה במערכה בפ"ע עיי"ש.

אלא דלכאורה קשה ממה שפסק הרמב"ם בעצמו (בפ"ג מפסולי המוקדשין הי"ד), הזבח הפסול והנסכים הפסולים שעלו למזבח, הזבח לא ירד כמו שביארנו מפני שהוא ראוי לאשים, והנסכים ירדו, וכן נסכים הבאים בפני עצמן שנפסלו ועלו וירדו, עכ"ל. מבואר דס"ל דנסכים פסולים שעלו על המזבח ירדו, וא"כ האיך קאמר גבי נסכים שנטמאו דעושה לה מערכה בפ"ע ושורפה במזבח. וצריך לחלק דרק נסכים שנפסלו בשאר פסולים גם אם עלו על המזבח ירדו, אבל בנפסלו פסול טומאה כיון דאיכא עלה ריצוי ציץ אם עלו לא ירדו להכי שפיר שורפן במזבח. ואין להקשות דכיון דאיכא ריצוי ציץ אמאי שורפו ע"ג המזבח, ינסכנו לשיתין כדין הנסכים. זה אינו, דכאשר ינסכנו לשיתין יקיים רק מצות נסכים, משא"כ כאשר שורפן במזבח הרי מקיים בכך גם מצות שריפת קדשים טמאים

סובלו, וכי כל מצות דאחשבינהו רחמנא אסורים לקיימם בשבת וע"י חשיבות מצותו נעשה כאב מלאכה, והלא כל אכילת קדשים כדי שלא יבוא לידי נותר מ"ע דאורייתא היא ויהיה אסור בשבת דרחמנא אחשביה, ואיה השכל הגוזר כן, עיי"ש מש"כ בזה.

וראיתי בקהילות יעקב (עמ"ס שבת סי' כ"א) שכתב לבאר, עפמ"ש הירושלמי (שבת פ"ז ה"ב) דרבי יוחנן ור"ש בן לקיש עבדין הוויי בהדא פירקא תלת שנין ופלוג, אפקון מיניה ארבעין חסר אחת תולדות על כל חדא וחדא, מן דאשכחון מיסמוך סמכון הא דלא אשכחון מסמוך עבדוניה משום מכה בפטיש [ופירש בפני משה, ר"י ור"ל עבדין הוויית וקושיות ופרוקי בהדא פירקא כלל גדול תלת שנין ופלוגא, ולבסוף הוציאו ללמוד ולהבין לאלו אבות מלאכות מ' חסר אחת והתולדות דכל חדא וחדא מה דשייכא לה, ומה שמצאו לסמך להתולדות מן האבות סמכו זה לזה, ומה שלא מצאו למיסמך בהדיא לזה האב או לזה עשו אותה התולדה לחייב עליה משום מכה בפטיש, וכלומר דכל שלא יכלו לומר זה משום זה וזה משום זה לפי שאינה מלאכה ממש אלא כגמר מלאכה וא"כ ה"ז משום מכה בפטיש דאותה קראו אב ללמד על כל גמר מלאכה] עיי"ש. הרי דכל שלא יכלו לקשר המלאכה לאחד מן האבות מלאכות לפי שאינה מלאכה ממש אלא כגמר מלאכה, הכניסוהו להיות בגדר מכה בפטיש דהו"ל אב לכל גמר מלאכה. וי"ל דס"ל לרש"י דהנותן תרומה טמאה לכלבו כיון דגומר לקיים בכך מצות ביעור הו"ל בכלל מכב"פ עיי"ש.

נה) ואמנם יש לדון בדבריו דתליין באשלי רברבי, במה שנחלקו אם תיקון מצוה הוי בכלל מכה בפטיש, דהנה כתב הרמב"ם (פ"י משבת הט"ז-י"ז) וז"ל, המכה בפטיש הכאה אחת חייב, וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב, כיצד המנפח בכלי זכוכית והצר בכלי צורה אפילו מקצת הצורה והמגרד כל שהוא והעושה נקב כל שהוא בין בעץ בין בבנין בין במתכת בין בכלים הרי זה תולדת מכה בפטיש וחייב וכו', המפיש שחין בשבת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאין עושין שהן מתכוונין ברפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב משום מכה

דברך בנויין ע"ד הגאון החריף המנוח מו"ה ישראל ז"ל מלובלין, ואני בעודנו טליא כאשר למדתי בקאליש אצל מורי הגאון הצדיק בעל נפש חיה זצ"ל שמעתי מהללים מאוד את הגאון מוהר"י הנ"ל בתורה וצדקות, וזה הפעם הראשונה שבא לידי לעיין בדבריו ע"י שעוררת עליהם במכתבך, ושלחתי אחר הספר וכו' (יש שם ט"ס בהעתקת שם הספר) ועיינתי בכל דבריו הקדושים, וראיתי שם דברים חרופים ומתוקים לחיך וכו', עיי"ש מ"ש לפלפל בזה.

נד) לפני שנים הרחבנו לפלפל בדבריו, ועתה נאמר ע"פ דרכו, ובהקדם דהמפו' נתחבטו הרבה לבאר יסוד דברי רש"י הללו דצ"ב אמאי יחשב כמלאכה, וכי משום דרחמנא אחשבה להבערתו דכתיב באש ישרף מלאכה היא דאיזה גדר מלאכה יש בכך. ובמלאכת יו"ט (אות נ', ד"ה ובאמת) כתב וז"ל: ובאמת תם אני ולא אדע פשטות הדברים בזה, במ"ש רש"י דגם ליתן תרומה טמאה לכלבים דלא הוי שום מלאכה, מ"מ אסור משום דהמצוה אחשביה למלאכה. והאחרונים העירו דנימא כן גם בביעור חמץ, או בהבערת בת כהן, אלמא דס"ל דאמרינן הך סברא גם בשאר מצוות לבד משריפת קדשים. ולא אבין כלל דא"כ נאסר כל המצוות לעשות בשבת ויו"ט משום דהמצוה עושה זה למלאכה, ומדוע לא הקשו האחרונים רק מביעור חמץ או הבערת בת כהן, ומשמע דרק מצות ביעור קשה להו ובעין שכתב רש"י זה לגבי ביעור תרומה. ואיני יודע אטו מצות ביעור כיפי תלי ליה, ומה לי מצות ביעור תרומה או חמץ אי השבתתו בכל דבר דלא הוי שום מלאכה רק דהמצוה יעשה זה למלאכה, ומה לי שאר כל המצוות כמו תפילין למ"ד שבת ויו"ט זמן תפילין, או ציצית וביקור חולים וכל כה"ג. ואי משום דבהני מצוות יש גם אופן מלאכה בקיומם, דהיינו אם הוא מבער בשריפה, מה לי בזה, ומה סברא היא זו, דמשום דשריפה אסור משום שהוא מלאכה, יאסר גם דבר דלא הוי מלאכה, ועוד דבהבערת בת כהן לא משכחת מלאכה בעשייתה לפי הס"ד דמקלקל הוא.

וציין שכבר נתעורר בזה החתם סופר בתשובותיו (או"ח סי' קנ"א) שכתב על דברי רש"י הנ"ל, דלכאורה הם דברים תמוהים שאין הדעת

בפטיש שזו היא מלאכת הרופא וכו', עיי"ש עוד דוגמאות לחיוב מלאכת מכה בפטיש.

ובמנחת חינוך (מוסף השבת אות כ"ז) כתב על דברי הרמב"ם, ונ"ל דדוקא תיקון בדרך העולם כמו שחשב הרמב"ם מנפח וכו' העושה נקב או המפיש וכו', אבל בדבר שאינו מתקן בדרך העולם רק תיקון מה שנצטוינו בה, כגון טבילת כלים דהוי תיקון דקודם אסור להשתמש בו, או מילה דאנחנו מחויבים בה, ומבואר בפרק האורג (שבת ק"ו ע"א) מה לי לתקן כלי מה לי לתקן מילה, ופירש"י האי נמי מתקן גברא, לא שייך כלל מכה בפטיש, דגמר מלאכה אינו רק אם הוא בדרך העולם, אבל מה שבדרך העולם א"צ לתיקון זה רק אנחנו עמו בני ישראל לשם מצות השי"ת עלינו לא הוי תיקון לחייב עליו משום מכה בפטיש. והא דאמרינן שם מה לי לתקן כלי או לתקן מילה, היינו שם מיירי דחייב משום חובל או אם חייב משום איזה מלאכה רק אם הוא מקלקל פטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה, שייך שפיר כיון דמתקן לנו לא הוי מקלקל וכו', אבל אם אינו חייב משום מלאכה אחרת רק משום מתקן דהו"ל מכה בפטיש נראה ברור דלא שייך מכה בפטיש אם מתקן משום מצוה רק מה שהוא תיקון בדרך העולם, רק מדרבנן אסור כמו טבילת כלים וכדומה, כן נראה ברור.

ובהמשך דבריו: והנה הגאב"ד דניקלשבורג (הגר"מ באנעט זצ"ל) בספרו מגן אבות (מלאכת מכה בפטיש) דעתו דעל מילה חייב משום מכה בפטיש, ולענ"ד ברור דלא שייך מכב"פ כיון דאינו מתקן בטבעו של עולם רק במצוה שנצטוינו, רק אם חייב משום איזה מלאכה ה"ל מתקן דל"ה מקלקל, אבל לחייב משום זה וודאי אינו חייב, זה נראה לי ברור ואמת כשתעיין בש"ס בכ"מ. שו"ר במרדכי (פ' לולב הגזול, אות תשמ"ז) גבי הדם שענביו מרובות מעליו שכתב להדיא דגם תיקון לצורך מצוה הוי חיוב דאורייתא, מיהו י"ל התם הפסול משום הדר וכשמתקנו נעשה הדר א"כ הוי תיקון בדרך העולם, אבל רש"י שם (ל"ג ע"א, ד"ה עבר) כתב דהוי שבות, אתו"ד ועיי"ש.

ובמנחת סולת (מצוה ל"ב, מלאכה כ"ז) השיג ע"ד המנ"ח במ"ש דמה שמוריד הענבים מן ההדסים דהוי מלאכה אינו משום תיקון המצוה אלא משום

שנעשה הדר דהוי תיקון בדרך העולם. מהא דאמרינן בסוכה (שם) אהא דאמר רבי אלעזר בן רבי שמעון דממעטין ענבי ההדס ביו"ט, ופריך והא קא מתקן מנא ביו"ט, אמר רב אשי כגון שלקטן לאכילה ור"א בר"ש סבר לה כאבוה דאמר דבר שאין מתכוין מותר, ופריך והא אב"י ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישא ולא ימות, ומשני הב"ע דאית ליה הושענא אחריתי, ופרש"י (ד"ה לא צריכא) דאית ליה הושענא אחריתי ולא צריך להאי הלכך אין כאן תיקון כלי דלא צריכא ליה לאכשורה עיי"ש, ומעתה אי נימא דחשיב תיקון משום שעשאה הדר מה מועיל דיש לו הדם אחר הא הוי תיקון מצד עצמו ולא מצד המצוה, אלא על כרחך דהוי תיקון רק מצד המצוה, הרי להדיא כדברי המרדכי דמה שמתקן לצורך מצוה הו"ל מלאכה והיינו מלאכת מכב"פ, יעו"ש בדבריו.

וכבר ציינו בזה דכבר נחלקו בכך הראשונים, דברבינו חננאל בשבת (ק"ו ע"א) מבואר דתיקון מצוה משוי ליה תיקון, וכן כתב בתרומת הדשן (סימן רס"ה) דמילה חשיבא תיקון דע"י כך נעשה התינוק ישראל שלם, והוי כמו הממעט ענבים של ההדס ולולב דחשיב תיקון מנא אף על גב שאין מיעוט זה מוריד ומעלה להדס אלא שע"י כך מתכשר לולב עיי"ש. אולם בריטב"א בפסחים (דף ה' ע"א) וכן במאירי (שבת כ"ד ע"ב) כתב, דיש שואלין דמילה שלא בזמנה תהא דוחה יו"ט מתוך שהותרה חבורה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך עיי"ש, ואי נימא דמילה הו"ל מלאכה משום דתיקון מצוה הו"ל מכה בפטיש, לא קשיא כלל דהא במלאכת מכה בפטיש לא אמרינן מתוך (עיי' שו"ת עטרת חכמים חו"מ סימן י"ט, חלקת יואב או"ח סו"ס כ"ה, באר יצחק סימן י"ג ענף ח', דעת תורה או"ח סימן תרל"ז ס"א), וצ"ל דס"ל דליכא מכה בפטיש מה"ת במילה.

ומעתה מ"ש הקה"י דבביעור תרומה טמאה ע"י אכילת כלבים חייב משום מכה בפטיש כיון דנתקן החיוב ביעור, אתיא רק לשיטות דבתיקון מצוה שייך מכה בפטיש, משא"כ לשיטות דליכא מכה בפטיש בתיקון מצוה כ"א בדבר שהוא תיקון בדרך העולם, א"כ לא שייך חיוב מכה בפטיש בביעור תרומה טמאה ע"י אכילת כלבים, ודו"ק.

בריבוי הסעודות עיי"ש. וידוע מה שכתב הלבוש שם בטעם הדבר שלא קבעו משתה ושמחה בחנוכה כשם שתיקנו בפורים, מפני שלא נמסרו לישראל באותו זמן להריגה כמו שהיה בימי המן, אלא שבאו האויבים עליהם במלחמה ולא בקשו מהם אלא ההכנעה ולהיות ידם תקיפה על ישראל ולהעבירם על דתם וכו', לכך לא קבעום אלא להודות ולא למשתה ושמחה וכו' עיי"ש. וע"ע בב"ח שם.

ודבריו אתי שפיר אם נימא דתיקנו כל השמונה ימים לזכר גם השמן ולא משום נצחון המלחמה, דאז י"ל דלכן תיקנו רק להודות ולהלל על שחזרו לעבוד עבודת ה' בבית המקדש ולא למשתה ושמחה. אמנם אי נימא כמו שכתב הפרי חדש (סימן תר"ע) דיום ראשון תיקנו לזכר נצחון המלחמה, והרי במלחמה עמדו כנגדם להרגם, א"כ מן הראוי לעשות משתה ושמחה על הצלת נפשותיהם כפי שתיקנו בפורים (וראה מש"כ בזה אאמו"ר וצ"ללה"ה בשו"ת דברי יציב או"ח סימן רפ"ג).

מעתה אתי שפיר, דעד עתה הוה ס"ל דאין צריך להזכיר חנוכה בברכת המזון דהרי לא תיקנו את ימי החנוכה אלא להודות ולהלל על זכר גם השמן שיכלו להדליק בטהרה, כי בכך היה עיקר הישועה דהיוונים רצו להעבירם על הדת ולטמא את קדשי בני ישראל, וכיון שהיה רק מלחמה רוחנית לא תקנו בה משתה ושמחה ובכך אין צריך להזכיר חנוכה בברהמ"ז.

אולם עתה לאחר דשנינו הא דאין מדליקין בשמן שריפה, ואסברא לן רב חסדא דביו"ט שחל להיות בער"ש עסקינן ומשום דאין שורפין קדשים ביו"ט, ותיקשי עליה קושיית התוס' (כ"ד ע"ב, ד"ה לפי שאין) דכיון שמותר ליהנות בשעת שריפה למה יאסר להדליק ביו"ט מאי שנא משמן חולין שמותר לשרפו ולהדליקו להנאתו דאטו לפי שיש מצוה בשריפתה גרע עיי"ש, ועכצ"ל כמש"כ רש"י דשאני שריפת קדשים טמאים דהמצוה אחשביה להבערתו להיות בכלל מלאכה, והיינו דהו"ל בכלל מלאכת מכה בפטיש דלא הותר ביו"ט, ומוכח דגם תיקון מצוה הו"ל בכלל מלאכת מכה בפטיש אע"פ שאינו תיקון בדרכי בנ"א, והיינו משום דאין לחלק בין תיקון בדרכי בנ"א לבין תיקון מצוה שהרי התורה קובע מציאות ממשית וכנ"ל, ומעתה אותו פך השמן

(נו) בדרשת שבת הגדול (תשע"ט) הארכנו הרבה בזה, ובתוה"ד אמרנו די"ל דדב"ז אם שייך מלאכת מכה בפטיש בתיקון מצוה תלוי בנידון הנ"ל אם התורה קובע את המציאות, דרק א"נ שהתורה הוא שקובע את המציאות, שייך לומר דמאחר וע"פ תורה אין נשלם החפץ בלתי קיום המצוה התלויה בה ממילא נחשב כשעושה המצוה ומשלים תיקונו כמכב"פ, שהרי בחסרון המצוה נעדר מן החפץ מציאותה בשלימות ורק בכך שמשלים קיום המצוה פועל גמר מציאות עשייתו ובדין הוא שיהא בגדר מכב"פ, והיינו דכיון דדין התורה הוא המציאות האמיתית ממילא דאין לחלק בין מה שהוא תיקון בדרכי בנ"א או תיקון מצוה, דהרי רצון התורה עושה את המציאות ממש. משא"כ א"נ שאין המציאות החומרי תלוי בדין התורה, י"ל דמה דאמרה תורה לא תעשה כל מלאכה הוא על מלאכה גשמית בדרכי בנ"א, דאין לנו לדון אלא לפי מה שעיינו רואות וכל שנשלם עשיית הכלי לפי טבעו של עולם אין קיום המצוה מחשיב להיות משלים על ידה פעולת עשייתה, דהחלק שנשלם ע"פ דיני תורה אינו מועיל להחשיבה כמי שסיים לעשותה, ולכן א"א לדונו בכך כמכב"פ, ורק כשהמצוה מביא לו תיקון גם בטבעו של עולם נחשב כמכב"פ, ודו"ק.

היוצאמ"ז דדב"ז אי היו יכולים להדליק בשמן טמא תליא בכך, דאם דין התורה הוא המציאות האמיתית בעולם, וממילא דגם תיקון מצוה הו"ל מכב"פ, א"כ שריפ"ק הו"ל מלאכה ולכן לא היו יכולים להדליק בשמן טמא, דהרי יום הראשון חל בשבת דאסור היה לבער קדשים טמאים וכמ"ש העזרת ישראל. אבל אם אין הדין קובע את המציאות, וא"כ תיקון מצוה אינו בגדר מלאכה, ובהכרח דלא אמרינן דאחשבה רחמנא להבערתן להיות בכלל מלאכה, א"כ שפיר היו יכולים להדליק בשמן טמא.

(נו) ובכך מתורץ קו' התוס' הניצב בפתח דברינו, מפני מה נתעורר לשאול בדין הזכרת חנוכה בברהמ"ז רק אחר הסוגיא דשמן שריפה. ובהקדם מ"ש בשו"ע (סימן תר"ע ס"ב) דריבוי הסעודות שמרבים בחנוכה הם סעודות הרשות שלא קבעום למשתה ושמחה, וברמ"א וי"א שיש קצת מצוה

דימי החנוכה הם להודות גם הצלתם במלחמה ראוי לעשות גם משתה ושמחה וממילא דצריך להזכיר חנוכה בברהמ"ז.

ואמנם לאחר דלמדין מהא דאין שורפין קדשים ביו"ט דשריפת קדשים טמאים אחשביה רחמנא להבערתו להיות בכלל מלאכה, ומוכח דתיקון מצוה הו"ל מלאכה אע"פ שאינו תיקון בדרכי בנ"א כי התורה הוא שקובע את המציאות וכן"ל, מעתה לפי"ז נקטינן דגדר כתותי מכתת שיעורי הוא דדין התורה משוי לה כמו שאינו נמצא כלל וכשרוף דמי, ולפי"ז לא היו יכולים להדליק המנורה בשמן טמא כיון שעומד לשריפה וכתותי מיכתת שיעורא כאשר הארכנו לעיל (אות מה), ולפי"ז שפיר הותר להם לחלק השמן לח' חלקים כיון שלא היה להם עצה להדליק בשמן טמא, נמצא דגם השמן היה ח' ימים, וא"כ י"ל דלא תיקנו בחנוכה זכר לנצחון המלחמה וממילא דאין בה משתה ושמחה, ע"כ עלה ונסתפק מהו להזכיר חנוכה בברהמ"ז, דכיון דלא תיקנו את ימי החנוכה למשתה ושמחה אולי אין צריך להזכיר של חנוכה בברהמ"ז, ודו"ק.

שמצאו היה בה דין שמן זית וך ממש, דכיון שע"פ הסימנים היה נחשב כשמן זית וסימנים דאו' הו"ל כשמן זית אף שבאמת היה משמן המשחה, וכמו"כ אף ששפכו לתוכו שמן המשחה, מ"מ הו"ל המיעוט כמו הרוב ממש, וראוי להדליק בו, וא"כ לא חלקו את השמן לח' חלקים, אלא דא"כ קשיא מפנ"מ קבעו שמונה ימים והלא ליום ראשון היה פך שלם אף בלי גם, וצ"ל דיום הראשון הוא לזכר נצחון המלחמה, ובהיות כן איכא חיוב משתה ושמחה בימי החנוכה, על כן עלה ונסתפק מהו להזכיר של חנוכה בברהמ"ז, ודו"ק.

וכיון דאנן כאצבעתא בקירא לסברא (עירובין דף נ"ג ע"א) י"ל גם לאידך גיסא, דעד עתה סברינן דבהכרח צ"ל דתיקנו את ימי החנוכה גם לזכר נצחון המלחמה, דאל"ה מפני מה תיקנו שמונה ימים הרי ליום הראשון היה להם שמן די הצורך, ואין לומר דתיכף חלקו השמן לשמונה חלקים, דכיון דמן הדין יכלו להדליק בשמן טמא לא היו רשאים לבטל הטבת הנרות כמצוותה, ועכצ"ל דיום הראשון נקבע לזכר נצחון המלחמה, וכיון

נר ג' דחנוכה - לש"ק וישב

ריש חולין דאי' התם שחיטת עכו"ם הרי זו פסולה ושחיטת הקוף הרי זה פסולה שנא' וזבחת ואכלת ולא שזבח העכו"ם ולא שזבח הקוף ולא שנשחט מאליה עי"ש, וכן מבואר להלן במשנה (דף ל"א ע"א) נפלה סכין ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה שנא' וזבחת ואכלת מה שאתה זוכה אתה אוכל, ולדברי התוספתא בכלל זה גם שחיטת עכו"ם ושחיטת הקוף דהו"ל כנשחטה מאליה וילפינן כולהו מחד דרשא דהוי כמי שלא נשחטה.

ובמש"כ התוס' דפסול עכו"ם נפק"ל מוזבחת ואכלת לאפוקי עכו"ם שהוא לאו בר זביחה, הוא ע"ד מה שמצינו דפסול לכתוב תפילין דכתיב וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתובה, וכל שאינו בקשירה אינו בכתובה, עי' גיטין (דף מ"ה ע"ב), וה"נ כיון שעכו"ם אינו מצווה על מצות זביחה, ממילא ליתנהו בכלל דין שחיטה ונפסל לשחיטה. ויש לפלפל דתליא במה שנחלקו הראשונים אם וזבחת הוא מצות עשה וכדעת

בתוה"ק (מ"ג, טז) וירא יוסף איתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבוח טבח והכין כי אתי יאכלו האנשים בצהרים, איתא במטה משה (ח"ה אות תתקצ"ג) חי"ת דוטבח עם והכין הם אותיות חנוכה, מכאן סמך לסעודות שעושים בחנוכה, וכ"ה גם בשלטי הגיבורים (על הנהגות מרדכי פ"ב דשבת), ויל"ב שייכות ענין חנוכה להאי קרא, וגם לבאר הרמז שאות חי"ת נפרד משאר האותיות.

ואפ"ל בהקדם המשנה דחולין (דף י"ג ע"א) שחיטת עכו"ם נבילה ומטמא במשא, ובתוס' לעיל (דף ג' ע"ב, ד"ה קסבר) בהא דכותים גרי אריות הן ושחיטתן פסולה, כתבו דהא דשחיטת עכו"ם פסולה נפק"ל מוזבחת ואכלת מה שאתה זוכה אתה אוכל כלומר אותו שהוא בר זביחה לאפוקי עכו"ם, וכע"ז אי' בר"ן (דף א' ע"ב מדפי הרי"ף, ד"ה שחיטת) דכיון דלאו בר שחיטה הוא כששחטה הו"ל כמתה מאליה עי"ש, ומקור הדבר בתוספתא

שאינו עובד ע"ז אסור מה"ת לשחוט, דהגירסא הנכונה ברמב"ם הוא 'וגדר גדול גדרו בדבר שאפילו כותי שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבילה', אבל בעכו"ם אפי' אינו עובד ע"ז אסור מה"ת, ובב"י וכס"מ כתב דלהרמב"ם בגוי שאינו עובד ע"ז שחיטתו אינה אסורה מה"ת, ואחריו נמשכו הב"ח והלחם חמודות, ובאמת כתבו כן לפי ספרי הרמב"ם שנדפסו בוויניצאה והועתקה נוסחא זו אך נוסחא זו מוטעת היא, עיי"ש בש"ך.

ויש לפלפל בטעם הדבר דגם שחיטת עכו"ם שאינו עווע"ז פסול מה"ת מצד אינו בר זביחה, דהנה בחולין (דף י"א ע"א) מנא הא מילתא דאמרו רבנן זיל בתר רובא, מנלן, דכתיב אחרי רבים להטות, רובא דאיתא קמן לא קא מיבעיא לן, כי קא מיבעיא לן רובא דליתא קמן, ומייתי בגמ' כמה ילפותות, ובסוף הסוגיא רב אשי אמר אתיא משחיטה עצמה, דאמר רחמנא שחוט ואכול וליחוש במקום נקב קא שחיט אלא לאו משום דאמרינן זיל בתר רובא.

והקשו המפוי' (עיין כע"ז בחתנ"ס בפתחה לשי' רוב) דלמסקנא דיליף רובא דליתיה קמן מהני ילפותות דמייתי בגמ', א"כ למאי מיבעי לן קרא דאחרי רבים להטות לרובא דאיתיה קמן, הא כ"ש הוא דהרי אפי' ברובא דליתא קמן אזלינן בתר רוב, ותירצו דאי לא היה מפורש בקרא דאזלינן בתר רוב ברובא דאיתא קמן, לא הוה מצינן למילף מהנך ילפותות דאזלינן בתר רוב ברובא דליתא קמן, ובפרט לרב אשי דיליף מרישא של עולה דניחוש שמא ניקב קרום של מוח, דהרי דחי לה בגמ' דילמא דפלי ליה ובדק ליה וכו' עיי"ש, וכן מר בריה דרבינא דיליף לה משבירת עצם בפסח דאמר רחמנא ועצם לא תשברו בו וניחוש שמא ניקב קרום של מוח וכו', ודחי לה בגמ' דלמא דבדיק לה ע"י גומרתא, עיי"ש.

וצ"ל בסברת הנך אמוראי דלא חיישי להנך פירכות, דס"ל דכיון דכבר ילפינן מקרא דאחרי רבים להטות דאזלינן בתר רוב ברובא דאיתא קמן, א"כ בגילוי מילתא כל דהו סגי לן לרבוויי גם ברובא דליתא קמן דאזלי' ביה בתר רובא, דכיון דלאו עיקר ילפותא הוא סגי בגילוי מילתא כל דהו, ודו"ק.

ויש לבאר דז"ש רש"י לקמן (דף י"ב ע"א), בהא דפריך הגמ' בסוף הסוגיא ודלמא היכא דאפשר

הרמב"ם (שחיטה פ"א ה"ד), או אינו אלא תיקון וכדעת הריצב"א בתוס' שבועות (דף כ"ד ע"א ד"ה האוכל), דדווקא אי נימא דהו ימצות עשה שייך לומר דכיון שאינו בכלל הציווי אינו ראוי לשחוט, משא"כ אם אינו כלל מצ"ע א"א לומר דהואיל וליתנהו במצות זביחה ליתנהו בדין שחיטה.

אבל הרמב"ם כתב (פ"ד משחיטה הי"א והי"ב) וז"ל, נכרי ששחט אע"פ ששחט בפני ישראל בסכין יפה ואפילו היה קטן שחיטתו נבילה ולוקה על אכילתו שנאמר (שמות לד, טו) וקרא לך ואכלת מזבחך, מאחר שהזהיר שמא יאכל מזבחך אתה למד שזבחך אסור ואינו דומה לישראל שאינו יודע הלכות שחיטה, וגדר גדול גדרו בדבר שאפילו גוי שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבילה עכ"ל. ובכסף משנה ביאר דס"ל להרמב"ם דגוי שאינו עובד ע"ז שרי מה"ת לשחוט ואין איסורו אלא מדרבנן, והיינו משום דברישא דהאי קרא כתיב פן תכרות ברית ליושב הארץ וזנו אחרי אלהיהם וקרא לך ואכלת מזבחך, הרי דקרא בגוי עובד ע"ז מיירי, וברא"ש (בפ"ק דחולין ס"ה) הביא דברי התוס' הג"ל, ומש"כ הרמב"ם וכתב ע"ז ואינם דברים של טעם שהתורה הזהירה כשיקרא לך שלא תאכל מזבחך ממה שזבח בתוך ביתו (רצ"ל דשמא לא שחט כדן, וא"כ אין להוכיח מזה דגם אם ראינו ששחט כדן שחיטתו אסורה), ועיין במעדני יו"ט (אות ר') שתירץ שיטת הרמב"ם דמדויק לה מקרא, עיי"ש.

והב"ח (יו"ד ריש סי' ב') ביאר שי' הרמב"ם דלא חש לקו' הרא"ש, דאין לפרש שהזהירנו התורה שלא יאכל מזבחך ממה שזבח בתוך ביתך, דלא איצטריך קרא להכי, שכבר הזהירנו התורה שלא יאכל נבילה וטריפה וחלב ודם וגיד וכדו', דכל הני איתנהו במה שזבח הגוי בתוך ביתך, אלא ע"כ דקרא איירי במה שזבח הגוי בביתו של ישראל וראה אותו שוחט בסכין יפה שחיטה הגונה וראויה, ואפ"ה אסרתו תורה, ועיי"ש שביאר דלהתוס' דשחיטת עכו"ם אסורה מדרשא דזבחת ואכלת, א"כ גם בעכו"ם שאינו עובד ע"ז אסור, אבל להרמב"ם דטעמא משום דכתיב וקרא לך ואכלת מזבחך, א"כ בגוי שאינו עובד ע"ז אינו אסור מה"ת אלא מדרבנן, (וע"ע בתוס' יו"ט בחולין שם).

ובש"ך (שם סק"ב) כתב דגם להרמב"ם גוי אפי'

וכיון דבשעת השחיטה לא יצא מחזקת איסור ממילא דנאסר גם לישראל, דכל האי מילתא דבישראל מהני שחיטה משום דמעשה השחיטה מוציא את הבהמה מחזקת איסור, אבל שחיטת הגוי שאינו מוציא את הבהמה מכלל חזקת איסור לא נחשב כשחיטה כלל, ודו"ק.

ואמנם אי נימא דבעכו"ם נמי אזלינן בתר רוב, א"כ גם בעכו"ם לא חיישינן שמא במקום נקב שחט, וא"כ עכו"ם ג"כ יכול להוציא הבהמה מחזקת איסור שבה ע"י שחיטתו, וא"כ י"ל דווקא בעובד ע"ז שחיטתו נבילה מקרא דוקרא לך ואכלת מזבחו כדעת הרמב"ם, אבל בשאר עכו"ם שרי.

ובכך יתבאר בטו"ט שיטת הרמב"ם שאין איסור שחיטה מה"ת בגוי שאינו עובד ע"ז, דקאי לשיטתו, דהנה בשו"ת ברית אברהם (יו"ד סי' כ"ד אות א') כתב דדב"ז אם בעכו"ם אזלינן בתר רוב, תליא בפלוגתת הראשונים בענין רוב אם הוא בירור ובגדר וודאי או דהו"ל גזה"כ הגם דעדיין ספק הוא, דנודע מה שהביאו מ"ש התוס' בב"מ (דף ו' ע"ב) בהא דתנן לגבי מעשר בהמה דאם קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין, והקשו התוס' דליבטל ברובא וליחייבו כולהו במעשר, ובשיטמ"ק הביא מהרא"ש מפלוזי שתירץ דאפי' אם יתבטל ברוב עדיין לא נפיק מכלל ספק, ולכן פטורין דעשירי וודאי אמר רחמנא ולא ספק עי"ש, והיינו דהגם דאיכא רוב לא נפקי מכלל ספק, ואולם התוס' מייאנו בתי' זה דס"ל דרוב הוי בירור ודאי ושפיר אפשר לעשר ע"י ביטול ברוב, והדברים עתיקין בספרי האחרונים. ועפי"ז כתב דאם רוב הו"ל בירור האמת בוודאי והיינו דהתורה אמרה דהרוב מברר את המציאות, א"כ אין שום סברא לחלק בין עכו"ם ובין ישראל ובתרויהו אזלי' בתר רוב, אבל אם רוב עדיין הוי בגדר ספק אלא דגזיה"כ דאעפ"כ ניזל בת"ר, י"ל דרק לישראל חידשה התורה דמהני רוב ולא לגוים, עי"ש ודו"ק.

והנה נודע מה שהקשו על שי' הרמב"ם דספד"א מה"ת לקולא א"כ למ"ל כל הני ילפותות להא דאזלינן בתר רוב, תיפק"ל דבלא"ה כל ספק שריא מה"ת, ובשו"ת נחלת יוסף (סי' נ"ה אות י') תירץ די"ל דמאן דס"ל דספד"א מה"ת לקולא לדידיה הני לימודים אתיין להורות דסמכינן על הרוב אפי'

אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר, וכתב רש"י וז"ל, והא דסמכינן ארובא היכא דאפשר הללמ"ם, א"נ אחרי רבים להטות משמע בין רובא דאיתא קמן ובין רובא דליתא קמן דמאי שנא האי מהאי, עכ"ל, ולכאו' הרי בכל הסוגי' שקיל וטרי דלא מצינן למילף רובא דליתא קמן מרובא דאיתיה קמן, וכדקאמר בגמ' דמאחר רבים להטות לא שמעינן אלא רובא דאיתא קמן, והיאך כתב רש"י דמאי שנא האי מהאי, ועכצ"ל בכוננתו דלענין הא שאין לחלק ביניהם סגי הני דרשות דמייתי לעיל, דמכח הנך דרשות מוקמינן אחרי רבים להטות דמיירי בכל גוונא אף ברובא דליתא קמן, ודו"ק.

מעתה יש לומר מילתא בטעמא למה שחיטת עכו"ם פסולה, דהנה בתוס' בב"מ בסוף שנים אוחזין (דף כ' ע"ב ד"ה איסורא), כתבו דאפי' היכי דאיכא חזקת איסור כנגד הרוב אזלינן בתר רוב, דהא בהמה בחיה בחזקת איסור עומדת ומ"מ שחיטה מתרת, ולא חיישינן שמא במקום נקב קא שחיט, מבואר בדבריהם דמה שיוצא הבהמה מחזקת איסור היינו משום דאזלי' בתר רוב ורוב עדיף מחזקה, (ועיין בתוס' חולין דף י"א ע"א ד"ה מנא הא מילתא ודו"ק).

והנה נודע מה שדנו האחרונים אי בעכו"ם אזלי' בתר רוב, ובשו"ת חת"ם (יו"ד סי' י"ט ד"ה ועדיין אני) כתב בפשיטות דלא מהני בעכו"ם ביטול ברוב, דאחרי רבים להטות בישראל כתיב, וכ"כ במנחת חינוך (מצוה ב' ס"ק י"ב ומצוה ע"ח ס"ק ז') להוכיח מכמה דוכתא דלא אזלינן בת"ר, ואולם הנוב"י (מהדו"ת אהע"ז סי' מ"ב) נקט דהא דאזלינן בת"ר הוא בין בישראל ובין בעכו"ם עי"ש, (ועיין בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' ק"ד בסתירת החת"ם בזה), והפמ"ג בפתיחה כוללת וכן ביו"ד (סי' ס"ב) כתב דיש להסתפק בדב"ז אי בעכו"ם אזלינן בת"ר עי"ש, והאריך בזה בשד"ח (ח"ב, עמ' ה' מדפה"ס).

נמצא דא"נ דבעכו"ם לא אזלינן בתא רוב משום דדין רוב לישראל נאמרה, א"כ גבי עכו"ם אין השחיטה מוציאה את הבהמה מידי חזקת איסור אבמה"ח שבה, דהרי לגבי הגוי חיישינן דילמא במקום נקב שחט ולא יצא מידי חזקת איסור שבה, מש"ה שחיטת העכו"ם אפי' אינו עו"ע"ז היא נבילה, שהרי עדיין הבשר בחזקת איסור וכאמור,

(על הרמב"ם, פ"א מחנוכה ה"א) בשם חכ"א, דאמאי הוצרכו לנס חנוכה הלא היו יכולים לבטל השמן טמא לתוך שמן טהור ע"י צרצור קטן וקמא קמא בטל, וכדאמר ר' יוחנן בע"ז (דף ע"ג ע"א) המערה יין נסך מצרצור קטן לבור אפילו כל היום ראשון ראשון בטל, יעו"ש שהביא מאביו שהאריך בישובו, עי"ש. נמצא מעתה דאם היו יכולים לבטל שמן טמא בשמן המהור, שוב לא היו רשאים לחלק את השמן ולהדליק בפחות מן השיעור, שהרי היה להם עצה שיבטלו שמן טמא בשמן המהור עד שיספיק לכל שמונת הימים להדליק כמצוותה, ושוב לא היה רשאים להדליק בפחות מן השיעור.

ואולם דב"ז תליא בפלוגתת הראשונים שהובא בב"י (יו"ד סי' צ"ח) אם הא דאין מבטלין איסור לכתחילה הוי מה"ת, דהראב"ד (תמים דעים סי' רל"ט) ס"ל דמה"ת אסור לבטל איסור לכתחילה, ובר"ן (חולין דף צ"ח) מייתי דכ"ן ס"ל להרשב"א דהוי איסור תורה, וא"כ לפי"ז לא היו יכולים לבטל השמן הטמא ברוב, ורק לפי שיטת רש"י (חולין דף צ"ח ע"ב ד"ה חידוש) ושאר הראשונים דמה"ת שרי לבטל לכתחילה, י"ל דהיה להם עצה לבטל שמן הטמא.

ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' ס' אות ה', יו"ד ה"א סי' קל"א אות ג') כתב דפלוגתת הראשונים בדין אין מבטלין איסור לכתחילה או הוא מה"ת תליא בפלוגתא הנ"ל בגדר רוב אם הוי וודאי או ספק, דאם הרוב הוי כודאי י"ל דכאשר נתבטל האיסור ברוב הותר לגמרי, ולכן מה"ת שרי לכתחילה לבטלה כיון דנעשה ודאי היתר, רק מדרבנן החמירו לא לבטל איסור לכתחילה. אבל אם הרוב הוי בגדר ספק א"כ אע"פ דנתבטל ברוב מ"מ לא נעשה היתר גמור בוודאות, לכך מה"ת אסור לכתחילה לבטלו דסוף סוף לא יהא היתר גמור רק ספק, עי"ש.

ואמרתי מכבר להסביר דבריו, ע"פ פלוגתת הראשונים בענין איסור הבטל ברוב היתר אם נתהפך האיסור ונעשה היתר גמור, ושרי לאכול את כל התערובת אפי' בבת אחת, ואע"פ שבודאי אוכל גם את חתיכת האיסור בתוכו דכך היא גזירה"כ דהאיסור נתהפך להיתר גמור כשנתערב ברוב, או דאין האיסור נתהפך להיות כהיתר אלא דגלי רחמנא דאם נתבטל מיעוט איסור ברוב היתר תלינן בכל חתיכה שאוכל מן הרוב, וא"כ אסור לאכול את

לכתחילה וקמ"ל דרוב הוי וודאי גמור דאפי' היכא דאיכא לברורי סמכינן עלה עי"ש, (וכע"ז כתב במלה"ד מערכת ספיד"א אות כ"ה), וכבר מפורש הכי במאירי (חגיגה דף ד' ע"א) שהביא שם פלוגתת הראשונים בדין ספד"א מה"ת, ובתו"ד כתב וז"ל, אלא שיש ראייה לדעת שניה (דספד"א מה"ת לחומרא) ממה שאמרו בראשון של חולין מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא, ומאי קושיא אפי' תימא דלא אזלינן בתר רובא הני שרו דכל ספק איסור מותר מה"ת, אלא מסתברא ספק תורה להחמיר מה"ת הוא ומש"ה אצטרכינן לרובא, ומ"מ יש לפרש זיל בתר רובא לעשותו היתר ודאי שהספק מ"מ אין הדבר ברור בו, עכ"ל הזהב. והן הן דברי האחרונים הנ"ל, היוצלמ"ז דאם ספד"א מה"ת לקולא בהכרח דרב הוי בגדר וודאי, משא"כ אי נימא דספד"א מה"ת לחומרא ואיצטריך קרא לגופה דאזלינן בתר רוב, א"כ הו"ל רק הנהגה דהתורה אמרה דבספק שיש שם רוב ניזיל בת"ר.

מעתה א"ש דהרמב"ם לשיטתיה דספיקא שריא מה"ת, וא"כ הא דאמרה תורה דאזלינן בת"ר היינו דהו"ל בתורת ודאי, וממילא דגם בעכו"ם אזלינן בת"ר, לכך לדידיה שחיטת גוי שאינו עובד ע"ז כשירה מה"ת, ודו"ק.

נודע מה שהקשה המזרחי (בהנהותיו על הסמ"ג הל' חנוכה) על מש"כ הב"י (סי' עת"ר) דקבעו ח' ימי חנוכה משום שמיד חלקו השמן לח' ימים, דהיאך יתכן דחלקו השמן הלא כתיב יערוך אותה אהרן ובניו מערב ועד בוקר ודרשינן (יומא, דף ט"ו ע"א) תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בוקר, וא"כ מוטב היה שיקיימו עכ"פ המצוה יום אחד כראוי משלא יעשו שום מצוה כלל.

והאחרונים כתבו לתרץ דאי נימא דחצ"ש אסור מה"ת, א"כ י"ל דה"ה נמי בחצי מצוה דג"כ יש בה מצוה, וכבר נודע מש"כ בזה במל"מ (פ"א מחו"מ סוף ה"ג), ובשבות יעקב (ח"ב סו"ס י"ח) לענין חצ"ש במצוה, לכן חלקו השמן דהכריעו דמוטב שיקיימו בכל יום מקצת מצוה משיבטלו לגמרי שבעה ימים. נמצא דדב"ז שמיד חלקו השמן לח' ימים תליא בכך, דאם היה להם עצה היאך להדליק באופן אחר כראוי לא היו רשאים לבטל הטבת הנרות כתיקונה ולחלק השמן, ולפי"ז לפי"מ דהקשה בספר הקובץ

ולהעבירם על דתם וכו', לכך לא קבעום אלא להודות ולא למשתה ושמחה וכו' עי"ש.

אמנם לפימ"ש הפר"ח שם דקבעו שמונה ימים כי יום הראשון הוא לזכר נצחון המלחמה, והרי במלחמה פשטו עליהם היונים על ישראל להשמידם ולהרגם, א"כ ראוי לעשות גם משתה ושמחה על הצלת נפשותיהם כפי שתיקנו בפורים, (וכבר האריך בזה אאמו"ר וצללה"ה בדברי יציב או"ח סי' רפ"ג).

מעתה יבואר רמז הכתוב, בשנקדים עוד מש"כ הפליתי (סי' ב' סק"א) דיש להוכיח דגוי שאינו עובד ע"ז רשאי מה"ת לשחוט, מהא דדרשינן בגמ' חולין (דף צ"א ע"א) אמר ר' יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב וטבוח טבח והכן פרע להם בית השחיטה, וכתבו התוס' (ד"ה כמ"ד) דהשבתים נזהרו בשחיטה אע"פ דלא נצטוו, ולכאוי' א"כ מה אהני בזה שהראו להם בית השחיטה, והרי לא ידעו דיוסף וביתו ישראלים הם (עי' במושב זקנים לבנה"ת בפרשתן שדן בענין זה איך סמכו על שחיטתו הא שחיטת עכו"ם נבילה, וע"ע מהרש"א בחולין שם מש"כ בזה), א"כ מה הועיל בזה שהאיש אשר על הבית שחטו הלא שחיטת גוי נבילה, ועכצ"ל דסמכו על שחיטתם משום שהיו יודעים שיוסף וביתו אינם עובדי ע"ז, וא"כ מה"ת שחיטתן כשירה עי"ש.

והשתא מוכן היטב דכיון דאמר יוסף הבא את האנשים הביתה וטבוח טבח והכן והיינו לפרוע להם בית השחיטה ולהראות להם כי הבהמה נשחטה כדין, ומינה דמה"ת גוי שאינו עובד ע"ז מותר לשחוט, והיינו משום דגם בעכו"ם אזלינן בתר רוב, דרוב הו"ל בירור בוודאי, ולפי"ז מה"ת מותר לבטל איסור לכתחילה, ובכך היו יכולים לבטל את שמן הטמא ולהדליק כראוי, וא"כ לא היו רשאים לחלק השמן לח' חלקים כנ"ל, מעתה הדק"ל מפני מה תקנו ח' ימים, ועכצ"ל דיום הראשון נקבע לזכר נצחון המלחמה, וממילא דראוי לעשות גם שמחה ולקבוע סעודה לזכר הנס, וז"ש דממ"ש וטבוח טבח דשמעינן דגוי שאינו עובד ע"ז יכול לשחוט, בכך נדע להכן הרמז אשר טבח והכן רומז על חנוכה, והיינו ח' והכן, כלומר דממה שקבעו ח' ימים א"כ בהכרח דעשו גם זכר לנצחון המלחמה, ומכאן סמך לסעודות שעושים בחנוכה, ודו"ק.

כל התערובות בב"א שהרי אז בוודאי קאכיל איסורא, והיינו דאין האיסור שנתערב מתהפך להיתר, דשי' הרא"ש (בפ"ו חולין סי' ל"ז) דהאיסור נתהפך להיתר ושרי לאכול הכל, וכן פסק הטור (יו"ד סי' ק"ט), אך בב"י שם הביא מהרשב"א דס"ל לאסור לאוכלם בב"א, והביא מהסמ"ג שהחמיר להצריך לזרוק אחד עי"ש בב"י שהאריך בזה.

ולכן אם הא דאזלינן בתר רוב הוי דין וודאי, והיינו כי המיעוט נהפך להיות כמו הרוב ושוב אין כאן ממשות של איסור כלל, מסתברא דרשאי לבטל איסור לכתחילה, כיון דהוי האיסור כמי שאינו וכמאבדו ושורפו מן העולם, משא"כ אי נימא דרוב אינו כוודאי, ואיתא לאיסורא בתוך התערובת אלא שהתירתו תורה, ממילא מסתמא שאין למרוח לבטל איסור זה ולהביא עצמו לידי ביטול, ודו"ק.

ולפי"ז א"ש דהרשב"א דס"ל דספד"א מה"ת לחומרא, וא"כ הא דאזלינן בתר רוב הוי בגדר ספק, לכך לשיטתו גם בנתבטל אסור לאכול הכל בב"א. ומהי"ט נמי ס"ל דהא דאין מבטלין איסור לכתחילה הוא מה"ת, ודו"ק.

ובשיטת הרא"ש צ"ל דאף דס"ל דמותר לאכול הכל בב"א והיינו דרוב הו"ל בגדר וודאי, מ"מ לא ניה"ל מש"כ הרמב"ם דילפינן דגוי העו"ז אסור לשחוט מקרא דוקרא לך ואכלת מזבחו, דס"ל דמהתם ליכא להוכיח כלל דהאיסור הוא שמא לא ישחט כראוי וכדו', וכמו שהבאנו לעיל, וכן משמע מלשונו דלא מסתבר ליה טעמיה, וטעם פסול עכו"ם הוא מצד שאינו בעל מצות זביחה, ובפרט לדעת הרא"ש (כתובות פ"א סי"ד) דמשמע דס"ל דשחיטה הוי ציווי, וממילא הפסול בעכו"ם הוא מצד שאינו בר מצות זביחה, ולא מצד שאינו בהיתר שחיטה דאין בו דין רוב, ודו"ק.

בשו"ע (סי' עת"ר ס"ב) כתב המחבר דסעודות שמרבים בחנוכה הם סעודות הרשות, והרמ"א כתב שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, עי"ש, וכתב הלבוש הטעם שלא קבעו משתה ושמחה בחנוכה כשם שתיקנו בפורים, מפני שלא נמסרו לישראל באותו זמן להריגה כמו שהיה בימי המן, אלא שבאו האויבים עליהם במלחמה ולא בקשו מהם אלא ההכנעה ולהיות ידם תקיפה על ישראל

נר ד' דחנוכה - מוצש"ק וישב

לדברינו ממילי דאבות, מ"ש כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע (שפ"ח חו"פ לחנוכה, סי' קפ"ג) ותו"ד לבאר מ"ד במדרש (תנחומא בהעלותך, א) ילמדנו רבנו מהו להדליק בשמן שריפה בשבת, כך שנו רבותינו אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט וכו'.

וביאר עפי"ד הגמ' לעיל (שבת דף כ"ג ע"ב) במאי דקתני במתני' שאין מדליקין בשמן שריפה, מאי שמן שריפה אמר רבה שמן של תרומה שנטמאה, ואמאי קרי לה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד, ובשבת מ"ט לא מתוך שמצוה עליו לכערו גזירה שמא יטה, א"ל אביי אלא מעתה ביו"ט לישתרי אלמה תנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט, גזירה יו"ט אטו שבת, רב חסדא אמר לשמא יטה לא חיישינן, אלא הכא ביו"ט שחל להיות ער"ש עסקינן לפי שאין שורפים קדשים ביו"ט.

ומבואר, דלרבה האיסור להדליק בשמן שריפה הוא בכל ער"ש משום גזירת שמא יטה, ולרב חסדא האיסור הוא רק ביו"ט שחל בער"ש, וי"ל דבכך נסתפק השואל דשפיר ידע מה ששינונו במשנה דאין מדליקין בש"ש, אלא דשאל אם לפרשו כרבה דבכל ער"ש נאסר משום גזירה שמא יטה, או כרב חסדא דרק ביו"ט שחל בער"ש נאסר, והשיב כך שנו רבותינו אין מדליקין בש"ש ביו"ט דייקא, והיינו כרב חסדא דהמשנה מיירי כשחל יו"ט בערב שבת, דככה"ג הוא דאין מדליקין, אבל בער"ש דעלמא שרי.

והנה יל"ב סברת רב חסדא דלא חיישינן לשמא יטה, הרי אסרו חכמים להדליק בפתילות ושמנים שאינם דולקין יפה מגזירה דשמא יטה, וכן לעיל (דף י"א ע"א) דאין פולין ואין קורין לאור הנר שמא יטה, ומאי שנא הכא גבי ש"ש דלא חיישינן. וכבר עורר בזה הריטב"א שכתב על דברי רב חסדא, פירוש הכא לא חיישינן שמא יטה, ולאפוקי הא דתנן אין פולין ואין קורין לאור הנר שהטעם שמא יטה, עכ"ל, ויש ליתן טעם וסברא לחלק בזה.

וי"ל בטעם הדבר, עפי"מ שכתב בספה"ק עצי חיים (ח"ב פר' מטות) להקשות בהא דדרשי' בגמ' (מו"ק דף ה' ע"א) ושמרתם את משמרתני עשו משמרת למשמרתני, דלכאוו' מה הועילו חכמים

בזמר למוצש"ש (אשר מקורו קדום מהמדרש, ראה חיבור יפה מהישועה, והוא קונטרס ששלח רבינו נסים גאון לחתנו דונש, לנחמו על מות בנו; ובמעיל צדקה לרבי אליהו הכהן, אות תקס"ח, דף כ"ט ע"א; וראה מחזור ויטרי סי' ר"ג), איש חסיד היה בלי מזון ומחיה בביתו עוסק מלבוש ואין בגד ללבוש, גונן בחשוכה אשה וגם בכנים חמשה, דיברה לו האשה יותר אין להתייאשה, המבלי לחם לאכול בערום ובחוסר כל, ותורה מצאת כי יגעת מה נאכל מעתה, זהיר כבר נשוק הלא תצא לשוק, חנון ורחום במרומיו וכו', יעצת בדעת ובחכמה עצתך בלי להסכימה וכו'.

דרכנו תמיד לעמוד ולבאר פיוט זה, דלכאוו' תמוה הוא מאוד ענין חשיבותה של אישה זו, וכי אדם זה אשר מסיתו אשתו לעזוב דלתות בית המדרש שם היה שוקד על התורה ועל העבודה, מתוך בטחון בהשי"ת שישלח לו פרנסתו די והותר ללא כל דאגה וטירדה, בהיותו יודע כי אין מעצור לה' מלהושיע הן ברב והן במעט, ותחת שתשמח בתורתו פונה היא אליו באמרה 'ותורה מצאת כי יגעת מה נאכל מעתה', כלומר מה יש לך מכל זה, ועד מתי תשב ותלמד. ובדבריה שידלתו כל כך עד שאכן נענה לה רח"ל ופסק מתלמודו לצאת לעסוק לפרנסתו, וכי לזה 'אשה חשוכה' יקרא, אתמהה. וביציאתו 'והנה אליהו הנביא לקראתו', ולכאוו' מן הדין היה שידבר אליו דברי מוסר ואף יטול שבט חובלים בידו, לייסרו ולדבר על ליבו היאך הניח מקור מים חיים לילך לחצוב בארות נשברות, ואינו סומך על הקב"ה שימלא כל הצטרכויותיו. והנה לא זו בלבד שאינו מעורר אותו על כך, הריהו משלם שכרו ואומר לו 'צונו בכל כבודך כי הנני עבדך' למכרו כעבד לכל המרבה במחיר, והלא דבר הוא.

ונקדים דברי הגמ' בשבת בסוף סוגיא דכבתה (דף כ"ד ע"א) איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון, כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן, או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן. ותמהו התוס' (ד"ה איבעיא) דהך מילתא הוי ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה.

א) ויתכן לבאר ע"ד דרוש, ונקדים עטרה

בכך שהוסיפו סייג ומשמרת לתורה, הא חמורים דברי סופרים יותר מדברי תורה, ואמרו חז"ל (עי' ירושלמי ברכות פ"א, ה"ד; עירובין דף כ"א ע"ב) כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, ונמצא שאם יעברו על דברי חכמים יהא חמור יותר משיעברו על דברי תורה, ומה הועילו חכמים בתקנתם.

ותירץ עפ"י"מ דאיתא בקידושין (דף ל"ט ע"ב, וכ"ה בחולין דף קמ"ב ע"א) דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא דתניא וכו', הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ועלה לבירה ושלה את האם ונטל את הבנים ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה והיכן אריכות ימיו של זה, אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך, ודלמא לאו הכי הוה, רבי יעקב מעשה חזא, ודלמא מהרהר בעבירה הוה, מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ודלמא מהרהר בעכו"ם הוה וכתוב למען תפוש את בית ישראל בלבם, איהו נמי הכי קאמר אי ס"ד שכר מצוה בהאי עלמא אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור וכו' עיי"ש. מבואר מזה דשכר מצוה בהאי עלמא מגינה על האדם שיוכל לקיים המצוה בשלימות ולא ייכשל בה.

והנה איתא במהרש"א בסוטה (דף כ"א) דהא דאמרי' שכר מצוה בה"ע ליכא, היינו במצוות שמחוייב האדם לקיימם מחמת ציווי התורה, משא"כ במצוות שמקיים האדם ללא שיצטווה על כך, באותן מצוות שפיר איכא שכר אפי' בהאי עלמא.

מעתה יובן שפיר תועלתם של הגזירות והסייגים דרבנן למצוות דאורייתא, דמכיון שלא נצטוו על כך מה"ת ממילא מקבלים ע"ז שכר בהאי עלמא, ושוב מגין בכך שיוכל לקיים המצוה דאורייתא כמצוותה בשלימות, עכתוד"ק.

(ב) ומש"כ העצי חיים דעל מילי דרבנן מקבלים שכר מצוה בהאי עלמא ממש"כ המהרש"א בסוטה דף כ"א דמצוה שאינו מחוייב בה שכרו בעוה"ז, כבר העיר ע"ז כ"ק א"א שם דלא מצינו במהרש"א שכתב כן, ואפשר שכוונתו למש"כ המהרש"א בסוטה דף י"ד ע"א שמשמע"ה ביקש שכר על מצות כניסת לארץ שעדיין לא נתחייב בה, יעו"ש. ואולם כן כתבו הרבה ספרי דרוש דעל המצוות שמוסיף האדם לעשותם מקבל עליהם

שכר גם בהאי עלמא, עי' זרע ברך ראשון (פר' עקב תי' ו), והחיד"א בכמ"ק האריך בזה טובא, עי' דברים אחרים (דרוש ל"ב עמ' תקצ"ד), כסא דוד (דף מ"ט ע"ב מדפה"ס), זרוע ימין (אבות פ"ב מ"א), ראש דוד (פר' עקב), חומת אנך (תהלים קיב; קיט, קסב), פתח עינים (שבת דף קי"ט). ישמח משה (פר' לך עה"פ וילך אברם וגו', ופר' יתרו עה"פ ויטייבנו בתחתית ההר). חת"ס (פר' נשא בפסוק ואיש את קדשיו), והאריכו המפו' לדרוש עפ"י"ז לדרכם בקודש.

ויסוד הדברים כבר הובאו בספר חסידים (אות ר"י) וז"ל, אם ראית ת"ח שהאריך ימים, דע לך שהוסיף דקדוקים על חבירו, דברים שאינם כתובים בתורה, שהרי בפירוש אמרו במסכת מגילה (דף כ"ז ע"ב) במה הארכת ימים וכו', ואין שם דבר אחד מן התורה, אלא דקדוקי של סברא שאינן של תורה, עיי"ש. ובפרשת דרכים (דרוש כ"ג) הביא יסוד זה ממש"כ במד"ר (פר' נשא, פי"ד ס"ב) עה"פ מי הקדימני ואשלם, א"ר תנחום בר אבא מי שאין לו נכסים ועושה צדקה וגמ"ח מי שאין לו בנים ונותן שכר סופרים וכו', אמר הקב"ה זה הקדים וקיים מצוותי עד שלא נתתי לו במה לקיים צריך אני ליתן לו ממון ובנים שיהיו קורין, ד"א מי הקדימני ואשלם מדבר באברהם שמעצמו נדב להקב"ה, יעו"ש, והגרש"ק באמרי שפר (פר' פנחס) האריך בדבריו.

כמו"כ כתבו המפו', דעל הידור מצוה איכא שכר מצוה בהאי עלמא, כענין שאמרו חז"ל (ב"ק דף ט' ע"ב) לענין הידור מצוה עד שליש משלו, מכאן ואילך של הקב"ה, וברש"י שאותו שליש שיוסיף בהידור מצוה יפרע ליה הקב"ה בחייו.

ובספה"ק בני יששכר (מאמרי סיון מ"ה סכ"ז) פי' מאה"כ (דברים ז, יא) ושמרת את המצוה וגו' אשר אנכי מצוך היום לעשותם, דדרז"ל היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, ולפי"ז יל"ב מ"ש אשר אנכי מצוך היום לעשותם, כנראה מזה שהקב"ה מצוינו היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם והנה הדבר הזה אין תלוי בנו רק נאמן הוא בעל מלאכתנו שישלם שכר לעושי רצונו. ויל"פ עפ"י מש"כ הרב החיד"א זלה"ה דהא דקי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא זה דוקא שכר המצוה גופה, אבל התוספת ודקדוקי המצוה ומילי דחסידי שאדם

והיינו מקרא (ישעי' נח, יג) וקראת לשבת עונג וכו' וכברתו וגו', דנפק"ל משם דין עונג וכבוד, דהו"ל מצוה מדברי קבלה שכדברי תורה דמיון, דליכא ע"ז שכר מצוה בהאי עלמא, לכך בפתילות ושמונים שאין מדליקין בהן בשבת מודה רב חסדא דחיישינן לשמא יטה, ודוקא הכא בשמן שריפה אמר דלא חיישינן, עכתוד"ק כ"ק א"א זי"ע יעו"ש.

ד) ואמנם לכאן יש לעיין בדב"ק, דלפי דבריו היאך קאמר רב חסדא גופיה (לעיל דף כ"א ע"א) פתילות ושמונים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת, מדליקין בהן בחנוכה בחול אבל לא בשבת, קסבר כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה, והיינו דאין מדליקין בהן בשבת דחיישינן שמא יטה, ולכאן כיון דחנוכה עיקרה אינה כי אם מדרכנן, מעתה מפני מה אין מדליקין בהן בשבת, והלא אין לחשוש שמא יבוא לידי מכשול, דהא שכר מצוה דרבנן תגן בעדו, כשם שאמר בשמן שריפה דלא חיישינן.

אלא דבאמת לא קשיא דהרי נודע מ"ש החתם סופר (על דברי התוס' דף כ"ב ע"א, וע"ע שם דף כ"ג ע"א ד"ה והיכן ציונו) דלכך נקטו חז"ל הלשון 'נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה' דשייך בדאורייתא, להורות דנהי דהדלקת נרות בעצם לאו דאורייתא, מ"מ חנוכה גופיה וכל יו"ט הקבועים על נסים דאורייתא נינהו, כדעת בה"ג (מצוה ק"א) דהלל ומגילה וחנוכה דאורייתא, עיין תשו' חת"ס (או"ח סי' ר"ה, יו"ד סו"ס רל"ג) דקביעת יום מועד ביום עשיית נס הוא מדאורייתא מק"ו דהשתא מעבדות לחרות כ"ש ממיתה לחיים, כהא דאמרינן בגמ' מגילה (דף י"ד ע"א) ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה, מאי דרוש אמר ר"ח בר אבין אמר ריב"ק ומה מעבדות לחרות אמרינן שירה ממות לחיים לא כ"ש, עי"ש, ועי' עוד בחי' הרי"פ על הרס"ג (ח"א עמ' רנ"ח מדפה"ס) שהביא אריכות גדולה מספרן של ראשונים קמאי דחיוב תורה יש לעשות זכר לנס, עי"ש. וכיון דהוי מצוה דאורייתא שוב ליכא ע"ז שכר בהאי עלמא לכך שפיר ס"ל לרב חסדא דאין מדליקין בהן בשבת.

וביותר י"ל, עפ"י מה שהאריכו הראשונים בענין

מוסיף בכל מצוה גם מה שלא נצטוו עפ"י הדין, נהנה האדם משכרם גם בעוה"ז, ובוה יונח מקרא קדש הנ"ל, ושמרת את המצוה וכו' אשר אנכי מצוך, כלומר, דוקא על מה שאנכי מצוך המצוה כצורתה, בזה אמרתי לך היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, משא"כ מה שאתה מוסיף גם מה שלא נצטווית תקבל שכרם גם בעוה"ז, ומסיים שם בכני יששכר כי 'במקום אחר כתבנו כפי הנראה גם במצות דרבנן כך הוא ההלכה', עכדה"ק.

ועכ"פ נמצינו למדין דעל ידי שמקיימים מצוה שעליה מקבלים שכר בהאי עלמא, בכך נמשך כח לאדם שיוכל לקיים המצוה של תורה כראוי ללא תקלה ומכשול. ושפיר עשו חכמים משמרת לתורה כי על ידי כן יוכל האדם לקבל שכרו משלם בהאי עלמא, והוא שתגן בעדו שלא יבוא לידי עבירה.

ג) ועפ"י שבמצוה דרבנן איכא שכר בהאי עלמא ומגינה מלבא לידי עבירה ביאר כ"ק א"א זי"ע פלוגתת רבה ורב חסדא, דהנה נודע מש"כ רש"י בשבת (דף כ"ה ע"א) בטעם דשורפין תרומה טמאה דהיינו משום דלא ליתי בה לידי תקלה, והתוס' (שם ד"ה כד) בתירוץ ראשון כתבו משום דדמיא לקודש ומדרכנן, אי נמי מדאורייתא מדאיקרי קדש. וי"ל דבכך פליגי דרבה ס"ל ששריפת תרומה טמאה הוא מה"ת, וא"כ ליכא ע"ז שכר בהאי עלמא, לכן אינה מגנת משו"ה חיישינן שמא יטה, [ויומתק לפי"ז לשון הגמ' 'מתוך שמצוה עליו לבערו גזירה שמא יטה', דלא אמר מתוך שצריך לבערו וכדו', דרמז לכך דהוי מצוה של תורה לבערו, ולכן אין ע"ז הגנה לינצל ממכשול]. אבל רב חסדא ס"ל דשריפת תרומה טמאה אינה אלא מדרכנן, וא"כ מקבלין ע"ז שכר מצוה, וממילא דמגינה מן החטא ואין לחוש לשמא יטה, מש"ה מוקי לה ביו"ט שחל ער"ש ומשום שאין שורפין קדשים ביו"ט.

אלא דכ"ז דוקא בשריפת תרומה טמאה שהיא מדרכנן, אבל לגבי הדלקת נר שבת, דלא מיבעי לשיטת הבה"ג (מצוה ל"א) דהוא מה"ת, וכן משמע במדרש תנחומא (פר' נח), ועי' א"ר (סי' תרע"א סק"ב), וביראים (סי' תכ"ט) כתב שהוא הלמ"ס. אלא דגם להסוברים דהדלקת נר הוא מדין עונג שבת או כבוד שבת (עי' דברי יציב או"ח סי' ק"כ),

חכמים ליטלו משום גזירה דשמא יעבירו עי"ש באריכות דבריו דמשמע דס"ל דבמניעת קיום המצוה כפי שתיקנו חז"ל או שחיסר תנאי שלהם בהמצוה כפי אשר גזרו, שוב לא יצא אפי' מה"ת, ולכן כשתיקנו חכמים דקר"ש עד חצות אם לא קרא עד חצות שוב אין בידו לקיים המצוה כלל, וכמש"כ שתקנת חכמים יש בכוחה לעקור מצוה מה"ת, שע"י גזירת חז"ל לקיים המצוה באופן מסוים שוב אין מצוה כלל כשעושהו באופן אחר דומיא דתקיעת שופר בשבת שגזרו עליו חכמים ואם עבר ותקע בשבת לא עשה מצוה כלל, ובמק"א הארכנו בפלוגתת הראשונים בענין זה.

נמצא דע"פ השיטות דס"ל דאם לא קיים מילי דרבנן לא יצא יד"ח הדאורייתא, והיינו כיון שיש לקיים מצוות התורה כפי קביעות חז"ל והוראתם, ממילא מאחר וחז"ל קבעו את ימי החנוכה באופן זה בהלל והודיה והדלקת נר חנוכה, הרי שענין זה נעשה כדיון של תורה, ותו אין מקבלין שכר על זה בהאי עלמא. וכיון שכן שוב אין להדליק בפתילות הללו בשבת שבתוך ימי החנוכה, דהא אין לנו שכר מצוה שתגן שלא יבוא לידי מכשול וחיישינן שמא ימא.

(ה) והנה בשו"ע (סי' עת"ר ס"ב) דריבוי הסעודות שמרכיב בהם הם סעודות הרשות ועי"ש ברמ"א, וכתב הלבוש שלא קבעו את ימי החנוכה למשתה ושמחה כמו בפורים, לפי שבפורים עמדו על נפשותם להשמיד ולהרוג את היהודים, משא"כ בחנוכה לא ביקשו היוונים להורגן כי אם להכניעם ולהעבירם על דתם. ברם אי נימא כתי' הפר"ח (שם) על קו' הבית יוסף בטעם שקבעו ח' ימים חנוכה, דהלא הגם לא היה כי אם ז' ימים, שהיה די שמן בפך ליום אחד, ותי' הפר"ח שהיום הראשון קבעו לזכר הניצחון במלחמה, וכלומר ששבעה ימים של חנוכה קבעו לזכר גס השמן, ויום אחד לניצחון המלחמה, לפי"ז שפיר יש לעשות גם בחנוכה משתה ושמחה, ולזה כתב הרמ"א שם דאיכא קצת מצוה בסעודה (וראה שפע חיים חו"פ לחנוכה, סי' לג, ענף ב' אות ז).

ודאיתנין להכא יתיישב שפיר קו' התוס' אמאי המתין בהך איבעי' מהו להזכיר חנוכה בברכהמ"ז עד הכא, דעד השתא הוי פשיט"ל דאין להזכיר של

מצוה דאורייתא שהוסיפו בה חכמים סייג או תקנה, היכי שלא קיים מילי דרבנן האם לא יצא יד"ח אף לגבי החיוב דאורייתא, או דבכל גווני עכ"פ מה"ת יצא יד"ח, ראשית דבר בתוס' סוכה (דף ג' ע"א, ד"ה דאמר) דהקשו בהא דאמרינן בברכות עשה כדברי ב"ש לא עשה ולא כלום, ומייתי ראייה ממעשה דרבי יוחנן החורני שחלה והלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקרו ומצאוהו שהיה יושב וראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית, אמרו לו זקני ב"ש א"כ היית נוהג כל ימך לא קיימת מצות סוכה כל ימך, וקשה היכא דייק מינה דעשה כב"ש לא עשה ולא כלום דראיה דמייתי בעשה כב"ה מיירי, ותירצו דאיצטריך התם לאתויי היכא דב"ה מחמירין מדרבנן וב"ש מוקמי לה אדאורייתא ולא גזרינן, דאם עשה כדברי ב"ש לא יצא ידי חובתו אפי' דאורייתא כדאשכחן לב"ש היכא דיתיב אפיתחא דמטללתא דגזרי שמא ימשך אחר שולחנו וקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימך דאפי' מדאורייתא לא קיים, ומדב"ש נשמע לב"ה, עכ"ל, מבואר דס"ל לתוס' דאם עבר על תקנתא דחכמים לא יצא ידי"ח המצוה אפי' מן התורה, דלכן אמרו זקני ב"ש לרבי יוחנן החורני שאם ישב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית לא קיים מצות סוכה כלל, אע"ג דמה"ת סגי בכך אפ"ה הואיל ועבר על גזירת חכמים לא קיים מצות סוכה כלל.

וכ"כ פסקי התוס' בריש ברכות (סי' כ"ז) דאף אם קיים עיקר המצוה כהלכתה אם לא עשה התוס' שהוסיפו חכמים הוה כאילו לא קיים כלל, ובסוגר שם דזה ליתא בתוס' ואמנם ברור שמקור דבריו הם בתוס' דידן במס' סוכה.

וע"ע בדברי רבינו יונה בריש ברכות בהא דס"ל לחכמים דזמן קרי"ש של ערבית עד חצות, וגם בדיעבד אינו יוצא אלא עד חצות דגזרו חז"ל שלא יהא אדם בא מן השדה בערב וכו' כדאיתא בדף ד' ע"ב, והקשה רבינו יונה בעבר חצות ולא קרא קר"ש האיך יכולים חכמים לפוטרו ממנה ולומר דאפי' בדיעבד אינו יוצא שהרי מצות קר"ש מה"ת הוא, וכתב דאה"נ חכמים יכולין לפוטרו ממצות עשה כל זמן שעושין כן משום סייג או משום קיום המצוה עצמה דהכי חזינן בלולב שמצוותו מה"ת יום ראשון ואפ"ה כשחל יום ראשון בשבת פטרו

התורה תחילה, אך כיון שאין מגיע שכר מן הדין רק מצד החסד, לכך אין בו חיוב של ביומו תתן שכרו. והנה מה שאין מגיע שכר מן הדין לחד מעמא, הוא כיון שאמרו חז"ל (סוכה דף נ"ב ע"ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ולולי שהקב"ה עזרו אינו יכול לו, א"כ הוי עיקר המעשה שלו יתברך, לכך אין מגיע לו שכר מן הדין. ולפי"ז תינח מי שאין לו כח התורה הוא צריך לעזר אלוקי ולכך אין מגיע לו שכר מן הדין, אבל מי שיש לו כח התורה כיון שאמרו חז"ל (קידושין דף ל' ע"ב) בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין וכו', ואם אבן הוא נימוח וכו', א"כ אין צריך לעזר אלוקי, לזה מגיע שכר מן הדין, ושוב יש שכר בהאי עלמא דביומו תתן שכרו, וזה כוונת הכתוב אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה ואת מצותי תשמרו אז יגיע לכם שכר מן הדין, ונתתי גשמיכם בעתם שיהא ניתן לכם שכר כדין, אתוד"ק.

ולפי"ד יתבאר דבאמת לאו סיתראי נינהו, ואדרבה דבריו משלימים את עצמם, כי התנ"א רבי שמעון בר יוחאי חזר תמיד אחר זכותן של ישראל, ולזה דייקא מפני דם"ל לרבי שמעון בר יוחאי דאפי' לא קרא אלא קריאת שמע של שחרית וערבית קיים לא ימוש, נמצא דמה שמוסיף ועוסק בתורה יותר מכך, אם שעה או שעתיים, או כל היום כולו, הרי שזהו בגדר הידור מצוה שמוסיף על מה שמחוייב, וכיון דעל הידור מצוה נוחלין שכר גם בהאי עלמא, לזה אמר בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, והיינו שמקבל שכרו משלם גם בהאי עלמא, והיינו דאילו היה מקיים בלימודו מה שמחוייב עפ"י דין אז לא היה שייך שיקבל שכרו בעולם הזה, וממילא היה צריך לנהוג מנהג דרך ארץ, אכן כיון שמוסיף ומהדר בלימוד התורה יותר ממה שנצטווה על כן שפיר יקבל שכרו ויזכה ותהא מלאכתו עשויה ע"י אחרים.

(ז) ובדרכינו יבואר דברי המדרש, דבוודאי אשת החסיד היתה אשת לפידות צדיקת וחסידה, ולא עלתה על דעתה כלל לבטל את בעלה מלימוד התורה"ק, שהרי לא קצרה יד מהושיע הן ברב והן במעט. אלא דמכל מקום רצתה לעורר דראוי לו לנחול שכר מצוה גם בהאי עלמא, ולזה אמרה לו ותורה מצאת כי יגעת שהרי אינך לומד רק כפי

הנוכה בברכהמ"ו מאחר וסעודות בחנוכה אינם רק מדרבנן כי לא ביקשו היוונים להורגן, ואין בזה משום סעודת מצוה, אך עתה שאמרו בגמ' מתוך שמצוה לבערו חיישינן שמא יטה, וקאמר רב חסדא דשמא יטה לא חיישינן, והיינו לפי ששכר המצוה מגנת בעדו שלא יבוא לידי מכשול, וקשה אמאי לגבי הדלקת נרות חנוכה אמר איהו גופיה דאין מדליקין בהן בשבת משום שמא יטה, ובהכרח לומר דמצות נר חנוכה אינו מדברי סופרים כי אם מה"ת, דק"ו ומה מעבדות לחרות אמרינן שירה ממות לחיים לא כ"ש, ולפי"ז בענין הדלקת נר חנוכה יש בה זכר גם לנש נצחון המלחמה, ומעתה יש מקום לומר דיש לעשות גם בחנוכה משתה ושמחה, ולכן עתה נתעורר להסתפק בהך שאילתא האם צריך להזכיר של חנוכה בברכהמ"ז, ודו"ק.

(ו) נקדים עוד מ"ד בגמ' (ברכות דף ל"ה ע"ב) תנו רבנן ואספת דגנך (דברים יא, יד) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיד יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים וכו' עיי"ש.

ונתקשו המפוי' מהא דמצינו (מנחות דף צ"ט ע"ב) אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה וכו' עיי"ש. ובעיון יעקב שם שצ"ע דבסוגיא זו מבואר דרשב"י מיקל בענין לא ימוש דדי בקריאת שמע שחרית וערבית וכו', ובברכות קאמר שמלאכתן נעשית על ידי אחרים ובעינן לא ימוש ממש עיי"ש.

ויש לתרץ, עפ"י מש"כ הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל בחכמת התורה (פר' בחקותי, עמ' נח מדפה"ס) לפרש הכתוב (ויקרא כו, ג-ד) אם בחקותי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם וגו', דלכאוף הלא קי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. ותוד"ק, דטעם הענין מה דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אף דהוי מצוה של 'ביומו תתן שכרו' (דברים כד, טו), והקב"ה מקיים

טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא וכו', יעו"ש. ולהאמור יתבאר, דבוודאי ידעו שיכולים הם לסמוך על הק דינא דטומאה הותרה בציבור ולהדליק בשמן טמא, אלא שהם ביקשו להדר במצוות והדליק המנורה בתכלית הנרצה, ולזה כיון שהוסיפו על עצמם יותר מן המחוייב, בהאי זכותא גופא איתרחיש להו ניסא וקיבלו שכר מצוה בהאי עלמא שתהא עצם קיום המצוה מגנת בעדם והיה להם די להדליק ממנו שמונה ימים.

וכיון שבני ישראל בכל הדורות כולם מהדרין הם במצות, וכפי שניכר בחוש בימי החנוכה אשר כל אחד ואחד מוסיף והולך ונוהג כמנהג המהדרין מן המהדרין, על כן כדן הוא שיקבלו שכרם משלם גם בהאי עלמא, ושכרם הוא מה שמשתמרים הם על ידי הבורא כל עולמים, הדוחה כל טענות המקטריגים ומוציא דינם לזכות.

ואפשר דלזה כתב המג"א (סי' עת"ר) שבימי החנוכה נהגו הנערים לסבב על הפתחים, וע"ד הרמז דרומז על השי"ת, וע"ד הכתוב (הושע יא, א) כי נער ישראל ואהבו, ובימי החנוכה כשבני ישראל מורים שהם מהדרים במצות וראויים הם ליטול שכרם משלם בהאי עלמא, אז מסבב הקב"ה על הפתחים רמז לפסוק (תהלים קמה, טז) פותח את ידך וגו', והוא פותח כל השערים להשפיע להם שפע ברכה והצלחה, להריק להם לישראל כל המצטרך, ולשמרם בשמירה דלעילא ושומר ישראל ישמור שארית ישראל.

יתן השי"ת לכל איש ואיש די פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורו, ובדורנו רואים את תוקף מלחמת הסט"א והטומאה כנגד לומדי התורה, שמבקשים הם להצר רגליהם של יראי ה' על ידי שלא יהיה להם די ממון להוצאות חייהם, אכן בוודאי זממם לא תצלח ולא יהיה אחד מישראל אשר יסגור הגמרא ויצא משערי בית המדרש, כי הרבה דרכים למקום ואדרבה מתוך שמהדרים הם במצוות, יזכה לשמירה דלעילא אשר לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, ואף יזכה להורקת השפע מלעילא שיוכל ללמוד מתוך פרנסה בהרחבה ושפע ברכה. ויעזור השי"ת וישרור אורה ושמחה בכל בתי ישראל, ובימי החנוכה אשר הם חינוך והרגל לגאולה העתידה נזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

החויב מדין תורה, דהרי מעיקר החלויב סגי בקריאת שמע ערב ובוקר, אלא הנך עמל בתורה יומם ולילה, ובכך אתה מהדר ומוסיף על החוייב, ועל כן בוודאי ששכרך מובטח גם בהאי עלמא, לזה הלא תצא לשוק רצ"ל השמר לך שלא תעשה מאומה, כי הברכה יגיע אליך מעצמו ורק לצאת ידי חובה תצא לשוק ותו לא מידי, ונאמן בעל מלאכתך שישלם שכר פעולתך במיטב.

ראי' ברורה לכך מה שמיהרה ושאלה משכנים מלבושים נאים ומתוקנים, דהנה מדרכי העובד העמל על פרנסתו שיוצא לעבוד עם בגדי עבודה גסים לכל יתקלקלו בגדיו הנאים והחשובים, ואילו את המלבושים הנאים הוא לובש רק בשעה שאינו עוסק בעבודתו, ואילו כאן שאלה אותה האשה דייקא מלבושים נאים להורות על כוונתה שאין לו לעבוד כלל וכלל, אלא שצריך הוא רק לצאת לסובב בין אנשים, והשי"ת כבר ישלח עזרו מקודש להושיעו. ואכן כך היה, כי כאשר עבר בשוק בסברתו והנה אליהו הנביא לקראתו, שמיד בעברו בשוק ללא שום עשיה ופעולה ממנו כבר נצמח לו הישועה מן השמים, כי הצדק עמה בדבריה דמאחר והוא עוסק בתורה יומם ולילה והוא מהדר במצות לימוד התורה, שפיר ינחל שכרו שכר מצוה בהאי עלמא.

ה) עפי"ז יש ליתן טעם למה שמצינו במצות הדלקת נר חנוכה ענין שאין לו אח ורע בכל מצוות התורה, שתיקנו חז"ל (שבת דף כ"א ע"ב) מצות נר חנוכה נר איש וביתו, והמהדרין נר לכל אחד, והמהדרין נר לכל אחד, והמהדרין מן המהדרין וכו', מה שלא מצינו בשאר מצוות שיתנו המצוה לשיעורים, כאשר יהא ההידור מצוה כעיקר תיקון המצוה, וראוי לבאר הענין בזה. וביותר יפלא דהנה להלכה לא הביאו הפוסקים כלל עיקר הדין כי אם רק את המהדרין מן המהדרין, והלא דבר הוא.

ולהנ"ל יתבאר דבימי החנוכה מבקשים להמשיך ענין זה, שכיון שעושים בני ישראל יותר מן המצווה, ומהדרים הם להוסיף על המצוה, על כן ראויים הם לנחול שכר מצוה בהאי עלמא, עד שישפיע להם השי"ת שפע ברכה מלעילא בכל המצטרך.

והנה ידוע קושיית הפני יהושע (שבת דף כ"א ע"ב, ד"ה מאי חנוכה) למה היה כל טורח הנס הזה, הא קי"ל

תוכן התורה שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט עתיקא קדישא פר' מקץ - חנוכה העעל"ט

ולפי דרכו יפורש היטב מאמר הכתוב, דהנה אמרו חז"ל (סוכה דף ל"ט ע"א) דויעבור לישנא דאקדומי הוא, וע"ד מה שנא' (שמואל-ב יח כג) ויעבור את הכושי.

וז"ש הכתוב שבא להעיד על יוסף שאף שביקש פרעה לשנות שמו לצפנת פענח, אכן ויצא 'יוסף' מעם פרעה, ולא הניח יוסף הצדיק לשנות שמו, אלא נשאר בשמו יוסף, ובכך ויעבור בכל ארץ מצרים, 'ויעבור' לישנא דאקדומי, שבוה הקדים את המצרים, שלא נתן להם כל אחיזה ושלטיה עליו, דאין להם אחיזה אלא בשינוי השם כנ"ל.

***

בתוה"ק בפרשתן (בראשית מג, לב) וישימו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האוכלים אתו לבדם. ראוי לבאר הענין מה ששמו לו לבדו, דבשלמא להם ולמצריים הניח בנפרד, כי לא יוכלון המצרים לאכל את העברים לחם כי תועבה הוא למצרים במה שאוכלים העברים בשר הצאן אשר המצריים עשו אותם להם לאלוה וכדתרגם אונקלוס. אכן ליוסף שפיר היו יכולים ליתן יחד עם השבטים, והיה יכול לתרץ עצמו שלא קיבל על עצמו דתם וחוקם.

וי"ל, עפ"י הנודע עובדא אחת שהיה בימי הבעש"ט הק' זי"ע, שהיה אז אחד שהראה אותות ומופתים ומדרגות נשגבות, ושאלו את הבעש"ט הק' שיאמר להם מה טיבו של אדם זה, וענה להם שיבדקו אחריו בעת אכילתו, כי אם אוכל בפרישות ובטהרה בידוע שהוא אכן צדיק ומורם מעם, אבל אם ח"ו אינו נוהג כך, אז ידעו כי מצד הסט"א, ובגמ' אמרו (ברכות דף ל"ב ע"א) מלי כריסיה זני בישי, ולזה כאשר חפץ האדם לעמוד על טובו של אדם, יבדוק אחריו באכילתו.

והענין בזה, כי הצדיק אוכל לשובע נפשו, ועל ידי אכילתו ניתן להכיר עליו צדקתו וקדושתו, לא כן הרשע אשר בטן רשעים תחסר רח"ל.

ומעתה יובן דלכן לא רצה יוסף לאכול עמהם על שולחן אחד, כי ידע שאף שהצליח להסתיר עצמו מהם ולא הכירוהו, אכן מתוך אכילתו אם יאכלו עמו על שולחן אחד, הרי שמיד יכירו מעלתו וגדולתו ומדרגותיו, ולא יוכל עוד להסתיר עצמו, והלא עדיין

בתוה"ק בפרשתן (בראשית מא, מז) ויוסף בן שלושים שנה בעמדו לפני פרעה מלך מצרים ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבור בכל ארץ מצרים. וראוי לבאר פשר אומרו 'ויעבור בכל ארץ מצרים', דמה בעי לומר בזה.

והנראה, בהקדם מש"כ בספה"ק בני יששכר (מאמרי חודש ניסן, מאמר ד, דרוש י) כי עצתם הרשעה של כל מלכויות ממלכי הגוים מאחר וחפצים הם שיהיו ישראל סרים למשמעתם ולפרוק עול התורה ומצות, על כן הם משנים שמותם ליתן להם שם אחר מסטרא דילהון, דהנה האדם מתנונע ונמשך אחר השם, והשם הוא כבית אחיזה של הכלי שנלקח כל הכלי על ידו, והנה הוא עצת הסט"א ליתן שם לישראל מסטרא דילהון, ועל ידי קריאת השם הזה יומשכו על ידו תנועת כל הגוף וכל האיברים וכוחותיו, ממילא יתמשך ח"ו הישראלי אחר עצתו לבטלהו מן התורה ומצות ולילך אחר הסטרא דילהון ח"ו בכפירות ומדות רעות לאין משער.

ופי' שם בזה מה שנא' (שמות א, מז-מז) ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה וגו' ויאמר בילדכן את העבריות וגו', דפרעה מלך מצרים זה דרכו ברצותו שיהיו ישראל סרים למשמעתו, הניח להם שמות בכדי שיהיו נמשכין כל כחות הנפש אחרי שמו שהניח על פי עצת הסט"א, וזהו ויאמר מלך מצרים אשר זה דרכו כל היום למילדות העבריות, ומה אמר להן אשר שם האחת יהיה שמה שפרה ושם וגו', ובאמת היה שמותיהן העבריות יוכבד ומרים, וכיון שהניח להם שמות אזי היה בטוח שיתמשכו אחר השם וישמעו לעצתו).

כי פרעה שהיה חכם גדול באיצטגנינות וידע שורש הענין, על כן ביקש גם לשנות שמו של יוסף ליתן לו שם אחר, וכמו שנא' (בראשית מא, מה) ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח וגו'. ועל כן סיים הכתוב ואמר ויצא יוסף על ארץ מצרים, כי יוסף לא רצה להתייחס בזה השם אשר קראוהו פרעה, אלא 'ויצא יוסף על ארץ מצרים' היינו שבכל המכתבים והפקודות ששלח בכל ארץ מצרים כדרך המושל, לא חתם את עצמו רק יוסף ולא צפנת פענח, ולא נשתקע ממנו שם העברי, עכד"ק יעו"ש עוד שהאריך בכל זה.

ואמר ואמצהו כנגד נצח, שכן ואמצה"ו בגימטריא נצח, יעו"ש.

והנה נודע מה דאיתא בספה"ק (עי' תיקו"ז דף כ"ח ע"ב, תיקונא תליסר) שתיוקון חנוכה הוא נצח והוד, וכתב רביה"ק מוהרצ"א זי"ע בבני יששכר באריכות (מאמרי כסלו טבת, מאמר ב, אות לה; מאמר ד, אות ו), כי אהרן הכהן האו בחי' הוד, ועל ידי ההתקשרות למשה רבינו שהוא בחי' נצ"ח (ראה זוה"ק ח"ב, דף רע"ו ע"ב) נעשה הנם, יעו"ש בבני יששכר.

ועפ"ז יובן בפשטות הרמז, דהנה פרשת מקץ קורין תמיד בימי החנוכה, ולזה רמזו כאן בסוף הפרשה יחזקיהו סימן שזוהו כנגד מדת הוד כנ"ל מהבני יששכר, אמציה"ה סימן שהוא כנגד מדת נצח, ובוה רמז לימי החנוכה אשר בהם מתקנים מידות הוד ונצח, והבן.

העמוד של אתמול, ומתחילים עתה במסכת ביצה, כאשר הוקמו עשרות שיעורים חדשים בכל בתי מדרשנו ברחבי ארה"ק. מרן שליט"א הביע קורת רוחו המרובה, והאציל מברכות קדשו לרוב הצלחה וסייעתא דשמיא.

שב"ק פר' ויגש ד' טבת

התפילות והשוה"ט בליל שב"ק, ערך כ"ק מרן שליט"א בביתו נאו"ק בהשתתפות בניו ונכדיו שליט"א.

תוכן הפלפול שאמר כ"ק מרן שליט"א בשוה"ט ליל שב"ק העעל"ט

מ"ש בזה.

ואפ"ל בדרך דרוש, דהנה בגמ' בב"ב (דף קמ"ג ע"ב) ההוא דאמר להו נכסיי לבניי, הו"ל ברא וברתא מי קרו אינשי לברא בניי, או דילמא לא קרו אינשי לברא בניי ולמושכה לברתא במתנה קאתי, אמר אב"י ת"ש ובני דן חושים, א"ל רבא דלמא כדתנא דבי חזקיה שהיו מרובין כחושים של קנה, עי"ש בגמ'.

ובמתנות כהונה במדרש שם כתב לבאר דעת הי"א במדרש שחושים בן דן השלים המנין, ע"פ מש"כ המפ"ו (עי' יפ"ת במדרש שם) לפרש מה שנא' ובני דן חושים בלשון רבים, להורות לנו שכיון שיצא ממנו משפחה רבה שעל כן נקרא חושים כדאי' בגמ' ב"ב, עי"ז נמנה לשנים ובכך נשלם

לא הגיע העת שיתגלה לפניהם, על כן וישימו לו לבדו, והבן.

***

במסורה הביא כאן בסוף הפרשה, קמ"ו פסוקים, יחזקיהו, אמציה"ה, יהי"ה ל"י עב"ד סימן, ויש לבאר מה שראה כאן לסדר ג' סימנים, בעוד שבכל הפרשיות לא מצינו כן, כי דרכו ליתן תמיד רק סימן אחד. ובשלמא מה שרמזו כאן יהיה לי עבד' סימן, כי בזה מסיים הפרשה, ואמנם מהו שרמזו כאן בגימטריא יחזקיהו ואמציה"ה.

ומן השמים איקלע לידי ספה"ק מגלה עמוקות, ושם בפר' ואתחנן (אופן ס"ו) ביאר מה שאמר הקב"ה למשה במינויו של יהושע (דברים ג, כח) וצו את יהושע, שהוא מדת הוד, וכמ"ש (במדבר כו, כ) ונתתה הודך עליו, ואמר וחזקהו כנגד מדת הוד,

ליל שישי פר' ויגש ג' טבת

אחר תפילת ערבית נכנסו לקו"פ הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א יחד עם הר"ר משה קלוגר מנהל מפעל התורה תורתם משתמרת והרב זלמן לייב בינדר המנהל את מערך שלוחי הקודש ומגידי השיעורים, בפני הקודש הציגו את הפעילות הרבתית לקראת המעמד הגדול במוצאי שב"ק, ותחילת מסגרת דף השינון בשבוע הבעל"ט ביום ו' בטבת, כאשר מדי יום ילמדו עמוד אחד יחד עם חזרה על

במדרש (ב"ר צ"ד, ט) עה"פ כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וכו' כל נפש שישים ויש, ובני יוסף אשר יולד לו במצרים נפש שנים, כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. רבי לוי בשם רבי שמואל בר נחמן ראית מימך אדם נותן לחבירו שישים ויששה כוסות, וחוזר ונותן לו אף שלשה, והוא מונה אותם שבעים, אלא זו יוכבד שהשלימה מנין של ישראל במצרים וכו', וי"א הקב"ה השלים עמהם את המנין, וי"א חושים בן דן השלים עמהן את המנין, בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב ובן דן חושים, עכ"ל המדרש. וכבר נתחבטו רבים לפרש במה שאמר המדרש בתורתו של רבי מאיר, דמשמע דרמזו בכך דדייקא אליבא דרבי מאיר ראוי ליכתב כן בתורה, וראה בחוט המשולש

במנין עמהם ועלו במספר שבעים לקיים מה שנא' אנכי ארד עמך וגו', דכוונתו לסיפא דקרא אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, רצ"ל דעל ידי אשר אנכי ארד עמך למצרים, עי"ז ימהרו להגאל, שהרי 'ואנכי אעלך גם עלה', כי בהצטרף השכינה להיות עמם בגלות יושלם הזמן, ועל כן כפל ואמר שנית ואנכי אעלך גם עלה, ע"ד שכתב באוחה"ק שם שרמו שההצלה תהיה דייקא על ידו ית', עי"ש, דדייקא על ידי שהשכינה ירדה למצרים, על ידי כן נגאלו בטרם השלמת הזמן.

ואמנם לכאן' הרי בלא"ה נשלם הזמן, דהרי נודע מ"ש המפ' שיצאו ממצרים קודם שנשלם ד' מאות שנה, כי נשלם קצבת הגזירה ע"י קושי השעבוד ועבודת הפרך בעינוי גדול, עיין פרשת דרכים (דרוש המישי) דכובד העבודה דכתיב וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, כל זה לא היה בכלל גזרת ה' של ועבדום וענו אותם, וכובד זה של עבודה שעשו בהם באותם השנים נחשב כאלו נשתעבדו בהם ד' מאות שנה, והביא מ"ש מהר"ש יפה (ניפה תואר) במ"ד במדרש (שמו"ר פט"ו ס"א) קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך אמרו ישראל רבון העולם ת' שנה אמרת לנו להשתעבד ועדיין לא שלמו, אמר להם כבר שלמו שנא' כי הגה הסתיו עבר, דאע"פ דלפי האמת לא שלמו הקב"ה רחם עליהם מפני צערם וכובד העבודה ודלג על הקץ וז"ש כי הגה הסתיו עבר כי להיות השעבוד קשה כסתיו הספיק להם הזמן שעבר, עי"ש, עכ"ד.

ואמנם כבר כתבו המפ' דלפימ"ש התוס' בשבת (דף י' ע"ב, ד"ה ה"ג) בהא דאמרינן דבשביל שתי סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים, והקשו בתוס' דהרי הירידה למצרים גזירה קדומה היתה מברית בין הבתרים, ותירצו דמ"מ לא היה עליהם ענוי כ"כ, הרי דקושי השעבוד היה עונש בגין מכירת יוסף, וא"כ לא יתכן דקושי השעבוד השלים הזמן.

נמצא דדב"ז אי קושי השעבוד אהני להם למחר גאולתם קודם שנשלם הזמן, תליא אם השבטים חטאו במכירת יוסף כי הו"ל פגם כיון דשלא כדין דנו אותם, דיוסף צדק בדבריו לנגדם, א"כ נענשו בקושי השעבוד על מכרם בכסף צדיק, ולא היה

המנין של שבעים, ואמנם רבי מאיר פליג ולא ס"ל שחושים השלים המנין, ולפיכך דקדק לכתוב ובן דן חושים, עי"ש. וכן נקט המהרש"א בב"ב שם דזה כוונת המדרש הנ"ל.

כיוצ"ב כתב בידי משה על המדרש בחי' בן המחבר, דלדעת הי"א במדרש שחושים בן דן השלים, נכתב ובני דן שעי"ז נשלם המנין, ור"מ דפליג לא ס"ל שנשלם ע"י ריבוי משפחת חושים בן דן, ולכך נכתב ובן דן חושים, דלרבי מאיר נשלם המנין ע"י שהקב"ה השלים עמהם את המנין כדעת אידך י"א במדרש, וכן אי' בפרקי דר"א (פל"ט) דכשבאו לגבול מצרים נתייחסו כל הזכרים ששים ושש איש, ויוסף ושני בניו במצרים הרי תשעה וששים, וכתו' בשבעים נפש, מה עשה הקב"ה נכנס במנין עמהם ועלו במספר שבעים נפש לקיים מה שנא' אנכי ארד עמך מצרימה וכו', הרי שהקב"ה הצטרף עמם ובכך נשלם המנין, עי"ש מש"כ בזה דר"מ לשיטתו אזיל, יעו"ש.

וי"ל מילתא בטעמא על מה שירדה השכינה עמהם להשלים חשבון ע' נפש, כי דרכו של הקב"ה להקדים הרפואה למכה כאמו"ל (מגילה דף י"ג ע"ב) אין הקב"ה מכה את ישראל אא"כ בורא להם רפואה תחילה שנא' כרפאי לישראל ונגלה עון אפרים, והנה נודע מש"כ המפ' דיצאו ממצרים טרם שנשלם הגלות כי השכינה השלימה את יתר הזמן, עיין ישמח משה סו"פ בא על מאה"כ כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים (שמות יג טז), וז"ל, ע"ד שכתבנו שמה שכביכול ה' עמנו בגלות, כאומרו (בראשית מו, ד) אנכי ארד עמך מצרימה, השלים לת' שנה, והיינו כי בחזק יד הוציאנו, רצ"ל שהיו באמצע הזמן, לכך היו צריך חזק יד, ושמא תאמר באמת איך הוציא והלא זה עול ח"ו, לזה אמר ה' ממצרים, רצ"ל שכביכול גם ה' יצא ממצרים, והבן, עכ"ד. (ומקור הדברים בזה"ק הובא בשמחת הרגל להחיד"א על הגש"פ לימוד ג', ערך הלל, וכן בראש דוד, פר' שמות. ובמאמר מרדכי פר' שופטים, דף ק"ח טו"ד ד"ה וכוה), לכך כבר תיכף בתחילת הגלות הודיע הכתוב כי ירדה השכינה עמהם, כדי לקבוע שכביכול הקב"ה נמצא עמהם בצרה, וממילא עי"ז יושלם זמן גזירת הגלות.

וי"ל דזהו כוונת הפרד"א הנ"ל הקב"ה נכנס

המציאות, וכיון שכן ליכא למימר דבן פקועה נידון כשחוט שהרי במציאות הוא חי אלא שמותר מגזיה"כ דכל בבהמה תאכלו וע"כ פודין בו, ודו"ק.

והנה מצינו בריש פר' וישב (בראשית לו, ב) ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם, וברש"י שהיו אוכלין אבר מן החי, והתמיה בוקעת ועולה היתכן לחשוד בכך את שבטי קה שיעברו על איסור שאפילו בני נח מוזהרים עליו, ובפרשת דרכים (דרוש א') כתב דאכלו אבר מן החי מבן פקועה ויוסף לא ידע שהוא מבן פקועה עיי"ש. וי"ל באו"א עפ"י פלוגתת הב"ח והטו"ז עם הש"ך בולד שנמצא בבת פקועה שבא עליה בהמה דעלמא אם הולד ניתר בשחיטת אמו, ומעתה י"ל, דהשבטים אכלו אבר מן החי מולד בת פקועה שנשחטה, ויוסף והשבטים נחלקו בפלוגתא הנ"ל אם הולד ניתר בשחיטת אמו או לא, דהשבטים סברו שאין דיני התורה קובעין את המציאות, וממילא אין הבן פקועה נידון כשחוט, ולפי"ז בשחט בת פקועה הולד נידון כבן פקועה ומותר בלא שחיטה, אבל יוסף סבר שדין תורה קובע את המציאות, ולפי"ז הבן פקועה נידון כשחוט, ואין שחיטת הבן פקועה מועילה להתיר הולד בלא שחיטה, ולפיכך טען כנגדם שאוכלין אבמה"ח.

גם הזכרתי מ"ש גיסי האדמו"ר מזוועהל זצ"ל, להסביר דברי התוס' בכתובות (דף נ"ו ע"א) דבגמ' שם האומר לאשה הרי את מקודשת ע"מ שאין לך שאר כסות ועונה הרי"ז מקודשת ותנאו בטל דברי ר' מאיר וכו', ומסיק בגמ' משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. והקשו התוס' הרי ע"כ מיירי בכפל תנאו ואמר אם אין לך עלי שאר כסות ועונה הרי את מקודשת ואי לאו אל תהי מקודשת, דהא אי לא הוי תנאי כפול בטל התנאי לר"מ, וא"כ אמאי מקודשת הרי התנה בפירוש שאם יהא לה עליו שאר כסות ועונה אינה מקודשת, ותירצו בשם הר"י דאי לאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן הו"א דשום תנאי אינו מבטל את המעשה ואפי' לא יתקיים התנאי המעשה קיים, והשתא דילפינן מהתם דמהני תנאי לבטל המעשה אמרינן דדווקא כשאינו מתנה על מה שכתוב בתורה דומיא דבני גד ובני ראובן שלא התנו על מה שכתוב בתורה.

בה תועלת למהר יציאתם, אבל אם יוסף לא צדק, וכדין דנו אותו השבטים, וממילא לא הגיע להם עונש בגין מכירת יוסף, ומהשתא שפיר י"ל דקושי השעבוד השלים הזמן.

והנה בלילי חנוכה העעל"ט הארכנו בענין שדנו האחרונים אם דין תורה קובע את המציאות, והמציאות משתנית ע"פ משפטי התורה, וכאשר דן בזה הגה"ק מקו"ז'גלוב בשיח השדה (סוף כלל י"ב) ועוד, והבאנו בזה מה דאי' בחולין (דף ע"ד ע"ב, וכ"ה בבכורות דף י"ב ע"א) איבעיא להו, מהו לפדות בן פקועה אליבא דרבי מאיר לא תיבעי לך דכיון דאמר טעון שחיטה שה מעליא הוא, כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרי שחיטת אמו מטהרתו מאי, כיון דאמרי שחיטת אמו מטהרתו כבשרא בדיקולא הוא, או דילמא כיון דרהיט ואזיל ורהיט ואתי שה קרינא ביה. מר זוטרא אמר אין פודין, ורב אשי אמר פודין.

ובשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סימן ק"ל אות ב') כתב לכאר פלוגתת רב אשי ומר זוטרא, דהנה הב"ח (ביו"ד סימן י"ג) והטו"ז (שם סק"ט) כתבו, דבהמה דעלמא שבאה על בת פקועה ונשחטה הבת הפקועה ונמצא בה ולד דאותו הולד נמי ניתר בשחיטת אמו, דריבויא דכל בבהמה מרבה דבכל ענין שניתר האם באכילה ניתר גם הולד באכילה אגב אמו אם נמצא בתוכו עיי"ש, אבל הש"ך (ס"ק י"ד) פליג וס"ל דכיון שהבת פקועה זאת א"צ שחיטה אין הולד ניתר בשחיטת אמו, ולא מרבינן מריבויא דבבהמה תאכלו אלא היכא דניתר בשחיטת אמו אבל כאן שאין אמו צריכה שחיטה הו"ל כלא נשחטה יעו"ש. ונראה דרב אשי ומר זוטרא פליגי בזה, דרב אשי דסבר דפודין בבן פקועה סבר כדעת הב"ח והטו"ז דבן פקועה לא הוי כשחוט אלא שמותר מגזיה"כ דכל בבהמה תאכלו, ומשום הכי כיון דרהיט ואזיל שה קרינא ביה, משא"כ מר זוטרא סבר כדעת הש"ך דבן פקועה הוי כשחוט ואינו נידון כחי ומשו"ה אין פודין בו, אתו"ד.

ויש לומר דמר זוטרא ס"ל דהתורה קובעת את המציאות, וא"כ נידון בן פקועה כשחוט אע"פ שבמציאות הוא הולך על רגליו וע"כ אין פודין בו, משא"כ רב אשי ס"ל דאין דיני התורה משנים את

בקושי השעבוד כדי להשלים זמן הגזירה, ועכצ"ל דהשכינה היא שהשלימה את הזמן, ולכן מיד בירידתם למצרים נשלם המנין ע"י השכינה, ולא נשלם המנין ע"י ריבוי העם של חושים בן דן, לכן דייקא בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב ובן דן חושים בלשון יחיד, ודו"ק.

וביותר נכונים הדברים דהרי רבי מאיר לשיטתו לית ליה כלל הך דבן פקועה מותר בלא שחיטה וכנ"ל, וי"ל דלכן לשיטתו אמר במדרש (ב"ר פ"ד, ז) דיוסף אמר שאוכלים אבמה"ח ודו"ק, לכך לשיטתו דלא צדקו השבטים ס"ל דהשכינה היא שהשלימה את הזמן, ודו"ק.

*

ויתכן עוד בהקדם דנודע מ"ש המהרש"א ביומא (דף כ"ח ע"ב) דלכך נשא יעקב ב' אחיות, כי רחל נתקדשה תחילה בעבודה של ז' שנים הראשונים, ושוב נתקדשה לאה בביאה ע"י ערמת לבן שהכניסה תחת רחל, וחלו קידושי שניהן ושוב לא היה יכול לגרש אחת משום דהתורה עתידה לאוסרן דא"כ היתה גם השניה נאסרת עליו משום אחות גרושתו, לכן השאיר אותן כמו שהוא, עי"ש. ובוה יובן למה נמל יעקב הבכורה מראובן ונתנה ליוסף, מכיון דרחל היא שנתקדשה ראשונה ועליה נתכוון במה שאמר ללבן אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה, ורק בערמת לבן לקח גם את לאה, לכן סבר דראוי לתת הבכורה לבנה של רחל.

אמנם דברי המהרש"א יצדקו רק אם חלו קידושי רחל בעבודת ז' שנים, והיינו למ"ד דאינה לשכירות אלא לבסוף ומצי מקדש בשכר עבודה, אבל למ"ד דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, א"א לקדש בשכר עבודה דהרי הו"ל מלוה והמקדש במלוה אינה מקודשת, ואי משום מכוש אחרון לית ביה שוה פרוטה, כמבואר כ"ז בסוגי' דקידושין (דף מ"ח ע"א), ולפי"ז לא שייך לתרץ כדברי המהרש"א, דהא לאה נתקדשה תחילה ושוב לא הו"ל לכנוס את רחל.

וכ"ק אאדמו"ר זצ"ללה"ה (דרוש פר' וישלח, ישראל סכא גליון כ') אמר לקיים דברי המהרש"א עפמש"כ בבנין דוד (פר' תולדות אות ל"ו) בשם ספר אשל אברהם שתי' מה דהקשו דהאיך קנה יעקב את הבכורה מעשיו הא הו"ל דבר שלא בא לעולם,

ובגליון נדפס בשם תוס' ישנים זו"ל, ואומר ר"ת דהוי מפליג בדברים ואין זה תנאי כלל שיתקיים התנאי למ"ד מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל והוי כמו ע"מ שתעלה לרקיע כב"מ (דף צ"ד ע"א) וכ"כ הרשב"א שם זו"ל, הרי זו מקודשת ותנאו בטל, ואע"ג דעל מנת קאמר לה, כיון דמתנה על הכתוב לאו בדוקא קא מתנה ואינו אלא כמפליג בדברים, וכ"ה ברישב"א שם. והדברים צריכים ביאור, דתינח בהא דב"מ דנתן לה גט ואמר הרי"ז גיטך ע"מ שתעלי לרקיע ע"מ שתרדי לתהום ע"מ שתבלעי קנה של מאה אמה ע"מ שתעברי את הים הגדול ברגליך, בזה שפיר קאמר ר"י בן תימא דאינו אלא כמפליג שהרי אמר דבר שאינו שייך במציאות, אבל באומר שאין לך עלי שאר כסות ועונה בזה מתנה על דבר שאפשר להיות דהיינו שאינו רוצה לקדש אלא באופן שלא יתחייב בשאר כסות ועונה, אלא דמפאת חיוב התורה לא מצי למיפטר נפשיה, א"כ הדק"ל אמאי חל הקידושין ומפנ"מ הו"ל כמפליג בדברים.

וי"ל דכיון שדין התורה הוא שקובע את המציאות, לכך ע"י שחייבתו תורה בשאר כסות ועונה א"כ כשאומר לעבור על ציוו התורה הו"ל כאילו הדבר אינו במציאות כלל, משום דדין התורה היא שעושה את המציאות האמיתית, וכיון שאסרה תורה להתנות כך הרי"ז שוב לא שייך לעשותו, לכך הו"ל כמו ע"מ שתעלי לרקיע דהוי כמפליג בדברים ואינו תנאי, ודפח"ת.

מעתה יתבאר דדייקא בתורתו של רבי מאיר נאמר ובן דן חושים, כי ר' מאיר לשיטתיה דס"ל דהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, והיינו כאמור משום דדין התורה הוא שקובע את המציאות, וכיון שאסרה תורה להתנות כך ממילא דהו"ל כאילו לא יתכן במציאות לעשותו, לכך הו"ל כמו ע"מ שתעלי לרקיע דהוי כמפליג בדברים.

מעתה דדין התורה קובע את המציאות א"כ מה שהתירה התורה בן פקועה כי נחשב כשחוט ממש, וא"כ כאשר בא עליה בהמה אחרת והולידה אסורה כי מצד האב לא הוי כשחוט כמ"ש הש"ך, וא"כ לא צדקו השבטים על שדנו את יוסף, שהרי נתכוון שלא ייכשלו באיסור, ולכן נענשו בקושי השעבוד לכפר על מכירת יוסף, וא"כ לא היה

די"ל ע"פ מה שחידש בקצוה"ח (סי' של"ב סק"ו) דהא דלא חל קנין בדבר שלא בא לעולם הנ"מ בקנין מעות וכדו', אבל בשכר פעולה קונין אף דשלב"ל, וכתב הקצוה"ח דבזה ניחא נמי מה שתמהו דהיאך זכה יעקב בצאן לבן הנקודים והברודים הא הו"ל דשלב"ל, ולהנ"ל ניחא שהרי קנה אותם בשכר פעולתו שהיה רועה את צאנו ובשכר פעולה שפיר חל הקנין אפי' בדשלב"ל, עי"ש. ועפי"ז כתב האשל אברהם דעפי"ז ניחא גם בענין קנין הבכורה דשפיר חל הקנין אע"ג דהוי דשלב"ל כיון שיעקב קנה הבכורה תמורת שכר פעולה שהלעיטו בנוזיד עדשים.

ובהמשך דבריו עורר שם באשל אברהם, די"ל דגם אי נימא דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והו"ל מלוה דאינו קונה, רק בישראל שייך הך דינא דא"א לקנות בפחות משו"פ משום דלא חשיב גביה ממון, אבל בב"נ שנהרג על פחות משו"פ כדאי' בסנהדרין (דף נ"ז ע"א), הרי דגם פחות משו"פ נחשב להם כממון שפיר קונה גם בפחות משו"פ, ולכן שפיר חל קנין הבכורה בשכר פעולת ההעלמה האחרונה.

וכ"ק אאדמו"ר האריך שם לדון במ"ש דעכו"ם קונה גם בפחות משו"פ, והביא דבגמ' קידושין (דף ח' ע"א) לא משמע הכי, דדרשינן התם מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים וכו', ומוקי לה בגמ' דאיירי דלית בהו שוה פרוטה ודקאמרת מאי אידיא תבואה וכלים אפי' כסף נמי, לא מיבעי' קאמר, לא מיבעיא כסף דאי אית ביה שו"פ אין אי לא לא אבל תבואה וכלים אימא מדמקרבא הנאתייהו גמר ומקני קמ"ל, עי"ש בסוגי', והרי קרא מכסף מקנתו איירי בעבד עברי הנמכר לעכו"ם (עי' שם להלן דף י"ד ע"ב), ואפ"ה אמרינן דבפחות משו"פ אינו נקנה, הרי דגם עכו"ם אינו קונה בפחות משו"פ, אלא שיש מקום לחלק בין היכא שהעכו"ם הוא הקונה מאת הישראל כעין הא שהעבד עברי נמכר לעכו"ם דבכה"ג הישראל הוא שמקבל המעות לכן כיון דבדידיה פחות משו"פ לאו ממון הוא לא מהני, לבין היכא שהעכו"ם הוא המקנה והוא שמקבל המעות דבזה י"ל שחל קנין אף בפחות משו"פ דהרי לגבי דידיה ממון מעליא הוא ושייך בה קנין, ודו"ק.

ושוב מצא שכ"כ במנ"ח (מצוה של"ו אות א') שדן דהא דבעינן שו"פ היינו דווקא בקנין ישראל מישראל, אבל ישראל מעכו"ם קונה אפי' בפחות משו"פ דגבי עכו"ם גם פחות משו"פ הו"ל ממון, והוכיח כן מהמבואר בעירובין (דף ס"ב ע"א) דשוכרין מן הגוי בפחות משו"פ דאמרינן התם הניחא למ"ד דבעי' שכירות בריאה אלא למ"ד שכירות רעועה מאי איכא למימר וכו' מאי רעועה מאי בריאה אילימא בריאה בפרוטה רעועה פחות משהו פרוטה מי איכא למ"ד בעכו"ם פחות משו"פ לא, והא שלח ר' יצחק ברבי יעקב גיורי משמיה דר' יוחנן הווי יודעינן ששוכרין מן העכו"ם אפי' בפחות משו"פ וכו' עי"ש, הרי להדיא שבעכו"ם מהני אף בפחות מפרוטה ופשיטא דאין חילוק בין שכירות למכירה, ושו"כ דלא משמע כן בתוס' בקידושין (דף ג' ע"א ד"ה ואשה) שכתבו בשם ר"ת דמש"ה בעינן קידושין בפרוטה כיון דקידושין ילפינן קיחה קיחה משדה עפרון ובשדה עפרון כתיב כסף ופחות משהו פרוטה לא מיקרי כסף, עי"ש, ואי נימא דבעכו"ם פחות משו"פ נמי הוי כסף א"כ כיון דעפרון עכו"ם הואי הו"ל למיגמר מינה מכסף דכתיב גביה דקידושין מהני אף בפחות משו"פ, אך זה יש ליישב עי"ש.

המנ"ח שם לא ביאר ישוב הדברים, ומכבר אמרתי די"ל בפשטות דמש"ה ליכא למיגמר מהתם דקידושין מהני בפחות משו"פ, כיון שכל הילפותא קיחה קיחה משדה עפרון הוא רק לענין גילוי מילתא דכי יקח איש איש אשה משמע קיחה בכסף דומי' שבשדה עפרון דהוי בכסף, (עי' בריטב"א שם), אבל לא בעינן דומיא דאותו כסף שהיה בשדה עפרון ממש, דאלת"ה א"כ ניבעי קידושין בארבע מאות שקל כסף כדהתם, אלא ע"כ דגמרינן רק עיקר הדבר דקידושין בכסף כעין דהוי התם כסף, ולכן נהי דאצל עפרון הוי כסף גם בפחות משו"פ, מ"מ אנן גמרינן רק דניבעי כסף גבי קידושין, ולגבי ישראל אין דין כסף בפחות משו"פ ודו"ק, ושמחתי מאוד שהראוני שכבר כתב הכי גאון ישראל וקדושו בחי' הרי"ם (הו"מ סי' ק"צ סק"ד).

המנ"ח שם כתב עוד בתו"ד שיש לדמות דין זה להא שנסתפק המל"מ (פ"ה מהל' אישית ה"א) אם קידש אשה בדבר דלדידיה אינו שוה פרוטה ולדידה

ממון, ממילא דשפיר חל הקנין גם בפחות משו"פ. אבל אם עיקר הקנין נעשה ע"י הקונה א"כ צריך שאצל הקונה יהיה שווית ממון, וכל שאינו ממון אצל הקונה לא מהני, וא"כ לא מהני קנין בישראל מן העכו"ם בפחות משו"פ כיון שאצל הקונה אין בו דין ממון (וכן רמז לזה במנ"ח שם).

והנה בשו"ת זית רענן (חו"מ סי' ס"ג, ד"ה ולפענ"ד) כתב דיל"ע בטעם דלא חל קנין בדשב"ל או דבר שאינו ברשותו, אם הוא מחמת המקנה דקלישא כחו להוציא מרשותו, או מחמת קלישת המקבל להכניס לרשותו. וכתב: ונראה דהוא רק מחמת קלישת כח המקבל להכניס לרשותו בקנינו שעשה בו עתה בעודו בקלישתו, וראיה לזה מהא דאיתא בגדרים (דף ע"ה ע"א) האומר לאשתו כל נדרים שתדורי מכאן עד שאבוא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום, הרי הן מופריין, רבי אליעזר אומר מופר וחכ"א אינו מופר, אמר ר"א אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור, וחכ"א הרי אומר אישה יקימנו ואישה יפרנו, את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר, ועי"ש במסקנא דשמעתא (דף ע"ו ע"ב) דגם רבנן מודו בק"ו כעין זה רק דהתם קראי קא דרשי, לפי"ז בדבר שאינו ברשותו דלא מהני קנין, ע"כ צריכינן לומר מחמת הכנסת רשות דקונה הוא, דלגביה דמי להקמה, ולהכי לא מהני קנינו שעושה עתה בדבר דקלישא זכותו ולקנות בו לאחר שיבא לרשותו, אבל הוצאת רשות דמקנה לחוד שפיר איכא ק"ו דר"א, דאם מועיל הקנין להוציא מרשותו במה דאלימא קנינו וזכותו, מכ"ש במה דקלישא זכותו. (וראה עוד שם סי' ע"ג).

ולפי"ד דהא דלא חל קנין בדשלב"ל משום קלישת כח הקונה, י"ל דדין קנין בדשלב"ל תליא בכך במי תלוי עיקר מהות הקנין אם בקונה או במקנה, דאם עיקר הקנין הוא ע"י המקנה שפיר מהני קנין גם בדשלב"ל דהרי אם מועיל קנין להוציא מרשותו במה דאלימא קנינו וזכותו, מכ"ש במה דקלישא זכותו, אבל אם עיקר הקנין הוא ע"י הקונה לא מהני קנין בדשלב"ל משום דקלישא זכותו לקנות דשלב"ל.

ויש להביא סימוכין לדברי הזית רענן, ממש"כ באוה"ח הק' דבתוך דבריו בריש פר' תולדות בענין

שוה פרוטה אי בתר דידיה אזלינן והוי שוה פרוטה ומקודשת, או דאמרינן כיון דלדידיה אינו שוה פרוטה לא יהיב לה מידי עי"ש, וכענין זה יש להסתפק גם לגבי מכירה, אם אצל המוכר הוא שוה פרוטה ואצל הלוקח נותן המעות אינו שוה פרוטה אי קונים בזה, ומהנ"ל יש להוכיח דבכה"ג קנה דחוינן שישראל קונה מגוי בפחות משו"פ, אף דאצל ישראל הנותן לא הוי ממון מ"מ קנה, א"כ ה"ה בכה"ג בישראל מישראל כשאצל המוכר הוא שו"פ גם אם אצל הלוקח אינו שו"פ מהני, כיון דבתר המקבל אזלינן, ולפי"ז דאזלינן בתר המקנה א"כ בגווי דלהיפך דעכו"ם קונה מישראל לא מהני בפחות משו"פ, אף דאצל הגוי הוי ממון מ"מ כיון דגבי ישראל המוכר לא הוי ממון לא קנה הלוקח עי"ש.

הרי שכבר הן המנ"ח בדכ"ז לחלק בין עכו"ם מוכר ללוקח, וצייין שם כ"ק א"א עוד לדברי השד"ח (כללים מער' ג' סימן נה אות י"ז, והוא בח"ב עמ' 10) מדברי הרש"ש בעירובין שם שהוכיח מסוגי הנ"ל דישאל קונה מעכו"ם בפחות משו"פ, ודמזה יש לפשוט ספיקו של המל"מ עי"ש, ואמנם יש לשדות בה נרגא די"ל דהו"ל מקולי עירובין (עי' בחי' הרי"ם הנ"ל סק"ה), ואפשר דמש"ה מייתי עלה התם הש"ס הא דב"נ נהרג על פחות משו"פ, דלכאו' הוי סגי במימרא קמייתא דשוכרין בפחות משו"פ, אלא ע"כ אתי לאשמועינן דלאו דווקא בעירובין ומקולי עירובין הוא, אלא ה"ה לכל דבר הדין כן כיון דלדידיה הוי ממון.

ועכ"פ די"ל דלגבי ב"נ דגם פחות משו"פ נחשב אצלם כממון שפיר קונים מהם גם בפחות משו"פ, וממילא דא"ש דברי המהרש"א דרחל נתקדשה תחילה בעבודת ז' שנים אף דקי"ל דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, משום דמכוש אחרון לאו מלוה הוא ומצי מקדש ביה, ואי משום דלא היה בה שו"פ, הרי אצל לבן שהיה ב"נ שפיר חשיב ממון.

והנה דב"ז אם ישראל קונה מעכו"ם בפחות משו"פ י"ל דתליא במה שחקרו הפוסקים במי תלוי עיקר פעולת הקנין אם ע"י המקנה שמסלק בעלותו מהחפץ או ע"י הקונה שזוכה בקנינו בחפץ, דאם עיקר מהות הקנין נעשה ע"י המקנה א"כ ישראל שפיר קונה מעכו"ם כיון שאצל עכו"ם המקנה שעיקר מעשה הקנין על ידו גם פחות משו"פ הוי

והיינו דס"ל דעיקר הקנין הוא נפעל ע"י המקנה וכנ"ל, ולפי"ז בישראל הקונה מעכו"ם בפחות משו"פ חל הקנין, שהרי אצל העכו"ם המקנה שעיקר הקנין נפעל ממנו גם פחות משו"פ הוי ממון, ומעתה שפיר חלו קידושי רחל בשכר עבודה גם א"נ דישנו לשכירות מתחילה ועד סוף (ע"ן קידושין דף מ"ח סוע"א דשיטת ר"מ בזה תלוי בשני אוקימתות) ומכוש אחרון לית ביה שו"פ, וא"כ שפיר היה יוסף ממובחר שבאחיק, וא"כ לא צדקו השבטים על שדנו את יוסף, ובגין כך בא עליהם קושי השעבוד, וא"כ לא היה בקושי השעבוד כדי להשלים זמן הגזירה, ועכצ"ל דהשכינה היא שהשלימה את הזמן, ולכן מיד בירידתם למצרים נשלם המנין ע"י השכינה, ולא נשלם המנין בריבוי העם שבאו מחושים בן דן דמה"ט נאמר בו ובני דן, לכן דייקא בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב ובן דן חושים בלשון יחיד, ודו"ק.

תוכן ה'תורה' שאמר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בעת השוה"ט ליל שב"ק העעל"ט

פרשת ויגש המורה על התקרבות והגשה ביותר לגאולה העתידה, ולזה שורש 'הגשה' שהוא גש [ע"ד 'גש הלאה' ועוד] נוטריקון ג'אולה ש'לימה, וכן שמות הגואלים הידועים בשמונתם מנח"ם נחמ"ה אליה"ו שהם משיח בן דוד מיהודה ומשיח בן יוסף כנודע, עולה בגימטריא ג"ש, שהוא הוא הענין התקרבות והגש"ה דיהודה אל יוסף, יעו"ש עוד בדבריו באריכות מה שרמזו עוד בענין זה דתרי משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף.

והנה באגרא דכלה (סו"פ מסעי, ד"ה צבו; וראה עוד באגרא דפרקא, רמז רג) ביאר במה שנאמר בזמר שתיקן מרן האר"ז"ל לסעודה שלישית 'צבו לחדא בהאי ועדא', עפימ"ד בזה"ק (פר' תרומה, דף קל"ד ע"א) שיש יחוד העליון ויש יחוד התחתון, יחודא עילאה הוא שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, שזה תכלית האחדות ביחודא שלים, ויחודא תתאה הוא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם וע"ד, וע"ד בחילופי אלפ"א בית"א הוא אח"ד (א' בע' מתחלף, וו' בח'), וכל זמן שאין שמו ואין כסאו שלם עדיין אין יחודא שלים ביחוד

מכירת הבכורה בטעם דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כתב וז"ל, היא לצד דלא סמכא דעתיה דלוקח וכו', וכן מוכח במציעא (ופירשו דכוונתו להא דא' בדף ט"ז ע"א), אבל אם היה דעתו סומכת היה נקנה, עי"ש.

נודע מש"כ המפו' דהשבטים חלקו על יוסף ואמרו לו המלוך תמלוך עלינו וגו', כי בראותם שברצונו להתמנות למלך עליהם מיאנו בדבר וטענו כי לא יתכן כדבר הזה שהרי יוסף בא מביאה פסולה, דהרי יעקב נשא את רחל באיסור שתי אחיות, וא"כ אינו הגון למלכות דכתיב מקרב אחיך תשים עליך מלך ודרשינן (ב"ק דף פ"ח ע"א) ממובחר שבאחיק, וז"ש המלוך תמלוך עלינו וגו' הרי הנך בא מביאת איסור ואינך ראוי למלוך.

עפי"ז יובן דדייקא בתורתו של רבי מאיר נאמר ובן דן חושים, דהרי ר"מ הוא מרא דהך מילתא דאדם מקנה דשלב"ל (ב"מ דף ט"ז ע"ב ובכמ"ק),

בתוה"ק בפרשתן (בראשית מה, א-ג) ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וגו' ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף העוד אבי חי ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו. ראוי לבאר מה ששאל אותם 'העוד אבי חי', אטו לא ידע שאביו חי, הלא זה עתה אמר לו יהודה 'ועתה כבאי אל עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו', וכן "כי איך אעלה אל אבי והנער איננו אתי פן אראה ברע אשר ימצא את אבי", כן צריך להבין פשר אומרו 'כי נבהלו מפניו', דממה נבהלו. גם יש לבאר ענין הבכיה של יוסף, דבוודאי אין לומר כלפי אותו צדיק יסו"ע שהיתה בכיה טבעית של התרגשות, וא"כ אדרבה כאשר הלך להתוודע לאחיו היה צריך לשוש ולשמוח.

במדרש רבה בפרשתן (ב"ר צג, ב) ויגש אליו יהודה, אחד באחד יגשו (איוב מא, ח) זה יהודה ויוסף וכו', וצ"ב.

ואפ"ל, בהקדם מש"כ בספה"ק צבי לצדיק בפרשתן, דאחר ימי החנוכה אשר בהם התחיל להתנוצץ האור הגנות לעתיד לבוא, מתחילין לקרות

מצרים שורש כל הגלויות (ראה בני יששכר, מאמרי כסלו טבת, מאמר ב, אות כה) אשר כל הגלויות המה ענפים מגלות מצרים, ועתידין ישראל לגלות לבין האומות ולנדוד ממקום למקום גולה אחר גולה גולה וסורה עוד רבות בשנים, על כן לא היה יכול יוסף להתאפק ויתן את קולו בבכי, דמאחר שהוא פעל וחפץ מאד לגאול שכינה מעפרא עוד בגלות מצרים ולתקן התיקון השלם ושלא יהרג משיח בן יוסף, ובראותו שאין עדיין השעה כשירה לכך, בכה ויתחנן לו שיחוס על בניו בגלותם הקשה שלא להאריך עליהם עול הגלות ושלא יהרג משיח בן יוסף וכדאיתא בסידור שעל זה יש לכוון בברכת על הצדיקים על משיח בן יוסף שלא יהרג.

וזהו גם ששאל את אחיו לאמר העו"ד היינו כיון שעדיין לא הגיעה העת של התיקון השלם, אלא עדיין הוא בכחי' וע"ד, על כן תמה אני וכי אבי חי, רצ"ל היאך יכול הוא לשאת ולסבול את הצער הגדול שלא זכו עדיין לתיקון השלם ולהתגלות כבוד מלכות שמים בעולם בשלימות.

ומהאי טעמא גופא ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, היינו שנבהלו בראותם את אשר יקרה לעם בני ישראל עד אחרית הימים שעתידי משיח בן יוסף ליהרג, ולא זכו עתה לתקן הכל בשלימות ולזכות לגאולה השלימה ולתיקון השלם.

ואמנם שוב חיזקם יוסף ופנה אליהם ואמר להם ועתה אל תעצבו וגו' כי למחיה שלחני אלוקים לפניכם, דאיתא במדרש (שמו"ר א, ה) שהגאולה העתידה נקראת על שם יוסף הצדיק, כדכתיב (ישעיה יא, יא) והיה ביום ההוא יוסף ה' ידו שנית, ואף כי כעת לא זכו שיושלם התיקון השלם, ברם בוודאי בבוא הזמן יזכו לקרב קץ הישועה, ובהגיע העת יהיו כל זרע ישראל מוכנים ומזומנים לכיאת גואל צדק בגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

עפי"ז יבואר היטב המדרש ויגש אליו יהודה, אח"ד באח"ד יגשו, זה יהודה ויוסף, כי משיח בן יוסף שהוא ממידת יסוד ומשיח בן דוד שהוא ממידת מלכות עוררו ופעלו להמשיך אז באותה השעה התיקון השלם, וכפי שיהיה לעתיד לבוא, ולזה אח"ד באח"ד יגשו רצ"ל שיהיה היחוד בשלימות בחי'

התחתון ואח"ד הוא מכוסה בוע"ד, ורק לעתיד לבוא כאשר יקויים היעוד (יחזקאל לה, כג) והתגדלתי והקדשתי לעיני העמים, וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' אלוקי ישראל מלך ומלכותו בכל משה, שאז תתגלה מלכותו ואחדותו לכל באי עולם אז יהיה היחוד בשלמות, וגם יחודא תתאה יהיה אח"ד, וזהו שנאמר (זכריה יד, ט) והיה ביום ההוא יהיה ה' אח"ד ושמו אח"ד, ב' פעמים אחד, בין ביחודא עילאה ובין ביחודא תתאה, וזה מרומז בזמר הקדוש צבו לחד"א בהאי ועד"א, רצ"ל תתרצו על ידי מעשיכם הטובים ותפעלו לחד"א בהאי ועד"א, מה שכעת וע"ד יהיה אח"ד, ואז יאמרו בשכמל"ו בקול רם בגו עירין וכל גדפין, עכתוד"ק בספר אגרא דכלה, עיי"ש.

ובייטב פנים (פרשת שקלים, אות כז; ועי"ש באבני זכרון לר"ה, דף ט, טור ד) ביאר על פי האמור מאה"כ (דברים ה, לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עו"ד, שלעתיד לבוא שיתגדל ויתקדש שמייה רבא, ויתוקן עולם במלכות שד"י ויראו כולם אחדותו ומלכותו ית"ש בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אז כבר לא יהיה עו"ד אותיות וע"ד, אלא אז יהיה לעולם אח"ד שיהיה היחוד התחתון ביחודא שלים.

על פי זה ביאר הרה"ק מקאשווי זי"ע (בסוף ההקדמה לספר שאול שאל) מאמר הכתוב (קהלת ד, ח) יש אחד ואין שני גם בן ואח אין לו וגו', ומרמז כאן יש אח"ד ואין שני, שבזמן הזה אין שני היחודים בשלימות, כי ביחוד התחתון חסר לו א"ח אותיות א' וח' שמוחלפים בו' ע', ורק לעתיד לבוא יתוקן וע"ד להתחלף לאח"ד.

ויש לבאר כי יוסף הצדיק סבר שמה שסבל הוא בכ"ב שנות גלותו בזה כיפר על שנות הגלות העתידיים להיות, ובכך יצאו ידי חובת הגלות שלא יצטרכו שוב לגלות, וקיוה כי כאשר יפגוש ויתראה עם אחיו כבר יעלה הרצון מלפניו ית"ש לתקן עולמו במלכותו ותתגלה אחדותו לעין כל ויהא עולם התיקון, אמנם כעת בראותו כי הגיעה העת להתגלות אל אחיו, והנה עדיין לא הושלמה התיקון כראוי, ועדיין עתידים בני ישראל להיות בגלות

אח"ד, הן יחודא עילאה והן יחודא תתאה ולא יהיה עוד בחי' וע"ד, והבן.

יום שב"ק

תפילת שחרית התפלל לפני העמוד - הרה"ח ר' מרדכי מאיר שטמר יו"ר מכון תפלה ישרה צאנז. בעליות התכבדו, כהן - העסקן הרה"ח ר' יהושע וינרייך מחיפה, לוי - הרה"ח ר' משולם פייש אליעזר לוי מפעיה"ק, שלישי - הגאון רבי יהודה צבי גלנץ שליט"א רב ביהמ"ד אמרי דבש בנתניה, רביעי - הבחור הבר מצוה יקותיאל יהודה נ"י בן הרה"ח ר' דוד אליהו וורובל מפעיה"ק (ב"ר יהושע העשיל ז"ל, וחתן להבחל"ח ר' יצחק שלמה הרשקוביץ מפעיה"ק), חמישי - הרה"ח ר' יחזקאל רוזנברג ראש הקהל דקהלתנו הק' ביוניאן סיטי, שישי - מרן שליט"א [אחר העליה נערך מי שברך לרגל הולדת הבנות התאומות להר"ר אלימלך לוי מפעיה"ק (ב"ר משולם

פייש אליעזר מפעיה"ק, וח"ר יצחק אהרן ברבר מפעיה"ק), ולרגל הולדת הבת להר"ר יקותיאל יהודה זילברמן מפעיה"ק (ב"ר ישראל מביתר, וח"ר נפתלי דויד מפעיה"ק), שביעי - הר"ר מנחם מענדל ווארלי מקרית צאנז טבריה (ב"ר משה ליב ממאנשעסטר, וח"ר נתן דוב מלר מפעיה"ק), אחרון - הרה"ג רבי שמואל יגר שליט"א דומו"צ ורא"כ חושן משפט במרכז התורה ומרבני ועד קרן הצלה, מפטיר ומוסף - הרב נפתלי הערץ רייכמן מפעיה"ק (לרגל היארצייט לאביו הרב דוד ז"ל), הגבה - הרה"ח ר' ישראל זילברמן מביתר, גלילה - הרה"ח ר' דוד אליהו וורובל מפעיה"ק. אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הר"ר מנחם מענדל ווארלי מקרית צאנז טבריה (ב"ר משה ליב ממאנשעסטר, וח"ר נתן דוב מלר מפעיה"ק).

תוכן ה'תורה' שאמר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בעת השוה"ט עתיקא קדישא העעל"ט

בתוה"ק בפרשתן (בראשית מז, כז) וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אותו, וברש"י סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה וכו', וראוי לבאר פשר סימן זה. ואפ"ל, דהנה יעקב אבינו ע"ה כאשר אמרו לו עוד יוסף חי וכי מושל בכל ארץ מצרים, זכר מה שאמרו לו בבואם ממצרים דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות ויתן אתנו כמרגלים את הארץ, ועל כך בהאי פחדא יתיב שמא לרוב צערו של יוסף על מה שעוללו לו אחיו במה שקרעוהו מעל פני אביו שם היה יושב בגן עדן התחתון, שמא מה שהתנכל להם והשפילם היה במחשבת נקמה חלילה, או איזה נגיעה אחרת ח"ו, ועל כך היה מצטער ביותר. ואולם יוסף הצדיק בחכמתו ביקש יוסף להוציא מליבו חשש זה, ולגלות לפניו צפונות ליבו כי כל מעשיו היו בלתי לה' לבדו לטובתם כדי לכפר עליהם, על כן בדייקא שלח לו את העגלות, היינו פרשת עגלה ערופה. דהנה מצינו בגמ' (ב"מ דף ל' ע"א) בהא דתנן במשנה מצא כסות מנערה אחת לשלושים יום ושומחה לצרכה אבל לא לכבודו, ובגמ' איבע"ל לצורכו ולצרכה מאי וכו', ת"ש הכניסה לרבקה ודשה כשירה, בשביל שתניק ותדוש פסולה, והא הכא דלצורכו ולצרכה הוא וקתני

פסולה, שאני התם דאמ"ק (דברים כא, ג) אשר לא עובד בה מ"מ עי"ש, הרי דבעגלה ערופה אם עירב בה איזה מחשבה לטובתו נפסלת בכך, וזה שמסר יוסף דייקא סימן זה ביד אחיו לומר ליעקב, לרמוז לו כי למד ענין זה לדעת כי כשם שבעגלה ערופה לא יתכן שיתערב מחשבה בהכנסתה לרבקה, כן נמי לא נתערב כל מחשבה זרה במעשיו, ולא היו מעשיו כי אם בלתי לה' לבדו בתכלית השלימות, והבן. וביותר י"ל עפימ"ד במדרש (הובא בחנוכת התורה, ובמתנ"כ על המדרש, וכע"ז פי' בעלי התוס' בפרשתן) וירא את העגלות ראה עגלות צב שיביאו הנשיאים למשכן כמה דאת אמר (במדבר ז, כ) שש עגלות צב וכו', ע"כ. והכוונה דכשראה יעקב את העגלות אשר שלח לו יוסף הרגיש ששורה עליהם רוח קדושה, וכבזמן שנדבו נשיאי ישראל את העגלות למשכן, שאין לשער כמה הכנות והתעוררות עשו להכניס רוח קדושה באותם העגלות, ובמד"ר פר' נשא (פי"ב סי"ח) ויקריבו אותם לפני המשכן מלמד שהביאום ומסרום לצבור באו ועמדו לפני המשכן ולא קבל מהם, עד שנאמרה לו מפי הגבורה קח מאתם הה"ד ויאמר ה' אל משה לאמר קח מאתם וגו'. כי הנשיאים באותה שעה התפללו ובכו שיתקבל נדבתם ברצון ויהא לרעוא וריח ניחוח להשי"ת, ואף זכו ונשארו

בעלי החיים לדרגה עילאה, על דרך דאי' בספה"ק בית אהרן (פרשת בא) שמעתי אומרים בשם בעש"ט הקדוש זי"ע ועכי"א, אשר פעם אחד קיבל שבת על השדה, והיו שם צאן רועים על פני השדה, והגביהו בשעת מעשה את רגליהם הראשונים למעלה, ועמדו רק על שני רגלים האחרונים כמו עמידת איש. ואומרים בשם הצדיקים טעמו ונימוקו עמו, מחמת שקידש את כל העולם, והעלה בשעת מעשה את כל העולם למקורו הראשון, אזי ממילא גם כל הברואים שהיו עומדים אז אצלו, הגם שאין בהם דעת, מכל מקום כיון שמעט החיות המלוכש בהם נתעלה למקורו הראשון, ממילא הגביהו את עצמם. את זאת ראה יעקב אבינו באותם העגלות בכך ראה צדקתו וקדושתו של יוסף לכן אז ותחי רוח יעקב אביהם, והבן.

העגלות והפרות קיימות, וכדאיתא במדרש (שם), תני בשם רבי מאיר עד עכשיו הן העגלות והפרות קיימות ולא הוממו ולא הזקינו ולא המריפו ולא נשברו, והלא דברים ק"ו מה אם העגלות שנדבקו במלאכת אוהל מועד ניתן להם הוויה עד שיהיו קיימות לעולם, ישראל שהם דבוקים בהקב"ה על אחת כמה וכמה, שנא' (דברים ד, ד) ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום, ע"כ.

עד"ז עשה יוסף להכניס באותן עגלות רוח קדושה עילאה, וכאשר הרגיש יעקב בקדושה העליונה שיש בעגלות, הבין כי אם היה יוסף חושב איזה הרהור של נקמה או שנאה על אחיו מחמת נגיעה עצמית, לא היה בכוחו להכניס קדושה אל העגלות, כי רק מה שראשו מגיע השמימה בדביקות עליונה בהשי"ת הוא אשר בכוחו לרומם גם את

מנהל מפעל החסד הגדול 'אחים לשמחה'. בזמירות בשוה"ט בעידן רעוא דרעוין התכבדו, ברוך קל עליון - הרה"ח ר' יצחק אהרן ברבר מפעיה"ק, דרור יקרא - הרה"ח ר' נתן דוב מלר מפעיה"ק, שבת היום - הרה"ח ר' אליהו הרבסט מאלעד.

בעליות בתפילת מנחה התכבדו, כהן - הרב זלמן לייב בינדר מפעיה"ק, לוי - הר"ר אברהם יצחק צבי (בהרש"ז) קליין מפעיה"ק, שלישי - הרה"ח ר' אביגדור מאיר וידער מב"ב, בהגבהת ספר התורה כיבד מרן שליט"א את בנו הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, גלילה - העסקן הרה"ח ר' ישראל גולדשטיין

תוכן ה'תורה' שאמר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א בעת השוה"ט בעידן רעוא דרעוין העעל"ט

- דרך הצדיקים שבשיחת חולין שלהם היו ממונים תפילות להשי"ת -

בביאור דברי המדרש הזה כתב שם בייטב לב דכך מצינו דרכם של צדיקים שגם כשדיברו עם יהודי ממשוטי העם, היו שיחותים כלפי חוץ נראים כדברים פשוטים ביותר, אך בחובם היה טמון סודות ורוזין עילאין, תוך כדי תפילות ותחנונים להשי"ת. ומביא בייטב לב מה שפירש הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע בנועם אלימלך פר' וישלח (ד"ה א"י וישלח הא'), עה"פ (בראשית לב, ה) כה תאמרון לאדוני לעשיו, שהיה כאן אמירה לאדוני היינו להשי"ת וכלפי חוץ היו מופנים הדברים לעשיו, אבל בתוך הדברים היה בזה תפילה ובקשה אל השי"ת ומליצת יושר על יעקב אבינו שישמרהו ויצילהו, יעו"ש כל דבה"ק.

בתוה"ק בפרשתן (בראשית מד, יח) ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך דבר באזני אדוני ואל יחר אפך בעבדך כי כמוך כפרעה. בספה"ק ייטב לב (בפרשתן, ד"ה ועפי"ז הכנתי) הביא מה ששמע מהרה"ק רבי אשר ישעי' מראפשיין זי"ע כי ויג"ש אליו נוטריקון גדלו ל'ה' א'יתי ו'נרוממה ש'מו י'חדיו, יעו"ש מה שפי' בזה לדרכו, ואף אנו נענה חלקנו בזה.

במדרש רבה כאן (ב"ר צג, ג) ד"א ויגש אליו יהודה, כתיב (משלי כה, יא) תפוחי זהב במשכיות כסף, תרגם עקילם הגר חזורין דדהב בגו דיסקרין דכסף, דבר דבור על אופניו, מה אופן זה מראה פנים מכל צד כך היו דבריו של יהודה נראים לכל צד בשעה שדבר עם יוסף.

ועפ"ז מבאר הייטב לב המדרש הנ"ל שזה היה ענין יהודה, שכפי הנראה היה ניגש אל יוסף לדבר איתו, אבל בקרב לבבו שם פניו ולבו אל ה' לבקש מאתו, שזה היה עיקר הכוונה והתפילה כדיבוריו. וזהו ויגש אליו יהודה היינו אל יוסף, וגם אליו פירושו אל השי"ת, עכד"ק ויעו"ש מה שפירש בזה לדרכו כל ענין התפילה.

ופלא הוא הדבר שכאמור מפרש הכתובים עפ"י מש"כ בנועם אלימלך פר' וישלח, ובאמת שגם בפרשתן פי' רביה"ק הרר"א זי"ע כענין זה ממש, וזל"ק, יש לומר מאחר דסתם הכתוב ולא נאמר אל מי גש רק אליו סתמא נוכל לומר דקאי על הקב"ה שהצדיק נקרא יהודה. והוא מגיש אליו יתברך שמו בתפילה להתפלל על עצמו ויאמר בי אדוני כו' ואל יחר אפך בעבדך רק תמיד תגדול חסדך עמי ואל תדקדק אחר מעשי, כי כמוך כפרעה, פירוש למה תדקדק עמי מאחר שבלתי אפשרי לכונן את מחשבתי לדבר אחד, ולפעמים תחזק מחשבתי לעלות במחשבתי למעלות גדולות העליונים במדרגת צדיקים שהם כמוך, שהצדיק גוזר והקב"ה מקיים, ולפעמים תחלש מחשבתי ולהבל דמה מעשה תעתועים כפרעה שהוא אותיות עור"ף שהיא רמז לקליפה, וכי על זה תפקח עיניך לדקדק אחר מעשיו, לכן עשה עמי צדקה וחסד, עכל"ק.

- הדורש ומוכיח לרבים אין זה מכוחו כי אם מכוח עליון -

ולהרחיב הדברים נראה, דהנה האריכו בספרים דמה שניגש כאן יהודה אל יוסף לדבר אליו, היה זה אחר שראה כי לא היה כל תועלת במה שהלכו קשות מתחילה בחריפות זה לזה, וכדאי' בחז"ל (ראה ב"ר צג, ז) שכשיהודה בא להחריב את כל ארץ מצרים, בעט יוסף בעמוד של אבן שעליו היה יושב ועשאו גל של צרורות, ואף אצל שמעון מצינו שאמר לאחיו על מנשה אתם אומרים מכה של מצרים הוא זה, אינה אלא של בית אבא (ראה תנחומא פרשתן, ד), וחש יהודה עתה כי ההליכה בדרך קשה רק מגרע את המצב, דהנה שמעון כבר נתון היה במאסר, ועתה כשהורידו את בנימין אליו נתפס על גניבת הגביע, על כן החל לשנות דרכו, וגמר אומר לנסות

לילך בדרך רכה, ולזה פנה אל יוסף באופן של ויאמר היינו אמירה רכה (מכילתא יתרו, ב), 'בי אדוני' וגו', בדברים היוצאים מן הלב שבוודאי יכנסו ללב וימתיקו מעט את הדין (וראה אור החיים הק', כאן).

והיות שבא יהודה לייסר ולהוכיח את יוסף, התבונן בנפשו האם אכן ראוי הוא להוכיח ולדבר דיבורי מוסר, וכדאי' בספרן של צדיקים (ראה ייטב לב, פר' חוקת) דמי שהולך לדרוש ולהוכיח את העם עליו להרהר בלבו היאך יוכל לגשת לעשות כדבר הזה, דממה נפשך אם סבור הוא כי ראוי הוא להוכיח, הרי שבוה מתגלה עוצם גאוותו וגבהות לבו שראוי הוא לכך להוכיח אחרים כי הוא עצמו כבר עומד מושלם. ואם באמת אין יכול לדרוש ולהוכיח היאך יטול שרכיט זו לידו. וע"כ מוכרח לגשת לכך ע"י תפילות ותחנונים להשי"ת שיזכה לומר דברים נכונים ויצאו מן הלב ויתקבלו בעיני השומעים, ובוודאי לא יסמוך על כוחותיו רק על השי"ת בלבד, שהוא יפתח שערי לבבות השומעים לקבל הדברים לאשורים. וע"ז כבר אמרו חז"ל (ערכין דף ט"ז ע"א) תמה אני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח, כי אכן מצד האדם עצמו הרי צריך להיות מושלם לגמרי בטרם ישמיע הגה בחלקקות לשונו לייסר אחרים להיטיב ולשפר מעשיהם, כי אם הוא עצמו לא תיקן מעשיו עדיין, הלא עליו אמרו חז"ל (ב"מ דף ק"ז ע"ב) קשוט עצמך תחילה ואח"כ קשוט אחרים, וע"כ מי שמוכיח הוא רק בזכות שהשי"ת נותן לו כוחות לעורר, ולזה צריכים לכך תפילות ותחנונים.

- כבוא יהודה לייסר ולהוכיח טמן בדבריו תפילות להשי"ת שיתקבלו דבריו -

גם יהודה כבואו לדבר אל יוסף חשב בענוותנותו מי אני שאהיה ראוי לייסר הזולת, ועל כן הכנים בתוך דבריו תפילות ותחנונים, ואמר בי אדוני הכוונה כלפי שמיא, שאין בי כח רק מאדון העולם שהוא יפעל בעדו שידבר נא עבדך דבר שאוכל לדרוש ולדבר באופן שאל יחר אפך בעבדך שלא לגרום חרון אף רק רחמים וחסדים.

וע"ז הביאו במדרש הפסוק במשלי תפוחי זהב במשכיות כסף וגו', מה אופן זה מראה פנים לכלל צד כך היו דברים של יהודה נראים לכלל צד וכו', והיינו

הרי ידע כי יוסף יושב בכבודו של עולם וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, ואף ידע כי עודנו בצדקתו וכו', וממה נתעורר לפחד כ"כ. עוד יל"ד אומרו 'יוסף ישית ידו על עיניך', דע"פ פשטות אין לו מובן.

לכאר כל זה, נראה עפ"י מאמרו של כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע כמ"פ בשיחות קדשו, על מה שפתחה התורה בלשון בראשית ברא אלוקים וגו', דבראשית אתוון ב' ראשית, וראשית כידוע הכוונה לתורה שנקראת ראשית (ב"ר א, א), ורמז לך הכתוב כי יש ב' חלקים בתורה, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ופירש בזה מרן אאדמו"ר זי"ע לדרכו בכמה וכמה עניינים.

- אלמלא חטאו ישראל היו משיגים כל דברי חז"ל מתוך חמשה חומשי תורה -

לענייננו י"ל, דהנה ידוע מה דאיתא במדרש (ב"ר יב, טו) מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים עמד ושיתף מדת הדין למדת הרחמים שנא' (בראשית ב, ד) ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים. וכוונת הדברים, דמתחילה נקבע בעולם רק חלק התורה שבכתב, שהוא בחי' דין כנודע מהאריה"ק (ראה שערי אורה, שער א; משנת חסידים, מסכת השכיבה פ"ג מ"א; ויעוין בישמח משה, פר' אמור, ד"ה ובלומדי במקלות), וכלשון דא"י (מכות דף כ"ד ע"א) מפי הגבורה שמענו, וכלשון הכתוב (ירמי' כג, כט) הלא כה דברי כאש נאום ה'. ואילו התורה שבע"פ הוא בחי' רחמים, וכלשון שכתב הרא"ש (ב"ק פ"ב, סימן ב; ויעוין במגיד תעלומה, פתיחה למסכת ברכות) דדברי תורה לאקולי אתי. ועד"ז פי' בספה"ק בני יששכר (ראה מאמרי השבתות, מאמר ה, אות א) הפסוק (קהלת ז, יב) החכמה תחיה בעליה, דדברי החכם הביאו חיות לעולם, על ידי התעוררות רחמים להמתיק הדינים, יעו"ש.

אכן אליבא דאמת היינו ראויים לנהל אורחות חיינו עפ"י תורה שבכתב בלבד, וכדאי' בחז"ל (נדרים דף כ"ב ע"ב) אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד וכו', ואל יהיה הדבר פלא דמנין ידעו כל ההלכות וההוספות וגדרים וסייגים שהוסיפו חז"ל וכו', כי אכן באמת אלמלא חטאו היו יכולים להשיג ולהבין מאליו מתוך דברי התורה, וכנודע מש"כ הרא"ש (בנדרים שם) שהכל

שכשדיבר והוכיח ליוסף היה מתחילה מתפלל תפילות ובקשות להשי"ת שיוכל לדרוש ולהוכיח כהוגן.

ומדויק להפליא מה שציינו חז"ל הפסוק הזה במשלי, כי שם בהמשך בפסוק שלאחריו כתיב 'זום זהב וחלי כתם מוכיח אדם על אוזן שומעת, כלומר דמי שמוכיח עליו להפוך דבריו לכל צד ולבחון ולבדוק האם ראוי הוא באמת לדבר, וע"כ מוכרח להגיע לעזר הבורא שיוכל לדבר דברים היוצאים מן הלב שיתקבלו אצל האוזן השומעת.

*

- שילוב תורה שבכתב ותורה שבע"פ מעורר שיתוף מדת הרחמים עם מדה"ד -

עוד לאלו"ה מילין בביאור פסוק זה ויגש אליו יהודה וגו', ונקדים מדברי רש"י הק' בהמשך הפסוקים (בראשית מו, כח) ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה, ומביא בשם מדרש אגדה לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה, וכלשון הזה ובאריכות יותר איתא במדרש (ב"ר צה, ג) ואת יהודה שלח לפניו, ר' חנינא בריה דרבי אחא ורבי חנינא חד אמר להתקין לו בית דירה וחד אמר להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה, ושיהיו השבטים לומדים בו, תדע לך שהוא כן, כיון שהלך לו יוסף מאצלו היה יודע באיזה פרק פירש ממנו שהיה משנה אותו, כיון שבאו אחי יוסף אצלו ואמרו לו עוד יוסף חי ופג לבו נזכר באיזה פרק פירש הימנו ואמר בלבו יודע אני שבפרק עגלה ערופה פירש ממני יוסף, אמר להם אם אתם יודעים באיזה פרק פירש ממני אני מאמין לכם, אף יוסף היה יודע באיזה פרק פירש הימנו מה עשה יוסף נתן להם עגלות שנא' (בראשית מה, כא) ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, ללמדך שבכל מקום שהיה יעקב יושב היה עוסק בתורה כשם שהיו אבותיו וכו', ע"כ המדרש, ויל"ב מה היה צורך בכל זה.

ועוד כתיב בפרשתן (בראשית מו, כ"ד) ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב ויאמר הנני, ויאמר אנכי הא"ל אלקי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ישית ידו על עיניך. וראוי להתבונן בדבר ממה נתפחד ונתיירא יעקב כ"כ,

ויובן בזה מה דאיתא בתיקוני זוהר (דף ע"ז ע"ב, הובא בייטב לב פר' בראשית ובייטב פנים לשבת הגדול) עה"פ ויאמר אלוקים יהי אור, הדא דתימא אור לארבעה עשר בודקין את החמץ, דכאן הרמז לתורה שבע"פ, כי ענין בדיקת חמץ באור לי"ד הוא מתקנת חז"ל, שכן מדין תורה די בביטול חמץ בשעה שישית בערב פסח, ומזה למדו בזוה"ק דפסוק זה 'ויהי אור' רומז לתורה שבע"פ, ולהנ"ל מובן הדבר שפיר, דבזה נתעורר התעוררות רחמים להמתקת הדינים.

ויתיישב הקושיא הנודעת בטעם הדבר שאמרו חז"ל (ברכות דף י"ג ע"א) לגבי שם יעקב דאהרריה קרא, אף אחר שנקרא בשם ישראל, וזאת שונה משם אברם שנעקד לגמרי. וי"ל דהנה נודע דיעקב הוא מדת תפארת, ותפארת רומז לתורה (ראה זוה"ק, פרשת תולדות, ח"א קמו, ב; טור, אורח חיים, סי' תיז), ואיתא בספה"ק מגלה עמוקות (פר' ואתחנן, אופן קפו) דשם ישראל נוטריקון נוטריקון יש שישים ריבוא אותיות לתורה, ונמצא ד'ישראל' רומז לתורה שבכתב, ויעקב הוא מדריגה פחותה רומז לתורה שבע"פ. ואכן אלמלא היינו זוכים היה די במדת שם ישראל שהוא כולו תורה שבכתב המורה על דין ומזה היינו משיגים כל דיני התורה, אלא דמפני חטאינו נתהווה צורך גם לדברי חז"ל לעורר רחמים, ועל כן החזיר השי"ת שם יעקב שיש בזה המתקת הדינים.

ויתפרש לשון הכתוב (במדבר כד, ה-ו) מה טובו אהליך יעקב משכנותך ישראל כנחלים נטיו וגו', וידוע מה שדרשו חז"ל (ילקוט בלק, רמז תשע"א) בקש לכנותן כנחל שפוסק א"ל הקב"ה רשע לא כן אלא כנהר שאינו פוסק לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, ככתוב (ישעי' סו, יב) הנני נוטה עליה כנהר שלום. וע"ז רמז בלשונו שאמר מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל"ל שבאמת נקרא בשם ישראל, ועל כן המה כנחלים וכו', והיינו דעפ"י מדת הדין רק כשהם ראויים ומושלמים בתורה ובמצוות אז זכאים הם לשפע ברכה מאת ה', ובאם לאו ח"ו אפשר לעורר עליהם קטרוגים, אכן לכך החזיר לו הקב"ה שמו יעקב, והוא מחשיכם כנהר שלעולם לא יפסקו מימיו, שגם כשאינם ראויים מצד הדין יכולים הם לעורר עליהם רחמים, ועל כן מה טובו אהליך

מרומזו בתיבות שבתורה, כל תורת הנגלה והנסתר, כל מאמרי חז"ל ודברי הראשונים והאחרונים עד הדור האחרון, כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, הכל נטמן ונצפן בצירופי האותיות ראשי תיבות גימטריאות חילופי תיבות וכו', ואלמלא זכינו היינו משכילים להשיג ולראות זאת בתוך חמשה חומשי תורה (ראה עוד ישמח משה, פר' עקב; מלא העומר, בסוה"ס, קשר סוף התורה לתחילתה, עמ' שצו, טור ב).

אולם כל זאת בעוד בני ישראל כשרים וראויים עפ"י מדת הדין, כשאין עליהם שום קטרוג, והמה הולכים כולם בדרך ה', או אז זוכים הם ליאור באור החיים ולחזות בנועם ה' וכל דברי תורתו ומצוותיו בתוך התורה שבכתב. אך מכיון שיצרם גבר עליהם ונסתמו עיניהם וליבם, שוב אין זוכים להשיג כל התורה מתוך התורה שבכתב, כי מדת הדין מתוחה עליהם ומתגברים עליהם קטרוגים וכו', על כן חס וריחם המגיד מראשית אחרית, אשר צפה מעשיהם לעתיד וראה כי לא יעמדו לעולם במדריגה נעלות זו כפי שהיו בזמן מתן תורה שפסקה זוהמתן (שבת דף קמ"ו ע"א) והיו כאדם הראשון קודם החטא, ולפיכך צירף להם מדת הרחמים, שגם בעת כזאת כאשר המה בבחי' 'אכן כאדם תמותן וכאחד השרים תיפולו (תהלים פב, ז) ויסתלקו ממדריגה זו, גם אז יהיה להם חלק התורה שבע"פ, הלא המה דברי חכמים שבוא להקל ולעורר רחמים, וכאשר יעסקו וילמדו בחלק התורה שבע"פ או אז יוכלו להמתיק מדת הדין מעליהם.

- כח דברי חז"ל להמתיק הדינים -

עד"ז פי' בספה"ק (ראה אנרא דכלה, פר' בראשית) מה שנא' (בראשית א, א) בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ, דשמים מכוון על התורה שבכתב, וארץ מרמז על התורה שבע"פ (ראה זוה"ק דף מ"ז ע"ב), ולזה הקדים הכתוב ופתח בראשית אתון ב' ראשית, דישנם ב' חלקים לתורה, הם המה שמים וארץ, וכל זה כיון שראה השי"ת העתיד אשר 'והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום', ועתידין בני ישראל ליפול ממדריגתם ויגבר עליהם מדת הדין, על כן ויאמר אלוקים יהי אור הוא אור התורה שבע"פ, ובזה הכין להם ישועתם ורפואתם תחילה, כי בכך מתמתקים כל הדינים.

יעקב, נקט אהלים לשון רבים, רומז לב' אהלים תורה שבכתב ותורה שבע"פ בחי' יעקב, שעל ידי כן מתעורר עליהם רחמים ונמתקים הדינים.

- יהודה ירד למצרים להקים בית תלמוד - כי התחזקות ישראל בגלות הוא ע"י תורה שבע"פ - והנה כשירד יעקב מצרימה צפה ברוח קדשו עד היכן יגיעו הדברים, והבין כי כעת מתחילה גלות ארוכה שתמשך מאות בשנים, בהם יהיו בניו ודורותיו אחריו נעים ונדים גולה אחר גולה גולה וסורה, וכשמתחלת הגלות דייקא באותו מקום טומאה אשר כל כולה ערוה כטומאת ארץ מצרים, על כן גדלה פחדו וייראתו עד מאוד, כי באותם תנאים של אותו מקום טומאה וכי יתכן שיוכלו בניו להחזיק מעמד לשמור דרך ה' כראוי, ועל כן היה תר ומחפש אחר עצה במה יוכלו לעורר עליהם רחמים להמתיק מדת הדין המתוחה עליהם. ומסיבה זו שלח את יהודה להורות לפניו גשנה וגו', שמשם תצא הוראה היינו שילמדו שם התורה שבע"פ והוראת החכמים הוא התורה שבע"פ, שיש בהם כח לעקור דבר מן התורה הוא התורה שבכתב, ואף לפעמים כשיש צורך למיגדר מילתא יכולים לעקור גם בקום ועשה (יבמות דף צ' ע"ב), ובזה פעל לעורר כח התורה שבע"פ שבכח החכמים לבטל לפעמים דברי התורה שבכתב ועי"ז להמתיק הדין, ובכח מה שיעסקו בתורה שבע"פ ובהם יהגו יומם ולילה יתבטל מעליהם כל דין קשה.

על זה אמר הכתוב 'ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה', לילה רומז לגלות כידוע (פסחים דף ב' ע"ב), דבשעה שירד יעקב למצרים כאמור צפה אריכות הלילה, כמה שיהיו יוצאי חלציו נדים בגלות ובכמה נסיונות קשים ומרים יצטרכו להתמודד הן ברוחניות והן בגשמיות, ועל כן עלתה הפחד בלבו היאך יוכלו להחזיק מעמד, וע"כ אמר לו השי"ת ויאמר יעקב יעקב חזר ושנה כאומר ומחזק הדבר שהחזיר לו שמו יעקב המרמז לתורה שבע"פ כאמור, ובא להורות שבכל עת יוכלו לזכות להמתקת הדינים בהתעוררות רחמים ע"י עסק בתורה שבע"פ.

ואדרבה, אל תרא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם, דנודע מה דאי' במדרש (במדכ"ר יא, ב) על הפסוק (דברים ד, ח) ומי גוי גדול אשר לו אלוקים

וגו' דמכוון על מתן תורה, דעל כן נקראו בני ישראל 'גוי גדול', ובא הכתוב כאן לרמוז, שעיקר מתן תורה יתפרסם דייקא בגלות, וכידוע שכל התורה שבע"פ יצא ונתפרסם דייקא אחר החורבן, אחר שרבינו הק' סידר המשניות, ורבי חייא סידר התוספתא וכן הלאה, ובעוד שלא יצאו לגלות היו הדברים נמסרים בע"פ מרב לתלמיד ולא נתפרסם כ"כ. וז"ש אל תירא מרדה מצרימה כלומר אל לך לחשוש שלא יחזיקו מעמד ויתרבה עליהם דינים קשים ומרים, כי לגוי גדול אשימך שם וכנ"ל דמכוון על מתן תורה, ורצ"ל שדייקא שם תתגדל התורה ביתר שאת, כי יתרבה התורה שבע"פ.

והמשיך עוד השי"ת ואמר אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, הזכיר כאן ב"פ אנכי, וידוע מה דאי' בגמ' (שבת דף ק"ה ע"א) דאנכי נוטריקון א"נא נ'פשי כ'תבית י'הבית, איכא דאמרי למפרע י'היבא כ'תיבה נ'אמנים א'מריה, וי"ל דרמו לב' חלקי התורה, דמ"ש אנא נפשי כתבית יהבית מיירי על התורה שבכתב, ואילו י'היבה כתיבה נאמנים אמריה אלו דברי החכמים שהם בבחי' אמירה רכה, ועי"ז ניחם השי"ת את יעקב להודיעו שעל ידי ב' אנכ"י היינו על ידי ב' חלקי התורה יזכו ל'אעלך גם עלה'.

- יוסף הצדיק עמד בצדקו במצרים באמצעות מה שלמד עם יעקב התורה שבע"פ -

וכראי' לדבר אמר לו הקב"ה ליעקב ויוסף ישית ידו על עיניך, דהוא ההוכחה לכך אחר שישב במצרים ערות הארץ זה עשרים שנה וענשה גדול כ"כ, ועכ"ז עדיין עומד בצדקו, ולא שינה מדרך הישרה בכח זה, וכפי שהאריך מרן אאדמו"ר זי"ע בדברי קדשו (ונדפסו בד"ת שחולקו בשבוע זה) על גודל הנסיונות הקשים כנגדם התמודד יוסף בעודו במצרים, ועד כמה ניסו כל כוחות הטומאה להפילו ממדרגיגתו, ומה שהיה יכול לעמוד בכך הוא בוודאי רק בכח מה שהיה עוסק בתורה שלמד אצל יעקב, ובלא זה לא היה יכול להתחזק. ועי"ז אמר ויוסף ישית ידו על עיניך רומז לאות עי"ן הרומז לתורה שבע"פ, כי עי"ן פנים לתורה (זוה"ק ח"א, דף מ"ז ע"ב), שהם דברי החכמים שדורשים התורה בכמה וכמה פנים.

תורה שבכתב ותורה שבע"פ, אז נתרומם שמו. ועל כן דרשתי את ה' הוא דרשת החכמים שדורשים התורה לכמה וכמה פנים, ועל ידי זה וענני ומכל מגורותי הצילנו, או אז זוכים להתעוררות רחמים שיזכו להנצל מכל צרה וצוקה.

- בחודשים אלו שיש כח התגברות להסט"א, א"א להלחם עמהם כי אם ע"י עסק התורה שבע"פ -

אותו הוראה שיצא מפיו של יהודה בדיבוריו אלו, הם לימוד בעבורנו לדורות עולם, וממנו נקח לעבוד את ה' שאם נבקש לעורר רחמים ולהגביר האור על חשכת הגלות ההולך ומתגבר מיום ליום, אין לנו עצה אחרת זולת לשקוד על דלתות התורה עד כמה שידינו מגעת, ובפרט בתורה שבע"פ, ובכח זה נוכל להתמודד ולעמוד איתן נגד אותם נסיונות קשים ברוחניות ובגשמיות.

ויורמו בצירוף הוי"ה לחודש טבת היוצא מפסוק הנ"ל גדלו לה' איתי ונרוממה שמו, אכן כי דייקא בחודש טבת שהוא כידוע מהחודשים הנפולים שצריכים בהם רחמי שמים (מגלה עמוקות, אופן קו; וראה בני יששכר, מאמרי תמוז אב, מאמר א, אות ו), כי בימים אלו הטומאה ביכולתה להתגבר ביותר ויונקים כח להזיק לכלל ישראל רח"ל, ועלינו להתאזר בכלי זיין שלנו הוא התורה הק' אשר מעט מן האור ידחה הרבה מן החושך, ובכח זה נוכל להלחם עמהם ואף להתגבר עליהם, להאיר אלו הימים שלא יוכלו המזיקים לנגוע בנו לרעה.

יעזור השי"ת, ויהי ה' אלוקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל ימשנו, ויתן חלקנו בתורתו שנוכל לעסוק בה כראוי, ועל ידי זה נזכה להאיר חשכת הגלות שיהיה בבחי' 'אור צדיקים ישמח' (משלי יג, ט), ובכח זה להמשיך אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו, וישלח השי"ת לכל בני ישראל בכל מקום שהם בכל מקומות מושבותיהם די בכל אתר ואתר שפע ברכות וישועות ברוחניות ובגשמיות בגוף ובנפש, וכבר יהא מנוחה ושמחה אור ליהודים עדי נזכה לישועה השלימה בגאולה הקרובה במהרה בימינו אמן.

לפיכך כאשר ראה יהודה הצרה הבאה עליהם, והיאך שנתעורר עליהם מדת הדין כשנלקח מאיתם שמעון ובנימין, ידע כי אין עצה אחרת בידו, ובכדי להמתיק הדינים יש צורך להתחזק בתורה שבע"פ, ועל כן אמר בי אדוני דייקא, ע"ד (משלי ה, טו) כי מלכים ימלוכו, והכוונה ליהודה שהוא בחי' מלכות, והעצה לזכות לבחי' מלכות הוא דייקא על ידי חלק התורה שבע"פ, שכן פה הוא בחי' מלכות כדאיתא בתיקו"ז במאמר פתח אליהו (דף י"ז ע"א) תורה שבעל פה בחי' מלכות פה, יעו"ש, ובבחי' דבר מלך שלטון (קהלת ח, ד), ואמר יהודה ידבר נא עבדך דב"ד ובמדרש (שמו"ר לח, ד) אין דברים אלא דברי תורה, כי העיקר הוא להתחזק בתורה שבע"פ, וכעין מה שפי' בספה"ק הפסוק (הושע יד, ג) קחו עמכם דברים ושובו אל ה', שרק על ידי התחזקות בדברי תורה אפשר לשוב אל ה' לכפר עונות ולהמתיק הדינים הקשים (וראה זרע קודש, פר' תרומה, עה"פ ועשו ארון), ולזה אמר יהודה דזהו העצה היחידה לעורר רחמים עליהם, על ידי תורה שבע"פ, ורק בכח זה ואל יחר אפך בעבדך ובכך אפשר למנוע חרון אף ולהריק ולהשפיע שפע רחמים וחסדים.

על זה אמרו חז"ל במדרש מה אופן הזה מראה פנים לכל צד אף יהודה היו דברים מראים פנים לכל צד, הכוונה על התורה שבע"פ שבכוחו להפוך ממדת הדין למידת הרחמים, בכח התורה שבע"פ שהופך משמעות הכתובים לכל צד, שהחכמים בכוחם לדרוש התורה שבכתב בכמה וכמה פנים.

מעתה יובן הרמוז שרמזו הרה"ק ר"א מראפשיץ זי"ע, דויגש אליו נוטריקון גדלו לה' וגו', דזהו ממש לשון הכתוב 'גדלו להוי"ה איתי', רצ"ל איך אפשר להמשיך מדת הוי"ה שהוא רחמים, ועי"ז ונרוממה שמו יחדיו, על ידי שנייחד שמו הוי"ה שיהיה בשלימות, וידוע שכל התורה שמותיו של הקב"ה (זוה"ק ח"ב, דף פ"ז ע"א), ואם רוצים להשלים השם לגמרי צריך לשלב התורה שבכתב עם התורה שבע"פ שהם כולם שמותיו של הקב"ה, וממילא מתאחד ה' ומתגדל שמו.

ווי"ש 'ונרוממה שמו יחדיו', היינו בהתאחדות

מוצש"ק

תפילת ערבית התפלל לפני העמוד הדומו"צ הגאון רבי יצחק שימון שליט"א רא"כ אורח חיים במרכז התורה.

אחר תפילת ערבית ניגשו הרה"ג רבי שמואל ייגר שליט"א דומו"צ וראש כולל חושן משפט במרכז התורה, ומרבני ועד קרן ההצלה, המשב"ק הרב אברהם דוד שכטר שליט"א, ואיתם העסקן הרה"ח ר' משה גליק יו"ר בטאון צאנז, לברכת פרידה לקראת נסיעתם לארה"ב לעמוד בראש כינוסי 'אספות ההצלה' שיערכו על ידי 'קרן הצלה צאנז' בקרב אנ"ש היקרים ברחבי ארה"ב.

ההתכנסות הכבירה לעוסקי הפרנסה שע"י מפעל התורה 'תורתם משתמרת'

שעות של התרוממות וחדוות התורה אשר מילאו את כל חללי הלב, עברו על המוני עמלי הפרנסה בחצר קדשנו, כשהתכנסו יחדיו במוצאי שב"ק בראשות כ"ק מרן שליט"א, להתכנסות כבירה ורבנית, על-ידי מפעל התורה הגדול 'תורתם משתמרת', חגיגת התורה בסיום לימוד ג' בבות והתחלת לימוד מסכת סנהדרין במסגרת הדף היומי, ופתיחת מסגרת 'דף השינון' ללימוד מסכת ביצה.

בשעה המיועדת נקבצו ובאו המוני עמלי הפרנסה אל ההיכל הגדול אשר בקרית מלך, אשר היה ערוך ברוב פאר והדר, לכבודה של תורה. הקהל הגדול הסב לסעודת מלווה מלכה רבתית, ברוב מטעמים ורוח נדיבה. כאשר על בימת הכבוד ישבו רבני אנשי-שלומנו לצד עשרות מגידי השיעורים בדף היומי בכל בתי מדרשנו, מרביצי התורה אשר עמלים מדי יום ביומו, להנחיל תורה בהבנה ובידיעה.

שליחי הקודש, נציגי משתמרת די בכל אתר ואתר, קיבלו את פני המשתתפים וכיוונו את הקהל הגדול אשר מילא את כל ההיכל הגדול מן הקצה אל הקצה. המעמד נפתח בדבריו של המנחה, הרה"ח ר' דב בערל שטמר הי"ו מראשי העסקנים לבית צאנז, אשר מילא את חלל ההיכל בדברי רוממות בשבח ההתכנסות הגדולה ומפעל התורה הגדול. בדבריו גם העביר ברכה מיוחדת לפורסי החסויות על ההתכנסות הגדולה, בהמשך אף הזמין את מנהל המחלקה החרדית בכללית, הרב אברהם קונסקי, לשאת דברים לכבוד המעמד.

ברוב קשב נשמע משאו המיוחד של המשפיע משובב הנפשות הרה"צ ר' חיים יצחק קאפף שליט"א אשר העלה על נס את החשיבות הגדולה

שיש בלימוד מתוך הבנה וידיעה, כאשר הדבר משפיע השפעה עצומה ביותר על הצאצאים הצומחים לתורה וליראת שמים.

לאחר מכן עלה אל הדוכן בעל המנגן הרה"ח ר' ישראל אדלר הי"ו אשר ריתק את הציבור בתוכנית האומנותית 'עולם הבא מיט אביי ורבא', כשהוא מוסיף ללוות את המעמד כולו בשירות ותשבחות, יחד עם מקהלת אזמרה.

בחרדת קודש ובהתרגשות גוברת קיבלו את פני הקודש, כאשר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א טרח במיוחד להשתתף בראש עם קדוש, על מנת להבעיר את הגחלת הגדולה של מפעל התורה הגדול. לאחר קבלת פני הקודש, נערך סיום מסכת בבא בתרא, כאשר בסיום המסכת כובד הדומו"צ הגאון רבי יצחק שימון שליט"א ראש כולל אורח חיים במרכז התורה.

בקדיש דרבנן התכבד הרה"ח ר' יחזקאל רייך הי"ו. בשעה רוממה זו, הוזמן האורח הדגול, כ"ק האדמו"ר מפיטסבורג שליט"א לשאת את משא הכבוד. האדמו"ר שליט"א פתח בשבח המקום והמשיך לעורר את נימי הלב והנפש ללימוד התורה מתוך מסגרת מחייבת, שינון וידיעה, ואף התייחס באריכות לפרטי מסגרות הלימוד ב'תורתם משתמרת'.

את דבר מפעל התורה 'תורתם משתמרת', העביר הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה והגלילות שליט"א אשר ניצב בכל כוחו מאחורי 'משתמרת' החל מהיום הראשון. בדבריו חידד את החשיבות הגדולה שיש בקודש פנימה לחיבור כלל אנשי-שלומנו אל המפעל הגדול. בהמשך דבריו הזכיר לשבח את האישים הניצבים ועומדים מאחורי המפעל הגדול ובראשם המנהל המסור אשר התמנה לפני ירחים אחדים בידי הקודש, הרב משה קלוגר, אשר מביא רוח חדשה וריבוי הצטרפות ל'משתמרת', ברוב מעש ובסייעתא דשמיא מיוחדת. כן הזכיר לשבח את הרב יצחק ברכר, המנהל הרוחני דמשתמרת, אשר החל מהיום הראשון התמסר כל כולו להצלחת המפעל ועד היום הזה עודנו אמון על הכנת המבכנים והסיכומים; את הרב זלמן לייב בינדר המנהל את מערך שלוחי הקודש ומגידי השיעורים אשר במרצו הרב נוספים עוד ועוד שיעורים ולומדים למפעל; וכן את הרב יקותיאל יהודה גנזל אשר מלווה את משתמרת מימי ראשיתו עד היום, בעצה ובתושייה וביתרון דעת.

מה רבה היתה ההתרגשות בלב הציבור הגדול, כאשר קרוב לחצות הלילה האיר ההיכל בזיו הקודש, כאשר נשמעו דברי אלוקים חיים במשא קדשו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א וזהו תוכנם:

הלוא כל אלו שבאו הנה להשתתף הגיעו על מנת לקבל על עצמם עוד חיוזק בלימוד התורה, וכפי

נתאחרה השעה ומחמת טירחא דציבורא אשים קנצין למילי, ובפרט שבאמת הדיבור אך למותר, כי

גשנה, וברש"י מהמדרש (ב"ר צה, ג) לתקן לפניו בית תלמוד. ואיתא במדרש (תנחומא פרשתן, ו) ילמדנו רבינו מאימתי מברכין על הנר, כך שנו רבותינו אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו.

ואפ"ל בדרך רמז ואגדה, דנר רומז לתורה, וכמו שנא' (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור, ואנו מברכים בכל יום ברכות התורה, לעסוק בדברי תורה, נותן התורה, ואשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. אמנם כשמברכים ברכה צריך האדם ליהנות מן הדבר שמברך עליו, וכמו שהאריכו בספרי הפוסקים להסתפק באדם שאוכל מאכל מחמת איזה סיבה שהוא ואינו נהנה מכך, אם צריך לברך ע"ז. וזהו כוונת המדרש, דכיון שלמדנו כאן ששלח יעקב את יהודה לתקן לפניו בית תלמוד, שאל מאימתי מברכין על הנר כלומר ברכת התורה, והשיב כך שנו רבותינו אין מברכין עד שיאותו לאורו שצריך האדם שיהיה לו הנאה מדברי תורה, ועיקר ההנאה ושמחת התורה הוא דייקא כשזוכר האדם את תלמודו ואינו משכחו.

ומלבד עצם ההנאה ושמחת התורה, הרי שיש בענין זה של לימוד ושינון על מנת לזכור ולהבחין עוד הרבה מעלות נוספות, שהדבר מביא שינוי לכל מהלך הבית, ולכל מהלך החיים. כי האב יש לו יותר התחייבות הן לעצם ההשתתפות בלימוד השיעור, והן בחזרה על לימודו, כי הלא צריך הוא להבחין על כך מידי חודש בחודש, ולכך ישנן ויחזור תלמודו שוב ושוב. וזה לאחרונה היה אצלי בחור אחד מתלמידי הישיבה שככה בפני כי הוא נכשל ואינו מצליח במבחנים על מה שהוא לומד, ואמר לי כי אביו נבחן מידי חודש, וממילא יש לו דרישה מבנו שאם הוא יכול להבחין הרי שאף בנו צריך להבחין על תלמודו, והבחור התאונן לפני שהוא בוש לעמוד לפניו כשרואה שאינו מצליח ואין לימודו עולה אצלו יפה.

בדורנו דור עקבתא דמשיחא כבר אמרו חז"ל אין לנו שיוור רק התורה הזאת, ואין לנו כל שמירה והגנה אחרת זולת זכות לימוד התורה המתפשט ב"ה בכל קצוות תבל, ואין כל ספק שזהו שעומד להיות למגן ולמחסה להציל נפשות ישראל, ומשמר את כל עם בני ישראל מכל מיני פורעניות וצרות רעות.

שכבר הזכיר מקודם כ"ק האדמו"ר מפיטסבורג שליט"א מאמר חז"ל (ברכות דף ל"ב ע"ב) ארבעה דברים צריכים חיזוק, ואחד מהם הוא תורה.

בני הגה"צ אב"ד קרית צאנו טבריה שליט"א הזכיר מקודם מה שכבר אמרתי זה מכבר, שיש בחינה שגם אלו העמלים לפרנסתם באשר מפלי תלויין ביה, וטרודים בטרדות החיים, ובמסירות נפש באים הם לבית המדרש לעסוק בתורה ובמסירות נפש מגיעים להשתתף בשיעורי תורה יום יום, אזי אף אם לאחר זמן שוכחים הם ואין זוכרים מה שלומדים, הרי שזהו בבחי' 'תורה לשמה', כי באופן כזה אין לו כל כך הנאה מעצם הלימוד, ובכל זאת ממשיך הוא בלימודו.

אולם יש לדעת בעצם לימוד תורה לשמה שהלא כבר אמרו חז"ל (פסחים דף נ' ע"ב) לעולם ילמד אדם תורה שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ובספה"ק מאור עינים (ליקוטים, ד"ה רבות בנות וגו'), ובעוד ספה"ק (ראה תולדות יעקב יוסף, פר' וישלח, אות ט; שם, פר' ויקרא, ד"ה מצוה כל המנחה; שם, פר' חוקת, אות ה, בשם הבעש"ט; פי' הגר"א על משלי, כה, כא; חכמת התורה, פר' נשא, עמ' קל"ג) האריכו כי לא יוכל האדם לבוא לידי בחי' לימוד תורה לשמה בלא שתקדם לה תחילה לימוד תורה בבחי' שלא לשמה. וזהו לעולם ילמד אדם שלא לשמה, כי רק באופן כזה יזכה לבוא לבסוף לבחי' תורה לשמה.

כי בפשטות בחי' שלא לשמה הכוונה שנהנה מלימודו, ואינו לומד רק על מנת לקיים רצון ה', ואמנם באמת כבר חקרו בזה הקדמונים אי מותר להנות מלימוד התורה, דיש דם"ל דכיון שנהנה מהלימוד הרי זה פוגם בשלימות התורה, והאריך בזה האבני נזר בהקדמה לאגלי טל (ד"ה ומדי דברי), יעו"ש שכתב שחלק ממצות לימוד התורה הוא שהתורה משמחתו ומהנתו ויש לו שמחה עצומה בתורה, והיא נותנת לו שמחת חיים, יעו"ש. ואכן כשעוסק בתורה ואינו זוכר ומשכחו וממילא אין לו כל הנאה מעצם הלימוד, הרי שזהו גם בחי' 'תורה לשמה'.

והרהרתי לרמוז זה במה שנא' בפרשת השבוע (בראשית מו, כח) ואת יהודה שלח לפניו להורות לפניו

במוחני שמי שיקבל על עצמו כזאת, יראה בחוש היאך שכל חייו ישתנו למעלותא. ובוודאי שכל אחד ואחד חפץ להתעלות ויש לו שאיפות טובות לעבודת השי"ת, ורוצה לראות לעכטיגע אידישע דורות, בנים ובני בנים ההולכים בדרכי אבות, ועל זה אין לנו עצה אחרת זולת מה שיהווה האדם עצמו כדוגמא אישית של קבלת עול תורה - כנודע בכל העניינים לחינוך הצאצאים, כי בכך חודרים הדברים אל הלכבות הצעירים.

את אחי אנכי מבקש שיראה כל אחד לפום שיעורא דיליה להתחזק ולהוסיף בלימוד התורה, כל אחד לפי היכולת והכוחות שלו, ומתוך כך ממילא יזכה להתעלות בתורה ועבודה יראת שמים, ואף במידות טובות ובעניינים שבין אדם לחבירו.

שאיפת חייו הק' של מרן אאדמו"ר זי"ע היה על לימוד התורה, ואף שעורר ודיבר גם בכל שאר העניינים שבעבודת השי"ת, אכן רגיל היה על לשונו שבלא עסק התורה אי אפשר לפתוח כלל בעבודת הבורא, ובלא תורה יכול האדם לחיות בתוהו ובוהו, וירמה עצמו כי הוא עובד את קונו וכי הוא ירא ושלם. וכן נמי בלא שיעמוד האדם בכור המבחן על מה שלומד, הרי שיבוא לרמות את עצמו, כי עצם המבחן אינו שאחרים יראו ויכירו בידיעותיו, אלא הוא להראות לעצמו כדי שידע היכן הוא אוהו ואיזה קנין קנה בעולמו. ובלא כל ספק כשיקבל האדם על עצמו עול והתחייבות יזכה ומן השמים יסייעו להיות מוסיף והולך עוד ועוד.

במוחני שכל אותן הדמעות ששפך כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע כמים בעת שהתפלל והעתיר 'ותן בלבנו בינה' שיזכו להמשיך הדורות הלאה בלימוד התורה, יעמדו לנו ויהי ה' אלוקינו עמנו ובגלל אבות תושיע בנים, וזכותו הגדולה של כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע יגן בעדנו שלא יבוש המעיין ולא יקצין האילן, שנראה לעכטיגע אידישע דורות, ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה, שנוכל להתראות ולישב תמיד יחדיו מתוך שמחה ונחת, להניח ברכה אל תוך ביתך, שיכנס ברכה של אורה ושמחה בכל בתי ישראל באופן מלא וגדוש, שפע ברכה ופרנסה, לגדל הבנים ולזווג להם

אשר על כן אצטרף ואקרא שנית, שיראה כל אחד ואחד להיות נמנה לדבר מצוה, ולקבל על עצמו 'חבר אני לכל אשר יראוך', ולא יהיה אחד מעדת קהלינו שאינו חבר ונבחן באחד מהמסלולים, ובוודאי שטוב יותר ללמוד לכה"פ הדף היומי ולהבחן על כך, אכן לכה"פ ללמוד את מה שמתחילים כעת בלימוד העמוד בכל יום.

*

ומן החובה לעורר כעת עוד, כי הנה ישנם בציבור הרבה שניחנו בכשרונות טובים, וביכולתם ללמוד העמוד בזמן מועט כרבע ומחצית שעה, ושוב לאחמ"כ כאשר ישנו ויחזרו עוד פעם או ב' פעמים יהיה להם לתועלת שיזכרו תלמודם. ברם זהו אינו התכלית הנרצה, כי עלינו להשריש בקרבנו כי הידיעה הוא רק ה'סימן' לעצם הלימוד, ואינו חלילה 'סיבת הלימוד'. ועיקר התכלית הנרצה הוא עצם עסק התורה, ללמוד ולהתייגע בדברי תורה. ואף מי שאינו בעל כשרון ועוסק בתורה אף שאינו זוכר תלמודו ומתקשה בהבנת הדברים, מכל מקום בשמים ממעל חשובה תורתו עד מאוד, וכפי שכבר מובא בספרים הק', שלעתיד לבוא כשיבוא האדם לעולם הבא, ילמדו עמו כל מה שלמד כאן בעולם הזה.

ובאמת שבוש אני מלעורר על כך, וכמו כן אילו היה כ"ק מרן אאדמו"ר זי"ע שומע דברי היה גוער בו, ברם מן ההכרח לעורר על זה, שעל כל אחד ואחד לדעת כי 'אין לך אדם שאין לו שעה' (אבות ד, ג), וי"ל בפ' הדברים דהכוונה שמי שאינו לומד לכה"פ שעה אחת ביום הרי שאינו בסוג בן אדם. ואף כי ההתחייבות להספק מסויים הוא דבר טוב והגון, שיודע האדם כי בכל יום צריך הוא להספיק כך וכך דפים וכדו', אבל בד בבד צריך גם לדעת שמוכרח שיהיה זה לכה"פ שעה אחת מידי יום ביומו. והאמת יורה דרכו כי רבים רבים מעמלי הפרנסה אשר המה לומדים יותר משעה אחת ליום, מהם קובעים עיתים לתורה שעה בבוקר ושעה ומחצה בערב, וכן אף יותר מכך. ועל שעה אחת זו של לימוד התורה יראה האדם שלא למנוע עצמו לעולם, הן בימות החול, והן בימי ערב שב"ק ושב"ק.

שידוכים טובים והגונים ולראות אך נחת ושמחות, ונוכה תיכף לישועת ה' לגאולה השלימה בב"א.

הראשל"צ הג"ר דוד יוסף: איני יודע מה מצאו בי... אני לומד ב"ה עד מאוחר בלילה, והייתי רגיל ללכת ברגל, והיום כבר אי אפשר, זה לא קל ההגבלות... ה' יעזור. יש לי ב"ה הרבה הרבה עבודה... קיבלתי על עצמי את תפקיד נשיא בית דין הגדול, והרה"ר הרב בר שליט"א לקח ע"ע את נשיא מועצת הרבנות. אני יושב כבר בבית הדין הגדול, ויש שם הרבה תיקים קשים ומסובכים. מחר יש לנו חליצה של הרוג מהמלחמה, זה לא פשוט. ושוחחו בארוכה על היחסים בין הרבנות לשלטונות ולבתי המשפט וכו'.

הראשל"צ הג"ר דוד יוסף: אבל אני צריך שהרבי שליט"א יתפלל עלי, אני צריך את התפילות... **מין שליט"א:** הרי מתפללים...

הראשל"צ הג"ר דוד יוסף: אבל אני צריך תפילה באופן פרטי...

מין שליט"א: חז"ל אמרו (הוריות י,א) לא שררה אני נותן לכם אלא עבדות אני נותן לכם. כשיודעים מתחילה שזה עבדות, אזי אין מרגישים זאת כל כך, אבל כשחושבים שמקבלים שררה אזי כל קושי מורגש מאד. יש לכם ב"ה סייעתא דשמיא וגם זכות אבות... **הראשל"צ הג"ר דוד יוסף:** בעזרת ה'.

ושוחחו על עניני הכשרות מטעם הרבנות וכו'. **מין שליט"א:** רוב האזרחים אפילו הפשוטים בעם רוצים שיהיה עכ"פ איזה חותם כשרות.

הראשל"צ הג"ר דוד יוסף: ממש ככה... ממש לאחרונה אמר לי איזה חבר כנסת מהשמאל שהוא בעד שיהיה כשרות.

מין שליט"א: לפני זמן מה אמר לי אחד מאנשי שררה שרחוקים ל"ע מהדת, שמעולם לא הכניס לביתו דבר שאין עליו הכשר, והתפלאתי...

הראשל"צ הג"ר דוד יוסף: לפני כמה חודשים נפגשתי עם אחד מראשי הערים שמתגוררים שם הרבה שונאי דת, ודברתי אתו בחביבות ואמרתי לו שאני בטוח שהוא יהודי מאמין. מה שקרה שבסוף הפגישה הוא ביקש ממני שאשים לו כיפה על הראש ושארך אותו, והבטיח לדאוג לתקציבים עבור מקוואות... ובשבוע שעבר בעיר הזאת עשו לכבודי מסיבת חנוכה וקבלת פנים, והוא השתתף, ואחרי זה דיברתי באריכות על הצורך לקרב ולא לפלג, ושהציבור הרחב יידע מה זה שבת וכדומה, וכשגמרתי לדבר הוא קם בדמעות ואמר לי, אני מקבל עלי מהשבת הקרובה להתחיל לשמור שבת...

מין שליט"א: לצערנו יש את ההסתה הגדולה של התקשורת שמציירת את החרדים רק בצבעים גרועים... **הראשל"צ הג"ר דוד יוסף:** כאן בנתניה הם רואים את הצד היפה, את הבית חולים ואת קרית צאנז.

מין שליט"א: היה אצלי פעם אחד שרצה להתמנות לרב עיר, ודברתי עמו על גודל אחריות שצריכים

בברכת המזון כובד חדב"נ הגה"צ כ"ק גאב"ד קרית הבעש"ט שליט"א, אשר פיאר את ההתכנסות בהשתתפותו הרוממה.

לאחר ברכת המזון עברו המשתתפים הרבים אל מול פני הקודש והגישו שטר של הצטרפות לאחת ממסגרות 'משתמרת', מסגרת 'הדף היומלי' או 'דף השינון'. פני הקודש נהרו למראה הנבחנים, החדשים גם הישנים, והעניק לכל אחד 'סדר ויתן לך' בכריכת עור מהודרת, כסגולה לפתיחת שערי השפעת הפרנסה.

בסיום המעמד נגשו מנהלי ישיבה"ק לצעירים שפע חיים בב"ב, ה"ה מוה"ר מאיר צבי בלומנטל הי"ו, ומוה"ר משה אליעזר שמעון לקבל ברכת הקודש לקראת פתיחת מגבית 'שובבי"ם' שע"י ישיבה"ק. המנהלים הגישו בפני הקודש את השי הייחודי המחולק לכל התומכים, תפילה לומר בעת הטבת הנרות של שב"ק ויו"ט מבעל הפלא יועץ ע"ג מעמד יוקרתי. והאציל מין שליט"א מברכות קדשו לרוב הצלחה וסייעתא דשמיא. אח"כ ניגש להיפרד הרב משה גנזל מנכ"ל מוסדותינו הק' בבית שמש לרגל יציאתו לחו"ל לטובת המוסדות.

יום ראשון פר' ויחי ה' טבת

לפני תפילת שחרית הניח מין שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה אלימלך נ"י בן הרה"ח ר' דוב אריה בירנבוים מפעיה"ק (ב"ר יחיאל משיכון סקווירא). אחר התפילה נערך שמחת הברית לבן הרה"ר צבי מנחם מענדל ישראלי מפעיה"ק (בה"ר אהרן מרדכי מפעיה"ק וח"ר שמעון צבי איידליס מנהל קהלה קדושה קרית צאנז).

בערב הגיע לביקור בקו"פ **הראשון לציון הגאון הגדול רבי דוד יוסף שליט"א**, לקבל ברכת הקודש לרגל הכתרתו לכהן כראשון לציון, וזהו תוכן השיחה: **מין שליט"א:** הגם שכבר שלחתי ברכה, אבל עדיין לא בירכתי אישית על המינוי...

הראשל"צ הג"ר דוד יוסף: כן, קבלתי, יישר כח... הציג את הרב יהודה כהן: הוא המנהל הכללי, הוא גר כאן בנתניה...

מין שליט"א: הוא שכן פה... **הראשל"צ הג"ר דוד יוסף:** הוא עושה עבודת קודש יפה מאד, הוא עובד לשם שמים, הוא ב"ה יודע לעשות ולפעול.

וזה בני, שמו הרב עובדיה יוסף, בני הבכור... **הראשל"צ הג"ר דוד יוסף:** אני באמת זקוק לברכות... מעבר לכל התפקיד החדש של הרבנות, הודיעו לי שמחמת מעמדי החדש ישנם עלי איומים מהמחבלים ימ"ש, ובכל מקום אני צריך ללכת עם ליווי...

מין שליט"א: הרע שונא את הטוב...

שער בית הקברות וכו'. והוא מרוב התרגשות חיבק אותו ונישק אותו, ככה הרב אומר... וזה נשמה יהודית שאינו יודע מכלום, רק שבמסורת הוא כהן ואסור לו ללכת לבית קברות...

זהו לימוד גדול, שרוב מוחלט של היהודים רוצים ויש להם רגש חם למסורת ולאידישקייט, רק צריך להעיר את הגחלת.

הרי אביכם הגדול זצ"ל עשה מהפיכה ענקית בכל הארץ... מאות אלפים חזרו בזכותו... אבל עדיין יש די והותר במה לפעול ולקרב... אני לעצמי רואע, כמה אזכרות מגיעים מאנשים ומשפחות חילוניות לגמרי, בעיקר עכשיו בתקופת המלחמה. זה סימן שאנשים מאמינים בהקב"ה, שאם הם לא היו מאמינים הם לא היו מבקשים שיתפללו ושיעשו מי שברך...

הראשל"צ הג"ר דוד יוסף: קיבלתי דו"ח שבוע שעבר ממה שקורה במקוואות בשנה האחרונה, ויש גידול של מאות אלפים!

מין שליט"א כבדו בלחיים וברכו בברכות לקרוב, להגדיל תורה ולהאדירה ולקדש שם שמים, שיהא שם שמים מתאהב על ידו.

וליווה מין החוצה ונפרדו לשלום.

אחר תפילת ערבית הגיע מין שליט"א לבית הכנסת הגדול בעיר נתניה, בכינוס שנערך לכבוד הרב הראשי הגאון רבי קלמן בר שליט"א אשר משמש זה כמה שנים כרב העיר נתניה.

את פני הקודש קיבל בדברים הרה"ג ר' אברהם גוגיג שליט"א רב ביהמ"ד בית מאיר בנתניה. וכיבד את כ"ק מין שליט"א לשאת דברים לכבוד המעמד, וזהו תוכנם:

למאד, עד שכמעט ואין ביכולת להוציא הדברים מן הכח אל הפועל כי הם למעלה מדרך הטבע, כי נראה שהדברים שמבקש לעשותם סותרים ומנגדים זה לזה, ואינו מוצא עצה בנפשו היאך לשלב הדברים המנוגדים והמרוחקים כל כך. ועל מנת שיצליח לפעול ולעשות זהו רק מתוך סייעתא דשמיא בעזר אלו"ה ממעל.

אך האמת אינו כן, כי יהודי צריך לעשות עד מקום שידו מגעת, הן אם יוכל לפעול ולהוציא הדבר מן הכח אל הפועל והן אם לאו, כמו שאמרו חז"ל (אבות ב, טז) לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה.

זו הכוונה 'וכל העמלים עם הציבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים', כי הנה 'שמים' כידוע נוטריקון 'אש ומים' (חגיגה דף י"ב ע"א), ולשלב אש ומים יחד יכול רק הקב"ה אשר הוא עושה שלום במרומיו, אך

בעניני הכשרות, כי כל יהודי באשר נמצא הוא יהודי, והלה התבטא בביטול שבשביל אלו שאוכלים מהכשר הרבנות אין צריכים לדקדק כל כך. והדברים חרו לי מאד מאד, ואמרתי לו שאם זו היא הגישה והמבט שלו, הרי שהוא אינו ראוי להיות רב ובוודאי לא להיות אחראי על כשרות... וכי מפני שאתה מדקדק יותר בכשרות ואוכל רק מכשרות מהודרת, מותר לך לזלזל באלו כאן בארץ ישראל שלמרות שלצערינו אינם מדקדקים בקלה כבחמורה, עכ"ז מקפידים לאכול רק ממה שיש עליו חותם כשרות ונזהרים שלא להתגעל במאכלות אסורות, ובאם תזלזל בזה אפילו במשהו, הרי אתה מועל בשליחותך ואתה עתיד ליתן את הדין. כל מי שממונה על תחום זה חייב לדעת שיש עליו אחריות גדולה עד מאד, ואכן ההוא לא נבחר לבסוף, ושמחתי על כך, כי ראיתי שאינו מבין הענין, שתוצאות של מאכלות אסורות ידרדר יותר את אלו החלשים.

סיפר לי לאחרונה יהודי מזכרון יעקב, ר' שמואל געלער, ואם לא הייתי שומע זאת ממנו לא הייתי מאמין, שהרב הלך לנחם משפחה של חייל הי"ד שנהרג במלחמה, משפחה חילונית שאינה שומרת שבת וכו', תינוקות שנשבו. וכשיצא משם קרא לו בחור אחד בצד, והתחיל לדבר עמו בבכי, ואמר שאינו יודע כלום, רק זאת שהוא כהן ואסור לו ללכת לבית קברות, ועל זה הוא שמר בכל נפשו. וכאשר החייל הזה נהרג במלחמה, הוא לא הצליח להתאפק והלך לבית הקברות, ועכשיו הוא איבד את הכהונה... והתחיל לבכות בבכי תמרורים.

והוא השיב לו ואמר, אתה כהן ונשאר כהן, וזה לא ענין של לאבד כהונה וכו' ובפרט שהיום מותר ללכת עד

ברשות כבוד הרבנים גדולי התורה. לולי הידידות הגדולה השוררת ביני לבין הרב הנבחר שליט"א כמו גם עם הראשון לציון (הגר"ד יוסף) שליט"א היושב כאן, הרי שלא הייתי נושא דברים כלל במעמד, ובפרט שאיני רגיל לדרוש בשפה המדוברת כאן, אלא שהאהבה מקלקלת השורה, והערכה על עבודת קירוב הלבבות לקרב לבם של פשוטי העם, והדאגה לכשרות עבורם.

אמרו חז"ל (אבות ב, ב) וכל העמלים עם הצבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעת, כ"ק מין אאדמו"ר זי"ע עמד פעם לבאר לשון התנא שאמר 'יהיו עמלים לשם שמים', דיותר היה לו לומר יהיו עמלים לשמה, או בשביל לעשות רצונו ית"ש וכדו'.

וביאר בקדשו, דהנה מי שהוא עוסק בצרכי ציבור, הרי שפעמים הרבה ישנם דברים קשים עד

ולעמוד איתן כנגד אותו הקומץ הקטן המנסה לקעקע רח"ל כל דבר קודש.

גם אלו שלא התחנכו כלל על ברכי היהדות ואינם יודעים מאומה, מכל מקום אין הם חפצים לאבד את זיק היהדות המחברת אותם אל היהדות. סיפרתי מקודם לראשל"צ מה שסיפר לי הרב געלער, על אחד הרבנים שאחר שהגיע לניחום אבלים אצל משפחה אחת ממשפחת הנופלים הי"ד, ובצאתו המתין לו בחור צעיר לימים שביקש להחליף עמו דברים. תיכף בתחילת דיבורו עמו החל הבחור לבכות בכי תמרורים, ובתוך הדברים סיפר, כי לא לימדוהו מעולם דבר אודות יהדותו, ולא ידע משבת ותפילין וכו', אלא שדבר אחד הזהיר אותו אביו כי משפחתו ממשפחת כהנים, ועל כך יזהר במאוד לכל יכנס לבתי קברות ולא יטמא למתים. ואכן מעודו נוהר בכך, עד שכעת במלחמה נהרג רעהו הטוב, ולא היה יכול להתגבר על צערו וליוה את המיטה עד לקבורה. ועל כך בא בבכיה שדימה כי בכך איבד את קדושת הכהונה, באמרו שעד עתה היה לו איזה דבר שקישר אותו ליהדות, ומעתה גם את זה הפסיד. אותו הרב ניחמו על ליבו הצהיל לו פנים והודיעו כי טעות הוא בידו וכו'. כשהרב הנ"ל סיפר לי כי לא ניתן כלל לתאר את שמחתו והתרגשותו של הבחור הלז בשמעו כזאת, ואח"כ גם פעל עליו על שמירת שבת וכו'. וזהו דוגמא קטנה לאלו מבני ישראל שאין יודעים מאומה ובכל זאת חפצים הם לכל ינתק הקשר שיש להם עם היהדות.

הקב"ה דרכי הנהגתו הוא בבחי' זה לעומת זה, ולפי רוב הקשיים וגודל השטנה הקיימת כנגד ענייני הדת, כן נמי ישנו התגלות לצד השני, והנה את הרב שליט"א מכירים אנו כבר שנים רבות, וכל אחד יודע מה שפעל ועשה כאן בעיר נתניה, וכעת העמידו השי"ת בתפקידו החדש, באשר הוא מוכשר ויודע היאך לקרב את בני ישראל לתורה, ולגלות את הנקודה היהודית שבכל יהודי ויהודי.

השי"ת ישלח עזרו מן שמיא שיזכה הרב שליט"א להגדיל תורה ולהאדירה לאורך ימים ושנים בריאות וטובות, לאהב ולקדש שם שמים, ולקרב את עם ישראל אל התורה ואל הקב"ה, ויעזור השי"ת שנוכה ויקויים היעוד (ישעי' יא, ט) ומלאה הארץ דעה את ה',

האדם אינו יכול לעשות כן שהאש לא תייבש המים והמים לא יכבו האש, ובאו חכמים ללמדנו שאפילו בדברים כאלו אשר נראים כאש ומים ואין באפשרות לחברם, וידמו להפסיק ולחזור בהם, על כך יידעו כי לא כן הוא אלא שזכות אבותם מסייעתם, ואם הם יעשו כל מה שיכולים, הרי שזכות אבות תעמוד לימנם לעשות דברים אשר הם למעלה מכוחם ויכולתם הטבעית, כי לא יפלא מה' דבר, עכד"ק.

כלפי מה הדברים אמורים, דהנה התלמידי חכמים נקראו שמים, וע"ד שכתב האור החיים הק' (פר' האזינו) בביאור הפסוק (דברים לב, א) האזינו השמים ואדברה, יעו"ש. והנה הרבנים שנבחרו לעמוד ולשרת את יושבי הארץ, הרי כל אחד ואחד יודע עד כמה זקוקים הם לסייעתא מן שמיא, כי מצד אחד עליהם לעמוד ולדרוש להם ולדקדק על כל דקדוקי ההלכה, כי כל אות מהתורה, כל הלכה ומנהג ישראל הוא קודש קדשים, ולא שייך כלל ענין פשרות וויתורים בענין זה, אלא יש לשמור ולקיים את דברי התורה וכל פסיק ותג מהתורה הק'. והתורה הק' נמשלה לאש, וכמו שנא' (ירמי' כג, כט) הלא כה דברי כאש נאום ה'.

מאידיך יש גם לאחוז בבחי' 'מים' אשר הוא מורה על חסד, והיינו לנהוג עם בני ישראל במידת האהבה והקרבה, כי אנו חיים ברור ירוד עד למאוד, דור אשר לא ידע את יוסף, ורבים הם שלדאבונינו מבני הטועים שאין יודעים ומכירים אפי' את יסודות היהדות והדברים הפשוטים, וכבר נודע מש"כ הרמב"ם (הל' ממרים פ"ג הל' ב-ג) דאף אלו הם כתינוקות שנשבו, והאמת כי רובא דרובא מכלל עם בני ישראל חפצים הם לשמור על הגחלת, ואינם רוצים כלל להתבולל חלילה בין הגוים ולחיות ולהיות כגויי הארצות, אלא שהם דלי הבנה והשגה ואין הם משיגים ויודעים היאך צריכים לנהוג.

ומעתה תלמידי החכמים שהוצבו במקום כזה, המה צריכים לקרב ולאחד את בחי' האש ובחי' המים יחדיו, מחד לעמוד איתנים על המשמר שיהיה כל דבר בתכלית השלימות, ומאידיך לקרב לבכות ישראל לתורה, להצהיל פנים ולהראות לכל אחד ואחד חלקו ודרכו בתורה הק', לאהב שם שמים,

ונזכה כולנו להראות בירושלים הבנויה בביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

למעלה והתורה שלומדים למטה...
בני המשפחה: אדם לעמל תורה נברא...
מֶרֶן שְׁלִיט"א: אבל מצינו בחז"ל (סוטה ג, א) תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. צריכים את שניהם, הא בלא הא אי אפשר.

ר"י הרשב"י: זהו פלא מה שכותב שם בנפש החיים, שעל הדבר הזה היה מוכיח אותו תמיד, להועיל ולעזור לאחרים. לא לחשוב רק על עצמו. להיות אוהב שלום ורודף שלום. הוא לא הוכיח אותו למה אינו משתתף בשמחות של השני, אלא למה לא השתתף בצערו של הזולת, שזה יותר קשה.

מֶרֶן שְׁלִיט"א: מֶרֶן אַדְמוֹר"ר זי"ע גם הזהיר על זה בצוואתו [וזל"ק: ותשמחו בשמחת כל אחד ואחד מישראל. וכאשר נהגו שלא לומר תחנון ביום שיש בו ברית מילה, שזמן שמחה לכל הוא והבן. ועיין ברבינו יעקב הגוזר (דין תפלה ביום המילה עמ' ס"ט) מברית מילה עד היכן הדברים מגיעים. וח"ו אם יארע איזה מקרה של צער, להשתתף בצערו ממש. ומכל שכן וקל וחומר להשתתף בשמחתן של ישראל וצרתן של ישראל בכל מקום ובכל זמן, יותר משמחת וצער עצמו, שהוא רק פרט ושפל ומה הוא, ועם ה' ונחלתו שנקראו בנים למקום וכבפ"ג דאבות (מ"ד), ודו"ק ודו"ק ותבן עד היכן הדברים מגיעים].

היה מעשה אצל הדברי חיים מצאנז, שהגיע אליו איזה רבי צעיר שהחסידיים רצו למנותו על מקום אביו, אך הוא הרגיש בעצמו שאין הוא ראוי לאותה אצטלא למלא מקום אביו, והוא היה אז צעיר לימים, ונסע אל הדברי חיים לדרוש בדברו ולקבל עצתו כדת מה לעשות. ואמר לו הדברי חיים, אם כאשר יכנס אליך יהודי וימסור לך קוויטל ויספר בפניך את כאבו וצערו, תרגיש בעצמך שהדבר כואב לך כאילו היה זה צרתך הפרטית ממש, או כאילו אירע הדבר אצל בנך, אזי תדע שראוי אתה לקבל קוויטלעך, ואם תקבל קוויטלעך באופן כזה מובטחני שיוושעו אצלך בכל ברכאן טבין.

תורה וחסד הולכים יחדיו...

בני המשפחה: דרך ארץ קדמה לתורה, ויש דרך ארץ של בן תורה.

ר"י הרשב"י: יש ב' סוגי דרך ארץ, יש דרך ארץ פשוטה שכל אחד צריך לנהוג בו מצד שכליות, ויש דרך ארץ של תורה, שלומדים זאת מתוך הלימוד.

מֶרֶן שְׁלִיט"א: כמו שאי אפשר תורה בלי יראת שמים, כן אי אפשר תורה בלי חסד. עולם חסד יבנה...

ר"י הרשב"י: הנפטר ע"ה היתה מיוחדת בבין אדם לחברו, ממש נפלא האיך שהייתה מצטיינת במדה זו... היא הייתה קונה עוגה לשבת, ופעם מאיזה סיבה לא רצתה לקנות, ולכן נזהרה שלא לעבור ליד אותו חנות, כי לא רצתה שבעלי החנות יראוהו עוברת שם ולא

לאחמ"כ האזין מֶרֶן שְׁלִיט"א לדרשותיהם של הרב הנבחר הגר"ק בר שליט"א, ושל הראשל"צ הגר"ד יוסף שליט"א. ובסיום נפרד מֶרֶן שְׁלִיט"א מהרבנים הגאונים שליט"א וחזר לביתו.

יום שני פר' ויחי ו' טבת

לפנה"צ הגיע מֶרֶן שְׁלִיט"א לבני ברק לניחום אבלים אצל הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א ראש ישיבת הרשב"י, ובניו שליט"א, שישבו שבעה על פטירת זו-אמם הרבנית ע"ה, בתו היחידה של הגרא"מ שך זצ"ל ראש ישיבת פונובויז, ונביא כאן מתוכן השיחה:

ר"י הרשב"י: הטריח את רבותיו (מו"ק כ"ח ע"ב)...

מֶרֶן שְׁלִיט"א: מצוה אינה טירחא... יש כאן ב' מצוות, מצוה של ניחום אבלים ומצוה של לקבל פני חכם... זכיתי במצוה כפולה...

ר"י הרשב"י: בהקדמת בן המחבר לספר נפש החיים, כותב "והיה רגיל להוכיח אותי על שראה שאינני משתתף בצערא דאחרינא, וכה היה דברו אלי תמיד, שזה כל האדם, לא לעצמו נברא רק להועיל לאחריני ככל אשר ימצא בכוחו לעשות"... כל הוא כותב, וכה היה דברו אלי תמיד...

מֶרֶן שְׁלִיט"א: הכלי יקר בספרו שפתי דעת (ראה פר' תזריע, מאמר קפ) כותב שתכלית יצירת האדם בעולם הזה הוא למען ירבה בעשיית חסד עם זולתו, דהלא כל שאר מצוות התורה ועצם לימוד התורה ניתן לקיימם ולעשותם במעלה עליונה יותר בשמים ממעל, וכאשר מצינו בחז"ל (שבת פה, ב) שביקשו המלאכים לקבל התורה. ושלימות האדם ותכליתו הוא על ידי מדת החסד. ואי אפשר לזכות למדרגת אמת בתורה הק' זולת על ידי שילוב עמוד החסד.

וכן מובא בספר בינה לעתים (עת לעשות, דרוש לה) שכל הנשמות חצובים מתחת כסא הכבוד, וכולם היו למעלה בקודש דבוקים בבוכ"ע על כנפי השכינה, והיו לומדים שם תורה ומשיגים עבודת השי"ת, ומעתה לכאורה מהו תכלית ירידת האדם לעולם השפל הזה אשר באמת אין הנשמה חפצה בכך כלל, וכאמרם ז"ל (אבות ד, כב) על כרחך אתה נולד. אלא דאף שבוודאי אפשר להיות דבוקים בה' ולעסוק בתורתו בשמים ממעל, אכן הבורא כל עולמים ית"ש יודע דשלימות הנשמה היא רק על ידי עשיית חסד עם זולתו, שמי שעושה רק לעצמו על אף שיתעלה למדרגות רמות, מכל מקום לא יוכל לבוא אל תכלית השלימות. וכל ענייני חסד אין שייך בשמים ממעל, כי אם בעולם השפל הזה, וכמ"ש (תהלים פט, ג) עולם חסד יבנה. ולסיבה זו יורד האדם להאי עלמא להשלים נפשו במדת החסד.

ר"י הרשב"י: זה הרי תורה אחרת, התורה שלומדים

קונה, שיוכלו להיעלב מזה...

מרן שליט"א: לחשוב על השני...

בני המשפחה: היא היתה ענקית בלתי לאחריים... היא ירבה פעם עם כלתו של הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל בקופת חולים וחיכו לתורם להיכנס לרופא, וראתה שהיא מחפשת את ספר התהילים שלה, שרצתה לומר בעת שממתינה, ואמרה שכנראה שזה נאבד לה. וראתה אמנו שזה מפריע לה, ופתאום נעלמה לכמה דקות וחזרה עם תהילים חדש, שהלכה לקנות לה כי ראתה שזה מפריע לה, וכשהיא הרבתה להודות לה, אמרה אמנו, מה את עושה מזה ענין...

כבר לפני עשר שנים בשנת תשע"ד כתבה צוואה... זה הרי דבר שלא מצוי שאשה תכתוב צוואה... וכתבה שם הוראה לגבי צדקה מכספה. ועוד כתבה שהיא מבקשת שלא יספידו אותה. היא לא סבלה שעשו ממנה עסק, וגם כשבאו לבקשה ממנה ברכות הייתה אומרת איני ראויה לברך, איני נותנת ברכות. ואחד סיפר שהיה אחד שביקש ממנה ברכה ולא רצתה לברך אותו, אמר לה אבל תעשי עימי חסד, ענתה טוב זה משהו אחר...

הקב"ה עזר שהיא רצתה שלא יספידו אותה והיא אכן נפטרה בזאת חנוכה שאין מספידים.

בני המשפחה: אחינו הראה שכתב רבינו יונה באגרת התשובה, שאשה שיש לה בנים ירא"ש ולומדים לאחר פטירתה, הרי כאילו היא בחיים ועושה את המצוות, וזה לא סתם זכות ששולחים לה למעלה, אלא כאילו היא מקיימת, ואפילו מצוות שהזמן גרמא.

מרן שליט"א: וזה משלים את הקומה שלימה.

הרי היא היתה בת גדולים...

בני המשפחה: היא גדלה אצל הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל בוויילנא. ר' חיים עוזר היה עמוד החסד ועמוד התורה, הכל...

מרן שליט"א: גדלותו הנדירה ידועה...

ר"י הרשב"י: חותני הראש ישיבה הרב שך זצ"ל היה בוויילנא. **בני המשפחה:** קשה לראות היום השגות כאלו של חסד והתחשבות בזולת...

מרן שליט"א: הגם שיש היום צדקה וחסד לאין שיעור. **בני המשפחה:** הרי אצל נשים העיקר זה החסד...

מרן שליט"א: כי חסד חפצתי (הושע ו, 1)... והלך לפניך צדקך (ישעיה נח, ח). בלי החלק של חסד חסר באיכות והשלמות של התורה. הרי כל עניני עבודת ה' משולבים זה בזה.

ר"י הרשב"י: כל התורה זה דרגה אחרת כשה בשילוב חסד. **ר"י הרשב"י:** חותני ראש הישיבה זצ"ל נפגש עם אביכם מרן זי"ע, ודברו על פשט בתוספות לגבי עבודה זרה.

בני המשפחה: היה מדובר שם, אם כשאומרים התיבות 'אמר אבי' נחשב זה ללימוד התורה... מרן זי"ע אמר אז בין הדברים, כשיהודי קם בבוקר והולך ליטול ידיים, זה גם תורה.

מרן שליט"א: כשעושים מה שצריך לעשות, זהו תורה... **מרן שליט"א** אמר להגאון הישיש רבי עמנואל טולידאנו שליט"א שישב לצידו: אני זוכר שזקינכם היה אצל מרן אאדמו"ר זי"ע לפני כשישים שנה... **בני המשפחה:** רבי עמנואל הוא תלמיד מובהק של זקננו הרב שך זצ"ל.

הגר"ע טולידאנו: כשהייתי פעם עם אבי בצאנז הלכנו לראות את מרן זי"ע, ובתפילה במזמור שיר ליום השבת ראינו התלהבות עצומה... כשאמר "כי שמחתני ה' בפעליך"... וכשאמר "ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד" היה נראה שמכוון על כל הרשעים שהיו בשואה...

בני המשפחה: היינו בילדותי עם זקני הרב שך זצ"ל בבית ההבראה בקרית צאנז, והוא אמר לי: לך תראה איך שיהודי מתפלל... וחזרתי ואמרתי שאני לא יכול להיכנס, שכל החסידים עומדים שם וכו'. ואמר לי ככה ארבעה פעמים, וראיתי שאין עצה ונדחפתי בין הרגליים של האנשים, וראיתי שם נורא נוראות...

זקני הרב שך זצ"ל אמר שהרב דוד פרנקל ז"ל אמר לו על מרן זי"ע, שבשואה הוא ליקט את דפי המשניות שהנאצים קרעו לחלקים, ולמד עם האנשים שם משניות, והפליא זאת מאד...

מרן שליט"א קם ואמר המקום ינחם וכו', שהראש ישיבה יזכה להקביל פני משיח צדקנו מתוך בריות גופא ונהורא מעליא.

כשחזרו לקרית צאנז נכנס מרן שליט"א לניחום אבלים אצל הרה"ח ר' בערל רוזנברג הי"ו, היושב שבעת על פטירת אמו ע"ה, אלמנת הרה"ח ר' העניך ז"ל, וניחמו מרן שליט"א בדברי תנחומים.

הרה"ח ר' בערל סיפר על זקנו הרה"ח ר' אברהם סנדר ז"ל שהיה חסיד ליובאוויטש, ותפסו אותו לצבא ברוסיה, ומסר נפשו על שמירת שבת וכשרות וכו', ולאחר זמן הצליח לברוח משם עם מסמכים מזוייפים והגיע לליטא, ורצה להיכנס לישיבה שהקים האדמו"ר הרשב"י מליובאוויטש זצ"ל בריגה, אבל בנו האדמו"ר הרי"צ זצ"ל ששימש כראש הישיבה, מיאן להכניסו באמרו שיש תקנה שמכניסים רק בחורים צעירים, ובוודאי לא בחור שהיה בצבא ועלול לקלקל בחורים אחרים ח"ו. וכיון שהוא היה חזק ברוחו, נכנס לחדרו של הרשב"י ואמר בקול גדול, מי לוקח אחריות על כך שבני ונכדי וניני יישארו חסידים? ושוב אמר, מי לוקח אחריות על כך שבני ונכדי וניני יישארו יהודים? הרי אם לא אלמד בישיבה לא ישארו צאצאיי לא חסידים ולא יהודים... וכשמע זאת הרשב"י, אמר לבנו הרי"צ שיכניס אותו לישיבה...

מרן שליט"א: באותם שנים היו צריכים מסירות נפש בשביל להתחזק ביהדות, ולא כולם זכו לכך, להשאיר אחריהם דורות ישרים.

הרה"ח ר' בערל סיפר הרבה על מעשי חסדיה

בסיום קבלת הקהל התפללו ערבית, אח"כ יצא מרן שליט"א לקידוש לבנה. ולאחריה עברו הקהל לברכת א גוט חודש.

יום שלישי פר' ויחי ז' טבת

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה עמרם נ"י בן הרה"ח ר' שמואל זנויל גרינשטיין מפעיה"ק (ח"ר אלימלך לוי מפעיה"ק). בערב קיבל מרן שליט"א קהל. בין הנכנסים היו ראשי ארגון 'רצוננו' דחסידי צאנז והוועדה הרוחנית לענייני תקשורת, לקראת ימי הסגולה וההתחזקות לעמוד איתנים כנגד פגעי הטכנולוגיה שיתקיימו בחודש הבעל"ט.

יום חמישי פר' ויחי ט' טבת

לפני תפילת שחרית הניח מרן שליט"א תפילין להבחור הבר מצוה אברהם נ"י בן הרה"ח ר' יצחק אהרן ישראלי מביתר (ב"ר אליעזר מרדכי מחיפה), ולהבחור הבר מצוה בנימין נ"י בן הרה"ח ר' אברהם משה קלוגר מאלעד (ב"ר יצחק צבי מב"ב).

המרובים לכלל ולפרט וקורות בית אבותיה שבנויה על מסירות נפש והכנסת אורחים וכו', וקם מרן ואמר המקום ינחם אתכם וכו'.

אח"כ הגיע מרן שליט"א לניחום אבלים אצל הרה"ח ר' אברהם יעקב רובינשטיין מפעיה"ק היושב שבעה על פטירת אחיו הרה"ח ר' גדליה ז"ל מרחובות, וניחמו מרן שליט"א בדברי תנחומים.

בערב קיבל מרן שליט"א קהל. בין הנכנסים היו חברי מכון תפלה ישרה צאנז יחד עם הגה"צ אב"ד קרית צאנז טבריה שליט"א, ושטחו להכרעת הקודש שאלות שנשלחו ע"י רבים מאנ"ש למכון אודות נוסחאות התפילה ומנהגי רבותינו, - לקראת הדפסת המהדורה החדשה של תפלה ישרה צאנז שי"ל אי"ה לרגל שמחת בית צאנז הבעל"ט.

בתחילה אמר מרן שליט"א כי 'אצל מרן אאדמו"ר זי"ע לא היה קביעות וא"א תמיד להכריע בסידור', אח"כ השיב במשך זמן על השאלות, וסיים בברכה 'שיהיה בסיעתא דשמיא. והעיקר בתפילה רחמנא ליבא בעי'.

בחצרות קדשינו

התפתחות והתרחבות רשת הכוללים בקהילתנו הק' בביתר עילית

ובראש הכולל עומד במסירות לנווט ברוב כשרון הגאון רבי אברהם שרגא שטיגליץ שליט"א דומ"ץ קהילתנו הק' בגבעה ב'. בשמחה ובגיל התקבלה הידיעה בקרב בני קהילתנו הק' בביתר על פתיחת המסגרת החדשה לאברכים מובחרים, בשותפות עם כולל תורת משה אהרן, כאשר אברכי מסגרת זו יהנו ממלגה מכובדת של למעלה מ-3,000 ₪. כמנהל הרוחני של מסגרת זו יעמוד הרה"ג ר' חיים נתן גלנץ שליט"א שזה כבר כמה שנים נושא בתפקיד חשוב זה לרווחת האברכים.

זה למעלה משני עשורים אשר בהיכל בתי מדרשנו בעיר ביתר עילית, נשמעים קול התורה ברמה, ובתוכם ע"י עשרות לומדי כולל להוראה שע"י מוסדותינו הק' בעיר, כשלווחת האברכים קיימים מספר מסגרות לימוד, ובראשם מסגרת הוראה, מסגרת כולל ש"ס ועוד. מיני יום פתיחת הכולל ועד היום הוכפל והושלש מספר האברכים, עד שכיום מונה הכולל קרוב ל-80 עמלי התורה,

ברכת מזל טוב

ברכות נאמנות למזל טוב ודוב שימחה שגורות בזה קדם ידידינו היקר מזהב ומפז, פאר המעלות ומזכותי בכל מדה נמונה שזמו מפארים בהילולים, אהוב הביב ונחמד ונעים, העומד בתמידות לסייע למערכת

הרה"ג ר' אפרים פישל גרין שליט"א

מנה"ר ישיבת היכל התורה - מטובי סופרי המלך - ה'כותבים' במכון עץ החיים

לדגל השמחה השדויה במעונו במזל טוב ובשעטזמ"צ

שמחת אירוסיה הבן החתן המז"מ בתוי"ש ישראל נ"י

עב"ג הכלה תחי'

בת הרה"ח ר' צבי (בר"מ) שנק הי"ו - אב"י באלעד

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, שמשמחה זו יושפע שפע ברכות דלעילא ויזכו לראות דורות ישרים ומבורכים, ולשבת באהלה של תורה כל הימים מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש שזובע שמהות עד ביאת ינון בב"א.

המאהלים ברוב העריכה

מערכת "בצילא דמהימנותא"

מכון 'עץ החיים'

בס"ד

יום נבית ה'

הזדמנות מיוחדת!

זכות אדירה ונשגבה: יום אחד של לימוד התורה הק' ברציפות במשך כל שעות היום והלילה שוחפות קודש במאות תלמידי חכמים מופלגים ברחבי ארה"ק

פרנס יום בבית ה'

ז' שבט

הונצח בהוקרה לעמלי התורה ע"י ידידינו הרב ר' **חיים שמעון הרבסט** שליט"א - קרית הבעש"ט לזכות עילוי נשמת אביו הרה"ח **אלחנן שלמה זלמן** בן הר"ר **יעקב ז"ל** (נב"ע ז' טבת תשמ"ה)

ז' שבט

שותף בלימוד בבית ה'

הונצח בהוקרה לעמלי התורה בכללי הש"ס לזכות עילוי נשמת הרה"ג ר' **דוד בן הר"ר ברוך ז"ל רייכמן** (נב"ע ז' טבת תשי"ע)

ז' שבט

שותף בלימוד בבית ה'

לזכות עילוי נשמת הרה"ח ר' **יעקב משה מאשקאוויטש** שי" - מליזונד לזכות שמחת נישואי הבן הבה"ח החתן **אלחנן שמעון** שי" בשעה טובה ומזלצחת ובמזל טוב

ט' שבט

שותף בלימוד בבית ה'

הונצח בהוקרה לעמלי התורה ע"י ידידינו הרה"ח ר' **יחזקאל רייך** הי"ו - קרית הבעש"ט לזכות עילוי נשמת אביו הרה"ח ר' **מאיר רייך** בן הרה"ח ר' **שמואל רפאל ז"ל** - למלאות הי"א חודש לפטירתו

"ותלמוד תורה כנגד כולם" ובוודאי שלזכות וחשיבות מרובה היא לרכוש זכות שותפות לפחות ליום אחד! של לימוד בכללי הש"ס. כדברי השי"ת הבוחר בתורה לדוד המלך (שבת ל) כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה. מאלף עולות שעתיד שלמה בן להקריב לפני על גבי המזבח.

לימוד וחינוך כל הש"ס ושוליי
מיסודו של ב"ק מירא איתמ"ר מנצחני ז"ל
בנשיאות ב"ק מירא איתמ"ר שליט"א

לתרומות והנצחות: הר"ר שמואל בורד - 054-8441601

בנוסף לכך, העמידו הנהלת המוסדות ונתמנה גם הרה"ג ר' יעקב מרדכי טויב שליט"א לשמש כראש כולל במסגרות הכולל, כשהלה אשר ידיו רב לו לחיזוק עמלי התורה בוודאי יפליא לעשות גם במסגרת תפקידו זו לחזק ולהגביר את קול התורה, והגברת חשקות והבנת התורה הק'.

לרגל פתיחת המסגרת החדשה, התכנסו ובאו האברכים החשובים חו"י הכולל שליט"א ביום שני פרשת ויחי העל"ט לבית מדרשנו להתכנסות לקראת פתיחת המסגרת, כשבכינוס זה השתתפו גם ראשי כולל 'תורת משה ואהרן', את המעמד הנחה בטוב טעם ודעת מנהל המוסדות מוה"ר מנחם מענדל שווארץ הי"ו, ובדבריו כיבד את הדומו"צ הגאון רבי אברהם שרגא שטיגליץ שליט"א לשאת דברים.

בדבריו שיבח הגרא"ש שליט"א את הנהלת המוסדות שאינם חוסכים מאומה ופועלים תדיר לרווחת ולכל צרכי האברכים, ובפרט כעת כשהגדילו עשות להקים מסגרת חדשה זו, אשר בוודאי תגרום ותביא בכנפיה לקול התורה להתחזק.

החרה החזיק אחריו בדברים מומחה הכשרות הר"ר רפאל מנת הי"ו מראשי כולל תורת משה ואהרן, שהרחיב על החיוב בימים אלו - בהם משנאי הדת מבקשים ומנסים לעצור את קול התורה, - להתגבר כנגדם ולהגביר חיילים לתורה ולחזק את קול התורה. כמו"כ נשאו דברים המנה"ר הרה"ג ר' חיים נתן גלנץ שליט"א, ורה"ג ר' שלום דב שפיצר שליט"א.

מפיות האברכים נשמו רוב תודות קדם מנהל המוסדות מוה"ר מנחם מענדל שווארץ הי"ו, ואיתו עמו המנהל מוה"ר משה אהרן שלזינגר הי"ו, שכאמור אינם חוסרים מאומה למען האברכים בפרט ולכל צרכי הקהילה והמוסדות בפרט.

מגבית "פדיון שובבי"ם" תשפ"ה

שע"י ישיבתנו הק' "שפע חיים" בבני ברק

בימים אלו פתחו בהנהלת ישיבתנו הק' 'שפע חיים' בבני ברק את מגבית השנתית 'פדיון שובבי"ם' כמסורת טו"ב שנים האחרונות.

במסגרת המגבית זוכים מאות תומכי הישיבה לפדות את תעניות השובבי"ם, כאשר מידי ליל שישי של שבועות השובבי"ם לאחר חצות הלילה מעתירים תלמידי חכמים מרבני וחשובי אנ"ש על כל התורמים במקומות הקדושים ברחבי הארץ. ולאחר אמירת התהלים במתינות נקראים ונזכרים שמות כל תומכי הישיבה ובני משפחותיהם להיפקד בדבר ישועה ורחמים במקום ובזמן נעלה זה.

כנודע ענין פדיון צומות השובבי"ם, כפי המובא מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זי"ע במכתבי קודשו: "יעשה פדיון לנפשו גם בעד אלו הענינים שיהיה וחטאיך בצדקה פרוק... והמזון יתן ללומדי תורה יראי השם כענין יששכר וזבולון... ועכ"פ בצדקה לתלמידי חכמים שיעסקו בתורה יוכל לכפר על הכל".

ע"פ המובא ברמ"א שווי פדיון צום - י"ב פשיטם שהם 12.42 גרם כסף טהור השווה כיום לערך 53 ש"ח. שווי ערך פדיון 6 צומות בשנה זו 318 ₪ ובזה ניתנת ההזדמנות לתרום להחזקת הישיבה.

השנה מחולק ע"י הנהלת הישיבה לכל התורמים והתומכים הי"ו שי יחודי תפילה לבעל בעת הטבת הנרות בערב שב"ק ויו"ט מבעל הפלא יועץ זי"ע על מעמד יוקרתי שמיזצר מיוחד ע"י ישיבתנו הק' עבור התומכים והתורמים.

מנהלי הישיבה מוה"ר מאיר צבי בלומנטל הי"ו ומוה"ר משה אליעזר שמעון הי"ו פונים לכל אחד ואחד מאנשי שלומינו: היו

נא לנו לעזור בנשיאת העול הכבד של החזקת השיבה, קחו חלק במקום תורה גדול זה, מקום שמגדלים בו תורה ויראה.

**הילולת רביה"ק משינאווא זי"ע
בקהילתנו הק' בעיה"ק צפת תובב"א**

בבית מדרשו העתיק בעיה"ק צפת"ו הוכן לכל הקהל הקדוש סעודה רחבת ידיים לט"נ אותו צדיק שבנה את ביהמ"ד בשליחות אביו רביה"ק מצאנז זי"ע.

את הסעודה פיארו בהשתתפותם הגאון רבי דוד זאב רייך שליט"א רב הקהילה, והרה"ג ר' דוד אסקל שליט"א ראש הכולל פעיה"ק צפת"ו שסיפר עובדות מרביה"ק מבעל ההילולא זי"ע. ברכות תודה נשגרו ע"י הקהל קדם חבר מועצת העיר הרה"ח ברוך דוב הלוי קליין הי"ו גבאי בית מדרשינו העתיק, על העמדת הסעודה בהרחבה בטוב טעם.

בבוקר יומא דהילולא קדישא התקיימה 'סדר לימוד' מיוחד קודם התפילה ע"י 'כולל בוקר-דברי יחזקאל' שע"י בנש"ק הרב אביגדור שמואל הלברשטאם שליט"א נו"נ לרבוה"ק, במהלכה הגו בתוה"ק בחורים ואברכים בני קהילתנו הק' כשלאחמ"כ חולקו מלגות נכבדות ללומדים, לאחר תפילת שחרית בכל מניין התקיים 'לחיים' בו הועלו זכרונות ועובדות מבעל ההילולא זי"ע"א.

כמו"כ נערכה סעודת הילולא, פת שחרית בהרחבה גדולה בשעות הבוקר לכלל אנ"ש בעיה"ק צפת"ו ומתפללי בית מדרשינו העתיק, וסיפר הרה"ח ר' אברהם זלמנוביץ שליט"א מגבאי בית מדרשינו, עובדות מהימים ההם ומופתים מהזמן הזה מבעל ההילולא זי"ע.

סעודת הילולא של של רביה"ק משינאווא זי"ע נערכה בבית המדרש 'קאלאשיץ' בב"ב

לקראת יומא דהילולא קדישא של רביה"ק משינאווא זי"ע"א החל בו' טבת נערכה סעודת מלווה מלכה ברוב עם, במהלך סעודת ההילולא נשאו דברים הרה"ג ר' אלעזר פרנקל שליט"א אשר ממשיך מסורת אביו בעריכת הסעודה בהילולא.

את המשא המרכזי נשא פמ"מ הרה"ג רבי נפתלי גראס שליט"א אשר הביא ד"ת ועובדות מבעל ההילולא קדישא.

בנוסף לכך בליל שב"ק פר' ויגש העעל"ט נשא דברים ועובדות מבעל ההילולא הרה"ג ר' אברהם שלמה כ"ץ אב"ד ריסקעווע בני ברק.

ביום השבת נערכה קידושא רבא לאחר התפילה שם נשא דברים הרה"ג ר' יעקב אשר פלדמן שליט"א ממשנתו ותורתו של בעל ההילולא.

בבוקר יומא דהילולא נערכה סעודת הילולא בהיכל בית המדרש, בשילוב סיום מסכת בבא בתרא הנלמדת בשיעור בבית המדרש ע"י המג"ש הרב אליעזר יוטקובסקי שליט"א, הסעודה נערכה בהשתתפות לומדי השיעור ואברכי הכולל, בסעודה נשא דברים בענינא דיומא ומתורתו של בעל ההילולא הרה"ג רבי יצחק שמואל שוורץ שליט"א רב דביהמ"ד חסדא, זכותו יגן עלינו.

בשמחה ובהתרגשות, וברוב פאר והדר, נחגג הסיום של מסכת יבמות ברשת הכוללים "מרכז התורה" קרית צאנז

עבידנא יומא טבא לרבנן: בתום למעלה משנה של לימוד ויגיעת התורה במסכת יבמות, חגגו שישים אברכים הלומדים ככולל 30-דף מפעל-הש"ס, ובכולל הכנה לכולל ש"ס 50-דף את

**לא מפסיקים
להפתיע**

'אחים לשמחה' מרחיב שוב את הקולקציה לכלות אנ"ש, ומוסיף עוד 2 מענקים חגיגיים

₪ 1,150

לרכישת נעלי שבת וחול ברשת 'גלית'

₪ 800

לרכישת מעיל אופנתי ברשת 'בלאו'

**אחים
לשמחה**

תמיכה וסיוע בעת נישואי הילדים

beleu

Galileo

הרב יעקב שרגא שנק שליט"א (בן הרב צבי בר"י מאלעד וחתן הגר"מ לוינשטיין דומ"ץ). כולם דיברו בשבח העמל בתורה ובדרגות הגבוהות שאפשר להגיע אליהן על ידי שעוזבים כל חמודות תבל ושוקעים בלימוד התורה.

נואם הכבוד הרה"ג רבי אלימלך שימון שליט"א, מרביץ תורה ומשפיע בבני ברק ומחשובי רבני קהילתנו הק', דיבר בשבח אברכי הכוללים שזוכים לשבת בבית ה' כל ימי חייהם ותיאר במקצת אודות שאיפותיו הגדולים של מרן זי"ע להרבות תורה בישראל וכפי שהקים את מפעל הש"ס בימים אלו לפני מ"א שנה.

את הסיום ערך הרב בנימין שווארץ שליט"א (בן מוה"ר יעקב ארי' ממנצ'סטר וחתן הרב דוד טהלר מקרית צאנז), ואת הקדיש אמר הרב יקותיאל יהודה לייפער שליט"א (בן הק' הגרמ"ש הי"ד).

האברכים שיבחו את המארגנים וכן את מוה"ר יודל שפירא הי"ו הדואג רבות לרווחתם בעמלו למען חלוקת המלגות, וכן את העסקנים לבית צאנז מוה"ר בערל שטמר הי"ו ומוה"ר הערשל רייכמן הי"ו, על הקמת קרן שקידת התורה, שמסייעת לשקידת התורה בתענית דיבור בהיכלי הכוללים.

האברכים ציינו שמעמד כביר זה נטע בהם כוחות גדולים להמשיך הלאה בלימוד ובעיון רב, וכשם שזכו לסיים מסכתא זו, כן יעזרו ה' לסיים מסכת כתובות שהחלו כבר ללמוד ועוד מסכתות וספרים אחרים ויתעלו עוד ועוד במעלות התורה והיראה כל הימים.

סיום המסכת אותה למדו הדק היטב, כרצון קדשו וכשאיפתו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א, לראות אברכים שלומדים ושוקדים על מסכת זו. השמחה החגיגית נערכה ברוב פאר והדר וברמה יוקרתית כראוי וכראוי לעמלי התורה של רשת הכוללים 'מרכז התורה' קרית צאנז, בהיכל רוזנברג, בליווי כלי זמר.

מסכת יבמות היא כידוע אחת המסכתות המורכבות שבש"ס, והיא נלמדה במשך השנה האחרונה ברשת הכוללים ברוב עמל וביגיעה, בכל חודש, יחד עם חזרות, כאשר נערכו עליה מבחנים חודשיים ומבחני חזרה. היא נלמדה הן על ידי האברכים של כולל 30-דף מפעל הש"ס, שבראשות הרה"ג ר' יקותיאל יהודה שימון שליט"א, והן על ידי האברכים של כולל 50-דף הכנה לכולל ש"ס, שבראשות הרה"ג ר' ניסן רייך שליט"א. ראשי הכוללים מעידים כי האברכים מצאו מידי מידתם בלימוד מסכת זו, והראו את ידיעותיהם הרחבות מלאות הבקאות, הן במבחנים בכתב והן בשעה שדיברו איתם בלימוד כדרכה של תורה.

בעידודו של ראש הכוללים של מרכז התורה הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א, שמלווה את המסגרת – כמו את כל המסגרות במרכז התורה - במסירות מיוחדת ובהשקעה עצומה, נערך סיום חגיגי ומפואר כיד המלך בהיכל רוזנברג, השבוע, לרגל הסיום. במהלך השמחה נשאו דברים, ראש הכוללים הגר"י שמרלר שליט"א, ראש הכולל הגר"י שימון שליט"א והאברך החשוב

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה

שגורה בזאת קדם ידידנו העומד לימינו מידי שבוע בשבוע במסירות אין קץ

למען יצא דבר נאה ומתוקן,

האי גברא רבא ויקירא, איש האשכולות, מקבל כל אחד בסבר פנים יפות, ה"ה

הרה"ח ר' **שמואל זוננשיין** הי"ו

מנהל דפוס אנ"ש בבני ברק

לרגל השמחה השרויה במעונו

שמחת הכנס בנו הינו"ח כמר אברהם מנחם נ"י לעול התורה והמצוות במז"ט ובשעטומ"צ

בברכה שיוכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח, ולראות דורות ישרים

ומבורכים, נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סייעתא דשמיא ושובע שמחות

המברכים נאמנה

מערכת בצילא דמהימנותא

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא וגדיא יאה שלוחה בזה, קדם האי גברא רבא, משנתו רב ונקי, מורה ודאין, צנא מלא ספרא, מרביץ תורה והוראה, ערוגת הבושם, לשונו לשון לימודים, ה"ה

הרה"ג רבי **ישראל פלדמן** שליט"א

דומו"צ קהילתנו הק' וראש הכולל בברכפלד

לרגל השמחה השרויה במעונו

שמחת הולדת הבן נ"י במז"ט ובשעטומ"צ

והברכה אחת היא לסבים הדגולים

הרה"ג ר' **יעקב אשר פלדמן** שליט"א - ב"ב

והרה"ג ר' **אלימלך משה שטמר** שליט"א - ב"ב

ברכותינו שגורות בזה מקרב הלב, כי יזכו לראות דורות ישרים ומבורכים,

מתוך נחת שפע והרחבת הדעת, מתוך סיד"ש ושובע שמחות עד ביאת ינון בב"א

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

ברכת מזלא טבא

שלוחה בזה, קדם ידידנו הנכבד, האי גברא יקירא, העסקן הנמרץ, איש חי ורב פעלים, שמו הטוב הולך לפניו, מסור בכל נימי נפשו לכל קדשי חצר הקודש צאנז, ה"ה

הר"ר **יואל טוביאס** הי"ו

יו"ר ארגון בחצרות החיים - ארגון החבורות דחסידי צאנז

לרגל השמחה השרויה במעונו במזל טוב ובשעטומ"צ

שמחת הכנס בנו הינו"ח כמר יוסף שמשון נ"י

לעול התורה והמצוות

וזאת הברכה, מאלוקי המערכה, שאך ששון ושמחה ישמע לעד במעונו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח, ולגדלם לתורה לחופה ולמעש"ט, מתוך רוב שפע ונחת דקדושה, ושפע רב לעלמי עלמיהא אכי"ר.

דברות הקודש שבגליון זה

נודבו ונדפסו

לזכות ידידנו הנכבד והנעלה, יקר שבערכין

הר"ר **לוי יצחק גרשון** הי"ו - אב"י באחיסמך

יה"ר שזכות הפצת המעיינות יעמוד לו ולב"ב לראות רוב ברכה בעמלו,

אך ששון ושמחה ישמע לעד במעונו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה

מכל יוצ"ח לגדלם לתורה ולחופה ולמעש"ט אכי"ר

חצר הקודש צאנז

קרית צאנז נתניה

כסא דברכתא

ברכת מזלא טבא שלוחה בזה, לכבוד איש חי ורב פעלים, העסקן המופלא, ממקימי קרית צאנז טבריה, נודע בשערים לשם ולתהלה, רץ כצב"י למען מפעלות הקודש לבית צאנז, איש האשכולות, ה"ה

הרה"ח ר' **צבי נתנאל רייכמן** הי"ו

מראשי העסקנים לבית צאנז

לרגל השמחה השרויה במעונו במז"ט ובשעטומ"צ

שמחת הכנס בנו הינו"ח כמר אליעזר יצחק נ"י

לעול התורה והמצוות

והברכה אחת היא לסב

מוה"ר ישראל מאיר נאגל הי"ו - אב"י באנטווערפן

ויה"ר מן קדם אבוהון דשבשמיא, שיזכה לרוות רוח נחת דקדושה מכל יו"ח, ואך ששון ושמחה ישכון באהלו תמיד,

מתוך נחת והרחבה, סיעתא דשמיא עד עולם, ואך טוב וחסד ירדפוהו כל הימים